

การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ: การศึกษาแบบข้ามกรณี

นางสาวนภสร ต้นปัทมดิลก

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-2455-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

AN OPERATION OF MODEL SCHOOLS ON BEST PRACTICE: CROSS-CASE STUDIES

Miss Noppasorn Tanpatamadilok

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Educational Research

Department of Educational Research and Psychology
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2005
ISBN 974-14-2455-8

นภสร ต้นปัทมดิลก: การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ: การศึกษาแบบข้ามกรณี
(AN OPERATION OF MODEL SCHOOLS ON BEST PRACTICE: CROSS-CASE STUDIES)
อ.ที่ปรึกษา: ผศ. ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 177 หน้า. ISBN 974-14-2455-8.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินงานและภาพความสำเร็จ รวมทั้งปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาแบบข้ามกรณีระหว่างโรงเรียนระดับประถมศึกษากับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในเขตเมืองและนอกเมือง จากกรณีศึกษาจำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนนวมิตรีธรรมศาสตร์ และโรงเรียนสันกำแพง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ไม่เป็นทางการและแบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบข้ามกรณี

ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนต้นแบบมีการดำเนินงานดังนี้ ด้านการจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา มีการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนโดยครูใช้สื่อ ICT มากกว่านักเรียน ระดับมัธยมศึกษาทั้งครูและนักเรียนได้ใช้สื่อ ICT มากขึ้นและโรงเรียนนอกเมืองนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมากกว่าในเมือง ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้ง 3 โรงเรียนได้ปรับสภาพภูมิทัศน์ให้ดูสวยงามเป็นระเบียบ ระดับประถมศึกษาปรับปรุงห้องเรียนให้มีสื่อ ICT มากขึ้นระดับมัธยมศึกษาสร้างห้องศูนย์การเรียนรู้แยกตามกลุ่มสาระและมีอุปกรณ์ ICT ที่ทันสมัยโรงเรียนในเมืองจะมีโปรแกรม software ที่ใช้ในการสอนมากกว่าโรงเรียนนอกเมือง ด้านการพัฒนานุคลากรทั้ง 3 โรงเรียนได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการบ่อยขึ้นเพื่อให้ครูได้รับความรู้และนำมาพัฒนาการสอน ด้านการบริหารจัดการแต่ละโรงเรียนได้แบ่งการทำงานออกเป็นฝ่ายเพื่อสะดวกในการปฏิบัติงาน ด้านการประเมินผลนักเรียนทั้ง 3 โรงเรียนได้รับการประเมินตามสภาพจริงด้วยหลายวิธี ครูได้รับการนิเทศติดตามงานแบบกัลยาณมิตรและโรงเรียนได้รับการประเมินทั้งจากภายในและภายนอก ด้านการประชาสัมพันธ์ทั้ง 3 โรงเรียนมีเว็บไซต์ของโรงเรียนนอกจากนี้ระดับมัศึกษายังมีวารสารของโรงเรียนด้วย ด้านงบประมาณทั้ง 3 โรงเรียนใช้วิธีระดมทรัพยากรจากชุมชนและได้รับความช่วยเหลือบางส่วนจากภาคเอกชน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจะเน้นการพึ่งพาตนเองโดยขอความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนเป็นหลัก ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี
2. ภาพความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 โรงเรียนมีความคล้ายคลึงกัน คือ ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ ครูสามารถใช้สื่อ ICT ในการสอน มีความกระตือรือร้นและมีความเป็นมืออาชีพ นักเรียนมีความกล้าแสดงออก มีความสุขในการเรียน ระดับมัศึกษานักเรียนมีโอกาสและมีความสามารถในการใช้สื่อ ICT มากกว่าระดับประถมศึกษา โรงเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับและเป็นตัวอย่างให้โรงเรียนอื่นมาศึกษาดูงาน ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนมากกว่าเดิม
3. ปัจจัยส่งเสริมการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ คือ ผู้บริหารมีความสามารถและวิสัยทัศน์ การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย และการเข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน
4. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ คือ บุคลากรไม่เพียงพอ ครูมีปัญหาในการใช้สื่อ ICT และงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ

ภาควิชา.....วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา.....ลายมือชื่อนิสิต.....นภสร ต้นปัทมดิลก.....
สาขาวิชา.....วิจัยการศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2548.....

478 36876 27: MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH AND PSYCHOLOGY

KEY WORD: OPERATION / BEST PRATICE / CROSS-CASE

NOPPASORN TANPATAMADILOK: AN OPERATION OF MODEL SCHOOLS ON BEST PRACTICE: CROSS-CASE STUDIES. THESIS ADVISOR: ASST.PROF. DUANGKAMOL TRAIWICHITKHUN, Ph.D., 177 pp. ISBN 974-14-2455 -8.

The purposes of this research were to study an operation and the overall success including supportive and obstacle factors in the operation of model schools on best practice for The Lab School Project. The qualitative research method was applied and the cross-case studies between the elementary schools and secondary schools located in an urban area and in suburb area. From the three selected schools for the case study which were Thairathwitthaya 75 School, Wachirathamsatit School and Sankamphaeng School. The data were collected by participant and non-participant observations, formal and informal interview, in-depth interview, focus groups technique as well as documentary analysis. The data were analyzed by the method of content analysis, reduction of data, constant comparative study, inductive method and cross-case analysis.

The research results were as follows:

1. Model school had many aspects of operation. For the curriculum preparation and learning arrangement, the elementary education had a group cross integration and applied the intelligence of locality to learning. A teacher used ICT media more than a student. For secondary education, both teacher and student used more ICT media. School in a suburb area applied the intelligence of locality to learning more than school in urban area. In the aspect of learning center development, all three schools had adjusted the scenery pleasantly and orderly. Elementary education improved the study room to have more ICT media while secondary school built a separate learning center according to and had modern ICT equipment. Urban school had a software program for teaching more than suburb school. In terms of personnel development, all three schools often hold a practicing training for teachers to gain knowledge and apply it to teaching development. For the administration, each school had separate working groups for convenience. For evaluation, all three schools were evaluated according to their authentic assessment; a teacher was demonstrated friendly and the school was internally and externally evaluated. In terms of public relation, all schools had their own websites and secondary education had a school journal. All schools earned a budget by gathering resources from the community and receiving some partial support from the private sector. Secondary education put the emphasis on self-dependence by asking for the cooperation from parents and community mainly.

2. The successes of three model schools were similar. An administrator had the ability of management and vision. A teacher could use ICT media in teaching and was enthusiastic and professional. A student dared to show his opinion and was happy in learning. Secondary students had an opportunity and ability to use ICT media more than elementary student. School was well-known and was an example for other schools to observe and study. Parents and the community cooperated and participated in the school development more than before.

3. Supportive factors of three schools were the school administrator who had the ability and vision, the cooperation from every personnel and the participation in the Lab School Project.

4. Obstacle factors of three schools were an inadequate personnel, a teacher's problem of ICT media using and an insufficient budget.

Department... Educational Research and Psychology..... Student's signature... *Noppasorn*.....
 Field of study ... Educational Research..... Advisor's signature... *Duangkamol T.*.....
 Academic year2005.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความเมตตาจากจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่เสียสละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ และคอยให้การช่วยเหลือผลักดัน เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยขณะทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ในความเมตตาของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช และอาจารย์ ดร.วรรณิ์ แกมเกต ประธานและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณผู้อำนวยการ คณาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียนทุกคน ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนนชิธรรมาสถิต และโรงเรียนสันกำแพง ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคุณอรชร แยมหรั่งทรัพย์และครอบครัวที่ให้ผู้วิจัยได้อาศัยที่พักขณะเก็บข้อมูล ที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความมีน้ำใจและการต้อนรับที่อบอุ่นเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณรุ่นพี่ และเพื่อน ๆ ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษาทุกคน รวมถึงกัลยาณมิตรทุกท่านที่เป็นกำลังใจและให้การช่วยเหลือสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยซาบซึ้งใจและรู้สึกประทับใจในมิตรภาพที่ได้รับเป็นอย่างมาก

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อกำชาย คุณแม่อุซุกร บุคคลผู้มีพระคุณกับผู้วิจัยเป็นอย่างสูงที่คอยให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านและให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบคุณพี่ ๆ ทั้งสอง คุณจิตติกานต์ และคุณชาญณรงค์ ครอบครัวอันเป็นที่รักและเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
ตอนที่ 1 แนวการจัดการศึกษาของไทย	6
ตอนที่ 2 โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน.....	17
ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษาแบบข้ามกรณี.....	34
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	46
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม.....	48
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
ตอนที่ 1 การเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน.....	61
ตอนที่ 2 บริบทของโรงเรียนต้นแบบ.....	64
ตอนที่ 3 การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ.....	71
ตอนที่ 4 ภาพความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ.....	120

ตอนที่ 5 ปัจจัยส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานและ แนวทางแก้ไข.....	129
ตอนที่ 6 การวิเคราะห์แบบข้ามกรณี	132
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	138
สรุปผล.....	138
อภิปรายผล.....	144
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	150
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	154
รายการอ้างอิง.....	155
ภาคผนวก ก หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	160
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	162
ภาคผนวก ค ตัวอย่างบันทึกข้อมูลภาคสนาม.....	170
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	177

สารบัญตาราง

ณ

ตาราง		หน้า
2.1	ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลแบบข้ามกรณี.....	44
2.2	ตัวอย่างการวิเคราะห์แบบข้ามกรณี.....	45
3.1	การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม.....	56
4.1	การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนต้นแบบ.....	112
4.2	วิเคราะห์โรงเรียนต้นแบบ: การศึกษาแบบข้ามกรณี.....	133

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	ญ	
ภาพประกอบ	หน้า	
2.1	กรอบแนวคิดโรงเรียนในฝัน.....	20
2.2	แผนที่กลยุทธ์ของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน.....	24
2.3	เส้นทางสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน.....	30
2.4	กรอบแนวคิดการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ.....	46
4.1	แสดงที่ตั้งของโรงเรียนไทยรัฐ 75.....	65
4.2	สภาพภายในบริเวณโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75.....	66
4.3	แสดงที่ตั้งของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต.....	68
4.4	ผังอาคารเรียนโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต.....	68
4.5	สภาพภายในบริเวณโรงเรียนวชิรธรรม.....	69
4.6	ผังอาคารและส่วนต่างๆภายในบริเวณโรงเรียนสันกำแพง.....	70
4.7	สภาพภายในบริเวณโรงเรียนสันกำแพง.....	71
4.8	การจัดการเรียนการสอนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	74
4.9	การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	77
4.10	ตู้อินเตอร์เน็ตสำหรับสืบค้นข้อมูลนอกห้องเรียน.....	84
4.11	เครื่องเก็บสถิติในห้องสมุดของโรงเรียนในฝัน.....	86
4.12	ภูมิทัศน์ภายในโรงเรียนต้นแบบ.....	87
4.13	บรรยากาศภายในห้องเรียน e-classroom โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75.....	88
4.14	บรรยากาศภายในห้องศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต.....	89
4.15	บรรยากาศภายในห้องสมุด โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต.....	90
4.16	บรรยากาศภายในห้องศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนสันกำแพง.....	91
4.17	บรรยากาศภายในห้องสมุด โรงเรียนสันกำแพง.....	92
4.18	บรรยากาศห้องสมุดกลางแจ้ง เรียนโรงเรียนสันกำแพง.....	92
4.19	บรรยากาศห้อง SMaRT School โรงเรียนสันกำแพง.....	93
4.20	โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75.....	102
4.21	โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต.....	105
4.22	โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนสันกำแพง.....	108
4.23	การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ: การศึกษาแบบข้ามกรณี.....	135

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยนับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมาประชาชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและมีปัญหาในด้านอื่นๆ อีกมากมาย เช่น บางครอบครัวอาจไม่ได้รับการศึกษาเนื่องจากมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ หรืออาจไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ดี จึงทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม จากปัญหาที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นถึงความพลั้งพลาดทางทัศนคติด้านค่านิยมของการใช้ชีวิตและการทำงานรวมถึงการศึกษา เนื่องจากการศึกษาไม่ได้สอนให้คนสามารถคิดวิเคราะห์ และไม่มีกรฝึกทักษะการดำรงชีวิตที่พร้อมจะรับมือกับปัญหาต่างๆที่จะเข้ามา นอกจากนี้ประชาชนยังได้รับการศึกษาค่อนข้างน้อย และเน้นการศึกษาสายสามัญมากกว่าสายอาชีพ หลักสูตรเน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่สามารถสนองตอบความต้องการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยเฉพาะในปัจจุบันที่โลกมีการแข่งขันกันอย่างเสรี ทั้งด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (คณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการพัฒนาประเทศ อ้างถึงใน พิณสุดา สิริรังศรี, 2541) แต่ยังคงจะมีแนวทางที่จะแก้ไขปัญหานี้โดยเชื่อว่าการจัดการศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพให้กับประเทศ เมื่อผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพก็จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน (พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์และคณะ, 2547) ฉะนั้นจึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับให้มีความหลากหลายและมีมาตรฐานเท่าเทียมกัน รวมถึงการมีมาตรฐานสากล ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ทั้งในเรื่องของกายภาพของโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์อันทันสมัย หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การเน้นให้มีหลักสูตรภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์มากขึ้น การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี การปฏิรูประบบบริหารงบประมาณ การขยายการบริการการศึกษาของไทยให้ถึงทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาให้สถานศึกษาและชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาในรูปของคณะกรรมการ (คณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการพัฒนาประเทศ อ้างถึงใน พิณสุดา สิริรังศรี, 2541) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประวิต เอราวรรณ์ (2539) ได้ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างพลังอำนาจครูและได้ข้อค้นพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาเพื่อยกระดับสถานภาพของโรงเรียนได้

คณะรัฐบาลเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ประกอบกับการพิจารณาถึงสาระสำคัญของนโยบายด้านการศึกษา ที่ต้องการจะปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อันเป็นเงื่อนไขสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) โดยมีความเชื่อว่าการศึกษามีความสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และสามารถลดช่องว่างของบุคคลในสังคมได้ รัฐบาลจึงได้จัดสรรงบประมาณเพื่อทำการแก้ไขปัญหาและพัฒนากำลังคนให้ดีขึ้น โดยลงมติเห็นชอบในหลักการ เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2546 มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษาและส่งเสริมการศึกษาให้แก่ประชาชน ดำเนินแผนการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมโดยจัดตั้งโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน (Lab school) เพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้คนส่วนใหญ่ของประเทศได้มีโอกาสเรียนโรงเรียนชั้นดี มีโอกาสประกอบอาชีพที่ดีและส่งผลให้มีรายได้ดี คุณภาพชีวิตดี นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานรับเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบโครงการในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) เพื่อให้โครงการเกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงจัดตั้งศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันขึ้นเพื่อรับผิดชอบดำเนินงาน และจัดทำกรอบความคิดของโครงการโดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของกลุ่มกัลยาณมิตรผสมผสานกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร (3 ตัวช่วย 1 ตัวเชื่อม) สร้างแนวคิดในการพัฒนาวิชาการและกำหนดภาพความสำเร็จของโรงเรียนในฝันใน 5 ด้านคือ ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง รู้จักการบริหารจัดการที่ดี ครูมีความเป็นมืออาชีพ นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ มีทักษะในการดำรงชีวิต สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับตนเองได้ โรงเรียนดีมีคุณภาพ ผู้ปกครองและชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของให้การสนับสนุนโรงเรียนอย่างเต็มใจ ทำแผนงานหลักและกลยุทธ์หลักของโครงการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนให้ได้เป็นโรงเรียนในฝัน วางแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานหลัก และกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนเข้าสู่โครงการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ในระยะเริ่มแรกของโครงการจะหาโรงเรียนที่เป็นตัวแทนในระดับอำเภอก่อนโดยพิจารณาจากโรงเรียนที่มีความพร้อมในการพัฒนาเป็นหลัก มีโรงเรียนเข้าร่วมในโครงการรวมทั้งสิ้น 921 โรงเรียน จำแนกตามขนาดได้ดังนี้ ขนาดเล็ก 202 โรงเรียน ขนาดกลาง 555 โรงเรียน ขนาดใหญ่ 152 โรงเรียน ขนาดใหญ่พิเศษ 12 โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547)

ปัจจุบันโครงการดำเนินงานมาเป็นเวลา 2 ปีแล้ว ความก้าวหน้าของโครงการคือ การจัดให้มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนที่มีความพร้อมสูง เป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันเพื่อให้โครงการประสบผลสำเร็จสามารถพัฒนาโรงเรียนในโครงการให้เป็นโรงเรียนในฝันอย่างแท้จริงได้ทันตามกำหนดเวลาสิ้นสุดของโครงการคือ ปี 2549 ขณะนี้มีโรงเรียนที่ผ่านการรับรองเป็น

โรงเรียนต้นแบบของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน รวมทั้งสิ้น 31 โรงเรียนจากสมาชิกในโครงการทั้งหมด 921โรงเรียน โดยการประเมินจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเจ้าหน้าที่ของศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548)

โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่นำเสนอเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการจัดการศึกษาของโรงเรียนในประเทศไทย วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 และมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการยกระดับการศึกษาให้มีคุณภาพสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) เนื่องจากมีสมาชิกเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ประสบผลสำเร็จได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบของโครงการ แต่สมาชิกส่วนใหญ่ยังอยู่ในระยะดำเนินการพัฒนาและรอรับการประเมินผล นอกจากนี้ยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในลักษณะเชิงคุณภาพแบบข้ามกรณี เพื่อให้ได้สารสนเทศแก่โรงเรียนที่อยู่ในโครงการได้นำไปพัฒนาโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้เป็นโรงเรียนต้นแบบ และทำให้มีงานวิจัยที่เป็นข้อมูลสนับสนุนให้กับโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันในด้านตัวอย่างความสำเร็จ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษารูปแบบนี้ให้มากขึ้น นอกจากนี้สามารถนำปัญหา อุปสรรคที่พบไปปรับปรุงแก้ไขโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะโครงการมีแนวคิดที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาโดยพัฒนาโรงเรียนในฝันให้มีต่อไปอีกในระดับตำบลและในระดับหมู่บ้าน ในส่วนของโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีความต้องการจะจัดการศึกษาในรูปแบบเดียวกันกับโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันก็สามารถนำข้อค้นพบไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนได้

คำถามวิจัย

1. รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศเป็นอย่างไร
2. โรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศประสบผลสำเร็จในด้านใด อย่างไร
3. โรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศมีปัญหา อุปสรรคและมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาของโรงเรียนอย่างไร
4. มีปัจจัยใดที่ส่งเสริม และมีปัจจัยใดที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ
2. เพื่อศึกษาความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

ขอบเขตการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาในลักษณะข้ามกรณี (Cross case studies) กรณีศึกษาเป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน รุ่นที่ 1 จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนวรวิหารธรรมสาธิต และโรงเรียนสันกำแพง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม
3. แหล่งข้อมูลในการศึกษามาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นตัวบุคคล ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน จากโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ทั้ง 3 โรงเรียน และเจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน รวมทั้งแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. ประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา คือ การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ ซึ่งประกอบด้วย
 - 4.1 การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบยึดตามแนวคิดในการพัฒนาวิชาการของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ผสมผสานกับแนวทางการดำเนินงานของโครงการ รวมทั้งสิ้น 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประเมินผล และด้านงบประมาณ
 - 4.2 ภาพความสำเร็จซึ่งเป็นผลผลิตของโรงเรียนต้นแบบ ที่โครงการกำหนดขึ้น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน
 - 4.3 แนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน
 - 4.4 ปัจจัยส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการดำเนินงาน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน หมายถึง โครงการที่จัดการศึกษารูปแบบใหม่ให้กับโรงเรียนในโครงการโดยมุ่งหวังที่จะส่งเสริมโรงเรียนให้มีคุณภาพเดียวกับโรงเรียนชั้นนำ และมีการกระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนแบบ (ICT) คือเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร

โรงเรียนต้นแบบ หมายถึง โรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ที่มีการพัฒนาและมีผลการพัฒนาสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการอย่างเป็นรูปธรรมและผ่านการประเมินเพื่อรับรองการเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวอย่างให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้ทำตามแบบอย่าง

โรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ หมายถึง โรงเรียนที่ผ่านการประเมินเพื่อรับรองการเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน และมีผลการปฏิบัติงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับจนได้รับการเผยแพร่เป็นตัวอย่างของโรงเรียนที่มีการดำเนินงานเป็นเลิศ (Best practice)

การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ หมายถึง การปฏิบัติงานของบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยการวิจัยครั้งนี้ศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประเมินผล และด้านงบประมาณ

ภาพความสำเร็จ หมายถึง ผลผลิตของโครงการใน 5 ด้าน คือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบสภาพการดำเนินงาน ความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้นำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม
2. ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันได้ทราบปัญหา และแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบ
3. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาการจัดการศึกษารูปแบบใหม่

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน และการดำเนินงานของโรงเรียน โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวการจัดการศึกษาของไทย

- 1.1 การบริหารงานโรงเรียน
- 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน

ตอนที่ 2 โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับโครงการ
- 2.2 การดำเนินงานของโครงการ
- 2.3 เส้นทางสู่การเป็นโรงเรียนในฝัน
- 2.4 การจัดตั้งโรงเรียนต้นแบบ
- 2.5 เป้าหมายในอนาคตของโครงการ

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษาแบบข้ามกรณี

- 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์แบบข้ามกรณี
- 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แบบข้ามกรณี

ตอนที่ 1 แนวการจัดการศึกษาของไทย

นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล คือการปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อันเป็นเงื่อนไขสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) โดยมีความเชื่อว่าการศึกษาสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถลดช่องว่างของบุคคลในสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาโดยตรงคือกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษาและส่งเสริมการศึกษาให้ประชาชนมีความรู้ มีคุณภาพ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาศักยภาพฐานความรู้ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มีเป้าหมาย 3 ข้อ คือ 1.ประชาชนได้รับการศึกษาทั่วถึง เท่าเทียมและต่อเนื่อง 2.ประชาชนมีคุณภาพ คุณธรรม ร่วมพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมฐานความรู้ 3.ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขันเพิ่มขึ้น (พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, 2547) จึงมีหน้าที่ต้องเร่งปฏิรูปการศึกษาให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีการจัดข้อกฎหมายไว้เป็นหมวดต่าง ๆ มากมายในที่นี่จะคัดเฉพาะบางหมวด บางมาตราที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในรูปแบบของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเท่านั้น ซึ่งได้แก่ หมวด 1 บททั่วไป ที่กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

มาตรา 6 ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ได้กล่าวไว้ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 ได้กล่าวไว้ว่า การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

1. มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
 2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา
 4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
 5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
 6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น
- นอกจากหมวดที่ 1 ที่กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการแล้ว ยังมีหมวด 4 ที่กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวการจัดโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ดังนี้

มาตรา 22 กล่าวว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 24 กล่าวว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

เพื่อให้การศึกษาไทยมีคุณภาพมากขึ้นปัจจุบันจึงมีการปฏิรูปการศึกษา จัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ โดยมุ่งเน้นให้เกิดแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนให้เกิดการพัฒนา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การบริหารงานโรงเรียน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management: SBM)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึงการบริหารและการจัดการศึกษาที่เน้นหน่วยปฏิบัติโดยมีโรงเรียนเป็นฐานหรือเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษา มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความอิสระคล่องตัว ในการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนนักเรียนและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษา

เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546) การบริหารโดยโรงเรียนเป็นฐานแต่ละแห่ง อาจไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและความจำเป็นของแต่ละโรงเรียน แต่ทุกโรงเรียนจะตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานเดียวกัน คือ

1. การกระจายอำนาจ คือนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชน สำหรับประเทศไทย จะมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา

2. การบริหารตนเอง สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารในรูปแบบขององค์คณะบุคคล

3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผนตัดสินใจกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิดร่วมทำ

4. ภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน เป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

5. การพัฒนาทั้งระบบ ปรับทั้งเรื่องโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร โดยการเปลี่ยนแปลง ต้องให้ระบบทั้งหมดเห็นด้วยและสนับสนุน

6. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โรงเรียนต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารและจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นนวัตกรรมทางการบริหารที่ให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารและจัดการเรียนการสอน และที่สำคัญคือเป็นการคืนอำนาจให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Cotton (2001) ที่สังเคราะห์การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management SBM) ระหว่างทศวรรษ 1980-1995 สรุปว่า SBM มีลักษณะดังนี้ เป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่มีกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนที่แตกต่างไปจากเดิม โดยมีการกระจายอำนาจจากรัฐบาล เขตการศึกษา ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ไปยังสถานศึกษาโดยมอบอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน และเชื่อว่าโรงเรียนเป็นจุดศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง และ Oswald (1995) พบว่าการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนเป็นกุญแจสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานประสบความสำเร็จ โดยผู้บริหารในโรงเรียนต้องรู้จักกระจายอำนาจให้คนอื่น ๆ ได้ช่วยทำงานในด้านที่มีความเหมาะสม และผู้อำนวยการเขตต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สั่งการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน ให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อโรงเรียนประสบปัญหาและเข้าไปติดตาม ตรวจสอบว่าโรงเรียนสามารถสร้างคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาได้ตามที่ตกลงไว้หรือไม่

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นนวัตกรรมการบริหารโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่ได้รับ การยอมรับและนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในโรงเรียนทั่วประเทศ นอกจากนี้กระบวนการ ปฏิรูปโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยสุวัฐ ศิลปอนันต์ (2545) ได้เสนอว่ายุทธศาสตร์ที่ใช้เป็น รูปแบบในการปฏิรูปเพื่อสร้างเด็กยุคใหม่ที่มีคุณภาพการเรียนรู้ได้มาตรฐานโลก ควรมี 4 ด้าน คือ 1)การกระจายอำนาจในการบริหาร การตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมของผู้มีประโยชน์ได้เสีย 3) การประกันคุณภาพ 4)การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถนำยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านนี้ไปปรับ ใช้ได้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่ หรือแม้กระทั่งในระดับห้องเรียน นอกจากนี้การที่โรงเรียนจะมีประสิทธิภาพ โรงเรียนจะต้องมีภาวะแวดล้อมปลอดภัยเป็นระเบียบ เรียบร้อยและเกื้อกูลต่อการเรียนการสอน สอดคล้องกับที่UNESCO (1985, อ้างถึงใน Robson and Mathews, 1995) ได้ให้เหตุผลของการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาในหลายประเทศไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร เนื่องจากอำนาจ การตัดสินใจอยู่ที่ส่วนกลาง เป็นการตัดสินใจโดยใช้มาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ทำให้ขาด ความยืดหยุ่นและไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นซึ่ง แตกต่างกัน และจากความแตกต่างนี้การกระจายอำนาจทางการศึกษาจะช่วยระดมทรัพยากร บุคคลและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา และยังเป็นรากฐาน ของการส่งเสริมประชาธิปไตยเพราะการกระจายอำนาจได้ให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างความสามารถให้กับท้องถิ่นคนในชุมชนจะรู้สึกถึง ความสามารถในการกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของตนและชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา พบว่าระบบการบริหารการศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ระบบย่อยที่สำคัญ 10 ระบบ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2544) ดังนี้

1. ความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน
2. ความเป็นองค์การวิชาชีพ
3. การตัดสินใจร่วมและวิสัยทัศน์ร่วม
4. กลุ่มบริหารตนเองและการติดต่อสื่อสาร
5. การจูงใจเพื่อสร้างสรรค์
6. ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง
7. วัฒนธรรมและบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์
8. การบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม
9. การบริหารหลักสูตรและการสอน
10. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การจะพัฒนาระบบต้องพัฒนาระบบย่อยให้เป็นที่ไปในทิศทางเดียวกันจึงจะสร้างให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวได้มีงานวิจัยให้เหตุผลสนับสนุนไว้ดังนี้ Razik and Swanson (2001) ได้กล่าวถึงการเป็นองค์กรวิชาชีพไว้ว่า ในโครงสร้างองค์กรวิชาชีพ ครูจะเป็นแหล่งหลักของอำนาจ ผู้บริหารจะเป็นผู้บังคับบัญชา ในฐานะผู้ให้บริการครูและอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนของครู องค์กรในลักษณะนี้จะกระตุ้นและจูงใจให้ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีความรับผิดชอบในตนเอง และมุ่งมั่นต่อการพัฒนาคุณภาพของงาน เพื่อการบรรลุเป้าหมายองค์กรร่วมกัน และ Robert G.Owens (2001) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาโรงเรียน อาจเกิดจากแรงผลักดันภายนอก ในลักษณะที่เรียกว่า Outside-in หรือจากแรงผลักดันภายใน ในลักษณะที่เรียกว่า Inside-out แม้จะยังมีข้อคำถามกันอยู่ว่ารูปแบบไหนจะให้ประสิทธิผลมากกว่ากัน แต่ผลการศึกษาจากงานวิจัยหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนหลายแห่งกำลังเอาใจจริงเอาใจกับการพัฒนาในลักษณะ Inside-out นอกจากนี้ Ubben, Hughes, and Norris (2001) ได้กล่าวถึงการตัดสินใจร่วมและการมีส่วนร่วมไว้ว่าการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการตัดสินใจแบบกระจายอำนาจที่ให้โอกาสกับครูและผู้เกี่ยวข้องช่วยกันตัดสินใจเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยอาจขยายขอบเขตผู้มีส่วนร่วมไปถึงผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนอกโรงเรียนด้วย เป็นรูปแบบการตัดสินใจบนพื้นฐานความเป็นสังคมประชาธิปไตย

จากการศึกษาเอกสารทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและของต่างประเทศทำให้ผู้วิจัยเห็นภาพการดำเนินงานภายในโรงเรียนโดยใช้วิธีการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบชัดเจนขึ้น เช่น การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน หรือการมองโรงเรียนเป็นองค์กร การจะบริหารองค์กรต้องพิจารณา ระบบย่อยภายในองค์กรและส่งเสริมสนับสนุนทุกระบบอย่างมีทิศทางเดียวกันจึงจะส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน

งานวิจัยที่น่าเสนอเป็นงานวิจัยที่ได้ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

ประวิต เอราวรรณ์ (2539) ได้ทำวิจัยเรื่องการเสริมสร้างพลังอำนาจครู ได้ขอค้นพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนมี 3 ประการคือ 1.ลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนางานร่วมกันของครู การปรับปรุงบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน 2.ระบบการสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียนจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงการทำงานของโรงเรียนโดยเน้นกระบวนการและการแก้ปัญหาาร่วมกัน

ของครู 3.ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาเพื่อยกระดับสถานภาพของโรงเรียนได้ ตรงกับกรอบแนวคิดเรื่อง 1อำเภอ 1โรงเรียนในฝัน

ปิยฉัตร จารัตน์ (2540) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนเพื่อชีวิตและชุมชน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า การจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กในชุมชน ครูวิชาการของโรงเรียนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ระดับประถมศึกษากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในแขนงงานเกษตร เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่และการทำสวนผัก ผู้บริหารโรงเรียนเตรียมบุคลากรโดยส่งครูผู้สอนเข้ารับการอบรม จัดครูผู้สอนรับผิดชอบงานตามความรู้ความสามารถ จัดบริการวัสดุและอุปกรณ์การฝึก ได้รับความช่วยเหลือวัสดุหลักสูตรจากชุมชนและสำนักงานเกษตรอำเภอ ส่วนครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม จัดนิทรรศการและเชิญวิทยากร ผลการจัดการศึกษาพบว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมสำหรับเด็กในชุมชน แต่ยังมีปัญหาขาดแคลนงบประมาณที่จะจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ และบุคลากรท้องถิ่นขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในหลักการของโครงการ การจัดการศึกษาเพื่อชุมชน โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้ความรู้พื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประเภททางไกลและการพบกลุ่ม จัดการศึกษาเพื่อฝึกทักษะอาชีพ ประเภทกลุ่มสนใจเรื่องการทำขนม การเย็บผ้า ช่างเสริมสวยและการถักโครเชต์ การจัดการศึกษาเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร โรงเรียนดำเนินการในลักษณะ การประชุม การบริการเอกสารสิ่งพิมพ์ และการจัดเสียงตามสาย ผลการจัดการศึกษาพบว่าผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ในการสมัครงาน ศึกษาต่อ ทำเป็นงานอดิเรก และผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน ปัญหาที่พบผู้เรียนมาเรียนไม่สม่ำเสมอ ขาดแคลนวัสดุและอุปกรณ์ในการฝึกทักษะอาชีพและชุมชนไม่สนใจรับข้อมูลข่าวสาร การบริการชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในด้านบุคลากรเพื่อให้คำแนะนำปรึกษาหารือแก่ชุมชน ร่วมงานประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ และเป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐบาล ให้บริการอาคารสถานที่ประเภทสนามกีฬา อาคารเอนกประสงค์ เพื่อเล่นกีฬาและจัดประชุมสัมมนา และให้บริการวัสดุอุปกรณ์ประเภทอุปกรณ์กีฬาและเครื่องขยายเสียง เพื่อใช้ในการออกกำลังกายและจัดงานพิธีต่างๆ ผลการบริการชุมชนพบว่า มีปัญหาบุคลากรไม่สามารถให้ความร่วมมือกับชุมชนได้เนื่องจากเวลาว่างไม่ตรงกัน อาคารสถานที่ชำรุดทรุดโทรม วัสดุอุปกรณ์มีน้อย และไม่ได้รับการดูแลจากผู้ให้บริการ

ณัฐกิจ บัวชม (2541) ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม เขตการศึกษา 11 ผลการวิจัยพบว่า ได้มีการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานหลัก และการจัดทำโครงการจะคำนึงถึงความพร้อมของโรงเรียนเป็นหลัก มีวิธีการให้ความรู้โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ

โรงเรียนได้รับการนิเทศโครงการจากศึกษานิเทศก์ 1 ครั้ง มีการรายงานผลให้จังหวัดทราบ การประเมินผลโครงการสังเกตจากความพึงพอใจของชุมชน เป้าหมายการดำเนินงานในด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานได้ใช้หลักวิธีการทำงานร่วมกันโดยมีการตั้งเป้าหมายการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน การพัฒนาบุคลากรให้เข้าช่วยเหลือชุมชนได้จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การพัฒนาระบบงานใช้การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการเพิ่มเติม การนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน ใช้วิธีการให้ความรู้กับนักเรียนและนำไปเผยแพร่แก่ครอบครัว ปัญหาการดำเนินงาน พบว่ามีหน่วยงานหลักเข้าร่วมโครงการน้อย มีปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง ระยะเวลาดำเนินงานน้อย โครงการไม่ได้รับความสนใจจากชุมชนเท่าที่ควรมีการนิเทศติดตามผลน้อย คณะครูให้ความสนใจกิจกรรมของโครงการน้อย และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน้อย

สยาม สุ่มงาม (2541) ได้ศึกษากระบวนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนนำร่อง ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี โดยวิธีการเชิงคุณภาพ พบว่าการประกันคุณภาพการศึกษายังคงมีปัญหา คือ ศึกษานิเทศก์นำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับผู้บริหารโรงเรียนโดยวิธีการผนวกในงานปกติ คือ การประชุมผู้บริหารประจำเดือน น้อยแห่งที่ใช้การฝึกอบรมพิเศษ ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนบางคนได้รับความรู้ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้การนิเทศ กำกับ ติดตามการถ่ายทอดยังไม่เป็นระบบ ทักษะคติและพฤติกรรมของบุคลากรทางการศึกษาบางคนยังไม่เปลี่ยนแปลงขาดความรู้ความตระหนักในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านงบประมาณไม่ได้มีการจัดสรรให้สอดคล้องกับโครงการประกันคุณภาพการศึกษาทางจังหวัดจึงหาทางแก้ปัญหาโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ของจังหวัดได้ให้คำแนะนำด้านวิชาการ กระตุ้นเตือนการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนให้เร่งรีบดำเนินโครงการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดได้มีนโยบายให้ดำเนินโครงการโดยใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวยังไม่ปรากฏผลชัดเจนเนื่องจากอยู่ในระหว่างดำเนินงาน งานวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนนำร่องจะทำให้เราทราบปัญหาและสามารถหาทางแก้ไขปัญหาได้ นอกจากนี้ยังพบว่าควรจะดำเนินโครงการให้ประสบผลสำเร็จแต่ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องรู้บทบาทและหน้าที่ของตน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนเพื่อชุมชน

เรณู คุรุไทย (2542) ศึกษาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนในกลุ่มนวมินทรราชินีศึกษาศึกษา พบว่า ด้านการวางแผนวิชาการโรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ กำหนดแนวปฏิบัติตามลักษณะของหมวด/งาน/ฝ่าย และผู้บริหารแจ้งแนวปฏิบัติในที่ประชุมครูอาจารย์ ในการจัดทำแผนงานวิชาการ /หมวด/งาน/ ฝ่ายจะมีการ

ประชุมเพื่อเขียนแผนร่วมกันแล้วนำเสนอฝ่ายบริหารเพื่อพิจารณา โดยมีหัวหน้างานแผนงานทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลจากปฏิทินปฏิบัติงาน ด้านการจัดงานวิชาการ โรงเรียนจัดบุคลากรตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ จัดกลุ่มการเรียนรู้โดยกำหนดวิชาบังคับและวิชาเลือกตามโครงสร้างของหลักสูตรและให้นักเรียนเลือก จัดตารางสอนโดยกำหนดวิชาเรียนและเวลาเรียนครบตามหลักสูตรและสำรวจความพร้อมของครูอาจารย์ จัดครูเข้าสอนตามวุฒิการศึกษาที่มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสื่อวัสดุที่ครูผลิตขึ้นใช้เอง ด้านการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ให้ครูจัดทำและใช้สื่อ โรงเรียนมีการติดตามการใช้สื่อโดยการสังเกตการสอนของครู ด้านการพัฒนาและส่งเสริมด้านวิชาการ โรงเรียนจัดให้มีการประชุมอบรม สัมมนาครูภายในโรงเรียนก่อนเปิดภาคเรียน จัดสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่เรียนอ่อนหรือผลการเรียนไม่ผ่านตามเกณฑ์ โดยจัดคาบสอนไว้ในตารางปกติ 1 คาบ/สัปดาห์ แล้วจัดครูเข้าสอนซ่อมเสริมในรายวิชาต่าง ๆ จัดกิจกรรมนักเรียนทั้งในและนอกหลักสูตรตามความพร้อมของโรงเรียนและนโยบายของโรงเรียนหรือหน่วยเหนือ มีนโยบายสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานตามหน่วยงานที่จัด รวมทั้งสร้างบรรยากาศทางวิชาการ โดยจัดให้มีห้องวิชาการของแต่ละหมวดวิชา ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน โรงเรียนกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานและแนวปฏิบัติด้านการวัดและประเมินผล แล้วแจกครูทุกคน ครูผู้สอนแต่ละรายวิชาสร้างเครื่องมือการวัดผลให้เป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา โรงเรียนมีเจ้าหน้าที่ทะเบียน/วัดผล ทำหน้าที่จัดทำหลักฐานเกี่ยวกับประวัตินักเรียน การขึ้นทะเบียนนักเรียน รับรองและบันทึกผลการเรียนของนักเรียน ด้านการประเมินผลการจัดงานวิชาการ โรงเรียนส่วนใหญ่จัดประชุม สัมมนา สรุปผลงานประจำปี และประเมินผลในระดับหน่วยงานย่อยเป็นระยะ ๆ ด้านปัญหาการดำเนินงานวิชาการ พบว่า งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ หมวดวิชาไม่สามารถจัดกลุ่มการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความต้องการของนักเรียน ครูอาจารย์ผลิตสื่อการเรียนการสอนน้อยเกินไป นักเรียนไม่สนใจเรียนซ่อมเสริม และไม่ติดตามแก้ผลการเรียน ครูบางคนขาดการพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือการวัดผล ครูมีจำนวนน้อยและมีงานพิเศษมากจึงมีผลงานวิชาการไม่ดีเท่าที่ควร

สุภา อินทร์มณี (2542) ได้ศึกษาผลของความยากจนที่มีต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในพื้นที่ยากจนของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเข้าไปศึกษาชุมชนและโรงเรียน แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารได้แก่ เอกสารการรายงานของหมู่บ้าน เอกสารของโรงเรียน เอกสารประจำตัวนักเรียน สมุดแบบฝึกหัดหรือแฟ้มสะสมงานของนักเรียน แหล่งข้อมูลด้านบุคคล คือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ พัฒนาการและชาวบ้านละแวกใกล้เคียง ประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วย ประสิทธิภาพของ

กระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารและ การบริหารงานในโรงเรียน ครูและการจัดการเรียนการสอน เด็กและครอบครัวและคุณภาพของ นักเรียนจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักเรียน ผลจากความเป็นอยู่ใน ครอบครัวที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และโอกาสในการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะเด็กครอบครัวของ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง กลุ่มนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และกลุ่ม นักเรียนที่ด้อยโอกาสในการศึกษา กลุ่มละ 3 คน พบว่าโรงเรียนในพื้นที่ชนบทยากจนของจังหวัด บุรีรัมย์ยังไม่มีคุณภาพต้องหาทางพัฒนาให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพสามารถทำให้นักเรียนหลุด พ้นจากวงจรความยากจนและสามารถมีชีวิตที่ดีขึ้น

สุรียพร ระดมกิจ (2542) ได้ศึกษาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนคาทอลิก สังกัด อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการดำเนินงานด้านวิชาการ ดังนี้ ด้าน การบริการงานวิชาการให้สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีการกำหนด นโยบายการปฏิบัติงานวิชาการ ประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนปฏิบัติงานวิชาการและปฏิทิน ปฏิบัติงานวิชาการ มีการติดตามผลการปฏิบัติงานโดยศึกษาจากรายงานการประชุมของหัวหน้า หมวดวิชาและศึกษาจากปฏิทินปฏิบัติงานของฝ่ายวิชาการ ด้านการจัดบุคลากรตรงตามหน้าที่ จัดตามวุฒิทางการศึกษา ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์มีการติดตามงานจากการ สังเกตการปฏิบัติงานของครู การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา มีการส่งครูเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่น ติดตามงานโดยศึกษาจากรายงานการอบรมสัมมนาของครูด้านการ จัดสื่อการเรียนการสอน มีงบประมาณเพื่อจัดซื้อและจัดทำสื่อการเรียนการสอน มีการติดตามผล โดยสังเกตการสอนของครูและตรวจสอบบันทึกการใช้สื่อของครูกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ด้าน การจัดบริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน มีสถานที่ให้บริการเป็นสัดส่วน บำรุงรักษาสื่อให้อยู่ ในสภาพดีพร้อมใช้อยู่เสมอ และมีอาคารสถานที่เพียงพอ สะอาด ร่มรื่น เป็นระเบียบสวยงาม การ จัดการเรียนการสอน มีการศึกษาคู่มือครูและเอกสารประกอบหลักสูตร ทำแผนการสอนและเตรียม สื่อการสอนติดตามผลโดยการนิเทศการสอนในชั้นเรียน และศึกษาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดตามความพร้อมของโรงเรียนในด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ ติดตามโดยครูที่ปรึกษากิจกรรมรายงานผลเป็นระยะ การวัดและ ประเมินผล ดำเนินตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนและนำ ผลจากการวัดมาปรับปรุงการสอนของครู การจัดการนิเทศภายใน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อดำเนินการ โดยจัดให้ครูเป็นผู้นิเทศซึ่งกันและกัน ติดตามผลจากการสังเกตการสอนในชั้น เรียนและสังเกตการปฏิบัติงานของครู ปัญหาการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ งานไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ขาดจำกัดในด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณไม่ เพียงพอกับความต้องการ

ณัฐจรรย์ กาญจนรจิต (2544) ได้ศึกษาเรื่องความไม่เสมอภาคของการดำเนินงานและผลการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนในแต่ละสังกัดและระหว่างสังกัดของโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคขององค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอนของครูและอิทธิพลขององค์ประกอบด้านผลการดำเนินงานที่เกิดกับครูที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคขององค์ประกอบด้านผลการดำเนินงานที่เกิดกับนักเรียน เก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครูและนักเรียนจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ความไม่เสมอภาคของการดำเนินงานและผลการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนภายในแต่ละสังกัด พบว่า การบริหารจัดการของผู้บริหารมีความไม่เสมอภาคมากกว่าการจัดการเรียนการสอนของครู และผลการดำเนินงานที่เกิดกับครูมีความไม่เสมอภาคน้อยกว่าผลการดำเนินงานที่เกิดกับนักเรียน ความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นระหว่างโรงเรียนภายในสังกัดเดียวกันมีสัดส่วนสูงมากกว่าความไม่เสมอภาคระหว่างสังกัดโรงเรียนโรงเรียนสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนและกรมสามัญศึกษามีความไม่เสมอภาคของการบริหารจัดการของผู้บริหารมากที่สุด โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีความไม่เสมอภาคของการจัดการเรียนการสอนของครูและผลการดำเนินงานที่เกิดกับนักเรียนมากที่สุด และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและกรมอาชีวศึกษามีความไม่เสมอภาคของผลการดำเนินงานที่เกิดกับครูมากที่สุด การบริหารจัดการของผู้บริหารมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความไม่เสมอภาคของการจัดการเรียนการสอนของครู แต่ขนาดโรงเรียน ไม่มีอิทธิพลต่อความไม่เสมอภาคของการจัดการเรียนการสอนของครู ส่วนผลการดำเนินงานที่เกิดกับครูและขนาดโรงเรียน ไม่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานที่เกิดกับนักเรียน

ณัฐฐา คุ่มบาง (2546) ศึกษาการดำเนินงานของชมรมครูเครือข่ายปฏิรูปการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานีโดยศึกษาในประเด็นสภาพการดำเนินกิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ 1.กิจกรรมสร้างกระบวนการเรียนรู้พบปัญหาคือ สมาชิกมีเวลาไม่เพียงพอในการเข้าร่วมกิจกรรม งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมไม่เพียงพอ 2.กิจกรรมการหาทรัพยากรให้กับสมาชิกในชมรม เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของชมรมให้มีประสิทธิภาพ ทรัพยากรที่จัดหาคือ อุปกรณ์และงบประมาณ ปัญหาที่พบคือ ทรัพยากรที่มีไม่ได้รับความสนใจ และมีจำนวนจำกัด 3.กิจกรรมเพื่อขยายและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชมรม ปัญหาที่พบคือ สมาชิกมีจำนวนมาก ดูแลไม่ทั่วถึง สมาชิกอยู่ไกล วิธีสร้างเครือข่ายของชมรมครูเครือข่ายปฏิรูปการเรียนรู้เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มครูจัดเป็นกลุ่มมีครูต้นแบบขยายผลในลักษณะครูเครือข่าย ทำให้มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันตามแต่บริบทของโรงเรียนนั้น แต่งานวิจัยหลาย ๆ เล่มได้ศึกษาถึงการดำเนินการของแต่ละโรงเรียนในด้านกายภาพของโรงเรียน และบทบาทของผู้บริหารในการบริหารจัดการความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพได้นั้นควรจะต้องเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมในการพัฒนา เช่น ผู้บริหาร ครูและชุมชนร่วมมือร่วมใจกัน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของครูไม่ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลง โดยให้เหตุผลว่าไม่มีเวลา นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องของงบประมาณไม่เพียงพอ ผลจากการศึกษางานวิจัยทำให้ผู้วิจัยทราบว่ายังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันดังนั้นก็ควรที่จะทำการวิจัยเพื่อศึกษาการดำเนินงานเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับโรงเรียนอื่น ๆ และเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษารูปแบบเช่นนี้ เพราะโครงการนี้เป็นงานด้านการศึกษาที่รัฐบาลต้องการจะผลักดันให้มีโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพกระจายอยู่ทั่วประเทศ

ตอนที่ 2 โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

เป็นโครงการที่ได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลเพื่อเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศโดยมีแนวคิดของโครงการและแนวทางในการบริหารโครงการดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับโครงการ

ความเป็นมาของโครงการนี้เริ่มจากเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่ต้องการจะปฏิรูปการศึกษาให้เห็นเป็นจริงมากกว่าการปฏิรูปด้วยกฎหมายและโครงสร้าง จึงมีแนวคิดที่จะสร้างโรงเรียนในฝันให้กระจายอยู่ทุกอำเภอเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะส่งเสริมเด็กไทยให้ได้รับการพัฒนาในระดับมาตรฐานใกล้เคียงบ้าน เป็นการขับเคลื่อนพลังปัญญา พลังประสบการณ์ พลังทรัพย์เข้าสู่โรงเรียน เพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้คนส่วนใหญ่ของประเทศได้มีโอกาสเรียนโรงเรียนชั้นดี มีโอกาสประกอบอาชีพที่ดีและส่งผลให้มีรายได้ดี คุณภาพชีวิตดี นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของประเทศ คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบในหลักการโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน (Lab Schools Project) เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2546 และมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินโครงการพัฒนาแนวคิดและหลักการ โดยมีความเชื่อที่ว่าการศึกษาสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพสามารถลดช่องว่างของบุคคลในสังคมลงได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนชาวไทยสามารถหลุดพ้นจากวงจรความยากจน ซึ่งเป็นความมุ่งมั่นที่สำคัญของรัฐบาล ดังนั้นโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน จึงเป็นกระบวนการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฝันของคนในสังคม ที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพ และในขณะเดียวกันโครงการนี้จะช่วยทำให้ความฝันของคนในสังคมเป็นจริงได้ ใน

ระยะเริ่มต้นโครงการกำหนดให้มีอำเภอละ 1 โรงเรียน รวม 921 โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานรับเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของโครงการ

แนวคิดการจัดตั้งโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ดำเนินการพัฒนาแนวคิดและหลักการจัดตั้งโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน สามารถสรุปเป็นแนวคิดได้ดังนี้

1. เพื่อจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. เป็นต้นแบบและพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียนอื่น
3. เพื่อการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีจำนวนเพียงพอเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการสืบค้นข้อมูลเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
4. เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเชื่อมั่นในตนเอง และพร้อมจะเข้าสู่การแข่งขันระดับสากล
5. การบริหารจัดการทั้งระบบโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีผู้บริหารและมีครูมืออาชีพอย่างเพียงพอ พัฒนาด้านกายภาพอย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
6. เสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการเป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยและเป็นโรงเรียนสาธิตการฝึกอบรมครูจากสถาบันในพื้นที่ และชุมชนในท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

กรอบความคิดของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

จากแนวคิดของการจัดการศึกษาโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ได้พัฒนามาเป็นกรอบความคิดของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน โดยศูนย์บริหารโครงการมีแนวความคิดว่าการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียน 921 โรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฝันต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของกลุ่มกัลยาณมิตรผสมผสานกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 ตัวช่วย 1 ตัวเชื่อม ดังนี้

ตัวช่วยที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญ มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนทางด้านวิชาการแก่นักเรียน ครู และผู้บริหาร ตามความสนใจผ่านระบบ E-learning ได้แก่ การให้แนวทางจัดการเรียนรู้จากคู่มืออาชีพ แนวทางการแก้ปัญหานักเรียน การวิจัยในชั้นเรียน การให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น บริการตอบปัญหาด้าน IT และการให้บริการสืบค้นข้อมูลจากห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งในและต่างประเทศ

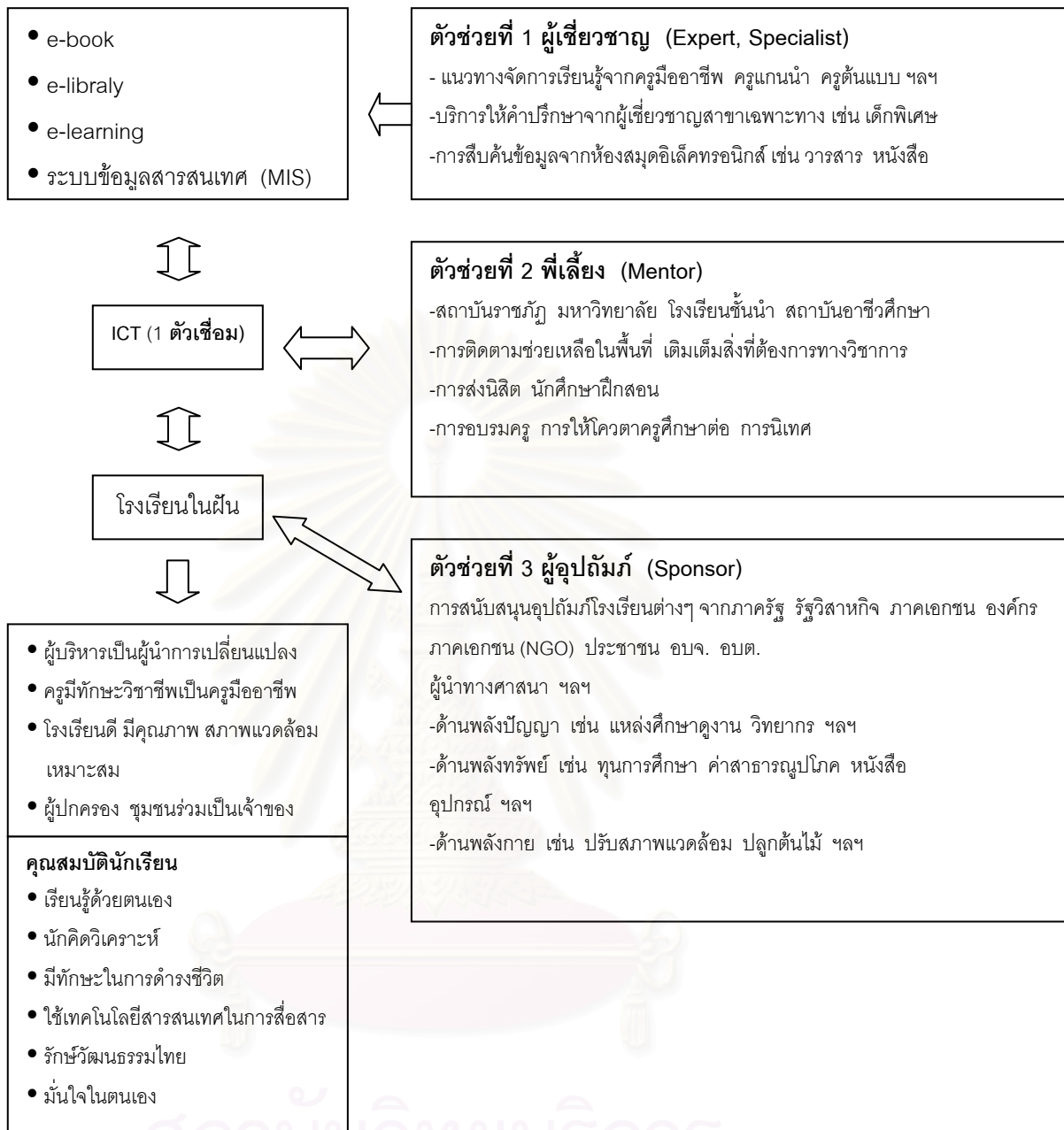
ตัวช่วยที่ 2 พี่เลี้ยง เป็นกลุ่มกัลยาณมิตรผู้ให้ความช่วยเหลือครูและผู้บริหารให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีคุณภาพ ติดตามช่วยเหลือโรงเรียนในพื้นที่อย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ เช่น การส่งนิสิต นักศึกษาฝึกสอนในโรงเรียนที่ร่วมรับผิดชอบเพื่อแก้ปัญหาอัตรากำลังครูที่ขาดแคลน และเพื่อให้โรงเรียนเป็นห้องทดลองฝึกสอนสำหรับนิสิต นักศึกษาที่เตรียมพร้อมในการประกอบอาชีพครู การพัฒนาครูประจำการโดยการให้โควตาครูศึกษาต่อ หรือให้การนิเทศ เป็นต้น

ตัวช่วยที่ 3 ผู้อุปถัมภ์ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรที่อาสาสมัครใจให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน รับเป็นเจ้าภาพโรงเรียนในพื้นที่ในลักษณะการมีส่วนร่วม ทั้งทางด้านพลังกาย พลังทรัพย์และพลังปัญญาเพื่อร่วมกันดำเนินงานไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนในพื้นที่แต่ละโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ

1 ตัวเชื่อม ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร (ICT) การสนับสนุนให้ทุกโรงเรียนมีห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์ พร้อมอุปกรณ์ต่อพ่วง คอมพิวเตอร์แม่ข่าย (server) เพื่อการสืบค้นข้อมูลของผู้บริหาร ครูและนักเรียนในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) และอินทราเน็ต (Intranet) รวมถึงการเชื่อมโยงตัวช่วยต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มพี่เลี้ยง กลุ่มผู้อุปถัมภ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) ของโครงการในส่วนกลาง

ทั้ง 3 ตัวช่วยและ 1 ตัวเชื่อม ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนในพื้นที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไปในสังกัด และนี่คือที่มาของคำว่า Lab School Project และเมื่อได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการศึกษาตามกรอบความคิดของโครงการแล้วก็น่าจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จต่อโครงการสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดโรงเรียนในฝัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

แนวคิดในการพัฒนาวิชาการของโรงเรียนในฝัน

รัฐบาลมีนโยบายที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์ว่าโรงเรียนในฝันสามารถพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายและไร้ขีดจำกัด โดยอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชน ด้วยระบบบริหารจัดการที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียน ครูอาจารย์ และชุมชน เป็นโรงเรียนที่มุ่งพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทั้งด้านวิชาการและการ

ประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพตามความสามารถ รักษาแสวงหาความรู้อย่างไม่สิ้นสุด รู้ทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันกับสังคมโลกได้ โดยการวางแผนในการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ลักษณะหลักสูตร มาตรฐานและสาระการเรียนรู้มุ่งสู่ความเป็นเลิศ (Advanced Program) มีอิสระในการจัดการเรียนรู้ตามศักยภาพผู้เรียน เชื่อมโยงกับอาชีพในท้องถิ่นช่วยเพิ่มพูนทักษะเน้นให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้และใช้เทคโนโลยี (ICT) เป็นตลาดความรู้ให้ชุมชนสามารถให้นักเรียนและบุคคลทั่วไปเรียนได้เป็นหลักสูตรที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมการศึกษาต่อและสร้างฐานการเรียนรู้สู่การประกอบอาชีพ (Career Path) ของผู้เรียน

2. การบริหารจัดการ ใช้การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (PDCA) ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและนวัตกรรมใหม่ ๆ (คิดนอกกรอบ) ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการ สร้างบรรยากาศการบริหารที่เป็นเอกภาพ (School-based Management) ใช้วิธีการบริหารแบบทั่วทั้งองค์กร (Whole-School Approach) บริหารด้วยระบบข้อมูล (Databased) และมีระบบดูแลนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ ระดมทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (Participatory Learning) นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน โรงเรียนชั้นนำทุกสังกัดและสถาบันอุดมศึกษา (Two-way Communication) จัดสรรให้มีครูเพียงพอครบทุกสาระ มีระบบการจูงใจทั้งนักเรียน ครู ผู้บริหาร และผู้สนับสนุน ด้วยการประกวดผลงานผ่านสื่อ ICT อย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารงบประมาณและทรัพยากร ใช้แบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result-based Management) และพัฒนาระบบประกันคุณภาพให้มีความเข้มแข็ง

3. การจัดการเรียนรู้ โรงเรียนต้องจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-Centered) อย่างแท้จริง โดยจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม เรียนรู้แบบร่วมมือและเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนหรือสถานประกอบการ เรียนรู้อย่างหลากหลายและบูรณาการ เรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร เรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเรียนรู้ผ่านเครือข่าย ICT

4. การพัฒนาบุคลากร ให้ถือว่าครูผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ครูต้องยึดภารกิจการสอนเป็นเรื่องสำคัญทุ่มเทเวลาให้กับการสร้างสรรคกิจกรรมการเรียนรู้ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด

5. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ต้องจัดให้มีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ห้องสมุดมีมาตรฐานมีเครือข่ายการเรียนรู้ (Internet) มีการอบรมผู้นำของแหล่งการเรียนรู้ให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือดูแลโรงเรียนได้

6. การประเมินผล การประเมินผลการเรียนรู้ต้องใช้วิธีที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ และเอื้อต่อการเทียบโอนผลการเรียนได้ กำหนดเกณฑ์ที่เป็นตัวชี้วัดผลการเรียนที่ชัดเจน ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย สังเกตจากผลงานและสภาพการปฏิบัติงานตามจริง ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ท้าทายความสามารถ และแจ้งผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบทันทีเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น ส่วนการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน ควรทำอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.2 การดำเนินงานของโครงการ

เพื่อให้การทำงานตามนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนและ ผู้เรียนเป็นสำคัญ ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันจึงดำเนินการจัดทำแผนหลักโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน (Master Plan of Lab School Project) เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการทำความเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติอันจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ผู้รับผิดชอบ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จที่กำหนดไว้

การทำแผนงานหลักของโครงการ

เนื้อหาในแผนหลักของโครงการประกอบด้วย วิสัยทัศน์ คือ สร้างโอกาสให้เด็กไทย และ กำหนดพันธกิจ คือ สร้างโรงเรียนชั้นดี ให้เด็กไทยได้เรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต คิดวิเคราะห์ มีความสามารถด้านเทคโนโลยี มีคุณธรรม รักชาติวัฒนธรรมไทยและมั่นใจในตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) นอกจากนี้ในแผนหลักยังได้กำหนดเป้าหมายสุดท้ายของโครงการที่จะได้ผลผลิตออกมาในชื่อภาพความสำเร็จของโครงการซึ่งจะพิจารณาถึงผลผลิตควรมีลักษณะเป็นเช่นไร แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

ภาพความสำเร็จของโรงเรียนในฝัน

ภาพความสำเร็จของโรงเรียน คือ ผลผลิตของโครงการที่ต้องการให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน และชุมชนมีลักษณะที่พึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ดังต่อไปนี้

ผู้บริหาร เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาวิชาการ หลักสูตร นวัตกรรม และกระบวนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ครู มีทักษะวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เหมาะสมกับนักเรียน มีความกระตือรือร้น สนใจ ใส่ใจ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ

นักเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านและการค้นคว้า สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นคนดีมีคุณธรรม รู้จักคิดวิเคราะห์ มีทักษะการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ (ICT) สร้างงานสร้างอาชีพสามารถนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์สืบสานวิถีวัฒนธรรมไทยอย่างมั่นใจในตนเอง

โรงเรียน เป็นโรงเรียนชั้นดี มีคุณภาพ มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นปลอดภัย เชื่อมต่อการเรียนรู้ มีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นต้นแบบของการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง ซึ่งเกิดจากการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา ร่วมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสังคม

ผู้ปกครองและชุมชน ให้การยอมรับ เชื่อถือ มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ สนับสนุนงานโรงเรียนอย่างเต็มใจ

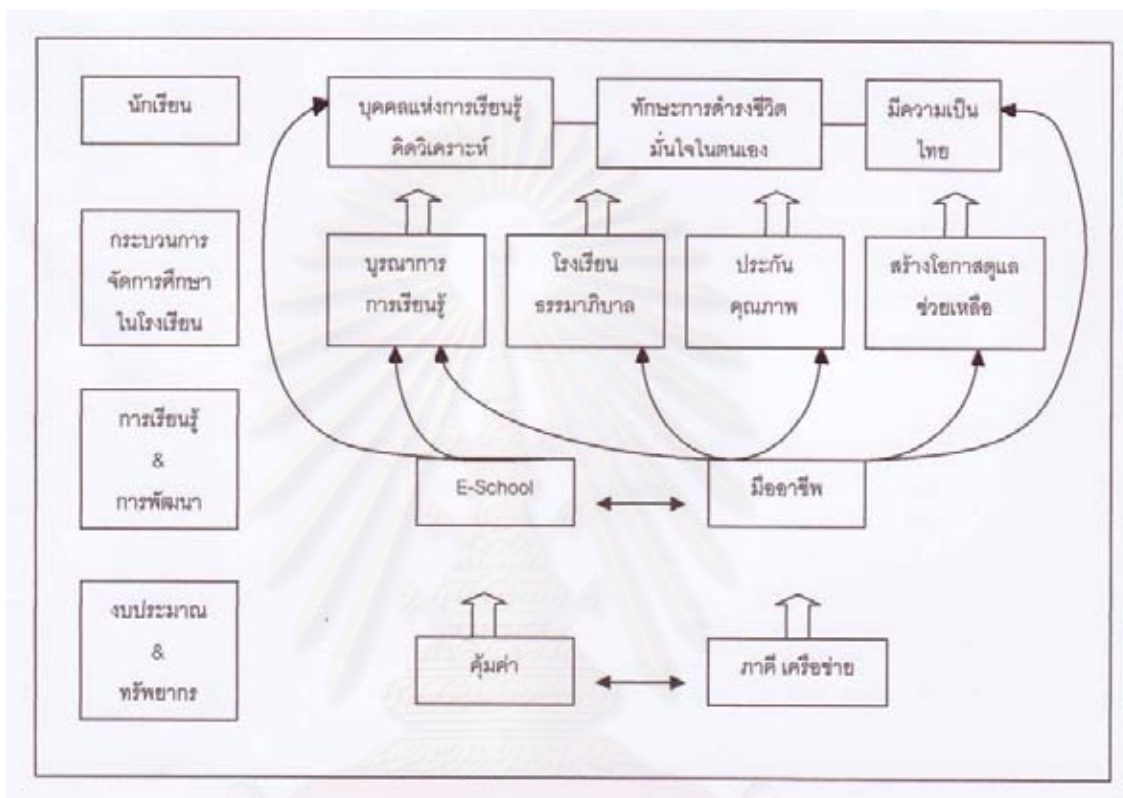
กลยุทธ์หลักของโครงการ

เนื่องจากแต่ละโรงเรียนมีบริบทที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จได้ เป็นโรงเรียนในฝันนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) โรงเรียนต้องมีระบบบริหารจัดการที่ดีและอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาช่วยเหลือกัน ดังนั้นทางศูนย์บริหารโครงการจึงได้เสนอกลยุทธ์หลักของโครงการ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้โรงเรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน ดังนี้

1. สร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดี คล่องตัว มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม
2. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และทักษะการดำรงชีวิตได้ตามศักยภาพ
3. สร้างเสริมศักยภาพบุคลากรทุกระดับให้เป็นมืออาชีพ มีทักษะในการปฏิบัติงาน สามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
4. เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อจัดการกระบวนการเรียนรู้และบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน
5. ระดมกำลังสร้างภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์ที่เข้มแข็ง สร้างพลังจากการมีส่วนร่วมของชุมชนองค์กร ในรูปแบบของผู้อุปถัมภ์และผู้ร่วมคิดร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา

แผนที่กลยุทธ์

จัดทำขึ้นเพื่อตรวจสอบลำดับความสำคัญและความเหมาะสมของวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ผ่านมุมมองด้านต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จได้อย่างไร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.2 แผนที่กลยุทธ์ (Strategy Map) ของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

จากแผนภาพสรุปได้ว่าโรงเรียนที่มีงบประมาณและทรัพยากรที่เหมาะสมสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ร่วมกับการที่โรงเรียนมีระบบภาคีเครือข่ายซึ่งได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ พี่เลี้ยง ศึกษานิเทศก์ โรงเรียนต้นแบบ ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น มามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะส่งผลให้เกิดกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน คือ โรงเรียนจะมีระบบบริหารจัดการที่ดี มีบรรยากาศและวัฒนธรรมการปฏิบัติงานแบบกัลยาณมิตร ฝึกพลังสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ มีเอกลักษณ์อันโดดเด่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา โรงเรียนสามารถให้บริการทางการศึกษาได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย และดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมนักเรียนตามศักยภาพอย่างทั่วถึง โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่น เน้นการบูรณาการการเรียนรู้และการดำรงชีวิต โรงเรียนเพิ่มระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้นเป็นที่ยอมรับของชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง และทั้งหมดนี้จะส่งผลให้นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เพื่อการเรียนรู้ มีนิสัยใฝ่รู้ เรียนเป็น มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ มีทักษะในการดำรงชีวิต มีคุณธรรม มั่นใจในตนเองและกล้าแสดงออก มีความเป็นไทย มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำงานของแต่ละส่วนต่างก็มีผลต่อเนื่อกันเมื่อส่วนหนึ่งดีก็จะส่งผลให้ส่วนอื่นๆดีตามไปด้วยและสุดท้ายก็จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวนักเรียน

แผนการดำเนินงานของโครงการ

แผนการดำเนินงานโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน คือ การนำกลยุทธ์หลักมา กำหนดเป็นแผนงานหลัก 5 แผนงาน ได้แก่

- แผนพัฒนาระบบบริหารและการจัดการ
- แผนพัฒนาคุณภาพนักเรียนและกระบวนการจัดการเรียนรู้
- แผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
- แผนพัฒนาระบบเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร
- แผนพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และทรัพยากรทางการศึกษา

เขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนควรได้ศึกษาวิเคราะห์ผลผลิตของแต่ละแผนงานเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และสามารถนำไปพัฒนาปรับใช้ ภายใต้บริบทของเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546)

แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานหลัก (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546)

ระดับโรงเรียน

1. จัดโครงสร้าง กำหนดผู้รับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ และภารกิจ
2. ศึกษา วิเคราะห์ แผนหลัก การดำเนินงานโครงการ เอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในฝัน
3. ปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับเจตนารมณ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์หลักของโรงเรียนในฝัน
4. สร้างความเข้าใจและแนวทางการดำเนินงาน ให้แก่คณะครู อาจารย์ นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และบุคคล องค์กรที่เกี่ยวข้อง
5. ประสานการดำเนินงานกับหน่วยงาน องค์กร ชุมชน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายอุปถัมภ์และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของโรงเรียน
6. กำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ แก่ผู้เกี่ยวข้อง
7. ประชาสัมพันธ์และรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

1. จัดตั้งศูนย์ประสานงานโครงการระดับเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดผู้รับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ และภารกิจ
2. ศึกษา วิเคราะห์ แผนหลัก การดำเนินงานโครงการ เอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในฝัน
3. กำหนดผู้รับผิดชอบในการประสานงาน นิเทศ กำกับติดตาม สนับสนุนการดำเนินงาน
4. จัดทำแผนสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนในฝัน
5. ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน
6. กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างใกล้ชิด
7. ประชาสัมพันธ์และรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดนโยบาย และแผนหลัก การดำเนินโครงการ
2. จัดตั้งศูนย์บริหารโครงการ และกำหนดผู้รับผิดชอบในการประสานงาน นิเทศ กำกับติดตาม สนับสนุนการดำเนินงาน
3. ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร ที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน
4. ประชาสัมพันธ์และรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง
5. ค้นคว้า วิจัยการดำเนินโครงการเพื่อขยายผล

แนวทางการบริหารงบประมาณ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546)

ระดับโรงเรียน

1. ปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของโรงเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ของโครงการ และเหมาะสมกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
2. ใช้จ่ายงบประมาณการดำเนินงานให้ตรงตามเวลา มีประสิทธิภาพ คุ่มค่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการดำเนินงาน
3. รายงานการใช้จ่ายงบประมาณตามที่กำหนด

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

1. กำกับ ติดตาม การจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียนตรงตามเวลา มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

2.จัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณเฉพาะในส่วนที่เขตพื้นที่รับผิดชอบให้ตรงตามเวลา มีประสิทธิภาพ คุ่มค่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ของโครงการ

ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1.พิจารณาจัดสรรงบประมาณให้เขตพื้นที่และโรงเรียนตรงตามเวลาและตามความเหมาะสมของวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ของโครงการ จำนวนครู และนักเรียน
- 2.รับผิดชอบงบประมาณ เฉพาะใช้ในส่วนของคุณ์บริหารโครงการและกิจกรรมเฉพาะที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานรับผิดชอบ
- 3.กำกับ ติดตาม การใช้งบประมาณ ให้เขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

แนวทางการกำกับ ติดตาม และประเมินผล (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546)

- 1.การติดตามประเมินผลของการดำเนินงานตามแผนหลักของโครงการ ให้ใช้รูปแบบการวัดผลประเมินผลเชิงคุณภาพ โดยพิจารณาความก้าวหน้าและความสำเร็จอย่างรอบด้าน จากกลยุทธ์ วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดสำคัญที่กำหนดในแผนโดยคณะกรรมการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 2.ผู้รับผิดชอบแผนงานโครงการตามแผนหลักของโครงการ ประเมินตนเองตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ กิจกรรมที่ดำเนินงาน
- 3.โรงเรียนกำกับติดตาม ประเมินผลตนเอง โดยพิจารณาความก้าวหน้าและความสำเร็จจากแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการประจำปี รวมทั้งผลการประเมินผลคุณภาพมาตรฐานภายในสถานศึกษา
- 4.รายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการ โดยผู้รับผิดชอบทุกระดับปฏิบัติ เดือนละ 1 ครั้ง
- 5.รายงานการดำเนินงานในแต่ละไตรมาส โดยผู้รับผิดชอบในแต่ละงานของโครงการ และสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ
- 6.รายงานสรุปผลการประเมินโครงการ และกิจกรรม เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานตามแผน โดยผู้รับผิดชอบของทุกระดับปฏิบัติ

แนวทางการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546)

- 1.ประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่องทั่วถึงด้วยกลยุทธ์ การสื่อสารเชิงรุก เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ เข้าใจและให้การสนับสนุนอุปถัมภ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

2. ประชาสัมพันธ์โครงการด้วยรูปแบบวิธีการและสื่อที่หลากหลายเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าและความสำเร็จของโครงการ
3. รณรงค์ให้ประชาสัมพันธ์โครงการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม

การบริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

เพื่อให้การนำแผนการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติของโรงเรียนในฝัน บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ที่กำหนด จำเป็นต้องมีระบบและกระบวนการบริหารจัดการโครงการที่มีประสิทธิภาพ คล่องตัว เอื้อประโยชน์สูงสุดในการทำงานร่วมกัน จึงได้กำหนดหลักการ โครงสร้าง แนวทางการดำเนินงาน การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการกำกับ ติดตามและประเมินความก้าวหน้า มีหลักการดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1. มุ่งให้โรงเรียนดำเนินการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพบนพื้นฐานศักยภาพของโรงเรียนและชุมชน โดยเน้นการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการพัฒนา
2. เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กร ชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีอุปการคุณ ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐานของการประสานงานที่มีเอกภาพ
3. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน มีส่วนสำคัญในการริเริ่ม ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน ท้องถิ่นโดยอาศัยเจตนารมณ์ พันธกิจ วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ วัตถุประสงค์ของแผนงานหลักเป็นทิศทางการดำเนินงาน

2.3 เส้นทางสู่การเป็นโรงเรียนในฝัน

ในระยะเริ่มแรกของโครงการ หน่วยงานได้คัดเลือกโรงเรียนที่จะเป็นตัวแทนของแต่ละอำเภอจากโรงเรียนใน 795 อำเภอ 81 กิ่งอำเภอและ 45 เขตในกรุงเทพมหานครรวมทั้งสิ้น 921 โรงเรียน โดยมีขั้นตอนในการสมัครเข้ารับการคัดเลือกดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1. ผู้บริหารต้องศึกษาและเชื่อมโยงแนวความคิดการพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนในฝัน รับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายพร้อมทั้งสร้างความเข้าใจและสร้างความตระหนัก เน้นการสร้างค่านิยมร่วมในการพัฒนา (Shared Vision)
2. โรงเรียนต้องประเมินตนเองเพื่อศึกษาความพร้อม สมรรถนะด้านปัจจัยที่จำเป็น เช่น คุณภาพครู อาคารสถานที่ ปัจจัยเสริมการเรียนรู้ ICT ความมีอิสระในการดำเนินการ เป็นต้น
3. โรงเรียนต้องแสวงหาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับองค์กรที่เข้มแข็งภายในชุมชนร่วม ทั้งสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรสถานศึกษา

4. โรงเรียนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน กำหนดเป้าประสงค์ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง ดี มีความสุข ใช้ภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์ได้อย่างชำนาญ สามารถประกอบอาชีพ พัฒนาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างมีคุณภาพ

5. กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาลู่ความเป็นโรงเรียนในฝันตามจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษา จัดทำแผนที่เกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย อาศัยกลไกการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นตัวกำกับ

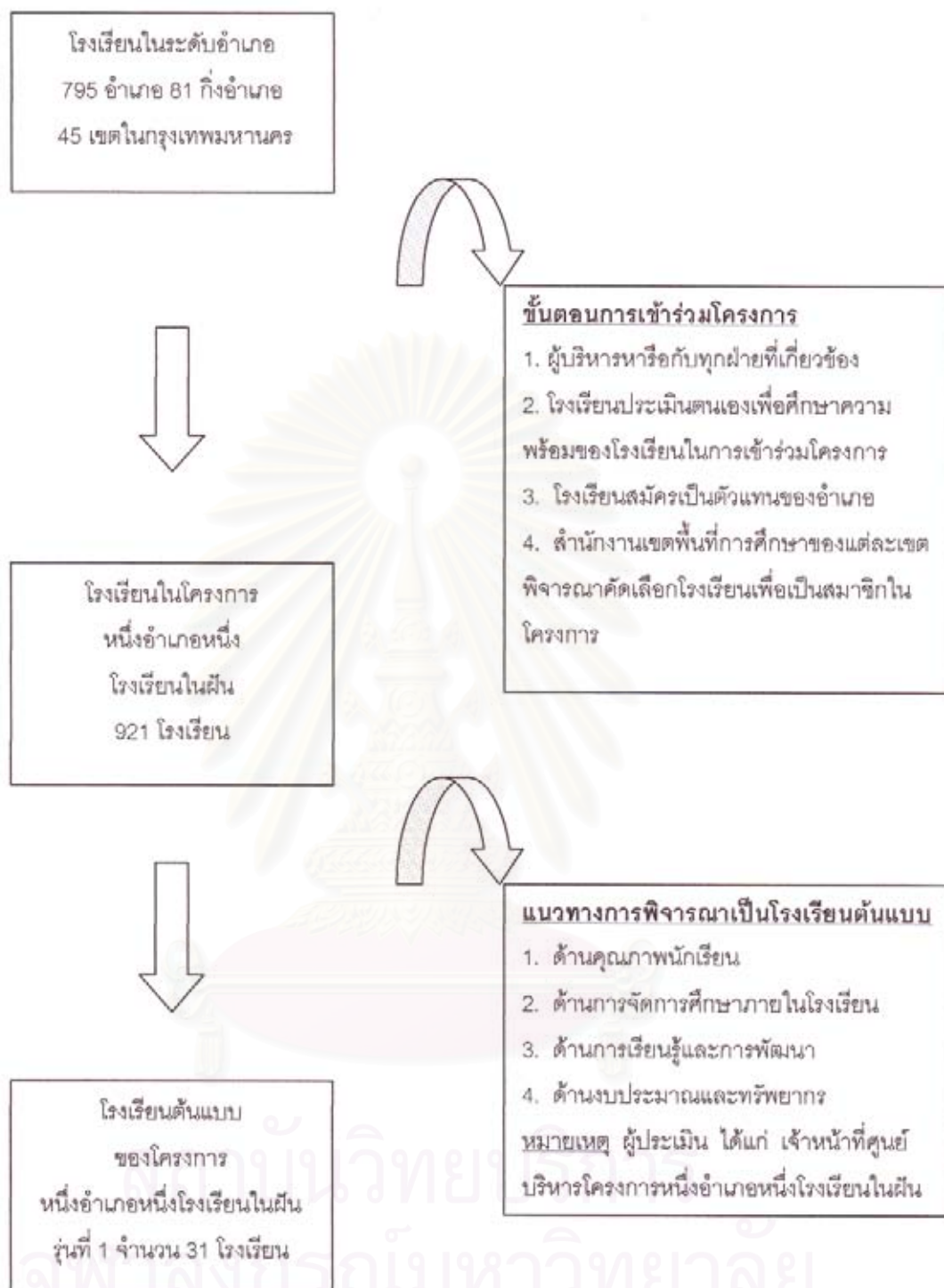
6. ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้อย่างทั่วถึง กำหนดกลไกและภารกิจที่ชัดเจน ดำเนินการตามแผนโดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจนเป็นเป้าหมายของการดำเนินงาน

7. มีแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว

8. สร้างความยั่งยืนในการพัฒนาโดย เขตพื้นที่การศึกษา กรมต้นสังกัด และกระทรวงศึกษาธิการ ให้ขวัญกำลังใจด้วยการมอบรางวัลความสำเร็จ และสถานศึกษาก็ต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากขั้นตอนในการก้าวสู่เส้นทางการเป็นโรงเรียนในฝัน สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 2.3

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.3 เส้นทางการสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

จากแผนภาพ สามารถอธิบายขั้นตอนการเข้าสู่เส้นทางการเป็นโรงเรียนในฝันได้ดังนี้ เริ่มต้นจากศึกษาแนวคิดของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน จากนั้นจึงสำรวจความพร้อมของโรงเรียนและความเป็นไปได้ในการที่จะพัฒนาโรงเรียนตามแนวคิดของโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ จึงเสนอชื่อโรงเรียนต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบดูแล

เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้พิจารณาความเหมาะสมของการเป็นตัวแทนโรงเรียนในอำเภอเข้าร่วมเป็นสมาชิกของโครงการ เมื่อได้สมาชิกที่ผ่านการคัดเลือกแล้วจำนวน 921 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนนำแนวคิดของโครงการไปดำเนินการพัฒนาโรงเรียนและรอรับการประเมินผลการดำเนินงานจากศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเพื่อรับรองและประกาศรายชื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่นต่อไป

2.4 การจัดตั้งโรงเรียนต้นแบบ

เพื่อให้โรงเรียนในโครงการได้มีโอกาสแสดงศักยภาพในการบริหารและจัดการเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ได้จัดให้มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนที่มีความพร้อมสูงเป็น ต้นแบบโรงเรียนในฝัน ซึ่งหมายถึงโรงเรียนในโครงการที่มีการพัฒนาและมีผลการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการอย่างเป็นรูปธรรมและผ่านการประเมินเพื่อรับรองการเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน จากสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจะมีป้ายแสดงการรับรองการเป็นโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548) โรงเรียนต้นแบบจะมีบทบาทสำคัญ คือ เป็นสถานที่หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในฝันที่เป็นรูปธรรม เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาโรงเรียนในเป้าหมายของการพัฒนาสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบ และเป็นที่ปรึกษาโรงเรียนในโครงการ

บทบาทโรงเรียนต้นแบบ

โรงเรียนต้นแบบมีบทบาทในการเป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา การขยายจำนวนต้นแบบโรงเรียนในฝันเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น เพราะถือว่าโรงเรียนต้นแบบของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเป็นนวัตกรรมสำคัญ ที่จะช่วยพัฒนาโรงเรียนในโครงการให้ไปสู่เป้าหมายที่เป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็วสามารถประกาศต่อสาธารณชนได้อย่างภาคภูมิใจ ดังนั้นบทบาทการเป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาต่อโรงเรียนที่รับผิดชอบ ที่สำคัญมีดังนี้

1. เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ
2. ร่วมในการพัฒนาโรงเรียนที่รับผิดชอบทุกด้าน
3. ร่วมประเมินเพื่อรับรองการเป็นโรงเรียนต้นแบบของโครงการ

การประเมินเพื่อรับรองการเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน

ประเด็นหลักของการประเมินได้จากหลักการสำคัญของโครงการ และจากกรณีศึกษาติดตามการปฏิบัติจริงของโรงเรียนที่เป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน และจากข้อเสนอแนะของผู้สังเกตติดตามหลังจากร่วมในการนิเทศติดตามการพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน 31

โรงเรียน สำหรับแนวทางการพิจารณาแต่ละรายการพิจารณาโดยศึกษาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์และอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก (คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548) ได้แก่

1. ด้านคุณภาพนักเรียน มีรายการพิจารณา 3 รายการ คือ

1.1 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ อ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพิ่มพูนทักษะภาษาอังกฤษ และการค้นคว้าใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ สร้างและนำเสนอผลงานที่แสดงการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์

1.2 มีทักษะในการดำรงชีวิต มั่นใจในตนเอง

1.3 ความเป็นไทย นักเรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทยและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน มีรายการพิจารณา 4 รายการ คือ

2.1 โรงเรียนธรรมาภิบาล มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีบรรยากาศและวัฒนธรรมการ ปฏิบัติงานแบบกัลยาณมิตรพ้องพลังสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ มีเอกลักษณ์โดดเด่น

2.2 สร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้บริการทางการศึกษาได้ครอบคลุม กลุ่มเป้าหมาย ดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมนักเรียนตามศักยภาพอย่างทั่วถึง

2.3 บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ ยืดหยุ่น เน้นการบูรณาการ การเรียนรู้และการดำเนินชีวิต

2.4 ประกันคุณภาพ เพิ่มระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้นเป็นที่ยอมรับของ ชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง

3. ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มีรายการพิจารณา 2 รายการ คือ

3.1 ความเป็นมืออาชีพ ครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา มีความรู้และจิตวิญญาณ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.2 E-School มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว คล่องตัวในการปฏิบัติงาน โรงเรียนเพิ่มศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศโดยใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์

4. ด้านงบประมาณและทรัพยากร มีรายการพิจารณา 2 รายการ คือ

4.1 ภาควิชาเครือข่าย โรงเรียนมีระบบภาควิชาเครือข่าย ผู้เชี่ยวชาญ พี่เลี้ยง ศักขานีเทศก์ โรงเรียนต้นแบบ ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4.2 คุ่มค่า โรงเรียนมีทรัพยากรที่เหมาะสมใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล พัฒนาสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ และใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

รายชื่อโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน รุ่นที่ 1 (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2548)

1. โรงเรียนกันทรารมณีย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1
2. โรงเรียนสายปัญญารังสิต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษাপทุมธานี เขต 2
3. โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต
4. โรงเรียนเสนา "เสนาประสิทธิ์" สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีอยุธยาเขต 2
5. โรงเรียนเหนือคลองประชานำรุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบี
6. โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากู๋เกิต
7. โรงเรียนพิมายวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7
8. โรงเรียนคีรีมาศพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุโขทัย เขต 1
9. โรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสุพรรณบุรี
10. โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
11. โรงเรียนบ้านค่าย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1
12. โรงเรียนสามเงาวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต 1
13. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 2
14. โรงเรียนภัทรภูมิจิตวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2
15. โรงเรียนนนทบุรียพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครบุรี เขต 1
16. โรงเรียนกมลลาไสย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1
17. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคเหนือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสุโขทัย เขต 1
18. โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีเชียงใหม่ เขต 1
19. โรงเรียนสันกำแพง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีเชียงใหม่ เขต 1
20. โรงเรียนเสด็จจวนชยางค์กุลวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1
21. โรงเรียนนวมวิทย์ธรรมศาสตร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1
22. โรงเรียนควนขนุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีพัทลุง
23. โรงเรียนเทพศิรินทร์พุมฤติวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสุราษฎร์ธานี เขต 1
24. โรงเรียนพนมทวนชนูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2
25. โรงเรียนพรานกระต่ายวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1
26. โรงเรียนสตรีระนอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระนอง
27. โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เขต 1
28. โรงเรียนสุโขทัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2
29. โรงเรียนหนองบัววิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีหนองบัวลำภู เขต 1

30. โรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
 31. โรงเรียนพิมานพิทยาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสตูล เขต 1

2.5 เป้าหมายในอนาคตของโครงการ

ปัจจุบันโครงการดำเนินงานมาครบ 2 ปีแล้วโครงการมีความก้าวหน้าโดยมีสิ่งๆที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของโครงการคือ การมีโรงเรียนต้นแบบเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของโครงการที่ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีโรงเรียนดีมีคุณภาพอยู่ทั่วประเทศนั้น ทางโครงการจึงมีแนวคิดที่ว่าถ้า 921 โรงเรียนในระดับอำเภอได้เป็นโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันทั้งหมดแล้ว ทางโครงการจะทำการขยายผลออกไปอีกโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

- ระยะที่ 1 พัฒนาโรงเรียนในระดับอำเภอ
- ระยะที่ 2 พัฒนาสู่ระดับตำบล
- ระยะที่ 3 ขยายเครือข่ายครอบคลุมทุกหมู่บ้าน

จากการศึกษาเอกสารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและเป็นตัวอย่างให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้นำข้อค้นพบไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษาแบบข้ามกรณี

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์แบบข้ามกรณี

มีผู้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ดังนี้ นิศา ชูโต (2540) กล่าวว่าไว้ว่าวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเฉพาะ มีมุมมองของกระบวนทัศน์แนวปรากฏการณ์นิยม ซึ่งแตกต่างไปจากมุมมองกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยมที่เคยปฏิบัติกันมาก่อน ๆ เนื่องจากวิธีการนี้เป็นแนวคิดของการมอง “ความจริง” และมีวิธีการ “แสวงหา” และการได้ความจริงที่แตกต่างไปจากวิธีการเดิมเป็นการมองความจริงทางสังคมที่ขยายฐานความคิดนำเอาปัญหาและมุมมอง ประสบการณ์ของคนหลายๆคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมมาร่วมด้วย เป็นการสะท้อนเสียงที่หลากหลาย ทั้งความสุข ความทุกข์ยาก ความหวัง ความใฝ่ฝันของมนุษย์ในสังคม ดังนั้นวิธีการนี้จึงทวีความนิยมเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มนักวิชาการทางสังคมศาสตร์

สุภางค์ จันทวานิช (2545) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ว่า เป็นการแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทหุมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้าน

ความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคลนอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลานานในการศึกษาติดตามระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ (สูกางค์ จันทวานิช, 2545)

1. เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม โดยการมองจากหลายแง่มุม การศึกษาปรากฏการณ์สังคมจะต้องกระทำโดยศึกษาปรากฏการณ์นั้นจากแง่มุมหรือแนวคิดทฤษฎีที่มีความหลากหลายมากกว่ายึดแนวคิดอันใดอันหนึ่งเป็นหลัก นอกจากนี้ยังต้องไม่พิจารณาปรากฏการณ์อย่างเป็นเสี้ยวเสี้ยวหรือดูเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่ดูให้เห็นภาพเต็มรูป

2. เป็นการศึกษาติดตามระยะยาวและเจาะลึก เพื่อให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์สังคม ซึ่งมีความเป็นพลวัต เพื่อจะให้เห็นสภาพความเปลี่ยนแปลงในระยะต่างๆ นอกจากนั้นก็จะเป็นการศึกษาเจาะลึก เช่น การศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้ทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งและสามารถมองภาพได้จากหลายแง่มุม

3. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ นักวิจัยจึงศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงมักมีการวิจัยในสนาม (Field research)

4. คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกวิจัยด้วยเหตุที่การศึกษาปรากฏการณ์สังคมเป็นการศึกษามนุษย์ นักวิจัยจึงให้ความสำคัญและเคารพผู้ถูกวิจัยในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์เห็นได้จากการศึกษาที่นักวิจัยจะเข้าไปสัมผัสสร้างความสนิทสนมและความไว้วางใจพยายามทำความเข้าใจคนเหล่านั้นแบบเอาใจเขามาใส่ใจเราจนกระทั่งในที่สุดไม่มีการแบ่งเป็นเขาแบ่งเป็นเรา

5. ใช้การพรรณนาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย ในการศึกษาชุมชนหรือการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้เห็นภาพรวมในขั้นแรกนักวิจัยจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนหรือกรณีศึกษาในลักษณะของการพรรณนา เพื่อให้ผู้อ่านงานวิจัยเกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ได้ดีขึ้นและอาจตรวจสอบข้อมูลได้ด้วย ส่วนในการวิเคราะห์จะใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่นำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อย ๆ หลาย ๆ กรณีมาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมโดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบ

6. เน้นปัจจัยหรือตัวแปรด้านความรู้สึกนึกคิด จิตใจ ความหมาย นักวิจัยเชื่อว่าองค์ประกอบด้านจิตใจ ความคิดและความหมายคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกมาจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนจึงจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้

สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพคือ เป็นการอธิบายแบบพรรณนาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อจะได้เข้าใจปรากฏการณ์ในมุมมองของคนในอย่างละเอียดลึกซึ้งมองหลายแง่มุม ใช้ตัวผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อกันการตีความหมายผิดพลาด

จากความหมายและลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบกับสภาพการณ์ของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันในปัจจุบัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีความเหมาะสมกับการทำวิจัยเรื่องนี้มากที่สุด เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ โครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งอำเภอในฝันเพื่ออธิบายสภาพการดำเนินงานว่ามีสภาพเป็นอย่างไร และเพื่อสำรวจวัฒนธรรมโรงเรียน การได้มาซึ่งคำตอบจะต้องมีการเก็บข้อมูลในสนามมีการสัมภาษณ์และการสังเกตผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเตรียมตัวทำงานภาคสนาม แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

1. ขั้นเลือกสนาม ต้องดูความเหมาะสมและพิจารณาว่าสามารถตอบปัญหาที่ต้องการได้
2. ขั้นแนะนำตัว สิ่งสำคัญที่สุดของการเข้าสนามคือ การกำหนดสถานภาพและบทบาทของนักวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบไม่บอกว่าเป็นใคร (Covert Role) และแบบบอกว่าเป็นใคร (Overt Role)
3. ขั้นสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) เมื่อเข้าไปในสนามแล้วนักวิจัยต้องแนะนำตนเอง และควรรักษาสถานะและบทบาทดังกล่าวไว้ตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในสนาม

4. การเริ่มทำงาน ประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

4.1 การทำแผนที่ ได้แก่ แผนที่ทางกาย แผนที่ทางประชากร แผนที่ทางสังคม แผนที่เวลา การทำแผนที่แบบต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้วิจัยมองเห็นความสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น

4.2 การเลือกตัวอย่าง คือ การเริ่มตัดสินใจว่าจะเก็บข้อมูลอะไร ที่ไหน เมื่อไร

การที่เราจะเข้าไปศึกษาสนามใดสนามหนึ่งนั้นควรมีการเตรียมตัวทั้งในแง่ของการหาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนหรือสังคมนั้นและการเตรียมตัวของนักวิจัยเอง การเตรียมตัวของนักวิจัยมีทั้งเรื่องของการแต่งกาย เรื่องของอุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่นักวิจัยจะใช้ในการเก็บข้อมูล รวมทั้งที่พักอาศัยของนักวิจัยซึ่งควรคำนึงถึงความปลอดภัยด้วย เมื่อนักวิจัยได้เข้าไปในสนามที่จะศึกษาแล้ว สิ่งสำคัญที่นักวิจัยจำเป็นต้องทำคือ การแนะนำตัวเอง ในการแนะนำตัวนักวิจัยควรมีสถานภาพบทบาทที่เหมาะสมและมีความหมายที่จะใช้อ้างเป็นเหตุผลในการใช้ชีวิตในหมู่บ้านได้ จากนั้นจึงเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนที่เราจะศึกษา

การสังเกต

การสังเกต คือ การเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเอาใจใส่ และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธีเพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น (สุภาวค์ จันทวานิช, 2545)

ประเภทของการสังเกต แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญได้แก่

1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การสังเกตชนิดที่ผู้สังเกตเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกัน จนกระทั่งเข้าใจโลกทัศน์ ความรู้สึกนึกคิด และความหมายที่คนเหล่านั้นให้ต่อปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ในแง่ของระเบียบวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมต้องประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก ข้อดีของการสังเกตแบบนี้ คือ จะได้ข้อมูลที่แท้จริง พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นไปตามธรรมชาติเพราะผู้ถูกศึกษาไม่ทราบว่าจะถูกสังเกต แต่ก็มีข้อด้อย คือ ก่อให้เกิดความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัยอาจเป็นเหตุให้มีอคติ

2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยจะเฝ้าอยู่วงนอก เป็นบุคคลภายนอก ไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมที่ทำอยู่มักใช้ในกรณีที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกว่าจะถูกรบกวนจากตัวผู้สังเกต ข้อดีคือสามารถเก็บข้อมูลในระยะเวลาที่สั้นกว่าและเปลืองทุนทรัพย์น้อยกว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ข้อด้อยคือ อาจเก็บข้อมูลไม่สมบูรณ์เท่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

กรอบของการสังเกต

ผู้สังเกตควรมีจุดมุ่งหมายว่าจะศึกษาอะไร ศึกษาคนกลุ่มใดและเลือกวิธีการสังเกตให้เหมาะสม ขอบเขตของการสังเกตมีกว้างขวาง เพื่อให้การสังเกตมีระบบ Lofland (1971 อ้างถึงในนิศา ชูโต, 2545) ได้สร้างกรอบของการสังเกตไว้ ดังนี้

- 1.การกระทำ (acts) คือ กิจกรรมปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไป และวิถีชีวิต
- 2.แบบแผนการกระทำ (activities) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการมีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่องจนเป็นแบบแผนการสังเกตแบบแผนพฤติกรรมจะชี้ให้เห็นถึงสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน
- 3.ความหมาย (meanings) คือ การให้ความหมายแก่การกระทำหรือแบบแผนพฤติกรรม
- 4.ความสัมพันธ์ (relationship) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะนักวิจัยจะเข้าใจโครงสร้างของสังคมได้ก็จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมนั้น
- 5.การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน (participation) คือ การที่บุคคลยอมให้ความร่วมมือและยอมเป็นส่วนประกอบของโครงสร้างสังคมในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ
- 6.สภาพสังคม (setting) คือ สภาพงานสนามที่นักวิจัยใช้เป็นพื้นที่ศึกษา

การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ คือ การสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประเภทของการสัมภาษณ์ (อุทัย ดุลยเกษม, 2544) มีดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal interview) การสัมภาษณ์แบบนี้มีลักษณะเกือบเหมือนการใช้แบบสอบถาม เพียงแต่ต่างกันที่ใช้วิธีการพูดซักถามแทน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีข้อความคำถามโดยละเอียดตามที่เตรียมไว้

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) นิยมใช้มากในการวิจัยเชิงคุณภาพมีวิธีคล้าย ๆ กับการพูดคุยกันผู้สัมภาษณ์ปล่อยให้บรรยากาศในการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของข้อความคำถาม

3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) หมายถึง การสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้วจึงพยายามหันความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ เพราะในบางครั้งผู้สัมภาษณ์อาจจะไม่ต้องการทราบเหตุผลหรือข้อเท็จจริงในเรื่องหนึ่งเรื่องใดทุกขั้นตอน

4. การตะล่อมกล่อมเกล่า (Probe) หมายถึง การซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา เป็นการสัมภาษณ์เพื่อล้วงเอาความจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

5. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant interview) หมายถึง การสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคนเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบนั้นมีข้อมูลที่ดี ลึกซึ้ง กว้างขวาง เป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย เราเรียกบุคคลประเภทนี้ว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้การสนทนากลุ่มสมาชิกที่มีลักษณะเหมือนกัน (Homogeneous) ประมาณ 6-12 คน โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา เป็นผู้สร้างให้เกิดบรรยากาศของความเป็นกันเองในกลุ่ม จุดประเด็นคำถาม และคอยกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มผู้ร่วมสนทนา ได้มีการพูดคุย ซักถาม และได้ตอบกันอย่าง กว้างขวางและเป็นธรรมชาติ โดยทั่วไปอาจใช้เวลาสนทนนานประมาณ 45 นาทีถึงหนึ่งชั่วโมงครึ่ง (เพ็ญพักตร์ อุทิศ, 2547) แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1. การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Interviews) มีลักษณะคล้ายการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ต้องมีการซักถามเจาะจงเฉพาะเรื่อง

2. การสนทนากลุ่มตามธรรมชาติ (Group Discussion) เป็นการสนทนากลุ่มที่เกิดขึ้นได้โดยทั่วไป ในการทำงานภาคสนาม เช่น สนทนาใต้ต้นไม้ หรือสภากาแฟ เป็นการสนทนาที่ไม่มีโครงสร้างทั้งในแง่ประเด็นการสนทนาและผู้เข้าร่วมสนทนา

องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดสนทนากลุ่ม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547)

1. ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) จะต้องสร้างบรรยากาศในการสนทนาควบคุมการสนทนาได้เป็นอย่างดีก่อให้เกิดความเป็นกันเองมากที่สุด ไม่แสดงความคิดเห็นของตนเองปล่อยให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ที่มีอิสระ สามารถแก้ไขปัญหาคณะหน้าได้เป็นอย่างดี

2. ผู้จดบันทึก (Notetaker) จะต้องอยู่ร่วมตลอดเวลาและควรทำหน้าที่ในการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่ควรร่วมสนทนาด้วย วาดแผนผังการนั่งของผู้ร่วมสนทนาทุกคน และการสังเกตพฤติกรรม ควรจดเทปด้วยตนเองเพื่อความเข้าใจในสิ่งที่บันทึกและเนื้อหาสาระในเทปที่ตรงกัน

3. ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) มีหน้าที่คอยควบคุมเครื่องบันทึกเสียงและเปลี่ยนเทปขณะที่กำลังดำเนินการสนทนาและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไป

อุปกรณ์สนาม ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียงและอุปกรณ์ อุปกรณ์ในการจดบันทึก สมุด ดินสอ ควรมีสื่อสำรองเพื่อป้องกันการผิดพลาด

ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547)

1. กำหนดวัตถุประสงค์
2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูล
3. ตัดสินใจว่าจะทำกี่กลุ่ม
4. วางแผนเรื่องระยะเวลาและตารางเวลา
5. ออกแบบแนวคำถาม
6. ทดสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้น
7. ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนา และผู้จดบันทึก
8. คัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา
9. จัดการเตรียมสถานที่กำหนดวันเวลา และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ เครื่องดื่มอาหารว่าง
10. จัดกลุ่มสนทนา
11. ถอดเทปออกมาเป็นบทสนทนาอย่างละเอียด

นอกจากวิธีที่ได้นำเสนอแล้วยังมีข้อมูลประเภทหนึ่งที่น่าสนใจในการวิจัยเชิงคุณภาพได้ โดยเก็บรวบรวมในสนามโดยตรง ข้อมูลเหล่านั้นได้แก่ เอกสาร สถิติตัวเลข และข้อมูลหลักฐานต่างๆที่มีอยู่ตามปกติในสังคม จัดเก็บกันอยู่แล้ว (Unobtrusive measures) เท่าที่ผ่านมามีการนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์สังคมมีไม่มากนักทั้งที่ข้อมูลเหล่านี้มีอยู่

แล้วโดยไม่ต้องเก็บรวบรวมเพิ่มเติมหลักฐานหรือข้อมูลที่มีอยู่ตามปกติในสังคม และคนทั่วไปไม่ค่อยรู้สึกว่าจะเอามาใช้ประโยชน์ได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

มี 3 ประเภท คือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับร่องรอยตามปกติธรรมชาติ
2. ข้อมูลสถิติและบันทึกต่าง ๆ
3. ข้อมูลที่อาจสังเกตเห็นได้ง่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นเริ่มจากนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาเพื่อลดทอนข้อมูล แล้วจึงทำการสรุปข้อมูลโดยอ้างอิงจากข้อมูลที่ได้มารวมกับการตรวจสอบสามเส้าเพื่อให้แน่ใจว่าผลการวิจัยมีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ

การลดทอนข้อมูล (Data Reduction)

ในการศึกษาภาคสนามในแต่ละวันผู้วิจัยจะจดบันทึกข้อมูลภาคสนามแบบละเอียด (full field note) มาวิเคราะห์ลงหัวข้อที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา (สุภางค์ จันทวานิช, 2545) เช่น การดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยที่ส่งผล เป็นต้น

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความพอเพียง และความน่าเชื่อถือได้ (Valid and reliable) โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือการได้ข้อมูลจากหลาย ๆ ฝ่าย หรือหลาย ๆ วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยการสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2545) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล

การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกัน สังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่น่าแน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสมควรเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคน

การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation) คือการตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด อาจทำได้ง่ายกว่าในระดับสมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) และแนวคิดขณะที่ตีความสร้าง

ข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ ปกติการตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีทำได้ยากกว่าการตรวจสอบด้านอื่น

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นที่องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ความเป็นระบบ มีสภาพเป็นปรนัย และอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป แบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมมาได้

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิดทฤษฎีและแบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี

2.1 แบบใช้แนวคิดทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่างๆ ในเหตุการณ์หนึ่งๆ แยกออกเป็น การกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคมหรือสถานการณ์เป็นแนวทางในการจำแนกสำหรับการวิเคราะห์

2.2 แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้

3. การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล คือ การที่ผู้วิจัยนำเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์ที่ได้จำแนกชนิดของข้อมูลนั้นแล้วมาเปรียบเทียบกัน การใช้วิธีการเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์เช่นนี้ จะนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมและการสร้างทฤษฎี

การวิเคราะห์แบบข้ามกรณี (Cross case Analysis)

มีผู้ให้ความหมาย และลักษณะของการวิเคราะห์แบบข้ามกรณีไว้ดังนี้

Schofield (2000) กล่าวว่า การวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษาหลาย ๆ กรณีเพื่อสำรวจความคล้ายคลึงและความแตกต่างของแต่ละกรณี จากมุมมองหรือประเด็นเดียวกัน การวิเคราะห์นี้ จะทำให้ได้ข้อสรุปที่มีความตรงสามารถสรุปอ้างอิงได้ดี และน่าเชื่อถือกว่าการเปรียบเทียบข้อมูลภายในกรณีศึกษาเดียว จากความหมายนี้คล้ายคลึงกับกรณีศึกษาแบบเปรียบเทียบ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม, 2547) ซึ่งเป็นการประมวลความรู้ที่ได้จากกรณีศึกษาหลายๆ กรณี มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบข้ามหน่วย (cross-unit comparison) ซึ่งต่างจากการสังเคราะห์การศึกษาความแตกต่างภายในหน่วยเดียวกัน การเปรียบเทียบนี้ชี้ให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันหรือความแตกต่างกันของกระบวนการทางนโยบายแผนงานหรือการตัดสินใจ การเปรียบเทียบเปิดกว้างทางด้านมุมมองที่รวมเอาหน่วยที่ต่างกันมาศึกษาทำให้มี

ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในแต่ละกรณีเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีอื่น การศึกษาเปรียบเทียบเปิดโอกาสให้ผู้ศึกษาได้ข้อค้นพบทางวิชาการเชิงศาสตร์ (scientific discoveries)

Denzin (1983, อ้างถึงใน Guba & Lincoln, 1981) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนั้นให้ผลที่เฉพาะเจาะจงตามกรณี ดังนั้นจึงต้องหาวิธีทำให้ข้อค้นพบสามารถอ้างอิงได้มากยิ่งขึ้น จึงเป็นที่มาของการวิเคราะห์แบบข้ามกรณี เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของข้อค้นพบที่ได้จากกรณีศึกษาที่มีความคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ Firestone & Herriott (1983) ได้แนะนำไว้ว่าเป็นการศึกษาแบบให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ หรือการศึกษาแบบเจาะจงนั้นเพื่อให้ข้อค้นพบที่อธิบายได้มากกว่าแค่กรณีศึกษาเดียวก็ควรจะมีการเพิ่มกรณีในการศึกษาให้มีความเป็นตัวอย่าง ความหลากหลาย และใช้การวิเคราะห์อย่างระมัดระวังก็จะช่วยให้คำตอบมีเหตุผลกับคำถามวิจัย ทำให้เกิดความรู้ลึกซึ้งกว่าข้อค้นพบที่ได้มีมากกว่าแค่อธิบายกรณีศึกษานั้นโดยเฉพาะ

Glaser and Strauss (1967, 1970) กล่าวว่าเหตุผลหลักของการวิเคราะห์แบบข้ามกรณีเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถอธิบายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่ากรณีศึกษามีจำนวนค่อนข้างน้อยก็ควรจะมีการเพิ่มกรณีศึกษาให้มากกว่า 1 แห่ง เมื่อนำเสนอผลการวิจัยโดยมีการเปรียบเทียบหลายกลุ่มจะได้มีข้อมูลและเหตุผลที่เหมาะสมมากเพียงพอที่จะอธิบายได้ โดยผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเรื่องราวที่ศึกษาจากหลายกรณีนั้นแต่ละกรณีถ้านำมาจัดลำดับกันแล้วจะอยู่ในระดับใด สามารถคาดการณ์หรือพยากรณ์ได้ว่าข้อสรุปที่เป็นไปได้และเหมาะสมที่สุดคืออะไร จะมีอะไรเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น นอกจากนี้การศึกษาจากหลายกรณียังทำให้ผู้วิจัยได้เห็นกรณีที่แตกต่างกันและสามารถอธิบายสิ่งนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการสร้างทฤษฎีการตรวจสอบโดยใช้ความเหมือนและความแตกต่างกันในการอธิบายแบบข้ามกรณี กระบวนการในการวิเคราะห์แบบนี้เป็นวิธีที่แนะนำให้ทำเพราะง่ายและรวดเร็วมากในการวิเคราะห์กรณีศึกษาหลายๆกรณีมากกว่าการศึกษารณีเดียว เพราะการวิเคราะห์หลายๆกรณีไม่เพียงทำให้กระจ่างชัดเท่านั้น แต่ยังช่วยลดเงื่อนไขเฉพาะของการศึกษาเชิงคุณภาพในเรื่องของการอ้างอิงได้น้อยอีกด้วย โดยจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเชื่อมโยงกรณีที่คล้ายคลึงกันและอ้างอิงได้ว่าอาจจะทำให้ได้ข้อค้นพบเช่นเดียวกันได้

Silverstein (1988) กล่าวว่าโดยปกติเป็นการยากที่เราจะพยายามทำให้การศึกษาแบบกรณีเฉพาะ (Case study) สามารถเป็นที่อ้างอิงได้ทั่วไป แต่มีวิธีที่ทำได้คือการศึกษาแบบข้ามกรณี โดยการเข้าไปศึกษาวิจัยให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของกรณีศึกษาที่เฉพาะเจาะจงหลายกรณีแล้วทำการวิเคราะห์ให้กรณีศึกษาเหล่านั้นอ้างอิงไปยังหลักการทั่ว ๆ ไปให้ได้

Noblit and Hare (1983) กล่าวว่า การตัดสินใจใช้การวิเคราะห์แบบข้ามกรณีนั้นต้องอาศัยหลักทฤษฎีในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมแต่ยังคงต้องรักษาความเฉพาะเจาะจงของแต่ละกรณีนั้นไว้ก่อนนำกรณีศึกษามาเปรียบเทียบกัน เพราะถึงแม้ว่าการเปรียบเทียบกันจะทำให้

ข้อค้นพบที่ได้สามารถสรุปอ้างอิงไปยังกรณีอื่นได้มากแต่ก็ยังคงต้องการการอธิบายที่ลึกซึ้งซึ่งประกอบ
ข้อค้นพบที่ได้

จากความหมายที่นักวิชาการแต่ละท่านได้ให้ไว้ สรุปได้ว่าการศึกษาระบบข้ามกรณีนั้นเป็น
การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาแบบรายกรณีหลาย ๆ กรณีแล้วนำข้อค้นพบที่ได้นั้นมา
เปรียบเทียบในส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันเพื่อให้เกิดความชัดเจนและอ้างอิงได้สู่กรณีอื่น ๆ
ที่มีลักษณะที่คล้ายกันจะทำให้ข้อค้นพบที่ได้นั้นมีความชัดเจนและละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น
สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังสรุปอ้างอิงได้มากกว่า
การศึกษาเพียงกรณีเดียว

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระบบข้ามกรณี

Sikkle and Veen (2001) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบแบบข้ามกรณีในเรื่องของความ
ร่วมมือในการสนับสนุนการทำงานร่วมกันในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่ง
กรณีศึกษาออกเป็น 7 สาขาวิชา เพื่อศึกษาถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกันว่า ก่อนการใช้
ผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชา มีพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไร และหลังจากที่ใช้
เทคโนโลยีสารสนเทศแล้วประสบความสำเร็จในด้านใดบ้าง ขณะที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
เกิดความรู้สึกอย่างไร มีปัญหาในการใช้ระบบหรือไม่ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้โมเดล 4E
ได้แก่ 1)Effective 2)Ease of use 3)Engagement 4)Environment โดยใน 4 ปัจจัยนี้จะทำให้
ผู้วิจัยทราบว่าความร่วมมือกันในการทำงานโดยให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนั้น ผู้เรียนมี
ความรู้สึกและคิดว่าเกิดผลที่ดีหรือไม่ดีอย่างไร และจะแก้ไขหรือพัฒนาระบบต่อไปอย่างไรให้การ
ทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบข้ามกรณีแล้ว
ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าสาขาวิชาใดบ้างที่ประสบความสำเร็จจากความร่วมมือในการสนับสนุนการ
ทำงานแบบนี้และในกรณีที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้นเป็นเพราะเหตุใดสามารถอธิบายถึงสิ่งที่
เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี และในท้ายที่สุดยังสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการให้การ
สนับสนุนร่วมกันในการทำงานของมหาวิทยาลัยโดยให้ผู้เรียนได้ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
อย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนสาขาวิชาต่าง ๆ ดังข้อมูลในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลแบบข้ามกรณี

	1 Didactic training	2 Design Project	3 CSCW course	4 ICT course	5 Law & Inform- atics	6 Pupil couns- elling	7 Softw. Engin- eering	Success / Failure:		
								+	+/-	-
a. Archiving	+	+	+		+	+	+	6		
b. Coll. authoring	-	+	+/-	-	+	+	+/-	3	2	2
c. Discussion	-					+/-			1	1
d. Reviewing	+		+	-	+	-	+	4		2
e. Monitoring	+				+/-		+	2	1	
f. Communication	-	+/-			-		+/-		2	2
g. Using ICT	+		+	+/-			+	3	1	
h. Logistics			+					1		
i. Course info					+	+	+	3		
j. Access control							+	1		

จากตารางแสดงให้เห็นถึงวิธีวิเคราะห์แบบข้ามกรณีที่ใช้ตารางเมทริกซ์ในการนำเสนอข้อมูล เพื่อแสดงให้เห็นถึงกรณีศึกษาทั้ง 7 สาขาวิชาที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในประเด็นต่าง ๆ บางประเด็นก็ไม่มีครบทุกสาขาวิชาทำให้ผู้วิจัยเห็นภาพกรณีศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าแต่ละกรณีเด่นในเรื่องใดและควรปรับปรุงอย่างไรต่อไป นอกจากนี้ยังสามารถสรุปเป็นภาพรวมของความร่วมมือในการจัดเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับผู้เรียนว่าเป็นระบบที่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ควรปรับปรุงในด้านใดต่อไปจึงจะดียิ่งขึ้น

NCTA (2004) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสอนของครูที่สอนวิชาด้านสังคมศาสตร์ในภูมิภาคอาเซียน โดยกรณีศึกษามีความแตกต่างกันในเรื่องของขนาดและสถานที่ตั้งของโรงเรียน แต่มีประเด็นในการพิจารณาร่วมกัน คือ ด้านชุมชน โรงเรียน เขตเมือง และการให้การสนับสนุนของรัฐ ใช้ตารางเมทริกซ์แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลแบบข้ามกรณี เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของข้อค้นพบที่ได้ ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ตัวอย่างการวิเคราะห์แบบข้ามกรณี

	Community	School	District	State	Admin Spt
Baker	*	*	*	*	*
Clemens	*	*	*	*	*
Emery	*	*		*	*
Hardin		*	*	*	*
Hay Edwards	*	*		*	*
Kaiser	*	*	*	*	
Wadsworth		*	*	*	*

William and orther (2004) ได้ทำการวิจัยเรื่องความเป็นผู้นำและการติดต่อกันระหว่างเขตในการพัฒนาอย่างมืออาชีพ ได้เปรียบเทียบกรณีศึกษา 3 โรงเรียนที่อยู่ต่างที่กัน โดยมีผู้นำชุมชนทำการพัฒนาชุมชนด้วยการชักชวนและผลักดันให้ครูผู้สอนในโรงเรียนเกิดการพัฒนาการสอนของตนเองและให้ครูได้มีโอกาสฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการสอนมากขึ้น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากทั้ง 3 โรงเรียนมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงวิธีการของครูแต่ละโรงเรียนว่ามีวิธีที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในการพัฒนาตนเอง และพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้น

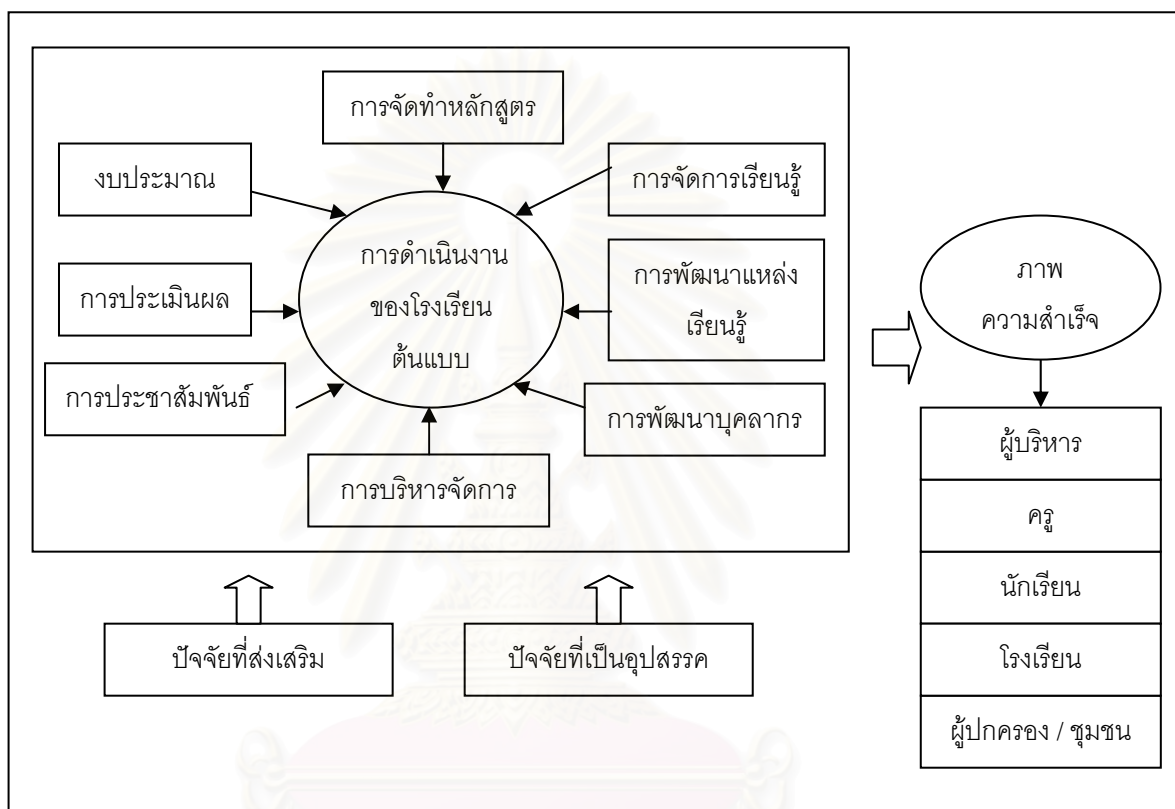
Vella S. Wright (n.d.) ศึกษาเรื่องของครูที่สอนพีชคณิตที่ต้องการจะช่วยเหลือนักเรียนให้เข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้นจึงได้คิดค้นวิธีการแบบต่าง ๆ โดยแบ่งการสอนออกเป็น 6 กรณีแล้วทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยแบบข้ามกรณีเพื่อให้เห็นถึงวิธีการที่ดีที่สุดที่จะพัฒนาการเรียนการสอนและยังสามารถเห็นถึงผลจากการสอนทั้ง 6 กรณีว่าแบบใดมีจุดเด่นจุดด้อยอะไรบ้าง

ทั้งหมดนี้เป็นเพียงตัวอย่างส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์แบบข้ามกรณี โดยส่วนใหญ่จะนำเสนอข้อมูลด้วยตารางเมทริกซ์ เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ตามแนวคิดในการพัฒนาวิชาการผสมผสานกับแนวทางการดำเนินงานของโครงการ โดยศึกษาการดำเนินงานใน 8 ด้านดังนี้ 1)ด้านการจัดทำหลักสูตร 2)ด้านการจัดการเรียนรู้ 3)ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4)ด้านการพัฒนาบุคลากร 5)ด้านการบริหารจัดการ 6)ด้านการประชาสัมพันธ์ 7)ด้านการ

ประเมินผล 8)ด้านงบประมาณ และศึกษาภาพความสำเร็จใน 5 ด้าน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) นอกจากนี้ยังศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาของโรงเรียน ศึกษาปัจจัยส่งเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ รวมถึงศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative method) ศึกษาในลักษณะแบบข้ามกรณี (Crosscase studies) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองซึ่งมีประเด็นวิจัย คือการดำเนินงานใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประเมินผล และด้านงบประมาณ ศึกษาภาพความสำเร็จใน 5 ด้าน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียน และศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเพื่อกำหนดกรอบการศึกษาค้นคว้า และขั้นตอนที่ 2 การศึกษาค้นคว้า มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้เริ่มศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2548 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2548 รวมระยะเวลาในการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ประมาณ 6 เดือน โดยติดตามข้อมูลข่าวสารของโครงการผ่านทางเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เอกสาร วารสารการศึกษาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน นอกจากนี้ได้ดำเนินการติดต่อขอข้อมูล และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนที่เพียงพอต่อการทำวิจัยในขั้นตอนของการศึกษาค้นคว้า การเลือกกรณีศึกษา และใช้ในการวางแผนสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

ในการศึกษาภาคสนามมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการดำเนินงาน ความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่ส่งผลสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่อยู่ในโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ โดยศึกษาจากกรณีศึกษาจำนวน 3 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน เริ่มเก็บข้อมูลภาคสนามตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2548 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2549 ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลประมาณโรงเรียนละ 1 เดือน การออกจากสนามแล้วแต่ความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากแต่ละสนาม รวมเวลาที่อยู่ในสนามทั้งสิ้นประมาณ 4 เดือน

การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบเป็นกรณีศึกษาโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. เป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ระดับประถมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน
2. ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือ เต็มใจ และให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี
3. ผู้วิจัยมีความสะดวกในเรื่องที่พักและการเดินทางไปเก็บข้อมูลที่โรงเรียน

เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ดังกล่าวประกอบกับข้อมูลที่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ผู้วิจัยจึงทำการคัดเลือกโรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบรุ่นที่ 1 จำนวน 31 โรงเรียนจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ 921 โรงเรียน ซึ่งมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาเพียงแห่งเดียว ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามภูมิภาคในกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนเดียว ได้แก่ โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต จากข้อมูลผู้วิจัยจึงเลือกกรณีศึกษาที่เป็นโรงเรียนต้นแบบระดับมัธยมศึกษาทั้งที่อยู่ในเมืองและนอกเมืองอย่างละ 1 โรงเรียน ผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาได้จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วยกรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนระดับประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต และกรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค ได้แก่ โรงเรียนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

แหล่งข้อมูลในการศึกษา

1. ผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศทั้งสามโรงเรียน
2. ครูโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ โรงเรียนละ 8 คน จาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยแบ่งตามช่วงชั้น ได้ช่วงชั้นละ 4 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน ดังนี้
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 ครูช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) 4 คน ครูช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) 4 คน
โรงเรียนนวมิทธรรวมสาธิต ครูช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) 4 คน ครูช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) 4 คน
โรงเรียนสันกำแพง ครูช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) 4 คน ครูช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) 4 คน
3. นักเรียนในโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศให้ข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มแบ่งกลุ่มตามช่วงชั้น ได้โรงเรียนละ 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 36 คน ดังนี้
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75
- กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย นักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) ระดับชั้นละ 2 คน รวม 6 คน
- กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) ระดับชั้นละ 2 คน รวม 6 คน
โรงเรียนนวมิทธรรวมสาธิต
- กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย นักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ระดับชั้นละ 2 คน รวม 6 คน
- กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย นักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) ระดับชั้นละ 2 คน รวม 6 คน
โรงเรียนสันกำแพง
- กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย นักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ระดับชั้นละ 2 คน รวม 6 คน
- กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย นักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) ระดับชั้นละ 2 คน รวม 6 คน
นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลจากนักเรียนโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จากทั้ง 3 โรงเรียนอีกโรงเรียนละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน
4. ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ โดยแต่ละโรงเรียนแบ่งกลุ่มตามช่วงชั้น ได้โรงเรียนละ 2 ช่วงชั้น ช่วงชั้นละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน
5. เจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน
6. ข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่ ประวัติโรงเรียน หลักสูตรโรงเรียน แผนการบริหารจัดการ แผนงบประมาณ เอกสารประชาสัมพันธ์ เอกสารการปฏิบัติงานของครู แผนการสอน แบบประเมินการเรียนการสอน แบบแสดงผลการเรียนรู้ของนักเรียน รายงานการประชุม ผลงานของโรงเรียน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ชัดเจน ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยถือว่าผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวิจัย และเพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำตรงมากขึ้นผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยศึกษากรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ก่อนสร้างเครื่องมือซึ่งประกอบด้วย แบบสำรวจสภาพโรงเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบสัมภาษณ์ครู แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน แบบสังเกตพฤติกรรมผู้บริหาร แบบสังเกตพฤติกรรมครู แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน และแนวทางการสนทนากลุ่ม
2. นำเครื่องมือให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาและตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาตลอดจนสำนวนภาษาในการสื่อความหมาย
3. นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์และเพื่อความเหมาะสมในการนำไปใช้จริง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากบุคคลหลายกลุ่มและต่างสถานภาพกัน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและมีโครงสร้างที่มุ่งสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการประเมินผล รวมถึงปัจจัยส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพความสำเร็จโดยพิจารณาด้าน ครู นักเรียน โรงเรียน และชุมชน ตัวอย่างแนวการสัมภาษณ์ มีดังนี้

- เทคนิคการบริหารจัดการของโรงเรียนต้นแบบ
- แนวคิดและทัศนคติด้านการบริหารโรงเรียน
- การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน
- การพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบ
- การบริหารงบประมาณ
- การรับนโยบายและการส่งมอบนโยบาย
- การกำกับ ติดตาม ประเมินผลงานของฝ่ายต่างๆ

2) แบบสัมภาษณ์ครู เป็นการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีโครงสร้างคำถามที่มุ่งสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการประเมินผล รวมถึงปัจจัยส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค แนวทาง

การแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพความสำเร็จโดยพิจารณา ด้าน ผู้บริหาร นักเรียน โรงเรียน และชุมชน ตัวอย่างแนวการสัมภาษณ์ มีดังนี้

- การปฏิบัติงานตามหน้าที่และภาระงาน
- ทักษะติดต่อผู้บริหารและการบริหารจัดการของโรงเรียน
- เทคนิคการจัดการเรียนการสอน
- การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- โอกาสความก้าวหน้าและการพัฒนาบุคลากร
- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน

3)แบบสัมภาษณ์นักเรียน เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการที่มุ่งสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผล ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพความสำเร็จโดยพิจารณาด้าน ครู โรงเรียน ตัวอย่างแนว การ สัมภาษณ์ มีดังนี้

- การให้บริการด้านเทคโนโลยีของโรงเรียน
- การเรียนการสอนในชั้นเรียน
- การเอาใจใส่ดูแลของครู
- การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

4)แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการที่มุ่งสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผล ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพความสำเร็จโดยพิจารณาด้าน ผู้บริหาร ครู โรงเรียน นักเรียน ตัวอย่างแนวการ สัมภาษณ์ มีดังนี้

- การดูแลเอาใจใส่นักเรียน
- ความร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือโรงเรียน
- ทักษะติดต่อครูและผู้บริหารโรงเรียน
- แนวทางการพัฒนาโรงเรียน
- หลักสูตรของโรงเรียน
- การจัดการเรียนการสอนของครู
- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน

5)แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน เป็นการ สัมภาษณ์แบบเป็นทางการและมีโครงสร้างเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนในด้าน

งบประมาณ รวมถึงปัจจัยส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพความสำเร็จโดยพิจารณาจาก ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน และชุมชน ตัวอย่างแนวการสัมภาษณ์ มีดังนี้

- การบริหารจัดการของโรงเรียน
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน
- ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาโรงเรียน
- แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียน
- ความมีประสิทธิภาพของการจัดการศึกษารูปแบบนี้

2.การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตสภาพทั่วไปและเอกสารของโรงเรียน สังเกตการปฏิบัติงานของบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน ต้นแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย

- 1)แบบสังเกตสภาพทั่วไปของโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ
- 2)แบบสังเกตพฤติกรรมผู้บริหาร สังเกตพฤติกรรมการบริหารจัดการ การมีมนุษยสัมพันธ์กับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน
- 3)แบบสังเกตพฤติกรรมครู สังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ บุคลิกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อนครู พฤติกรรมกาใ้รู้ และพัฒนาความสามารถของตนเอง
- 4)แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน สังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมกาเรียน การปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในโรงเรียน การแสดงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3.การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ประกอบด้วยประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผล ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับภาพความสำเร็จโดยพิจารณาจากครูผู้สอนและโรงเรียน

4.การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ศึกษาจากเอกสารของโรงเรียนแล้วนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลประกอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ในแบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเข้าไปแฝงตัวอยู่ในโรงเรียนใช้วิธีการสัมภาษณ์ สังเกต และวิเคราะห์เอกสาร มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ดังนี้ สมุดบันทึก เทปบันทึกเสียง แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูลการสังเกต แบบวิเคราะห์เอกสาร กล้องถ่ายรูป เริ่มต้นศึกษาภาคสนามผู้วิจัยติดต่อโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนด้วยตนเองในเบื้องต้นผู้วิจัยได้แนะนำตนเอง แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย โดยโรงเรียนทั้ง 3 ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จากนั้นผู้วิจัยจึงนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จากคณะครุศาสตร์ให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าไปศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นทางการ โดยผู้วิจัยเลือกศึกษากรณีศึกษาที่ 1 คือโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เป็นที่แรกสำหรับเก็บข้อมูลภาคสนาม เพราะเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ผู้วิจัยรู้สึกคุ้นเคยมากกว่าอีก 2 โรงเรียน เนื่องจากเคยเป็นครูสอนในระดับประถมศึกษา ประกอบกับเป็นโรงเรียนขนาดเล็กทำให้ผู้วิจัยสามารถผสมผสานกระบวนการในการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปปรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกรณีศึกษาลำดับต่อไปได้อย่างมั่นใจมากขึ้น กรณีศึกษาที่ 2 คือโรงเรียนวชิรธรรมสาธิตเพราะอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และศึกษากรณีศึกษาที่ 3 คือโรงเรียนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีบุคลากรเป็นจำนวนมาก จึงต้องเตรียมการในการเก็บข้อมูลให้พร้อมมากที่สุด

การสร้างความสัมพันธ์

ผู้วิจัยเข้าสู่สนามโดยการเปิดเผยสถานภาพของตนเองมีบทบาทเป็นนิสิตปริญญาโทมาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ผู้วิจัยได้แนะนำตัวเพื่อขออนุญาตกับฝ่ายบริหารจากนั้นก็เริ่มแนะนำตัวกับอาจารย์ภายในโรงเรียนโดยออกเยี่ยมเยียนทุกกลุ่มสาระในโรงเรียนและเข้าไปทำความรู้จักกับนักเรียนในตอนพักกลางวันและหลังเลิกเรียน การเก็บข้อมูลในแต่ละโรงเรียนผู้วิจัยยึดหลักว่าจะพยายามไม่รบกวนเวลาของครูและนักเรียนโดยจะขอสังเกตการณ์อย่างสงบ และสัมภาษณ์ในเวลาว่าง อาสาช่วยทำงานถ้ามีโอกาสหรือสามารถที่จะช่วยเหลืองานฝ่ายใดได้ก็เต็มใจที่จะช่วยเหลือร่วมทำงานด้วย เพื่อจะได้ทราบระบบการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ และได้สังเกตบรรยากาศในที่ทำงาน โดยผู้วิจัยได้ทำตารางกำหนดเวลาการเก็บข้อมูลของแต่ละโรงเรียนไว้ทุกวัน รวมเวลาในการเก็บข้อมูลโรงเรียนละประมาณ 1 เดือน

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

ผู้วิจัยได้เข้าไปแนะนำตัวขออนุญาตในเบื้องต้นกับรองผู้อำนวยการสถานศึกษา เมื่อได้พูดคุยถึงเรื่องที่จะมาทำวิจัยแล้วจึงกลับมาทำหนังสือขออนุญาตจากคณะไปมอบให้โรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวันแรกผู้วิจัยได้ติดตามรองผู้อำนวยการสถานศึกษาซึ่งมีชั่วโมงสอนวิชาภาษาอังกฤษไปสังเกตการสอน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาจะช่วยแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับอาจารย์ในโรงเรียนเมื่อพบปะกัน วันต่อ ๆ มาเมื่อผู้วิจัยได้รู้จักอาจารย์ในโรงเรียนครบทุกท่านแล้ว จึงเริ่มเข้าไปพูดคุยเพื่อสัมภาษณ์ในประเด็นตามกรอบแนวคิดในการวิจัย นอกจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมของครูและนักเรียนขณะอยู่ในโรงเรียนในแต่ละวัน โดยผู้วิจัยจะเดินไปตามอาคารเรียนเวลาพักกลางวันเพื่อพบปะพูดคุยกับนักเรียนรับประทานอาหารกลางวันพร้อมกับนักเรียน และขอตามไปสังเกตการสอนของครูเมื่อมีโอกาสขณะเก็บข้อมูลอยู่ที่โรงเรียนผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้นั่งทำงานได้ที่ห้องวิชาการซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้พบกับครูหลายท่านบ่อยมากขึ้นเพราะเป็นห้องที่ครูจะต้องมาติดต่อกัน และอยู่ใกล้กับห้องธุรการครูจึงมักจะแวะเข้ามาในห้องวิชาการอยู่บ่อย ๆ แต่ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะนั่งอยู่บริเวณโต๊ะม้าหินหลังโรงเรียนเพื่อสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนในบางชั่วโมงที่ครูนำนักเรียนออกมาเรียนนอกห้องเรียนหรือบางครั้งก็ใช้เทคนิคเจียหูฟังขณะครูสอนอยู่ในห้องเรียน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้มีส่วนร่วมช่วยดูแลนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 / 2 ในบางครั้ง เนื่องจากผู้วิจัยรู้จักและเป็นเพื่อนสมัยเรียนปริญญาตรีกับครูประจำชั้นห้องนี้ ผู้วิจัยใช้ช่วงเวลาเย็นหลังเลิกเรียนในการพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองที่มาอรับบุตรหลานกลับบ้านและได้พูดคุยกับครูที่ทำหน้าที่เป็นเวรประจำวันคอยเฝ้าดูแลนักเรียนที่สนามเด็กเล่น และได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้ปกครองเครือข่ายของโรงเรียน โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์หัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนในวันที่โรงเรียนจัดกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ นอกจากการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยยังได้ทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในวันที่โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ด้วย เช่น กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันคริสต์มาสและกิจกรรมวันเข้าค่ายลูกเสือของนักเรียน คุณครูทุกท่านให้ความร่วมมือและมีความเป็นกันเองกับผู้วิจัยเป็นอย่างดีเมื่อพบเจอกันก็จะทักทายทุกครั้งถามไถ่ความคืบหน้าในการเก็บข้อมูล และพูดคุยในเรื่องทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ยังมอบน้ำใจให้ผู้วิจัยนั่งรถออกมาต่อรถโดยสารประจำทางที่ถนนใหญ่ เพราะการเดินทางจากโรงเรียนมายังถนนใหญ่ค่อนข้างลำบาก

โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

ผู้วิจัยได้เข้าไปแนะนำตัวขออนุญาตในเบื้องต้นกับผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ เมื่อได้พูดคุยถึงเรื่องที่จะมาทำวิจัยแล้ว จึงกลับมาทำหนังสือขออนุญาตจากคณะไปมอบให้โรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวันแรกผู้วิจัยได้เข้าไปพบผู้อำนวยการและ

ได้อยู่ช่วยทำงานอยู่ที่ห้องวิชาการเนื่องจากเป็นช่วงสอบ จากนั้นวันต่อ ๆ มาผู้วิจัยจะมาตั้งต้นที่ห้องวิชาการเพื่อดูว่าจะสอบถามข้อมูลจากอาจารย์ท่านใด และเพื่อสอบถามตารางสอนของอาจารย์ที่ต้องการพบ จากนั้นก็จะเดินเยี่ยมชมฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อสอบถามข้อมูล และสัมภาษณ์อาจารย์จากทั้ง 8 กลุ่มสาระในเวลาพักกลางวันผู้วิจัยจะไปรับประทานอาหารกับนักเรียนที่โรงอาหาร หรือบางครั้งก็ออกไปรับประทานอาหารที่ตลาดข้าง ๆ โรงเรียนเพื่อพูดคุยกับคนในชุมชนใกล้ ๆ โรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนนวมวิชรธรรมสาธิตเป็นโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่มีนักเรียนจำนวนมากแต่ห้องเรียนมีไม่เพียงพอนักเรียนจึงต้องเดินเรียน เวลาที่นักเรียนเปลี่ยนชั่วโมงเรียนนักเรียนบางคนก็จำผู้วิจัยได้ก็จะแวะมานั่งทักทายพูดคุยกันเป็นประจำและบางชั่วโมงที่เป็นชั่วโมงว่างของนักเรียน ผู้วิจัยและนักเรียนก็จะมานั่งสนทนากลุ่มถึงเรื่องภายในโรงเรียนและเรื่องทั่ว ๆ ไปของนักเรียนและของผู้ทำวิจัย เช่น การเรียนการสอนในวันนั้น รายงานที่ต้องรับผิดชอบ การสอบเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยเรื่องการทำวิทยานิพนธ์ เป็นต้น ผู้วิจัยพยายามพบปะพูดคุยกับนักเรียนหลากหลายกลุ่มในโรงเรียน โดยใช้เทคนิคการแนะนำตัวกับบางคนในกลุ่มแล้วให้นักเรียนช่วยพาไปแนะนำกับสมาชิกในกลุ่มต่อไปอีก วิธีนี้ทำให้ผู้วิจัยรู้จักนักเรียนได้มากขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว ในส่วนของผู้ปกครองผู้วิจัยใช้วิธีการโทรศัพท์เพื่อขอสัมภาษณ์เพราะผู้ปกครองไม่ค่อยได้เข้ามาในโรงเรียนบ่อยนัก คุณครูทุกท่านให้ความร่วมมือและมีความเป็นกันเองกับผู้วิจัยเป็นอย่างดีเมื่อพบเจอกันก็จะทักทายทุกครั้งถามไถ่ความคืบหน้าในการเก็บข้อมูลและพูดคุยในเรื่องทั่ว ๆ ไปให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

โรงเรียนสันกำแพง

ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลไปที่โรงเรียนในเบื้องต้น จากนั้นจึงโทรศัพท์เพื่อติดตามผล และได้ประสานงานกับหัวหน้าฝ่ายแผนงานของโรงเรียนจนกระทั่งผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลที่โรงเรียน ในวันแรกของการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้เข้าพบผู้อำนวยการเพื่อแนะนำตัวและได้ช่วยงานอยู่ที่ห้องแผนงาน เนื่องจากโรงเรียนกำลังรอรับการประเมินภายนอกรอบที่ 2 จากสมศ. ผู้วิจัยจึงได้รับโอกาสในการเป็นผู้สังเกตการณ์การประเมินโรงเรียนได้เยี่ยมชมการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของทางโรงเรียนและศึกษาเอกสารของทางโรงเรียนพร้อมกับกลุ่มผู้ประเมินในแต่ละวันผู้วิจัยจะไปสัมภาษณ์และขอสังเกตการสอนของอาจารย์ จากนั้นจะนั่งอยู่ที่โต๊ะม้าหินข้าง ๆ อาคารอำนวยการ เมื่อนักเรียนที่เปลี่ยนชั่วโมงเรียนหรือเป็นชั่วโมงว่างก็จะมานั่งทำงานและพูดคุยกับผู้วิจัยเป็นประจำในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอน การสอบเข้ามหาวิทยาลัย การเรียนในคณะต่าง ๆ และเรื่องทั่ว ๆ ไป ในตอนกลางวันก็จะชวนกันไปรับประทานอาหารที่โรงอาหารด้วยกัน และในบางวันผู้วิจัยก็จะได้รับการเชิญชวนจากอาจารย์ไปรับประทานอาหารร่วมกัน ตอนเย็นหลังเลิกเรียนก็จะมานั่งสนทนากับนักเรียนอีกครั้งโดยผู้วิจัยจะพยายามเข้าไปทำความ

รู้จักกับนักเรียนทุกกลุ่มทุกระดับชั้น เมื่อถึงเวลาเย็นจึงแยกย้ายกันกลับบ้านโดยผู้วิจัยจะนั่งรถโดยสารสองแถวกลับเข้าในเมืองพร้อมกับนักเรียนที่มีบ้านอยู่ในอำเภอเมืองซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักและสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่โดยสารในรถประจำทางอีกด้วย ในส่วนของผู้ปกครองผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ที่บ้านและที่ทำงานที่อยู่ไม่ห่างจากบริเวณโรงเรียนมากนัก โดยได้รับความร่วมมือจากอาจารย์ฝ่ายแนะแนวช่วยให้ข้อมูลผู้ปกครองนักเรียนแก่ผู้วิจัย นักเรียนและคณาจารย์ทุกท่านให้ความร่วมมือและต้อนรับผู้วิจัยอย่างเป็นกันเอง ช่วยให้ผู้วิจัยและซึกชวนให้ผู้วิจัยได้พบกับประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่น ชวนไปช่วยงานวัด พาไปชิมอาหารพื้นเมือง แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ช่วยสอนภาษาคำเมืองให้ผู้วิจัย เมื่อพบเจอกันก็จะทักทายถามไถ่ถึงการเก็บข้อมูล การเดินทางมาโรงเรียน ที่พักอาศัย และพูดคุยเกี่ยวกับการเรียนของผู้วิจัยอยู่เสมอ ให้โอกาสในการสังเกตการสอนและให้ความร่วมมือในการเยี่ยมชมห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเป็นอย่างดี

ตารางการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีช่วงเวลาที่แน่นอนและเป็นระบบ ผู้วิจัยได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ในเบื้องต้น โดยแต่ละโรงเรียนใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ซึ่งช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลของโรงเรียนแต่ละแห่งได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง บางครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเพื่อให้มีความเหมาะสมกับการเก็บข้อมูล และเมื่อเก็บข้อมูลจริงผู้วิจัยได้ทำการบันทึกช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
23 พ.ย. 48 ถึง 25 พ.ย. 48	-แนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล -สำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียน และชุมชน -ศึกษาเอกสารของโรงเรียน	-โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 -เอกสารโรงเรียน -ชุมชนบริเวณโรงเรียน
28 พ.ย. 48 ถึง 2 ธ.ค. 48	-สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน -สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 1 -สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 2 -สัมภาษณ์นักเรียน -สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	-ผู้บริหาร -ครู -นักเรียน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
6 ธ.ค. 48 ถึง 9 ธ.ค. 48	- สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 3 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 4 - สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) - ทำ focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) - สัมภาษณ์นักเรียน - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- ครู - ผู้ปกครอง - นักเรียน
13 ธ.ค. 48 ถึง 16 ธ.ค. 48	- สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 5 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 6 - สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) - ทำ focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) - สัมภาษณ์นักเรียน - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- ครู - ผู้ปกครอง - นักเรียน
19 ธ.ค. 48 ถึง 23 ธ.ค. 48	- สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 7 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 8 - สัมภาษณ์นักเรียน - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- ผู้บริหาร - ครู - นักเรียน
26 ธ.ค. 48 ถึง 30 ธ.ค. 48	- แนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล - สำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียน ชุมชน - ศึกษาเอกสารของโรงเรียน	- โรงเรียนนวิธรรมศาสตร์ - เอกสารโรงเรียน - ชุมชนบริเวณโรงเรียน
4 ม.ค. 49 ถึง 6 ม.ค. 49	- สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 1 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 2 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 3 - สัมภาษณ์นักเรียน - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- ครู - นักเรียน
9 ม.ค. 49 ถึง 13 ม.ค. 49	- สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 4 - สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) - ทำ focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) - สัมภาษณ์นักเรียน - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- ผู้บริหาร - ครู - ผู้ปกครอง - นักเรียน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
16 ม.ค. 49 ถึง 20 ม.ค. 49	- สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 5 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 6 - สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) - ทำ focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) - สัมภาษณ์นักเรียน - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- ครู - ผู้ปกครอง - นักเรียน
23 ม.ค. 49 ถึง 27 ม.ค. 49	- สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 7 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 8 - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- ผู้บริหาร - ครู - นักเรียน
30 ม.ค. 49 ถึง 3 ก.พ. 49	- แนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล - สำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียน และชุมชน - ศึกษาเอกสารของโรงเรียน - สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 1 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 2 - สัมภาษณ์นักเรียน - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- โรงเรียนต้นกำแพง - เอกสารโรงเรียน - ผู้บริหาร - ครู - นักเรียน
6 ก.พ. 49 ถึง 10 ก.พ. 49	- สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 3 - สัมภาษณ์ครูจากสาระการเรียนรู้ที่ 4 - สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) - ทำ focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) - ทำ focus group นักเรียนช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) - สัมภาษณ์นักเรียน - สังเกตพฤติกรรมครู และนักเรียน	- ครู - นักเรียน - ผู้ปกครอง

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบแบบสามเส้า แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งทั้งสามกระบวนการกระทำควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและในขั้นตอนสุดท้ายจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเขียนรายงานการวิจัยแบบพรรณนา ดังนี้

1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) หลังจากเสร็จสิ้นการบันทึกข้อมูลภาคสนามในแต่ละวันแล้วผู้วิจัยจะมาอ่านทบทวนแล้วเลือกจุดที่น่าสนใจ และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาเขียนใส่การ์ดและลงหัวเรื่อง นอกจากนี้ยังแยกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้น

2. ตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ จะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลด้านแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการซักถามและสังเกตพฤติกรรมตลอดจนปฏิสัมพันธ์ของคนในกลุ่มต่าง ๆ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์จะเริ่มทำไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวันโดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ในแต่ละวันมาอ่านหลาย ๆ ครั้งแล้วแยกเฟืองรหัส (Code) และสร้างเกณฑ์หัวเรื่อง

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ในช่วงนี้เป็นการลดขนาดของข้อมูลเป็นหน่วยการวิเคราะห์ที่ใหญ่ขึ้น เกิดความเข้าใจและสามารถสร้างข้อสรุปที่เหมือนกันคล้ายคลึงกันหรือแยกเรื่องที่แตกต่างกันออกจากกัน พร้อมทั้งจะตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลในการเขียนสรุปต่อไป (นิตา ชูโต, 2540) การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป มี 3 แบบได้แก่

2.1 การจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) โดยวิธีที่ใช้แนวคิดทฤษฎีและแบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี

แบบใช้แนวคิดทฤษฎี จำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่าง ๆ ในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ แยกออกเป็นการกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคมหรือสถานการณ์เป็นแนวทางในการจำแนกสำหรับการวิเคราะห์

แบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี จำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัย

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้ และวิเคราะห์ความคล้ายคลึงกัน ความแตกต่างจากสมมติฐานชั่วคราวหลายสมมติฐาน

2.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล โดยการนำเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ที่ได้จำแนกชนิดของข้อมูลนั้นแล้วมาเปรียบเทียบกัน การใช้วิธีนี้จะนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมและการสร้างทฤษฎี

3. การวิเคราะห์แบบข้ามกรณี โดยนำข้อมูลที่ได้จากกรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนมาเขียนอธิบายเพื่อแสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างในแต่ละด้านของการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเกี่ยวข้องของปรากฏการณ์โดยการวิเคราะห์แบบข้ามกรณี เพื่ออธิบายและสรุปภาพรวมทั้งหมดของการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศว่ามีขั้นตอนหรือวิธีการอย่างไรในการปฏิบัติเพื่อได้เป็นโรงเรียนต้นแบบเพื่อเป็นข้อมูลให้กับโรงเรียนอื่นที่สนใจได้นำไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ โดยศึกษาเปรียบเทียบในแบบข้ามกรณีระหว่างโรงเรียนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาค จากกรณีศึกษาจำนวน 3 แห่งซึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน รุ่นที่ 1 ประกอบด้วย โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนวชิรธรรมสาริต และโรงเรียนสันกำแพง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบใน 8 ด้านตามกรอบการวิจัย ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประเมินผล ด้านงบประมาณ และวิเคราะห์ภาพความสำเร็จของโรงเรียนใน 5 ด้าน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบให้ประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไขปัญหา นำเสนอทั้งหมด 5 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

ตอนที่ 2 บริบทของโรงเรียนต้นแบบ

ตอนที่ 3 การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ

ตอนที่ 4 ภาพความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ

ตอนที่ 5 ปัจจัยส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานและแนวทางแก้ไข

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์แบบข้ามกรณี

ตอนที่ 1 การเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

จากการศึกษาเอกสารของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันพบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนที่มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับดี และมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้ประสบความสำเร็จตามแผนหลักของโครงการได้ เพื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียนในแต่ละอำเภอเข้าเป็นสมาชิกของโครงการ เป้าหมายของโครงการต้องการจะสร้างโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างการปฏิรูปการศึกษาให้กับโรงเรียนทั่วประเทศซึ่งมีระยะเวลา 3 ปี ในการปฏิรูปโรงเรียน ด้วยนโยบายที่เร่งด่วนและมุ่งเน้นผลงาน ดังนั้นโครงการจึงคัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนทั่วไป เพื่อย่นระยะเวลาในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนให้สั้นลง ข้อมูลการเข้าสู่โครงการของทั้ง 3 โรงเรียนได้มาจากคำสัมภาษณ์ของผู้เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

“เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันคือ เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมในการที่จะพัฒนาสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบ เพื่อเป็นตัวอย่างในการ ปฏิรูปการเรียนการสอนให้กับโรงเรียนอื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะทำหน้าที่พิจารณาเลือก โรงเรียนเพื่อเป็นตัวแทนของแต่ละอำเภอ ซึ่งโรงเรียนนั้นจะต้องมีเกณฑ์ตรงตามที่ศูนย์บริหาร โครงการกำหนดไว้ จากนั้นเราก็จะมอบนโยบายและแนวปฏิบัติให้กับโรงเรียน พร้อมทั้งส่ง ผู้เชี่ยวชาญไปช่วยดูแลให้คำแนะนำ”

(เจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารโครงการฯ / 25 ต.ค. 48)

“โรงเรียนส่งรายงานการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นประจำทุกปี เขาเห็นผลงานโรงเรียนสามารถพัฒนาได้ ก็เลยได้เข้าร่วมโครงการ ช่วงที่โรงเรียน พัฒนาก่อนรับการประเมินเขาก็ส่งเจ้าหน้าที่จาก สพท. มาคอยให้คำแนะนำ”

(หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 28 พ.ย.48)

“โรงเรียนเข้าสู่โครงการ แบบไม่รู้ตัวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายกมือโรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการ จากนั้นก็เรียกประชุมเพื่อรับทราบนโยบาย เป็นงานราชการเมื่อสั่งมาก็ต้องทำปฏิเสศ ไม่ได้”

ผู้อำนวยการ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 9 ม.ค.49)

“ทาง สพท.เขาบอกว่าโรงเรียนได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนในฝัน และให้ผู้บริหารเข้ามา ประชุมรับมอบนโยบายการปฏิบัติ ผู้อำนวยการก็จะมาขยายผลให้ครูในโรงเรียนได้รับทราบ และ ร่วมกันวางแผนการพัฒนา ตอนแรกๆ โรงเรียนก็สับสนเกิดความเครียดไม่แน่ใจว่าพัฒนาถูกต้อง ทางรีเปล่า แต่ทาง สพท.ก็ส่งพี่เลี้ยงมาคอยบอกคอยแนะนำให้ทำสิ่งต่างๆเพื่อให้เข้าเกณฑ์การ ประเมินโรงเรียนต้นแบบ ครูก็โล่งใจขึ้น”

(ครู สังคม โรงเรียนสันกำแพง / 7 ก.พ.49)

เมื่อโรงเรียนได้รับคัดเลือกเข้าสู่โครงการแล้วต้องเร่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้านให้ดีกว่า เดิมโดยเฉพาะด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต้องจัดให้มีสื่อเทคโนโลยีที่มีปริมาณและมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น รวมถึงการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้ดูสวยงาม การสร้างห้องศูนย์การ เรียนรู้ให้มีความทันสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ คือเน้นด้านการเรียนการ สอนที่ใช้เทคโนโลยีและภาษาอังกฤษในการสื่อสาร จากการสัมภาษณ์ฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

ทั้ง 3 แห่งได้ข้อค้นพบตรงกันว่าโรงเรียนมีแนวทางในการพัฒนาอยู่ก่อนแล้วซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางของโครงการอยู่บ้าง เมื่อเข้าสู่โครงการได้ปรับวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับที่โครงการกำหนดไว้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้แนวทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน จากการศึกษาเอกสารธรรมนูญโรงเรียนพบว่าวิสัยทัศน์ของทั้ง 3 โรงเรียนมีแนวทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับโครงการ คือ นักเรียนมีความรู้และมีความเป็นไทย โรงเรียนนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้นและเป็นผู้นำทางการศึกษา โดยแต่ละโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ดังต่อไปนี้

“ภายในปีพ.ศ. 2550 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 จะเป็นผู้นำการจัดการศึกษา การวิจัย การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นแหล่งบริการทางวิชาการและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาลิ่งแวดล้อม สืบสาน ส่งเสริมความเป็นไทย และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนรู้ สร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณภาพ จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตสมบูรณ์ รักท้องถิ่น ภูมิใจในความเป็นไทย มีจิตอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความรู้ตามมาตรฐานชาติและมาตรฐานสากล”

(เอกสาร วิสัยทัศน์ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 28 พ.ย.48)

“โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่ความดี ตามศักยภาพแต่ละบุคคล มีความเป็นไทย ก้าวนำเทคโนโลยีสู่ความเป็นสากล และดำรงตนอยู่ในสังคมโลกอย่างมีความสุข”

(เอกสาร วิสัยทัศน์ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 27 ธ.ค.48)

“โรงเรียนสันกำแพง มุ่งมั่นจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศด้านวิชาการ ด้วยระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ รักรักษาความเป็นไทยและท้องถิ่นเป็นแบบอย่างทางการศึกษา”

(เอกสาร วิสัยทัศน์ ร.ร.สันกำแพง / 3 ก.พ.49)

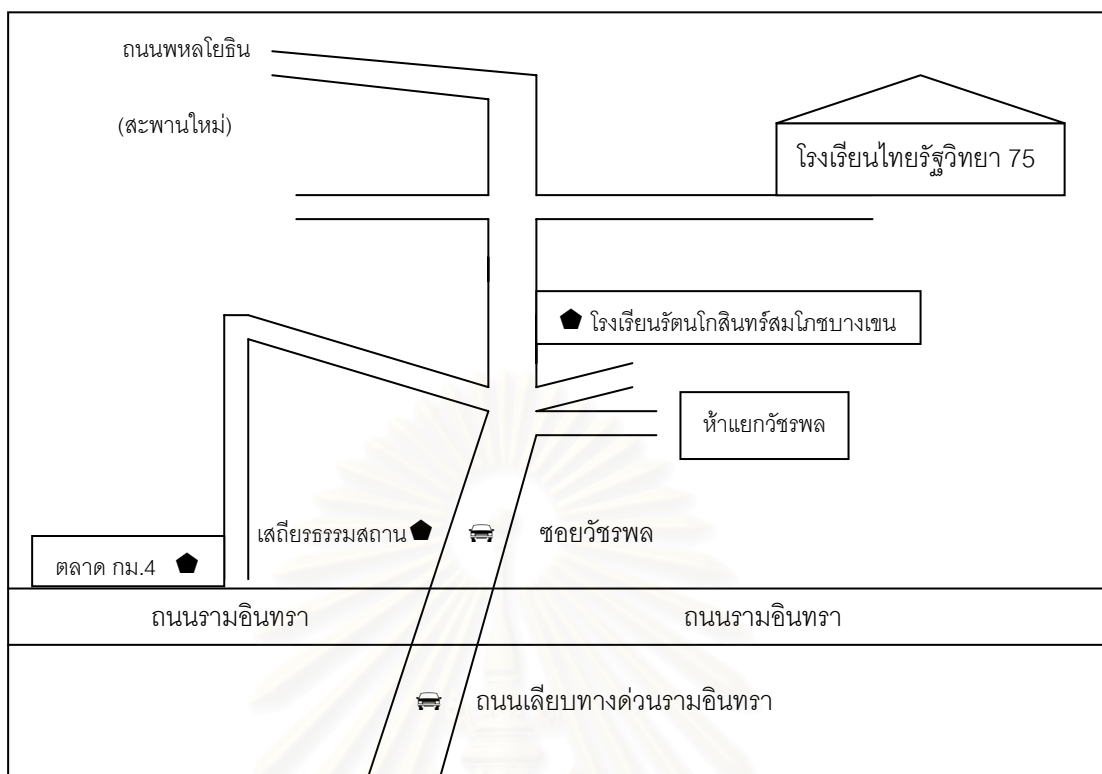
เมื่อโครงการพัฒนามาได้ระยะหนึ่งก็มีแนวความคิดที่จะเร่งการพัฒนาโรงเรียนในฝันให้กลายเป็นโรงเรียนที่มีผลการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม จึงคัดเลือกโรงเรียนในโครงการส่วนหนึ่งที่มีผลการพัฒนาโรงเรียนเป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่าโรงเรียนอื่น ประกาศเป็นโรงเรียนเร่งสู่ฝันจำนวน 85 โรงเรียน เพื่อทำการพัฒนาอย่างเร่งด่วนภายในเวลา 1 ปีหลังจากเข้าโครงการ โรงเรียนเร่งสู่ฝันจะต้องรับการประเมินเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน ช่วงระยะเวลาในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนเพื่อรับการประเมินจะมีที่เล็งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามาให้คำแนะนำและให้

แนวทางในการปรับเปลี่ยนสภาพภายในโรงเรียนให้เข้าเกณฑ์การประเมินโรงเรียนต้นแบบ จากนั้นเมื่อโรงเรียนมีความพร้อมจะได้รับการประเมินจากศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันประกาศให้เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน

สามารถสรุปได้ว่าการเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันของทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็มีที่มาเหมือนกัน คือ เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการพัฒนาสามารถผลักดันให้ประสบความสำเร็จในเวลาที่เหมาะสมที่กำหนดได้ จึงได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนในอำเภอที่จะพัฒนาเป็นโรงเรียนต้นแบบ จากการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนต้นแบบ พบว่าช่วงระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนสภาพโรงเรียนเพื่อรับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบ บุคลากรในโรงเรียนมีความตื่นตัว กระตือรือร้น และในขณะเดียวกันก็เกิดความเครียดวิตกกังวล เพราะมีภาระงานจำนวนมากขึ้น ต้องเร่งทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลาที่ทางโครงการกำหนดไว้ว่าโรงเรียนจะรับการประเมินผลภายใน 1 ปีนับจากเข้าสู่โครงการ แต่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาก็ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนโดยส่งพี่เลี้ยงมาช่วยให้คำแนะนำในการพัฒนา จนในที่สุดทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็ได้รับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน รุ่นที่ 1 จำนวน 31 โรงเรียนจาก 921 โรงเรียนทั่วประเทศที่เข้าร่วมโครงการ

ตอนที่ 2 บริบทของโรงเรียนต้นแบบ

กรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนระดับประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ตั้งอยู่ที่แขวงคลองถนน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 2 มีประวัติดังนี้ นายกำพล วัชรพล ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ แสดงความประสงค์ที่จะมอบที่ดินของบริษัทวัชรพล จำกัด ตั้งอยู่แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน จำนวน 7 ไร่ 3 งาน 81 ตารางวา พร้อมทั้งดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนให้แก่สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ปัจจุบันโรงเรียนเปิดทำการสอนชั้นอนุบาล 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้อำนวยการสถานศึกษา ได้แก่ นางราตรี ศรีไพรวรรณ โรงเรียนเข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเมื่อปีการศึกษา 2547 และผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2548 เพื่อให้เข้าใจสภาพของโรงเรียนผู้วิจัยได้สร้างแผนผังที่ตั้งโรงเรียน แสดงไว้ดังนี้

ภาพที่ 4.1 แสดงที่ตั้งของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

ชอยวัชรพลแต่เดิมเป็นชอยเปลี่ยวมีที่ดินว่างอยู่มากและเป็นถนนลูกรัง ปัจจุบันได้กลายเป็นชุมชนขยายใหม่มีหมู่บ้านจัดสรรตั้งอยู่หลายแห่ง ลักษณะโรงเรียนเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทางเข้าโรงเรียนต้องเข้าชอยที่แยกจากถนนในชอยวัชรพลไปอีกประมาณ 2 กิโลเมตร การเดินทางเข้าออกไม่สะดวก ครูส่วนใหญ่จะใช้รถยนต์ส่วนตัว บางท่านอาศัยรถเพื่อนครูออกมาต่อรถที่ถนนใหญ่ เส้นทางไปสู่โรงเรียนสามารถไปได้ทั้งทางถนนรามอินทรา และถนนพหลโยธิน นักเรียนส่วนใหญ่จะใช้บริการรถรับ-ส่ง ซึ่งไม่ใช่รถของโรงเรียนโดยตรงจึงต้องเสียค่าบริการเป็นรายเดือน นักเรียนที่พักอาศัยอยู่ใกล้กับโรงเรียนจะเดินเท้า หรือปั่นรถจักรยานมาโรงเรียนเอง และมีนักเรียนอีกบางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยผู้ปกครองจะขับรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์มารับ-ส่งที่โรงเรียนเป็นประจำ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เป็นโรงเรียนขนาดเล็กแต่ระดับชั้นมีเพียง 2 ห้องเรียน นักเรียนมีห้องเรียนประจำจะเดินเพื่อเปลี่ยนห้องเรียนในวิชาพิเศษเท่านั้น ตั้งแต่เข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน โรงเรียนได้ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณโรงเรียนให้มีความเป็นระเบียบแลดูสวยงาม เช่น การทำเส้นทางความคิดซึ่งเป็นทางเดินมุ่งหลังคา สำหรับจัดแสดงนิทรรศการผลงานของนักเรียน และโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน มีโต๊ะม้าหินอยู่บริเวณหลังอาคารเรียนสำหรับให้นักเรียนได้นั่งพักผ่อนหรือใช้เป็นที่นั่งรับประทานอาหารกลางวันได้ และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่บริเวณนี้ได้อีกด้วย นอกจากนี้โรงเรียนยังมีสนาม

ฟุตบอลที่กว้างใหญ่ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงมักจะมาขอใช้สนามเพื่อการแข่งขันกีฬา ทางโรงเรียนก็จะพิจารณาอนุญาตให้เข้ามาใช้ตามความเหมาะสม เพื่อให้เข้าใจสภาพภายใน โรงเรียนผู้วิจัยขอเสนอรูปภาพดังนี้

ภาพที่ 4.2 สภาพภายในบริเวณโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

จากภาพโรงเรียนได้มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ตอนนี้สภาพภูมิทัศน์ของโรงเรียนก็สวยงามมากขึ้นกว่าเดิม ก็ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้นะ พอมีโครงการก็ทำให้มีอุปกรณ์จำนวนมากขึ้นแล้วก็เน้นให้มี ICT มากกว่าเดิม”

(ครู ภาษาอังกฤษ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 14 ธ.ค.48)

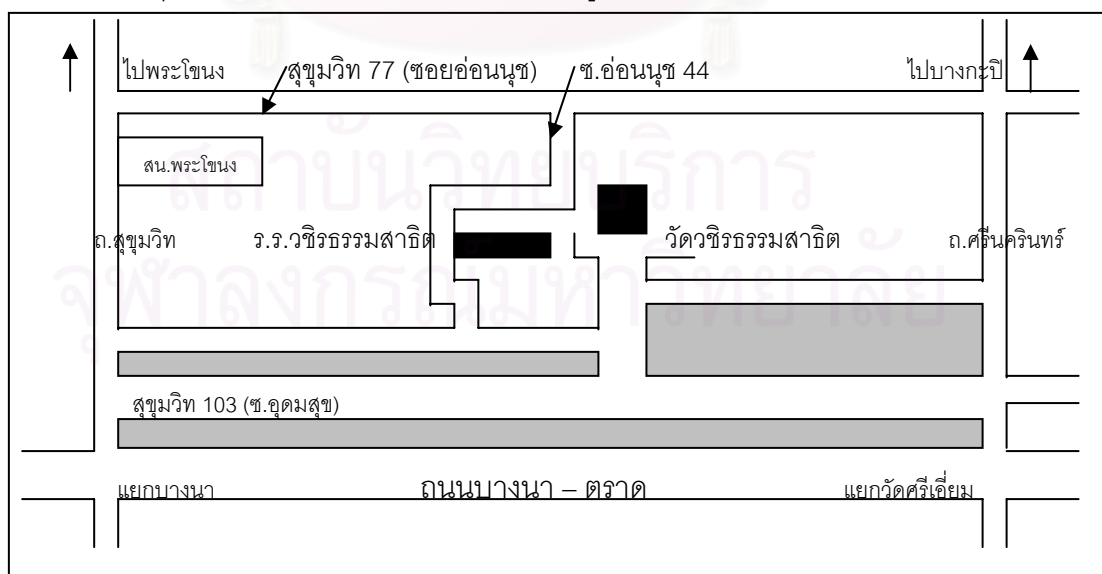
“โรงเรียนเปลี่ยนแปลงไปเยอะมาก แต่ก่อนไม่มีเส้นทางความคิดสนามน้ำยังท่วมอยู่เลย ผอ.คนใหม่เขาทำให้โรงเรียนดูดีขึ้น นักเรียนก็ดูมีความสุข ชอบที่โรงเรียนมีการพัฒนาขึ้นอย่างนี้ รู้สึกดีใจกับโรงเรียนที่ได้เป็นโรงเรียนต้นแบบ”

(ผู้ปกครอง นักเรียนชั้นป.4 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 15 ธ.ค.48)

จากการสังเกตพบว่าอาคารเรียนและเส้นทางความคิดมีการทาสีใหม่อยู่เป็นประจำเพื่อคงสภาพความสวยงาม ครูและคนงานช่วยกันดูแลต้นไม้และสวนภายในโรงเรียนอยู่เสมอ ในตอนพักกลางวันในบางวันครูจะประกาศให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดของโรงเรียนโดยไม่ทิ้งขยะลงบนพื้นและช่วยเก็บขยะที่ตกอยู่ตามพื้นไปทิ้งในถังขยะ สภาพพื้นอาคารเรียนมีความสะอาดเป็น

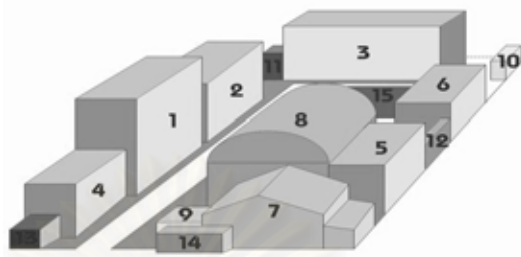
ระเบียบเพราะทางโรงเรียนให้นักเรียนถอดรองเท้าก่อนขึ้นอาคารทุกครั้งแล้วนำไปวางไว้ที่หน้าห้องเรียนการทำความสะดวกภายในห้องเรียนแต่ละห้องต้องรับผิดชอบกวาดพื้น และเทขยะเอง โดยนักเรียนและครูประจำชั้นช่วยกันดูแล ในตอนเย็นจะมีคนงานประจำตึกคอยทำความสะอาดพื้นอาคารเรียนนอกห้องเรียนอีกครั้งหนึ่ง

กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียน วชิรธรรมสาธิต ตั้งอยู่ที่ 1253 ถนนสุขุมวิท 101/1 แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร 10260 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองมีเนื้อที่ 8 ไร่ เป็นที่ดินบริจาคของวัดวชิรธรรมสาธิตวชิรวิหาร สถานที่ตั้งโรงเรียนอยู่ใจกลางชุมชนซึ่งประกอบด้วย บ้านเรือน ตึกแถว ร้านค้า ตลาดสด ห้างสรรพสินค้า และวัดวชิรธรรมสาธิต อาชีพของคนในชุมชน ได้แก่ รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ประกอบธุรกิจส่วนตัวและค้าขาย นอกจากนี้โรงเรียนตั้งอยู่ในซอยที่เป็นเส้นทางลัดสู่ถนนใหญ่หลายสาย เช่น ถนนสุขุมวิท และถนนศรีนครินทร์ การเดินทางของนักเรียนส่วนใหญ่จะโดยสารรถประจำทาง แล้วต่อรถสองแถวหรือรถจักรยานยนต์รับจ้าง มีนักเรียนบางส่วนขับรถจักรยานยนต์มาเองหรือมีผู้ปกครองมารับส่งที่โรงเรียน ครูส่วนใหญ่เดินทางมาโรงเรียนโดยรถยนต์ส่วนตัว โรงเรียนเริ่มสอนคอมพิวเตอร์ให้นักเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบันจึงเป็นโรงเรียนที่มีจุดเด่นด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ในปี พ.ศ. 2546 โรงเรียนได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนหนึ่งอำเภอ หนึ่งในโรงเรียนในฝัน และได้เป็นโรงเรียนเร่งสุฝุ่น จากนั้นโรงเรียนได้ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในวันที่ 9 มีนาคม 2548 ผู้อำนวยการสถานศึกษาคนปัจจุบัน ได้แก่ นายมงคล อนุรักษ์ เพื่อให้เข้าใจสภาพของโรงเรียนผู้วิจัยได้สร้างแผนผังที่ตั้งโรงเรียน แสดงไว้ดังนี้

ภาพที่ 4.3 แสดงที่ตั้งของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนเมือง พื้นที่ภายในโรงเรียนมีจำนวนจำกัด ส่วนใหญ่จะใช้สร้างเป็นอาคารเรียนมีลักษณะเป็นตึกสูงหลายชั้น มีพื้นที่เหลือสำหรับทำสนามกีฬาเพียงเล็กน้อย เพื่อให้เข้าใจสภาพภายในโรงเรียนผู้วิจัยได้เสนอภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4 ผังอาคารโรงเรียนนวมิตรีธรรมสาธิต

หมายเลข 1-6 อาคารเรียน หมายเลข 7 โรงอาหารและด้านบนเป็นหอประชุม หมายเลข 8 สนามกีฬาแต่เดิมเป็นสนามกีฬากลางแจ้งมีการสร้างโดมครอบตอนที่โรงเรียนเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน สร้างจากเงินบริจาคของผู้ปกครอง หมายเลข 9-10 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำโรงเรียน หมายเลข 11 ห้องสตูดิโอ หมายเลข 12 เวทีกลางแจ้ง หมายเลข 13 ป้อมยาม หมายเลข 14 ร้านศึกษาภัณฑ์พาณิชย์ หมายเลข 15 สวนม้าหินหน้าอาคาร 3 ภายในโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายโดยส่วนใหญ่จะอยู่ภายในอาคารเรียน สนามสำหรับเล่นกีฬาที่มีพื้นที่น้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน เวลาใช้สนามต้องแบ่งกันใช้บางครั้งก็ใช้ทางเดินรถในโรงเรียนเป็นสนามฝึกซ้อมกีฬาชั่วคราว

ภาพที่ 4.5 สภาพภายในบริเวณโรงเรียนนวมิตรีธรรมสาธิต

จากภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณโรงเรียนได้มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนักเรียนดังต่อไปนี้

“ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่โรงเรียนเข้าสู่โครงการโรงเรียนมีสนามกีฬาที่มีโดม เวลาฝนตกก็สามารถเรียนพลະได้แล้วก็มีการตัดต้นไม้เดิมทิ้งไปแต่สภาพใหม่ของโรงเรียนก็ดูเป็นระเบียบเรียบร้อยดี ดูสวยงาม ทาสีอาคารใหม่ด้วย”

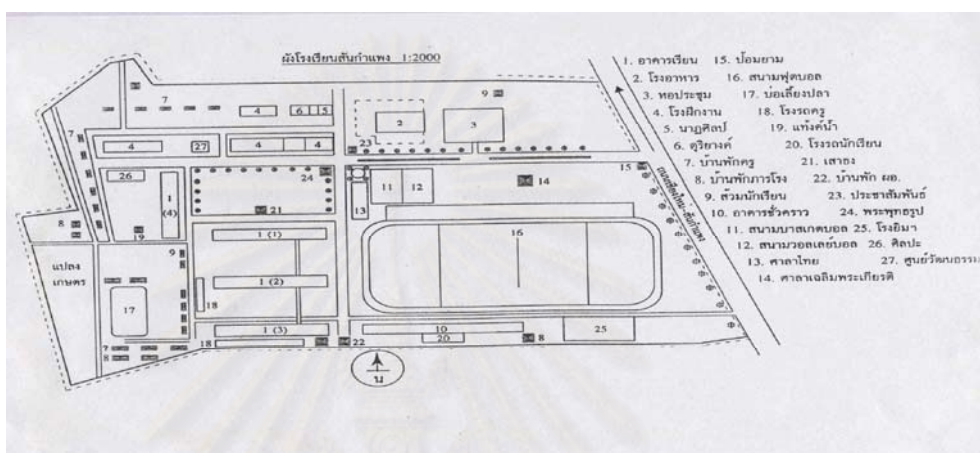
“มีการสร้างโดมที่สนามกีฬา แล้วก็มีการติดตั้งคอมพิวเตอร์ตามจุดต่าง ๆ ห้อง e-learning ก็ปรับปรุงใหม่ ห้องสมุดด้วย มีห้องศูนย์การเรียนรู้ที่มากขึ้นกว่าเดิมแต่ก่อนมีห้องปฏิบัติการของวิชาสายวิทย์เหมือนกันแต่ไม่มีคอมพิวเตอร์ เดี่ยวนี้มีการพัฒนาห้องเรียนให้มี ICT มากขึ้น”

(สนทนากลุ่มนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 17 ม.ค.49)

และจากการสังเกตสภาพโรงเรียนพบว่าโรงเรียนได้ปรับแต่งภูมิทัศน์ให้คงสภาพดีโดยจ้างคนงานจากภายนอกทาสีอาคารเรียนและลูกกรงเหล็กให้มีความสวยงามแลดูใหม่อยู่เสมอ นอกจากนี้ยังมีคนงานของโรงเรียนประจำอยู่ทุกอาคารเรียนคอยดูแลรักษาความสะอาด โดยเฉพาะบริเวณม้านั่งหน้าอาคาร 3 จะมีการเก็บกวาดขยะและเศษใบไม้ตลอดทั้งวัน

กรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่เลขที่ 172 หมู่ที่ 7 ถนนคชสาร ตำบลทรายมูล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 เปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2494 ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 โรงเรียนได้รับงบประมาณซื้อที่ดิน และสร้างอาคารเรียนใหม่อยู่ติดกับสถานีอนามัยสันกำแพง มีพื้นที่ทั้งหมด 49 ไร่ 3 งาน ปี พ.ศ. 2547 ได้รับคัดเลือกเข้าโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ได้ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2548 ปัจจุบันเปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 และประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 - 3 สาขาวิชาพาณิชยกรรม โดยมีนายบรรจง พลฤทธิ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทตั้งอยู่ในเขตชุมชนประกอบด้วย บ้านเรือน ตึกแถวร้านค้า ตลาดสด วัด และสถานที่ราชการของอำเภอสันกำแพง คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย รายได้อยู่ในระดับปานกลางถึงดี โรงเรียนอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 10 กิโลเมตร ซึ่งไม่ไกลจากอำเภอเมืองจึงได้รับความนิยมจากผู้ปกครองในอำเภอสันกำแพงและพื้นที่ใกล้เคียงส่งบุตรหลานมาเรียน การเดินทางมาโรงเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่จะใช้บริการรถรับส่ง เก็บค่าบริการเป็นรายเดือน เดือนละประมาณ 200 – 400 บาท คิดตามระยะทาง สำหรับนักเรียนที่บ้านอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนมากมักจะขับรถจักรยานยนต์มาโรงเรียนหรือโดยสารรถประจำทางมาเอง ครูส่วนใหญ่เดินทางมาโรงเรียนโดยรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ส่วนตัว โรงเรียนมีเนื้อที่จำนวนมากสามารถจัดผังอาคารเป็นสัดส่วนได้อย่างเป็นระเบียบ ระยะห่างระหว่างอาคารมีพื้นที่เหลือว่างทำให้โรงเรียนดูโล่งและโปร่ง โรงเรียนมีอาคารเรียนเพียง 4 หลังซึ่งไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นห้องเรียนประจำ ดังนั้นนักเรียนบาง

ระดับชั้นต้องเดินเรียนเวียนไปตามตึกต่าง ๆ ห้องเรียน 1 ห้องใช้เป็นทั้งห้องเรียนประจำวิชา และห้องประจำชั้นในชั่วโมงโฮมรูม โรงเรียนมีสนามกีฬาที่กว้างใหญ่เพียงพอสำหรับการเล่นกีฬา นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียนอีกมาก เช่น พื้นที่แปลงเกษตร โรงฝึกงาน วิชางานช่าง และพื้นที่ว่างในโรงเรียนสามารถให้นักเรียนเดินสำรวจสภาพแวดล้อมเพื่อศึกษาเรื่องระบบนิเวศนี้ได้ เพื่อให้เข้าใจสภาพภายในโรงเรียนผู้วิจัยขอเสนอแผนผังอาคารเรียน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.6 แผนผังอาคารและส่วนต่างๆ ภายในบริเวณโรงเรียนสันกำแพง

ภาพที่ 4.7 สภาพภายในบริเวณโรงเรียนสันกำแพง

จากภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณโรงเรียนได้มีการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“แต่ก่อนมีต้นहुกวางเยอะกว่านี้เราตัดออก สภาพโรงเรียนตอนนี้ก็ดี ปลูกต้นไม้เป็นระเบียบดูสะอาดแต่ไม่ค่อยมีร่มเงา ตึกหน้าอาคารอำนวยการที่มีน้ำตกรนี้ก็ทำใหม่ สีก็ทำใหม่แต่ก่อนตึกเป็นสีขาวแต่ตอนนี้เปลี่ยนเป็นสีเหลืองก็ดูดีไปอีกแบบ สนามหญ้าที่เข้าแถวตอนเช้าแต่ก่อนไม่มีตัวหนอน เพิ่งปุ่ตอนเป็นโรงเรียนในฝันก็ทำให้สนามไม่แฉะสามารถมาเข้าแถวได้”

“สภาพโรงเรียนดูดีขึ้น สนามที่เข้าแถวมีตัวหนอนทำให้เวลาฝนตกดินไม่แฉะ โรงเรียนทาสีตึกใหม่ ทำห้องศูนย์การเรียนรู้ให้มีมากขึ้น สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็นเรื่องเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มากขึ้นด้วย”

(สนทนากลุ่มนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 ร.ร.สันกำแพง / 8 ก.พ.49)

และจากการสังเกตพบว่าโรงเรียนได้ปรับแต่งภูมิทัศน์ให้คงสภาพดี เช่น ทาสีอาคารเรียนให้แลดูใหม่อยู่เสมอ จัดวางถังขยะหลายจุดในโรงเรียนและมีมาตรการรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียนโดยไม่ให้นักเรียนนำอาหารออกมารับประทานนอกโรงอาหาร แต่ยังมีนักเรียนบางกลุ่มแอบนำขนมมารับประทานนอกโรงอาหารและทิ้งขยะไม่เป็นที่อยู่บ้าง

เมื่อเข้าสู่โครงการได้เป็นโรงเรียนเร่งผู้ฝันแล้วทั้ง 3 โรงเรียนต่างปรับสภาพภูมิทัศน์ให้ดูสวยงามโดยมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สพท. ได้ส่งพี่เลี้ยงมาให้คำแนะนำขณะที่โรงเรียนปรับปรุงเพื่อรับการประเมินต้นแบบ โดยแต่ละโรงเรียนพยายามจัดให้มีพื้นที่โล่งจัดแต่งสวนหย่อมให้สวยงาม ทาสีอาคารให้ใหม่อยู่เสมอ สร้างห้องศูนย์การเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ปรับปรุงห้องสมุด และห้องปฏิบัติการอื่น ๆ ที่มีอยู่เดิมให้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น

ตอนที่ 3 การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประเมินผล และด้านงบประมาณ ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการจัดทำหลักสูตร

เมื่อกรณีศึกษาทั้งสามโรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันแล้ว การจัดทำหลักสูตร ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงเท่าไรนักเพราะโรงเรียนได้ทำตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 อยู่ก่อนแล้ว ซึ่งเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและกลยุทธ์ของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันต่างก็มีความสอดคล้องกัน คือ มาตรฐานและสาระการเรียนรู้มุ่งสู่ความเป็นเลิศ มีอิสระในการจัดการเรียนรู้ ตามศักยภาพผู้เรียน เชื่อมโยงกับอาชีพใน

ท้องถิ่น ช่วยเพิ่มพูนทักษะ เน้นให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษและสามารถใช้เทคโนโลยีได้ นอกจากนี้ยังเป็นหลักสูตรที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการศึกษาต่อและสร้างฐานการเรียนรู้สู่การประกอบอาชีพของผู้เรียน ทั้งสามโรงเรียนต่างก็มีแนวทางในการจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกันกับเป้าหมายของโครงการ

การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

จัดทำหลักสูตรโดยเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพบริบทโรงเรียนด้วยเทคนิค SWOT เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายจากนั้นส่งหัวหน้ากลุ่มสาระไปประชุมและอบรมการจัดทำหลักสูตรจากส่วนกลางแล้วกลับมาวางแผนจัดหลักสูตรวิชาที่ตนรับผิดชอบตั้งแต่ระดับชั้นป.1-ป.6 เสร็จจากขั้นตอนนี้จึงแจ้งให้ครูผู้สอนที่รับผิดชอบแต่ละระดับชั้นเขียนแผนการสอนต่อไป โดยเน้นให้นักเรียนได้อ่านออกเขียนได้ สามารถเขียนเพื่อสื่อความ จัดให้มีการบูรณาการใน 8 กลุ่มสาระ โดยบูรณาการทั้งภายในกลุ่มสาระและข้ามกลุ่มสาระ ลักษณะของการบูรณาการจะมี 4 หน่วย การเรียนรู้ต่อปีการศึกษา เนื้อหาการบูรณาการประกอบด้วยเรื่อง สู่ฝันวันศิลป์ โลกน่ารักสังคม น่าอยู่ สุขกายสบายใจ วิถีชีวิตธุรกิจชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

“โรงเรียนได้นำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มาเป็นหลักสูตรแกนกลางแล้วทำการวิเคราะห์ร่วมกับบริบทโรงเรียน และสภาพท้องถิ่น จากนั้นจึงจัดทำเป็นหลักสูตรของโรงเรียน โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะเน้นให้นักเรียนสามารถอ่านออก เขียนได้ มีวินัย ส่วนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 – 6 เน้นให้มีการบูรณาการมากขึ้น”

(หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 28 พ.ย.48)

“โรงเรียนนิมนต์พระครูจากวัดศิริพงษ์มาสอนพุทธศาสนา ให้นักเรียนเป็นประจำ 1 คาบ / สัปดาห์ บางครั้งก็พานักเรียนป.1 ออกไปเดินสำรวจบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนไปเรียนทำขนมกับบ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่บริเวณหลังโรงเรียน”

(ครู สังคม ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 15 ธ.ค.48)

และจากการสังเกตเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน พบว่า ในวิชาดนตรีมีการตั้งวงดุริยางค์ของโรงเรียนโดยมีครูผู้สอนเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นบุคคลในท้องถิ่นเคยรับราชการทหารแต่ปัจจุบันได้เกษียณอายุราชการมาเข้ารับส่งนักเรียนในโรงเรียน

“อาศัยว่าตอนเรียนทหารได้ฝึกคนตรีมาบ้าง แล้วมาปรับประยุกต์ใช้กับโน้ตเพลงไทย ปัจจุบันขับร้องส่งนักเรียนท่ามาตั้งแต่สมัยโรงเรียนก่อตั้งใหม่ ๆ แต่ก่อนโรงเรียนยังเป็นถนนลูกรังถนนหนทางแฉะนี้ไม่ค่อยดีเป็นชอยเปลี่ยว มีครูอยู่ไม่กี่คนมาเห็นที่โรงเรียนมีอุปกรณ์ดนตรีอยู่ไม่กี่ชิ้นก็เริ่มจับเริ่มสอนจนกระทั่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นในชุมชนเสนอซื้ออุปกรณ์ดนตรีให้ เริ่มสอนจนสามารถออกงานสังคัมชุมชน เริ่มมีผลงานเป็นที่ยอมรับ จนมีคนมาเสนอจะช่วยเหลือวงโดยให้ขี้อุปกรณ์ดนตรีมาเพิ่ม รู้สึกภาคภูมิใจและมีความสุขที่ได้ทำงานนี้ เพราะนักเรียนจะได้มีพื้นฐานที่ดีไว้เรียนต่อในระดับมัธยม”

(ครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 16ธ.ค.48)

นอกจากนี้เมื่อจัดค่ายลูกเสือสำรองในวิชาลูกเสือเนตรนารีทางโรงเรียนจะทำหนังสือเชิญหน่วยอาสาสมัคร อปพร.เขตสายไหมให้มาร่วมจัดกิจกรรมส่งเสริมการป้องกันภัยต่าง ๆ เช่น การใช้ถนน การป้องกันอุบัติเหตุภายในบ้านให้กับนักเรียน และทุกบ่ายวันศุกร์นักเรียนชั้น ป.1-ป.3 จะเข้ารับการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมจากพระอาจารย์ที่โรงเรียนนิมนต์มา สังเกตเห็นว่านักเรียนซึ่งเป็นเด็กเล็กก็มีสมาธิ และมีสติสามารถควบคุมตนเองได้มากขึ้นขณะเข้าฟังการบรรยายของพระอาจารย์ และเมื่อสอบถามความคิดเห็นจากครูพบว่า

“รู้สึกว่าการนิมนต์พระมาสอนทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น พระอาจารย์จะใช้วิธีสอนธรรมะที่น่าสนใจ เช่น เล่านิทาน ใช้เพลงประกอบและมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำทุกครั้ง นักเรียนก็สนุกไม่เบื่อ”

(ครู ประจำชั้น ป.3 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 23 ธ.ค.48)

ภาพที่ 4.8 การจัดการเรียนการสอนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนจะส่งตัวแทนครูจากแต่ละกลุ่มสาระไปประชุมรับแนวทางการจัดทำหลักสูตรจากส่วนกลางแล้วกลับมาขยายผลต่อให้เพื่อนครูในโรงเรียนรับทราบแล้วจึงวางหลักสูตรของโรงเรียนจากนั้นนำไปเขียนแผนการสอน สำหรับการบูรณาการเนื่องจาก

เนื้อหาแต่ละวิชาจะมีความยากและต้องลงลึกในเนื้อหามากขึ้น ดังนั้นยังไม่มีการบูรณาการโดยเนื้อหา แต่จะเน้นการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ เช่น ให้นักเรียนส่งงานอาจารย์ทาง e-mail หรือการให้ไปสืบค้นข้อมูลในอินเทอร์เน็ต การฝึกทำโปรแกรม power point สำหรับนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ซึ่งนักเรียนจะได้ฝึกทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น

“การจัดทำหลักสูตร ส่วนกลางจะให้ครูแต่ละโรงเรียนส่งตัวแทนไปประชุมแล้วกลับไปขยายผลต่อที่โรงเรียน เมื่อมาถึงโรงเรียนครูก็จะกระจายข่าวแล้วแต่ละกลุ่มสาระก็จะไปประชุมวิเคราะห์ตามหลักสูตรแกนกลาง ทำออกมาเป็นคู่มือ แล้วจึงเป็นการเขียนแผนการสอน การบูรณาการจะเน้นที่คอมเป็นหลักแล้วก็ภาษาอังกฤษ ไม่สนใจวิชาอื่นนอกจากวิชาอื่นจะทำกันเองส่วนตัว”

(ครู ภาษาไทย ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 24 ม.ค.49)

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนตามแผนการเรียนที่จัดแยกตามความถนัด ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นการสร้างพื้นฐานการเรียนต่อในระดับมัธยมปลายที่ดี เพราะนักเรียนจะได้เรียนรู้ตรงตามความต้องการของตน รู้จักความสามารถของตนเอง สามารถเลือกเรียนต่อในระดับมัธยมปลายได้ตรงสายมากขึ้น หากเลือกเรียนแล้วไม่เหมาะก็สามารถเปลี่ยนสายการเรียนได้โดยทางโรงเรียนจะพิจารณาจากคะแนนสอบในแต่ละปีการศึกษาแล้วให้ข้อมูลกับนักเรียนเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกสายการเรียนให้เหมาะสมกับตนเอง

“หลักสูตรของโรงเรียนมีความพิเศษกว่าโรงเรียนอื่น ๆ เรานำการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์มาสอนนักเรียนตั้งแต่ปี 2530 แล้วก็พัฒนามาเรื่อยปัจจุบันถือได้ว่าเราเด่นในเรื่อง ICT ซึ่งเราทำมานานแล้วก่อนที่จะเข้าสู่โครงการ และนอกจากนี้โรงเรียนยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีสิทธิเลือกแผนการเรียนตามความถนัดและความต้องการตั้งแต่ระดับม.2 ถือเป็นการปูพื้นฐานการเรียนในระดับม.ปลายด้วย”

(รองผอ.ฝ่ายวิชาการ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 5 ม.ค. 49)

นอกจากคำสัมภาษณ์แล้วยังมีข้อมูลจากเอกสารธรรมนูญโรงเรียนที่กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนของทั้งโรงเรียนไว้ดังนี้ โรงเรียนใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น แบ่งเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่

จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ โดยได้จัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนยังไม่ค่อยได้นำเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเท่าไรนักจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนบางท่าน พบว่า โรงเรียนอยู่ในชุมชนที่ไม่ค่อยมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน ประกอบกับบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีเวลาให้กับโรงเรียนเพราะนักเรียนมีจำนวนมาก หลายห้องเรียนทำให้การเรียนการสอนอาจไม่ทั่วถึงแต่ก็พยายามจัดให้มีการเรียนการสอนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่บ้าง เช่น เชิญเจ้าหน้าที่ของเขตมาให้ความรู้กับนักเรียนในเรื่องการทำน้ำชีวภาพ และการให้ศิษย์เก่าของโรงเรียนมาร่วมสอนวิชาการนวดแผนไทย และการฝึกกีฬาเทควันโดให้กับนักเรียนรุ่นน้อง

“ครูเคยเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาสอนนักเรียนนะแต่ติดปัญหาว่านักเรียนเรามีเยอะ หลายห้องเรียนบางครั้งวิทยากรเขาก็ไม่มีเวลาว่างมากพอจะมาให้คำบรรยายให้ครบทุกห้อง ดังนั้นก็ต้องใช้วิธีว่าเชิญมาสอนในช่วงโมงชุมชนเป็นบางครั้ง”

(ครู การงานพื้นฐานอาชีพ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 10 ม.ค.49)

การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนสันกำแพง

เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ และเป็นโรงเรียนประจำอำเภอที่อยู่ท่ามกลางภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่หลากหลาย สามารถจัดกิจกรรมบูรณาการเนื้อหาวิชาเรียนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ครบทุกระดับชั้น ประกอบด้วยเรื่อง ของกินพื้นเมือง สมุนไพรไทยในชุมชน การแต่งกายและการแสดงของชาวเหนือ รวมถึงสภาพวิถีชีวิตในชุมชน และขนบธรรมเนียมประเพณี โดยโรงเรียนจะจัดวันบูรณาการในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นวันที่ให้นักเรียนได้ร่วมกันแสดงผลงานของตนเองตามหัวข้อที่บูรณาการในแต่ละระดับชั้นเกี่ยวเนื่องกันทั้งโรงเรียน หลักสูตรของโรงเรียนจะเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน และเสริมสร้างในเรื่องของการประกอบอาชีพโดยในช่วงเวลาปิดภาคเรียน โรงเรียนจะจัดกิจกรรมให้นักเรียนที่มีความสนใจได้ไปฝึกงานตามสถานประกอบการที่อยู่ในอำเภอสันกำแพงหรืออำเภอใกล้เคียงที่ยินดีให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ได้แก่ อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา อุตสาหกรรมเซรามิค การทำร่ม กระดาษสา โรงงานผลิตเครื่องเงิน โรงงานผ้าไหม และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้ฝึกความรับผิดชอบ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ทางบริษัทหรือสถานประกอบการจะให้

นักเรียนได้ฝึกทำงานเหมือนกับเป็นพนักงานคนหนึ่ง โดยนักเรียนสามารถเสนอชื่อสถานประกอบการที่ตนสนใจจากนั้นคณะทำงานของโรงเรียนจะติดต่อประสานงานให้และประกาศแจ้งให้นักเรียนทราบว่าสถานประกอบการที่ใดบ้างยินดีให้ความร่วมมือในการฝึกงาน จากนั้นนักเรียนสามารถเลือกสมัครงานได้ตามความพอใจ

“โรงเรียนได้นำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มาเป็นหลักสูตรแกนกลางแล้วทำการวิเคราะห์ร่วมกับบริบทโรงเรียน สภาพท้องถิ่น จึงจัดทำเป็นหลักสูตรของโรงเรียน ”

(หัวหน้าศูนย์คิดสืบค้นทางหลักสูตรและการสอน ร.ร.สันกำแพง / 14 ก.พ.49)

นอกจากคำสัมภาษณ์แล้วยังมีข้อมูลจากป้ายนิเทศการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนที่แสดงอยู่ในห้องศูนย์คิดสืบค้นทางหลักสูตรและการสอน ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ทบทวนหลักสูตร
2. ประชุมปฏิบัติการประเมินทบทวนหลักสูตรสถานศึกษา
3. กำหนดแนวทางส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการวิจัย
4. นำหลักสูตรไปใช้
5. นิเทศ / ติดตามผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา หากบรรลุผลก็จะทำการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หากไม่บรรลุผลก็จะนำมาปรับปรุงแก้ไข
6. สรุปรายงานผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

ข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลในเอกสารแผนงบประมาณประจำปี 2549 ของโรงเรียนที่กล่าวถึงแนวทางการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนดังต่อไปนี้ โรงเรียนมีหลักสูตรที่มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และจัดสาระการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับศักยภาพของนักเรียน มีหลักสูตรบูรณาการ 8 กลุ่มสาระ โดยจัดในลักษณะการปฏิบัติจริงตามกลุ่มระดับชั้น แต่ละระดับชั้นมีการตกลงในการจัดบูรณาการเชิงสหวิทยาการ โดยใช้หน่วยบูรณาการท้องถิ่น ภายใต้หัวข้อใหญ่คือ ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องต่อไปนี้ ชั้นม.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องพืชผักพื้นบ้าน ม.2 การบริโภคของคนในท้องถิ่น เรื่องของกินพื้นเมือง ม.3 เศรษฐกิจชุมชน เรื่อง”Ocop” One class one product ม.4 สมุนไพรกับชีวิต เรื่องสมุนไพรใกล้ตัว ม.5 สิ่งแวดล้อมดี ชีวี มีสุข เรื่องเพลงผ้า...สันกำแพง ม.6 สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ภาพที่ 4.9 การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ทั้งครูและนักเรียนพบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนทำได้โดยครูจะมอบหมายงานซึ่งเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้า ตามจากผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนและมีจำนวนมากในชุมชน ทำเป็นรายงานส่งครู หรือบางครั้งให้นำเสนอหน้าชั้นเรียน เช่น การทำรายงานเรื่อง สุภาสิตคำเมือง นอกจากนี้การที่ครูนำนักเรียนไปร่วมงานที่วัดโรงธรรมสามัคคีทำให้นักเรียนได้เห็นการกระทำของคนในชุมชน และได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย เช่น พิธีปลุกเสกพระ การทำอาหารพื้นเมืองสำหรับถวายเพล และเลี้ยงชาวบ้าน นอกจากนี้วิชาดนตรีนาฏศิลป์ซึ่งบุคลากรครูในโรงเรียนมีเพียง 3 ท่านไม่เพียงพอ ครูจึงเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ามาช่วยสอนนักเรียน

“ก็จะทำจดหมายจากทางโรงเรียนไปเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอน วิทยากรท้องถิ่นตอนนี้ก็เป็นครูสอนอยู่อีกโรงเรียนหนึ่งจะมาสอนให้ตอนเช้าและช่วงโมงชมรม และก็มีที่เป็นพ่อค้าในโรงอาหารได้ยินอาจารย์สอนดนตรีไทยแต่เสียงเพี้ยนก็เลยอาสาจะมาช่วยสอนช่วยดูให้ การตอบแทนให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นบางครั้งก็มีการมอบสินน้ำใจเล็กน้อย ๆ เป็นค่าเดินทางแต่ส่วนใหญ่ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะไม่ค่อยรับบอกว่าช่วยเหลือกัน”

(ครู ดนตรีนาฏศิลป์ ร.ร.สันกำแพง / 8 ก.พ.49)

จากการสัมภาษณ์ครูของทั้ง 3 โรงเรียนพบว่าช่วงเวลาในการจัดทำหลักสูตรและแผนการสอนจะเป็นช่วงปิดเรียนภาคปลาย เพราะครูมีเวลาว่างตรงกันสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ สามารถสรุปได้ว่าการเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันนั้นไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน เพราะโรงเรียนได้ปฏิบัติแนวทางเดียวกันกับแนวคิดของโครงการอยู่ก่อนแล้ว หลักสูตรของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 มีความโดดเด่นในเรื่องเน้นให้นักเรียนมีพื้นฐานในการเรียนคือ นักเรียนสามารถอ่านออก เขียนได้ มีวินัย โรงเรียนพยายามนำภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โรงเรียนวชิรธรรมสาธิตเน้นให้ใช้ ICT ในทุกวิชาแต่ไม่ค่อยได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างเด่นชัด สำหรับโรงเรียนสันกำแพงเน้นให้ความสำคัญเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยนักเรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและจากตัวบุคคล เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในอนาคต

3.2 ด้านการจัดการเรียนรู้

ครูผู้สอนเป็นครूमืออาชีพ มีความรู้ความสามารถในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี และโรงเรียนให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-Centered) โดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยี และภาษาในการสื่อสาร มีทักษะในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ การจัดการเรียนการสอนนอกจากจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้วยังใช้กระบวนการกลุ่มในห้องเรียนด้วย กิจกรรมการเรียนการสอนได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยครูใช้สื่อที่เป็นเทคโนโลยีมากขึ้น ใช้สื่อจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น แผ่นซีดี แผ่นดีวีดี เพื่อการศึกษา ของเล่นเสริมทักษะคณิตศาสตร์ โปรแกรมการทดลองวิทยาศาสตร์ในคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ทดลองก่อนทดลองจริง จะใช้กับการทดลองที่อาจเป็นอันตรายนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากทั้งหนังสือและอินเทอร์เน็ตเพื่อทำเป็นรายงาน มีทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม นอกจากนี้ยังได้นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนบ่อยครั้งมากขึ้น

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

การเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จำนวนครูที่เริ่มใช้สื่อ ICT ในการเรียนการสอนมีมากขึ้นกว่าเดิม การใช้สื่อเทคโนโลยีจะเน้นที่ครูเป็นผู้ใช้มากกว่านักเรียน โดยครูจะใช้ CAI แผ่นซีดี วีซีดี เพื่อการศึกษาซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูป นอกจากนี้ได้นำโปรแกรม Sketchpad และโปรแกรม English Discovery มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้วย ครูใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อการสอนซึ่งมีผลดีคือสามารถสร้างความสนใจของนักเรียนได้ นักเรียนได้เห็นภาพและได้ฟังเสียงจากในสื่อที่ครูเตรียมมา หลังจากที่ยุติบทเรียนปกติจบแล้วครูจะให้นักเรียนทำใบงาน หรือใบความรู้ที่เตรียมมาสำหรับบทเรียน ดังนั้นนักเรียนจะมีผลงานเก็บสะสมใส่ไว้ในแฟ้มผลงานของแต่ละคนเพื่อแสดงให้เห็นพัฒนาการในการเรียน

“เดี๋ยวนี้ครูไม่ต้องเขียนกระดานครั้งละมาก ๆ แล้ว เปิดแผ่นซีดีให้นักเรียนดู ไม่เสียเวลา และทำให้นักเรียนสนใจมากขึ้นด้วย เช่น วันนี้ครูวางแผนว่าจะสอนบทเรียนไหน ก็จะได้เลือกแผ่นซีดีที่มีเนื้อหานั้น ๆ มาเตรียมไว้ พอเวลาสอนก็สามารถเปิดฉายขึ้นจอโทรทัศน์ในห้องได้เลย”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 19 ธ.ค.48)

“เวลาทำงานครูจะให้ช่วยกันทำเป็นกลุ่ม ก็สนุกก็ได้ช่วยกันทำงานไม่ต้องทำคนเดียว แล้วก็งานกลุ่มเวลาคนไหนเก่งวาดรูปก็จะช่วยวาดหรือถ้าคนไหนหลายมือสวดยก็รับหน้าที่เขียนจะแบ่งหน้าที่กันทำงานจะได้เสร็จเร็ว ๆ”

(สนทนากลุ่มนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 16 ธ.ค. 48)

จากการสังเกตภายในห้องเรียนช่วงพักกลางวันนักเรียนจะมานั่งพักผ่อนคลายมิวสิควีดีโอ เพลงตามคำขอและฟังสาระความรู้ที่จัดโดยนักเรียน ซึ่งโรงเรียนจะแพรวภาพและส่งไปยังเครื่องรับโทรทัศน์ประจำห้องเรียนทุกห้อง เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษาไทยเพื่อการสื่อสารได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งนักเรียนและครูต่างก็มีความเห็นว่าดีดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ก็มีประโยชน์นะ เป็นทางเลือกในการพักผ่อนของนักเรียนแล้วก็ได้ฝึกร้องเพลงไปด้วย นอกจากนี้เป็นการฝึกการออกเสียงคำภาษาไทย เด็กเล็ก ๆ บางคนยังอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็สามารถร้องเพลงตามนักร้องได้ เป็นการช่วยให้นักเรียนได้ฝึกร้องเพลงและรู้จักการใช้ภาษามากขึ้นนะ”

(ครู ประจำชั้นป.1 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 20 ธ.ค.48)

“ชอบค่ะ อ่านเนื้อเพลงไม่ออกหรือค่ะแต่ฟังบ่อย ๆ ก็ร้องได้เอง สนุกดีเพลงนี้หนูก็ร้องได้ แต่บางเพลงก็ไม่ชอบภาพไม่สวย บางเพลงก็ไม่เพราะ”

(นักเรียน ป.1 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 20 ธ.ค.48)

เนื่องจากสถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในบริเวณที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูสามารถพานักเรียนออกไปเรียนรู้รอบๆบริเวณโรงเรียนซึ่งเป็นพื้นที่สวนของคนในชุมชน และได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าของที่ดินเป็นอย่างดีในการให้ความรู้กับเด็กนักเรียน นักเรียนได้เรียนจากธรรมชาติและสภาพจริงทำให้เกิดความสนใจในบทเรียนและได้รับประสบการณ์มากยิ่งขึ้น และยังเป็น การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอีกทางหนึ่ง การจัดการเรียนรู้อิงของโรงเรียนจึงจัดได้หลากหลายรูปแบบทั้งแบบภายในห้องเรียนที่เน้นการใช้สื่อ ICT และภายนอกสถานศึกษาที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วม และการให้นักเรียนได้ฝึกค้นคว้าด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

การเรียนการสอนจะเน้นการใช้เทคโนโลยีทั้งครูและนักเรียน เมื่อนักเรียนว่างก็มักจะเข้าห้อง e-learning เพื่อสืบค้นข้อมูล หรือไปทำแบบฝึกหัดในบทเรียน E-book ในเว็บไซต์ที่ครูผู้สอนทำเอาไว้ นอกจากนี้โรงเรียนยังมีห้องสตูดิโอสำหรับตัดต่อภาพและเสียงที่นักเรียนสามารถไปใช้บริการได้ ส่วนใหญ่นักเรียนมักจะได้รับมอบหมายให้ทำรายงานเมื่อมีเวลาจะไปใช้คอมพิวเตอร์ยังห้องต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดไว้ให้ ได้แก่ห้องคอมพิวเตอร์ และห้อง e-learning จากการสังเกตนักเรียนจะทำแบบฝึกหัดในเอกสารประกอบการเรียนที่ครูจัดทำขึ้น เป็นการทบทวนความรู้อีกครั้งหนึ่งหลังจากที่เรียนในชั้นเรียน

โปรแกรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ศูนย์ปฏิบัติการคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย Software Sketchpad, Crocodile Mathematics, SMS e – Classroom, Acu Learn Studio
2. ศูนย์ปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย Software Crocodile Physics, Chemistry, SMS e – Classroom, Acu Learn Studio
3. ศูนย์ปฏิบัติการทางภาษา ประกอบด้วย Software Tell me more 4 ภาษาสำหรับการฝึกหัดฟังและพูดภาษา, English Discovery
4. ศูนย์ e – learning ภาษาไทย ประกอบด้วย Software Acu Learn Studio
5. ศูนย์ e-learning สังคมศึกษา ประกอบด้วย Software Acu Learn Studio, Microsoft Encarta ใช้ในการสอนเรื่องแผนที่
6. ศูนย์วิทยบริการ ประกอบด้วย Software Net CD ใช้ทำบทเรียนออนไลน์ด้วยปฏิบัติการ Moodle
7. ศูนย์การเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย Software Open net, Crocodile Technology

นอกจากนี้ในห้องปฏิบัติการชีววิทยาจะมีกล้องจุลทรรศน์คอมพิวเตอร์ ที่จะฉายสไลด์ภาพเนื้อเยื่อต่าง ๆ ขึ้นสู่จอโปรเจคเตอร์ทำให้นักเรียนได้เห็นพร้อมกันทั้งห้องเรียนไม่ต้องรอส่องจากกล้องทีละคน สำหรับเช้าวันอังคารและวันพฤหัสบดีจะมีการแพร่ภาพทีวีสู่ห้องเรียนโดยนักเรียนจากชุมนุมประชาสัมพันธ์มาแจ้งข่าวสารความรู้จากห้องสตูดิโอของโรงเรียน ฉายไปยังห้องเรียนทั่วไปซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการผลิตรายการ และฝึกการเป็นผู้ประกาศข่าว ในช่วงพักกลางวันโรงเรียนจะเปิดรายการโทรทัศน์ผ่านจอขนาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ที่โรงอาหารและได้ตั้งเรียนบางตึกเพื่อให้นักเรียนได้ชมรายการเป็นการผ่อนคลายความเครียด นอกจากนี้พบว่าตาม

ติกรเรียนต่าง ๆ บริเวณชั้นล่างจะมีผู้ติดตั้งคอมพิวเตอร์เอาไว้ แต่ผู้วิจัยสังเกตว่าผู้เหล่านั้นไม่มีใครได้ใช้บริการถูกปิดไว้ตลอดเวลา จึงสอบถามจากบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลดังกล่าวสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เป็นคอมพิวเตอร์ให้นักเรียนสำหรับสืบค้นข้อมูล แต่มีปัญหาอุปกรณ์มักจะถูกทำลาย และสูญหายบ่อยครั้งทางโรงเรียนจึงระงับการใช้เพื่อซ่อมแซม และย้ายตู้มาเปิดให้บริการในที่ที่ครูสามารถมองเห็นจะได้เป็นการป้องกันการทำลายสื่ออุปกรณ์ หลัง ๆ มานี้ก็ยังไม่ดีขึ้นก็เลยต้องหยุดให้ใช้สักพัก”

(ครู ห้องโสตทัศนศึกษา ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 12 ม.ค.49)

“จะพานักเรียนไปเรียนที่ห้องศูนย์เพราะนักเรียนชอบและคุณครูนักเรียนมีสมาธิมากขึ้นเพราะมันเป็นห้องปิดเวลาใครเดินผ่านไปมาก็ไม่รบกวนการเรียน และในห้องศูนย์จะมีอุปกรณ์ครบครันสอนแล้วสนุกนักเรียนก็เห็นสื่อหลายมิติ ได้ทดลองทำตามโปรแกรม แต่ห้องศูนย์มีห้องเดียวต้องแบ่งคนอื่นใช้บ้าง เพราะฉะนั้นถ้าวันไหนไม่ได้เรียนห้องศูนย์ก็จะใช้สื่ออย่างอื่นแทนเช่น แผ่นใส หรือบางทีก็สอนตามปกติแล้วค่อยให้นักเรียนไปฝึกทำแบบฝึกหัดใน e-book หรือในซีดีที่แจกให้ ให้เขาได้ค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือบางครั้งก็จะให้ทำเป็นรายงาน มีทั้งทำเดี่ยวและทำเป็นกลุ่ม”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 28 ธ.ค.48)

“ได้ทำการทดลองมากขึ้น และในคอมพิวเตอร์ที่ห้องเคมีจะมีโปรแกรมที่เราสามารถลงผสมสารเคมีดูก่อนว่าผลที่ได้จะเป็นอย่างไรก่อนทดลองจริง อันนี้ทำให้เรารู้ว่าการทดลองจะเป็นอันตรายหรือไม่ ถ้าไม่เป็นเราค่อยทำการทดลองจริงอีกครั้ง แต่ถ้าอันตรายเราก็จะไม่ทำ”

“ครูจะให้หัวข้อมาแล้วให้เราไปหาข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือหรือในอินเทอร์เน็ต แล้วออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียนบ่อยมากขึ้น บางครั้งก็ให้ทำเป็นรายงาน ส่วนใหญ่จะเป็นงานกลุ่ม เวลาทำงานกลุ่มก็จะมานั่งวางแผนร่วมกันแบ่งงานกันทำ ถ้าบ้านใครไม่มีคอมก็มาใช้บ้านเพื่อน ”

“การทำงานกลุ่มเราจะแบ่งหน้าที่กันทำแบ่งหัวข้อกันลงตัวแล้วก็แยกไปทำที่บ้านใครบ้านมันแต่ถ้าใครไม่มีคอมก็มาทำที่ห้องคอม บางทีก็ไปทำที่บ้านเพื่อน”

“การทำรายงานครูจะไม่บังคับว่าจะเขียนหรือพิมพ์มาส่งก็ได้ แต่ส่วนใหญ่พวกเราก็ชอบพิมพ์เพราะมันสะดวกแล้วก็ดูเรียบร้อย กลุ่มอื่นเขาก็ทำอย่างนั้นกันทั้งนั้น”

(สนทนากลุ่มนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 17 ม.ค.49)

จากการสังเกตการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นม.5 พบว่าจะมีการประชุมกลุ่มเพื่อพูดคุยถึงงานที่ได้รับมอบหมายหลังจากเลิกชั้นเรียนในทันที จากนั้นจึงแบ่งงานให้แต่ละคนไปทำตามความสามารถและให้ทุกคนนำงานมารวมกันในวันต่อไป พร้อมทั้งบอกให้สมาชิกในกลุ่มเตรียมเงินมาด้วยสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการทำงานกลุ่ม ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักเรียนทุกคนไม่มีปัญหาเรื่องเงินกลุ่ม ทุกคนสามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายได้

“ตอนทำงานกลุ่มเราจะเฉลี่ยกันออกเงิน ทำงานครั้งหนึ่งค่าปิ่นที่ถ้าทำมาจากบ้านก็ไม่ต้องเสียเงินเพิ่มส่วนใหญ่มักจะมีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้านกันเกือบหมด จะซื้อพวกฟิวเจอร์บอร์ดสำหรับการนำเสนอหน้าชั้นเรียน แต่ส่วนใหญ่จะใช้ power point ก็ไม่ต้องเสียเงิน ”

(นักเรียน ม.5 ร.ร.วชิรธรรมสาริต / 16 ม.ค.49)

“ไม่รู้สิคิดว่ากระทบต่อเศรษฐกิจที่บ้านนะเพราะเวลาเขาทำงานส่วนใหญ่เป็นงานกลุ่มก็ไม่ค่อยเดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่ายรับไหว เพื่อนของลูกบางคนที่ไม่มีคอมก็มาทำงานที่บ้านเราก็โอเคนะเป็นงานกลุ่มเราก็เข้าใจ เขาก็เวียนกันไปไม่ได้มาใช้ประจำ”

(ผู้ปกครอง นักเรียนชั้นม.5 ร.ร.วชิรธรรมสาริต / 17 ม.ค.49)

“ไม่ค่อยอยากให้พิมพ์คอมมาส่งเท่าไรเพราะเด็กส่วนใหญ่จะทำทุกวิถีทางเพื่อให้มีงานมาส่ง ไม่ได้ดูที่ตัวผลงาน บางครั้งก็ copy งานจากอินเทอร์เน็ตมาส่ง เด็กจะแข่งกันทำผลงานให้ดีที่สุด ถึงแม้ว่าครูจะได้บอกในตอนต้นแล้วว่าไม่เน้นที่การพิมพ์ หรือความฟุ่มเฟือย เน้นการประหยัดแต่นักเรียนส่วนใหญ่ก็ยังคิดกันไปเองยอมไม่ได้ เกิดการเปรียบเทียบว่ากลุ่มเพื่อนทำดีกว่าเราต้องพยายามทำให้ดีตามนั้น เด็กใช้คอมเป็นแต่ใช้ไม่ถูกวิธี”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.วชิรธรรมสาริต / 11 ม.ค.49)

โรงเรียนพยายามจัดให้มีสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีให้นักเรียนได้ใช้ในการเรียนอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะการให้บริการ Print เอกสารคิดราคาแผ่นละ 3 บาทซึ่งเป็นราคาที่ถูกลงเมื่อเทียบกับร้านค้าภายนอกโรงเรียน แต่โรงเรียนก็พบปัญหว่านักเรียนบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการใช้อุปกรณ์ คือใช้แล้วไม่รักษาบางคนถึงขั้นทำลาย จึงส่งผลให้บางครั้งไม่ได้ใช้ประโยชน์จากผู้คอมพิวเตอร์ที่มีอยู่อย่างเต็มที่เพราะต้องนำไปซ่อมแซม

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนสันกำแพง

ครูจะใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิมรวมถึงนักเรียนก็ได้ฝึกใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการค้นคว้าและทำงานส่งอาจารย์มากขึ้นด้วย การเรียนการสอนในวิชาคอมพิวเตอร์ครูจะดูความพร้อมของนักเรียนเป็นหลัก ถ้าเป็นนักเรียนระดับมั.ต้นก็จะสอนให้สามารถใช้โปรแกรมพื้นฐานทั่วไป เช่น Microsoft Word, Powerpoint, Microsoft office Publisher 2003 และการสร้างเว็บเพจ สำหรับนักเรียนระดับมั.ปลายจะเริ่มเรียนโปรแกรมที่ยากขึ้น เช่นนักเรียนสายวิทย์จะเรียนการเขียนโปรแกรมภาษา C เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนต่อระดับอุดมศึกษา หากเป็นสายศิลป์หรือปวส.จะเรียนโปรแกรมที่ง่ายกว่าสายวิทย์ และได้ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันโปรแกรมที่เรียนจะคล้ายกับม.ตั้งแต่เนื้อหาจะมีรายละเอียดมากกว่าจากการสังเกตพฤติกรรมของครูและนักเรียนในโรงเรียนพบว่าเมื่อมีเวลาว่างจากการสอนครูจะใช้คอมพิวเตอร์ในห้องพักครูพิมพ์งาน งานที่พิมพ์ได้แก่ โครงการและกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงแบบฝึกหัดทบทวนสำหรับนักเรียนด้วย เมื่อมีเวลาว่างแม้ว่าจะเป็นเวลาเพียงไม่นานประมาณ 10 นาทีนักเรียนก็พยายามที่จะมาเปิดเว็บไซต์อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ และเข้าชมเว็บไซต์ของโรงเรียน จากผู้ติดตั้งคอมพิวเตอร์เอาไว้สำหรับให้นักเรียนได้สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตนอกห้องเรียน หรือหากมีเวลาว่างนานเป็นชั่วโมงก็จะไปใช้บริการอินเทอร์เน็ตที่ห้องคอมพิวเตอร์ แต่ผู้ติดตั้งคอมพิวเตอร์มักมีปัญหว่าอุปกรณ์ถูกทำลายและสูญหายบ่อยครั้งทางโรงเรียนจึงระงับการใช้เพื่อเป็นมาตรการให้นักเรียนทราบว่าถ้าไม่ช่วยกันรักษาของต่อไปก็จะมีให้ใช้ และเพื่อนำอุปกรณ์ไปซ่อมแซม

ภาพที่ 4.10 ตู้อินเทอร์เน็ตสำหรับสืบค้นข้อมูลนอกห้องเรียน

โรงเรียนมีสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก นักเรียนสามารถฝึกงานอาชีพได้ทั้งวิชาเกษตรกรรม คหกรรม อุตสาหกรรม และกีฬา สามารถจัดการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพจริงได้ เช่น ให้นักเรียนได้ไปศึกษาเรียนรู้ชีวิตในชุมชนจากสถานที่จริงในชุมชน ได้แก่ วัดโรงธรรมสามัคคี ในวันที่วัดมีการจัดงาน และเรียนรู้การ

ทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในอำเภอสันกำแพงที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ให้นักเรียนได้ไปฝึกงาน นอกจากนี้ยังจัดการเรียนการสอนแบบที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยในช่วงเวลาพักกลางวันนักเรียนสามารถไปใช้บริการห้องมัลติมีเดีย ซึ่งเป็นห้องที่มีคอมพิวเตอร์และจอโปรเจคเตอร์สำหรับฉายภาพยนตร์ให้ดูเพื่อเป็นการผ่อนคลายความเครียดและสามารถฝึกการใช้ภาษาได้ และสามารถไปสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้จากห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์ ข้อมูลที่ได้สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เวลามีชั่วโมงว่างก็จะมาเปิดอ่านข่าวในเว็บไซต์ดู ซึ่งก็เลยเดินขึ้นไปห้องคอมฯ ดูจากตู้คอมข้างล่างนี้แหละสะดวกดี แล้วก็ดูกันได้หลายคนด้วย บางทีก็เปิดให้ใช้บางที่เครื่องก็โดนยกไปซ่อม สักพักก็กลับมาใหม่”

(นักเรียน ม.2 ร.ร.สันกำแพง / 16 ก.พ.49)

“ตอนกลางวันที่หน้าห้องมัลติมีเดียจะติดป้ายบอกว่าวันนี้มีโปรแกรมฉายหนังเรื่องอะไร ถ้าเราอยากดูก็เข้าไปดูได้ หรือถ้าเราอยากดูเรื่องอะไรก็ไปขอแผ่นมาเปิดดูได้เหมือนกัน”

(นักเรียน ม.3 ร.ร.สันกำแพง / 9 ก.พ.49)

“ครูเป็นบางคนที่จะใช้เทคโนโลยีในการสอนมากขึ้น มีpower point มาแสดงให้ดู ให้ทำใบงานทบทวนความรู้ ก็มีที่ทำเองบ้างถ้าไม่ทันก็ขอจากเพื่อน งานที่ครูสั่งมีทั้งที่ทำเป็นงานกลุ่มและงานเดี่ยวการที่ครูให้ทำรายงานค้นคว้าข้อมูลก็ดิ้นๆทำให้เราได้ฝึกใช้คอมพิวเตอร์จนใช้เป็นอย่างมากขึ้น”

(นักเรียน ม.5 ร.ร.สันกำแพง / 6 ก.พ.49)

“หนูว่าดิฉันะโรงเรียนมีบริเวณกว้างดี อากาศก็ดี ทำกิจกรรมได้หลายอย่างการเรียนการสอนที่นี้ก็ดีนะ ก็ไม่แตกต่างจากกรุงเทพฯมากนัก สื่ออุปกรณ์เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ก็มีพร้อม อาจารย์เขาก็สอนเข้าใจดีหนูเคยเรียนที่กรุงเทพฯมาก่อน เพิ่งย้ายมาเรียนที่นี้ตอนม.4”

(นักเรียน ม.6 ร.ร.สันกำแพง / 14 ก.พ.49)

“ครูก็ต้องเตรียมตัวสอนโดยทำสื่อ power point เพราะวิชาเคมีมันมีการเขียนสูตรทางเคมีที่เป็นรูปโครงสร้างถ้าเราทำจากคอมพิวเตอร์นักเรียนจะเห็นภาพโครงสร้างสามมิติทำให้เข้าใจมากขึ้น การเขียนบนกระดานจะเห็นแค่สองมิติ และต้องเตรียมคิดคำถามในใบงานสำหรับทบทวนความรู้ให้นักเรียน”

(ครู วิทยาศาสตร์ ร.ร.สันกำแพง / 7 ก.พ.49)

จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสารพบว่า การจัดการเรียนรู้ของกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่งมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมคือ ครูและนักเรียนใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนมากขึ้น เพราะโรงเรียนมีสื่ออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการใช้งานของบุคลากรทุกฝ่าย สื่อเทคโนโลยีจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนในโรงเรียน

3.3 ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

โรงเรียนในพื้นที่เป็นโรงเรียนที่เน้นทางด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ทุกโรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาแหล่งเรียนรู้เป็นอันดับแรกสุด เริ่มจากการปรับปรุงห้องคอมพิวเตอร์ ให้มีจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และมีโปรแกรมการสอนที่ทันสมัย สร้างห้องสำหรับสืบค้นข้อมูลให้นักเรียนได้ค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง ได้แก่ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางภาษา และห้องศูนย์การเรียนรู้แยกตามกลุ่มสาระที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน กรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จึงปรับปรุงแหล่งเรียนรู้เดิมที่มีอยู่ให้ดีขึ้นและสร้างเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่มี จนกระทั่งปัจจุบันโรงเรียนต้นแบบมีแหล่งเรียนรู้ที่เพียงพอพร้อมทันสมัย นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น และเป็นการยกระดับโรงเรียนทำให้โรงเรียนเป็นที่สนใจ ได้รับการยอมรับจากชุมชนมากขึ้น สังเกตได้จากการที่มีโรงเรียนอื่นมาศึกษาดูงานจากโรงเรียนทั้ง 3 แห่งนี้เป็นจำนวนมาก

การเปลี่ยนแปลงห้องสมุดของโรงเรียนต้นแบบทุกโรงเรียนจะมีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับตรวจนับแสดงสถิติผู้มาใช้บริการและมีการสแกนลายนิ้วมือก่อนเข้าห้องสมุด เครื่องสแกนลายนิ้วมือถือเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งของห้องสมุดโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในพื้นที่โรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 แห่งต่างก็มีเครื่องนี้ติดตั้งอยู่ในห้องสมุดเช่นเดียวกัน แต่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าเวลานักเรียนเข้าไปใช้บริการจริงไม่ค่อยมีใครใช้นิ้วมือสแกนกับเครื่อง เมื่อสอบถามจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดได้คำตอบว่าถ้าเครื่องมีปัญหาขัดข้องทางเทคนิคก็จะเรียกบริษัทที่รับผิดชอบดูแลเครื่องมาตรวจสอบแต่ส่วนใหญ่พบว่านักเรียนมักจะไม่สแกนเพราะไม่เคยชินกับการสแกนนิ้วมือก่อนเข้าห้องสมุด

ภาพที่ 4.11 เครื่องเก็บสถิติในห้องสมุดของโรงเรียนในพื้นที่

สภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณโรงเรียน ได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพโดยทาสีอาคารเรียนใหม่จัดระเบียบการปลูกต้นไม้ และจัดแต่งห้องต่าง ๆ ให้ดูดี สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

ร.ร.วชิรธรรมสาริต

ร.ร.สันกำแพง

ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75

ภาพที่ 4.12 ภูมิทัศน์ภายในโรงเรียนต้นแบบ

ถึงแม้ว่าแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนจะพัฒนาดีขึ้น แต่ก็ยังมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการใช้งานของบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนจำนวนมากแต่ห้องศูนย์การเรียนรู้มีเพียงกลุ่มสาระละ 1 ห้องต้องผลัดเปลี่ยนกันใช้ห้องบางครั้งไม่มีโอกาสได้ใช้ตามความต้องการ นักเรียนบางกลุ่มบางระดับชั้นได้ใช้บริการห้องศูนย์ไม่บ่อยนัก ข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ก็ไม่ค่อยได้ไปใช้ส่วนใหญ่มักจะเรียนอยู่ที่ห้องเดิม ได้เข้าชั่วโมงที่เรียนวิทย์บ่อยที่สุดแล้ว แล้วก็ห้องคณิตครั้งนึงวิชาอื่นไม่ค่อยได้เข้าเลย ห้องไม่ว่างก็ไปเรียนไม่ได้”

“ถ้าเป็นชั่วโมงวิทย์จะได้เข้าไปเรียนที่ห้องศูนย์ตลอดนะ แต่วิชาอื่นก็แล้วแต่ครูจะพาไปแต่ไม่ค่อยได้ใช้หรอก หนูยังไม่เคยเข้าไปเรียนที่ห้องศูนย์สังคมเลย ก็มีศูนย์คณิตกับห้องชาวด์แลบที่เคยได้ไปใช้บ้าง”

(สนทนากลุ่มนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 ร.ร.วชิรธรรมสาริต / 17 ม.ค.49)

“กำลังจะไปเรียนห้องศูนย์การเรียนรู้ภาษาไทยแล้วช่วงนี้ได้เรียนบ่อยนะ วิชาอื่นก็แล้วแต่โอกาส กับวิชาวิทย์ก็เรียนที่ห้องศูนย์ตลอดจนคงเป็นเพราะห้องศูนย์วิทย์มีเยอะกว่ามั้งก็เลยได้ไปใช้บ่อย เวลาเรียนห้องศูนย์ก็ดีกว่าห้องติตแอร์เย็นดีแล้วก็คอมพิวเตอร์ให้ใช้ด้วย”

(นักเรียน ม.6 ร.ร.สันกำแพง / 9 ก.พ.49)

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

เมื่อเข้าสู่โครงการ โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงสภาพดังนี้ ปรับสภาพภูมิทัศน์สร้างเส้นทางความคิด ปรับสนามกีฬาให้สวยงาม ทาสีอาคารเรียน ปรับสภาพห้องเรียนและสร้างห้องปฏิบัติการเพิ่มเติม เช่น ห้องมินิเธียเตอร์ จัดสภาพห้องเรียนปกติให้เป็นแบบ e-classroom มีสื่อเทคโนโลยีพร้อมใช้งาน ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรทัศน์ และกระดานไวท์บอร์ด เป็นห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับทุกกลุ่มสาระ นอกจากนี้ยังมีห้องสำหรับวิชาพิเศษได้แก่ ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องดนตรี ห้องศิลปะ และห้องคอมพิวเตอร์ สำหรับห้องสมุดได้ปรับให้มีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น มีหนังสือมากมายหลากหลายประเภทให้เลือกอ่าน จัดมุมสำหรับเป็นเวทีการแสดง และสามารถใช้เล่นิทานได้ด้วย แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเข้าไปใช้บริการเท่าที่ควร จะได้เข้าไปใช้เฉพาะชั่วโมงที่ครูผู้สอนพาไปเรียนเท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์นักเรียนพบว่า ตอนพักกลางวันมีกิจกรรมให้นักเรียนเลือกทำมากมายและนักเรียนมีความรู้สึกไม่มั่นใจในการเข้าห้องสมุดคนเดียว

ภาพที่ 4.13 บรรยากาศภายในห้องเรียน e-classroom โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

“ห้องสมุดก็ดีมีหนังสือเยอะ แต่ตอนกลางวันหนูไม่กล้าเข้าไปเพราะไม่เห็นมีใครเข้าไป แล้วห้องก็ไม่ค่อยเปิดไฟ”

“ห้องสมุดก็เคยเข้า แต่ตอนกลางวันชอบนั่งคุยกับเพื่อนมากกว่าแล้วก็ไปทำงานที่ห้องเรียน ก็เลยไม่ค่อยได้ไปห้องสมุด”

“หนูก็เคยเข้านะ ห้องสมุดก็ดีมีหนังสือเยอะ แต่ตอนนี้ไม่ค่อยได้ไปเพราะมีซ้อมกีฬาสด ตอนกลางวัน”

(สนทนากลุ่มนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ร.ว.ไทยรัฐวิทยา75 / 16 ธ.ค.48)

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนนชิธรรมสาธิต

จากการสังเกตห้องเรียนปกติจะไม่มีสื่ออุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยี เมื่อเข้าสู่โครงการโรงเรียนได้สร้างห้องศูนย์การเรียนรู้ขึ้นมาจำนวน 1 ห้องต่อหนึ่งกลุ่มสาระ ได้แก่ ห้องคณิตศาสตร์ ห้องสังคมศึกษา ห้องภาษาไทย ห้องปฏิบัติการทางภาษา ยกเว้นกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ที่แยกห้องตามวิชาเรียน ได้แก่ ห้องปฏิบัติการฟิสิกส์ ห้องปฏิบัติการเคมี ห้องปฏิบัติการชีววิทยา และห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ทั่วไป ซึ่งภายในห้องศูนย์การเรียนรู้ทุกห้อง ประกอบไปด้วย คอมพิวเตอร์สำหรับครู คอมพิวเตอร์สำหรับสืบค้นข้อมูลห้องละประมาณ 2 เครื่อง มีจอโปรเจคเตอร์ และโต๊ะนักเรียนที่จัดไว้เป็นกลุ่ม จำนวนห้องศูนย์การเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องวางแผนการสอนและทำตารางจองการใช้ห้อง ผลัดเปลี่ยนกันใช้ให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้บริการห้องศูนย์การเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ส่วนใหญ่ักเรียนสายวิทยาศาสตร์จะมีโอกาสได้เรียนในห้องศูนย์การเรียนรู้บ่อยมากกว่าวิชาอื่นเพราะมีห้องแยกครบตามวิชาเรียน

ภาพที่ 4.14 บรรยากาศภายในห้องศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนนชิธรรมสาธิต

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาห้องสมุดให้มีความทันสมัยและมีหนังสือหลากหลายมากขึ้น มีส่วนที่จัดแสดงนิทรรศการ มุมจัดแสดงของใช้สมัยโบราณ และจัดมุมสำหรับอ่านหนังสือไว้ หลายมุมพร้อมมีเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งไว้ใช้สืบค้นข้อมูลได้ด้วย และภายในห้องสมุดจะมีห้อง e-learning ไว้บริการนักเรียน โดยนักเรียนสามารถเข้าไปเรียนในวิชาที่ครูผู้สอนต้องการใช้ คอมพิวเตอร์แต่ห้องศูนย์การเรียนรู้ไม่ว่าง หรือใช้สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมซึ่งห้องนี้จะมีนักเรียน หมุนเวียนมาใช้บริการจำนวนมาก ห้องสมุดที่อยู่ติดกันจะมีนักเรียนมาใช้บริการบ้างแต่ไม่มากนัก จากการสังเกตพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ที่เข้ามาห้องสมุดไม่ได้มีจุดประสงค์จะมาหาหนังสืออ่านแต่ มาเพื่อทำงานที่ค้างอยู่ และพูดคุยกับเพื่อนซึ่งบางครั้งอาจถูกบรรณารักษ์ตักเตือนเมื่อส่งเสียงดัง บางคนมานั่งรอเพื่อนที่อยู่ในห้อง e-learning มีส่วนน้อยที่มาอ่านหนังสือพิมพ์และอ่านหนังสือ ทั่วไป

ภาพที่ 4.15 บรรยากาศภายในห้องสมุด โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

มีคำสัมภาษณ์จากครูและนักเรียนที่พูดถึงแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนดังนี้

“ที่จริงแล้วไม่ต้องมีห้องศูนย์การเรียนรู้แต่ต้องทำให้ทุกห้องเรียนมีอุปกรณ์แบบห้องศูนย์ ครูเข้าไปถึงห้องเรียนบู๊ก็ใส่โปรแกรมสอนได้เลยที่ห้องเรียนไม่ต้องมารอคิวใช้ห้องศูนย์ แต่ความเป็นจริงทำไม่ได้งบประมาณไม่ได้แค่นี้ก็คิดแล้ว ดีกว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงก็โอเคแบ่ง ๆ กันใช้ แต่เด็กชอบนะได้เรียนที่ห้องศูนย์ชอบถามว่าจะได้ไปใช้อีกเมื่อไหร่”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 28 ธ.ค.48)

“ปกติจะมาใช้ห้อง e-learning นี้แหละคะทำงานส่งอาจารย์เพราะมันสะดวกดีถ้าตรงไหน ทำไม่ได้ก็ให้เพื่อนช่วยสอน แล้วงานส่วนใหญ่เป็นงานกลุ่มถ้าบ้านใครไม่มีคอมพิวเตอร์ก็มาใช้ที่ห้องนี้ได้ คนมาใช้กันเยอะบางทีก็ไปใช้ที่ห้องคอมชั้นบนได้บ้างถ้าห้องคอมไม่มีชั่วโมงเรียนอาจารย์ก็จะให้เข้าไปใช้ได้”

(นักเรียน ม.5 ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 10 ม.ค.49)

“การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนตั้งแต่เข้าสู่โครงการก็คือ ห้องศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เมื่อก่อนก็มีห้องวิทยาศาสตร์แต่มันไม่ทันสมัยแบบนี้ ตอนนั้นก็สร้างขึ้นมาจากงบทุกกลุ่มสาระ แล้วก็สร้างโดมกีฬาขึ้นมาเวลาฝนตกจะได้ไม่มีปัญหาเล่นกีฬาได้”

(ครู ร.ว.วชิรธรรมสาธิต / 17 ม.ค.49)

นอกจากคำสัมภาษณ์ยังมีข้อมูลจากเอกสารรายงานการบริหารงานโรงเรียนที่แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความทันสมัยมากขึ้น โดยหลังจากโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเข้าสู่โครงการ โรงเรียนได้พัฒนา Resource center เป็นศูนย์วิทยบริการ เพื่อให้นักเรียนสืบค้นอินเทอร์เน็ต และใช้ในการเรียนการสอน ICT ทุกวิชา ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนได้นำงบประมาณจากโครงการประมาณ 2.8 ล้านบาทขยายศูนย์ ICT เพื่อการเรียนการสอนเพิ่มอีก 7 ศูนย์ คือ ศูนย์ปฏิบัติการคณิตศาสตร์ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ศูนย์ปฏิบัติการฟิสิกส์ ศูนย์ปฏิบัติการชีววิทยา ศูนย์ปฏิบัติการเคมี ศูนย์ e-learning ภาษาไทย ศูนย์ e-learning สังคมศึกษา

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนสันกำแพง

ห้องเรียนปกติเป็นห้องเรียนธรรมดาไม่มีสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย เมื่อโรงเรียนเข้าสู่โครงการได้สร้างห้องศูนย์การเรียนรู้ประจำหมวดวิชาต่าง ๆ ขึ้นดังนี้ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ที่แยกออกเป็นห้องฟิสิกส์ ห้องเคมี ห้องชีววิทยา และห้องวิทยาศาสตร์ทั่วไป ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการทางคณิตศาสตร์ ห้องศูนย์พัฒนาทางวิชาการ การเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส ห้องกลุ่มสาระภาษาไทย ห้องกลุ่มสาระสังคมภายในห้องจึงจะมีอุปกรณ์ที่ทันสมัยดังต่อไปนี้ เครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับครู เครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับสืบค้นข้อมูล ประมาณ 4-5 เครื่อง จอโปรเจคเตอร์ และสื่ออุปกรณ์ที่ต้องใช้ในวิชานั้น ๆ การจัดโต๊ะเรียนจะจัดที่นั่งไว้เป็นกลุ่ม

ภาพที่ 4.16 บรรยากาศภายในห้องศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนสันกำแพง

นอกจากนี้ห้องพักรูหหมวดต่าง ๆ ก็ได้มีการปรับแต่งให้ดูดีขึ้นกว่าเดิม ในส่วนของห้องสมุดได้มีการพัฒนาให้มีความสะดวกในการใช้บริการมากขึ้น โดยย้ายจากที่เดิมที่อยู่บริเวณชั้นบนอาคารเรียนมาอยู่ที่ชั้นล่างและได้จัดส่วนต่าง ๆ ในห้องไว้อย่างลงตัวมีมุมให้เลือกหลายมุมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนมาใช้บริการเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ในห้องสมุดนอกจากจะมีมุมสำหรับสืบค้นข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ ยังมีส่วนที่เป็นห้องสมุดนอกอาคารด้วย เมื่ออยู่ในห้องสมุดนักเรียนสามารถพูดคุยกันและอาจส่งเสียงดังได้บ้างในบางมุมทำให้นักเรียนชอบที่จะเข้าห้องสมุด แต่ก็ทำให้ระเบียบของห้องสมุดที่ควรรักษาความสงบนั้นหายไปบ้าง

ภาพที่ 4.17 บรรยากาศภายในห้องสมุด โรงเรียนสันกำแพง

ภาพที่ 4.18 บรรยากาศห้องสมุดกลางแจ้ง โรงเรียนสันกำแพง

นอกจากนี้โรงเรียนสันกำแพงยังมีห้องเรียน SMaRT School ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทย มีกระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานหลัก กระทรวงศึกษาธิการ โดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) เป็นผู้ประสานงานกับกระทรวงกลาโหม สหราชอาณาจักรผ่านทางบริษัท BAE System (British Aerospace Engineering) ในการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยอยู่ในรูปของโครงการตอบแทนกลับคืนทางเศรษฐกิจ ทางด้านการศึกษาคือโครงการ SMaRT School ซึ่งมาจากคำว่า S = Science M = Mathematics a = and R = Rich T = Technology เป็นโครงการนำร่องในการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอน ในเบื้องต้นโรงเรียนได้นำมาใช้ในวิชาการออกแบบและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นวิชาใหม่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สำหรับเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในโครงการมีทั้ง Hardware Software และจัดการฝึกอบรมโดยวิทยากรจากสหราชอาณาจักร นอกจากนี้ยังจัดให้มี Smart classroom ในโรงเรียนนำร่องโรงเรียนละ 2 ห้อง โดยห้องที่ 1 เป็นห้อง ICT ประกอบด้วย คอมพิวเตอร์ที่บรรจุ Software ที่ใช้และ Interactive Whiteboard ซึ่งเป็นสื่อที่ทันสมัยครูสามารถใช้ปากกาพิเศษเขียนภาพบนกระดานได้โดยไม่ต้องผ่านการเขียนในเครื่องคอมพิวเตอร์ ทำให้การเรียนการสอนวิชาออกแบบมีความสะดวกมากขึ้น ห้องที่ 2 เป็นห้อง Workshop ประกอบด้วยเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่าง ๆ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.19 บรรยากาศห้อง SMART School โรงเรียนสันกำแพง

มีคำสัมภาษณ์จากครูและนักเรียนที่พูดถึงแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนดังนี้

“โรงเรียนน่าอยู่นะคะ แต่ก่อนหนูคิดจะไปสอบเข้าโรงเรียนในเมืองแต่มันไกลบ้าน แล้วก็เดี๋ยวนี้โรงเรียนเขาพัฒนาขึ้นมากมีคอมพิวเตอร์แล้วก็มื่อะไรดี ๆ เยอะไม่ค่อยต่างจากโรงเรียนในเมืองแถมยังใกล้บ้านมากกว่าด้วย หนูก็เลยเปลี่ยนใจสอบเข้าที่นี่ดีกว่า เพราะมาเรียนที่นี่ได้อยู่ห้องเด็กคัตก็ถือว่าใช้ได้เหมือนกัน”

(นักเรียน ม.1 ร.ร.สันกำแพง / 10 ก.พ.49)

“ชอบมาที่ห้องสมุดเพราะมีหนังสือให้อ่านเยอะแยะ ก็อ่านหลายอย่างส่วนใหญ่จะมาอ่านหนังสือพิมพ์ แต่ก่อนห้องสมุดอยู่ชั้นบนไม่ค่อยได้ขึ้นไปแต่เดี๋ยวนี้ย้ายมาอยู่ข้างล่างดีแล้วเพราะหนูจะได้มาบ่อย ๆ ”

(นักเรียน ม.1 ร.ร.สันกำแพง / 10 ก.พ.49)

“เดิมก็มีห้องวิทย์ ม.ต้นก็มีห้องกึ่งวิทย์อยู่แล้ว พอเข้าโครงการแล้วก็มี ICT เข้ามาโดยเน้นม.ปลายก่อน แล้วจะขยายในม.ต้นเพราะม.ต้นยังไม่ค่อยพร้อม มีโปรแกรมช่วยสอน Crocodile ใช้ในการทดลองวิชาเคมี และฟิสิกส์เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดจากการทดลอง ได้งบประมาณพัฒนาห้องศูนย์การเรียนรู้ให้มีความพร้อมมีคอมพิวเตอร์เป็นสื่อที่ทำให้นักเรียนได้ค้นคว้ามากขึ้น”

(ครู วิทยาศาสตร์ ร.ร.สันกำแพง / 14 ก.พ.49)

“ตั้งแต่โรงเรียนเข้าสู่โครงการมีการปรับสภาพแวดล้อมให้ดูสวยงาม อาคารเรียนทาสีใหม่ ห้องสมุดปรับปรุงดีขึ้นและมีห้องศูนย์การเรียนรู้ที่มีสื่อ ICT มากขึ้น รวม ๆ โรงเรียนก็จัดสภาพแวดล้อมสวยไปอีกแบบ สนามที่เข้าแถวตอนเช้าก็มีการปูตัวหนอนใหม่ก็ทำให้ดินไม่แฉะ”

(นักเรียนม.4 ร.ร.สันกำแพง / 9 ก.พ.49)

“ห้องสมุดได้งบประมาณกว่าบาท แต่ก็ไม่พอหนังสือยังน้อย แต่ก่อนสภาพก็เดิม ๆ เพิ่งมีปี 47 ที่จัดให้มีบันทึกการอ่านเพื่อส่งเสริมการอ่าน ครูเกิดแนวความคิดใหม่จากปัญหาที่ว่านักเรียนไม่ค่อยคิดวิเคราะห์และเขียนบันทึกไม่เป็น จึงมีการแจกสมุดออกมทrophyทางปัญญาเพื่อให้นักเรียนได้เขียนบันทึกที่ได้จากการอ่าน และสามารถนำข้อมูลนี้มาเขียนสรุปอ้างอิงเวลาทำรายงาน เน้นการเสริมแรงแบบให้รางวัล โดยถ้านักเรียนเขียนหมดเล่มก็สามารถมาขอรับรางวัลได้ นอกจากนี้ยังจัดรูปแบบห้องสมุดให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น เป็นกลยุทธ์ในการดึงนักเรียนเข้าห้องสมุด ให้นักเรียนมาลงทะเบียนเวลามาช่วยงานในห้องสมุด และให้นักเรียนมาทำหน้าที่ที่เคาน์เตอร์ยืมคืน นักเรียนสามารถมาลงชื่อหนังสือในแบบสำรวจหนังสือที่ต้องการได้ แล้วครูบรรณารักษ์ก็จะไปจัดซื้อให้ บางทีก็ให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละระดับขึ้นไปซื้อกับครูด้วย ที่ห้องนี้มีการแบ่งโซนการใช้คือถ้าต้องการสมาธิมากก็อ่านตรงมุมสี่บ้น ถ้ามีสมาธิน้อยก็อ่านตรงมุมหนังสือพิมพ์ ถ้าจะส่งเสียงดังหน่อยก็ออกไปมุมข้างนอกที่จัดโต๊ะม้าหินไว้ให้”

(ครู ห้องสมุด ร.ร.สันกำแพง / 31 ม.ค.49)

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลจากแผนงบประมาณของโรงเรียนบันทึกไว้ว่า ปัจจุบันห้องสมุดมีขนาด 4 ห้องเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นคว้าหนังสืออ่าน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จัดมุมที่น่าสนใจ และจัดมุมหนังสือดีที่นำมาอ่าน ดังนี้ มุมหนังสือทั่วไป มุมหนังสือคู่มือเตรียมสอบ มุมหนังสืออ้างอิง มุมวารสารและหนังสือพิมพ์ มุมเยาวชน มุมนิทรรศการสินค้า OTOP มุมห้องอินเทอร์เน็ต ห้องมัลติมีเดีย มุมห้องสมุดเปิด มุมเทิดพระเกียรติ มุมแนะนำหนังสือใหม่

จากการสัมภาษณ์ครูผู้ดูแลห้องสมุด ผู้วิจัยได้ขอพูดคุยอย่างสมุดออกมทrophyทางปัญญาของนักเรียนพบว่า นักเรียนบางกลุ่มโดยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นม.ต้นจะให้ความสนใจมากเป็นพิเศษสามารถบันทึกข้อความรู้ได้มาก โรงเรียนจะแจกสมุดออกมทrophyทางปัญญาให้กับนักเรียนทุกคนโดยครูไม่ได้บังคับเป็นความสมัครใจของนักเรียนในการบันทึก ใครบันทึกจนหมดเล่มก็สามารถไปขอรับเล่มใหม่และจะได้รับรางวัลด้วย และสังเกตเห็นว่ากลยุทธ์ที่ครูใช้รวมทั้งการจัดโซนการอ่านที่หลากหลายสามารถดึงให้นักเรียนมาใช้บริการห้องสมุดได้มากเป็นประจำทุกวัน

มากกว่าอีก 2 โรงเรียนที่ค่อนข้างจะเข้มงวดเรื่องระเบียบวินัยการใช้ห้องสมุดอย่างมากทำให้นักเรียนไม่ค่อยได้ไปใช้บริการ

จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร พบว่าการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนต้นแบบถือเป็นด้านที่ทุกโรงเรียนให้ความสำคัญและพัฒนาจนเห็นผลเป็นรูปธรรมมากที่สุดในการดำเนินงานทั้ง 8 ด้าน แต่จำนวนห้องศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่ก็ยังคงถือว่าไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนควรมีการพัฒนาต่อไปอีกให้มีจำนวนเพียงพอสามารถให้บริการนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เพราะขณะนี้นักเรียนต้องหมุนเวียนกันใช้ห้องศูนย์ซึ่งบางห้องเรียนไม่ค่อยมีโอกาสไปใช้บริการ

3.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร

เมื่อโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงโดยเน้นด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ก็จำเป็นต้องมีการจัดอบรมให้ความรู้กับครู ให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและสามารถทำงานต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีได้ เช่น อบรมการใช้โปรแกรมการเรียนการสอน การทำสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น การจัดอบรมให้ครูภายในโรงเรียนส่วนใหญ่จัดเป็นประจำทุกปีในช่วงปิดภาคเรียน และบางครั้งได้ส่งครูไปฝึกอบรมภายนอกเพื่อให้ครูได้เปิดโลกทัศน์ โรงเรียนพยายามสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเองในทุกด้าน เพราะครูยุคใหม่ต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีและต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างเรื่องการใช้รู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้ให้กับนักเรียน ข้อเสนอสำหรับทั้ง 3 โรงเรียนก็คือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เข้าอบรมการใช้เทคโนโลยีหลายครั้งแต่กลับไม่ค่อยเห็นผล ข้อเสนอแนะผู้วิจัยได้สอบถามจากครู พบว่าด้วยอายุที่มากขึ้นนั้นเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้ใหญ่มักจะไม่เปิดใจรับเทคโนโลยีเท่าไรนัก นอกจากนี้ครูยังให้เหตุผลว่าเข้ารับการอบรมบ่อยเกินไปและไม่มีเวลาในการฝึกทำเนื่องจากภาระงานมาก และบางครั้งเมื่อครูได้รับการอบรมแล้วเรื่องหนึ่งพอมาอบรมอีกเรื่องหนึ่งไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ได้จึงเกิดเป็นปัญหาอบรมแล้วไม่ค่อยเกิดผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร และสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีสมาชิกครูจำนวนมาก การขอรับการอบรมภายนอกอาจจะมีความเป็นไปได้ค่อนข้างน้อย นอกจากว่าผู้บริหารจะพิจารณาความเหมาะสมอนุญาตเป็นรายกรณี ให้ตัวแทนไปฝึกแล้วกลับมาขยายผลให้เพื่อนครูที่โรงเรียนได้รับทราบ การจัดอบรมส่วนใหญ่จะเป็นการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับครูที่โรงเรียนหรือให้ครูที่มีความสามารถจัดอบรมให้กันเองในโรงเรียน จากข้อมูลตรงกับคำสัมภาษณ์ของครูดังนี้

“นโยบายโรงเรียนให้ครูได้เข้ารับการฝึกใช้ ICT 90% แต่ใช้ 70% ส่วนใหญ่เรียนแล้วทิ้ง ครูอายุมาก 40-50 ขึ้นนี้มีผลต่อการใช้สื่อ และความไม่สะดวกแต่ละหวิดมีเครื่องคอมไม่เพียงพอ ทำให้ครูไม่ค่อยได้ใช้ ครูเขาเรียนรู้เรื่องนี้แล้วพอไปเรียนอีกเรื่องไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่”

(ครู คอมพิวเตอร์ ร.ร.สันกำแพง / 3 ก.พ.49)

“ครูเข้ารับการอบรมบ่อยนะ แต่อายุมากก็เรียนรู้ยากไม่ว่างเท่าเด็ก ๆ แล้วก็บางที่วิทยากรที่สอนเขาเร็วเกินไปไม่เข้าใจธรรมชาติของครู สอนแล้วสื่อสารกันไม่ค่อยเข้าใจเท่าไรแล้วก็สอนไวตามไม่ค่อยทัน”

(ครู ภาษาไทย ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 15 มี.ค.49)

การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

โรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ไปอบรมตามความถนัดและความสนใจ นอกจากนี้ยังผลักดันให้ครูได้เข้าร่วมประกวดโครงการต่าง ๆ ในสายวิชาชีพ เช่น การแข่งขันประกวดสื่อการสอน และการคัดเลือกรับรางวัลครูดีเด่น เป็นต้น แต่ในเรื่องของการสร้างบทเรียนออนไลน์นั้นยังไม่ปรากฏเด่นชัด นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการอบรมภายในโรงเรียนโดยทางโรงเรียนจะเชิญวิทยากรมาให้การอบรมครู ที่ผ่านมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำวิจัยในโรงเรียนจากการสังเกตพบว่าส่วนใหญ่ครูจะใช้สื่อสำเร็จรูปมากกว่าสื่อผลิตเอง นอกจากนี้พบว่าบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีครอบครัวที่มีความพร้อมและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ บุตรหลานอยู่ในวัยที่สามารถดูแลตัวเองได้ ครูไม่ต้องรับภาระดูแลครอบครัวมากนัก ทำให้มีเวลาในการทำงานได้อย่างเต็มที่ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงเรียนให้โอกาสในการพัฒนาตนเองมาก มีอบรมที่ไหนผอ.ก็จะติดประกาศบอกหรือบางครั้งถ้าเห็นว่าเหมาะสมกับครูท่านไหนก็จะมอบหมายให้ครูท่านนั้นไปฝึกก่อน แล้วค่อยมาขยายต่อให้ครูท่านอื่นทราบอีกที อบรมบ่อยมากมีเข้ามาตลอดบางครั้งก็สลับกันไปเพราะครูต้องรับผิดชอบสอนหลายวิชาบางครั้งเราก็อยากรู้เทคนิคการสอนของวิชาอื่นที่เราต้องรับผิดชอบสอนเหมือนกัน สำหรับการอบรมในโรงเรียนก็จะเชิญวิทยากรมาให้คำแนะนำจัดอบรมที่โรงเรียนที่ผ่านมาก็เป็นเรื่องการทำวิจัยในโรงเรียน”

(ครู ภาษาอังกฤษ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 7 ธ.ค.48)

“โชคดีที่ลูกโตหมดแล้วไม่ต้องคอยห่วงมากนัก เราก็มีเวลาลุยงานโรงเรียนเต็มที่ บางทีก็กลับบ้านมีด ใช้เงินส่วนตัวในการทำงานของโรงเรียนบ้าง เพราะรู้จักอยู่ว่างประมาณนี้น้อยจะ

รอนเงินโรงเรียนงานก็ไม่เดิน รอนไม่ไหวบางที่เห็นว่าเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ก็บาทแต่หลาย ๆ ครั้งเข้ารวมแล้วก็เยอะอยู่นะ คิดว่าทำเพื่อเด็กอยากให้เห็นว่าเด็กได้สิ่งที่ดีที่เราช่วยอะไรได้ก็ช่วยไป”

(ครูประจำชั้นป.3 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 8 ธ.ค.48)

นอกจากนี้เอกสารรายงานประเด็นหลักในการพัฒนา ผู้การเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันของโรงเรียนได้บันทึกไว้ว่า ด้านการพัฒนาบุคลากรมีกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1)พัฒนาครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการและทักษะกระบวนการคิด 2)พัฒนาครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ ICT เช่น e-book / e-learning / e-classroom 3)พัฒนาครูใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 4)พัฒนาครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาครูสู่ต้นแบบโรงเรียนในฝันโรงเรียนได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด

การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

เนื่องจากเป็นโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ที่มีครูจำนวนมาก จึงไม่สามารถส่งครูทุกท่านไปอบรมนอกสถานที่ได้ เพราะมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและเวลาสอนของครู ดังนั้นโรงเรียนจึงส่งครูหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ไปรับการอบรมจากภายนอก แล้วกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้ครูในโรงเรียนได้เรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้โรงเรียนยังใช้วิธีการจัดอบรมซ้ำหลายครั้งเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนจนเกิดความชำนาญสามารถใช้เทคโนโลยีได้ โรงเรียนมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์โดยตรงเมื่อมีปัญหาก็สามารถคิดแก้ไขด้วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง และเมื่อไปศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอกก็สามารถกลับมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาด้านเทคโนโลยีของโรงเรียนได้ จึงทำให้โรงเรียนมีจุดเด่นในเรื่องของ ICT สามารถให้ความรู้และให้คำแนะนำด้านการใช้ ICT ให้กับครูในโรงเรียนและโรงเรียนอื่นที่มาศึกษาดูงานได้ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงเรียนเด่นด้าน ICT ได้ไปช่วยให้คำแนะนำโรงเรียนหลายแห่ง เราสอนคอมพิวเตอร์ตั้งแต่สมัยแรก ๆ ทำให้ทุกวันนี้เราเด่นทางด้าน ICT บุคลากรทางด้านคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนก็มีอยู่หลายคนสามารถให้คำแนะนำ ช่วยเหลือครูท่านอื่นได้ พอได้เป็นโรงเรียนในฝันครูทุกคนก็ต้องฝึกใช้ให้เป็น”

(ครู ห้องโสตทัศนศึกษา ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 10 ม.ค.49)

“ครูที่นี้อบรมการใช้คอมพิวเตอร์บ่อย แต่มันก็ยังทำไม่ค่อยได้นะ ก็อายุมากแล้วถ้าให้ทำ พวกคีย์คาะแนงก็พอได้อยู่แต่พวกพิมพ์งานแล้วก็ทำสื่อไม่ค่อยไหว บางทีถ้าทำอะไรไม่ได้ก็ไปถามจากฝ่ายไอทีว่าทำยังไง หรือไม่ก็ให้ห้องที่ห้องคอมฯ ช่วยสอน”

(ครู การงานพื้นฐานอาชีพ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 6 ม.ค.49)

“โรงเรียนจะมีจัดอบรมทุกปีภาคการศึกษา โดยจะให้บุคลากรทางคอมพิวเตอร์ไปอบรม จากภายนอกก่อนแล้วกลับมาจัดอบรมให้กับครูในโรงเรียนอีกครั้ง นอกจากนี้ก็จะได้ไปศึกษาดู งานจากหน่วยงานอื่นว่าเขาดำเนินการอย่างไรแล้วนำมาปรับใช้กับโรงเรียน”

(ครู สังคมศึกษา ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 5 ม.ค.49)

“เคยได้รับการอบรมการสร้างบทเรียน e-learning โปรแกรม Modle:LMS อบรมเชิงปฏิบัติการ e-book computer Pro Desktop คอมพิวเตอร์โปรแกรมรับส่งอีเมลล์ การใช้โปรแกรม out-look express ในระบบ e-office และอีกหลายๆอย่าง โรงเรียนอบรมให้เยอะ”

(ครู พลศึกษา ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 9 ม.ค.49)

การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนสันกำแพง

โรงเรียนได้สร้างห้องศูนย์คิดสืบค้นทางหลักสูตรและการสอน ชื่อภาษาอังกฤษว่า CURRICULUM AND INSTRUCTION INQUIRYCENTER หรือเรียกสั้น ๆ ว่าศูนย์ CIIC เพื่อใช้ เป็นคลินิกการเรียนรู้เป็นห้องที่ให้ครูเข้ามาปรึกษาเวลามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน และเป็นหน่วยงานที่ดูแลเรื่องกรณีแบบปียิมิตรสัมพันธ์ เป็นการให้เพื่อนครูทำการนิเทศการสอน กันเอง การพัฒนาครูในโรงเรียนใช้วิธีให้ครูต้นแบบ และครูแกนนำของโรงเรียนทำการฝึกอบรม เทคนิคการสอนให้แก่ครูในโรงเรียน หรือบางครั้งก็เชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้เพิ่มเติม โรงเรียนเปิดโอกาสให้ครูได้ฝึกฝนตนเองเต็มที่ บางครั้งถ้ามีการจัดอบรมภายนอกที่มีประโยชน์ต่อ งานสอนของครู โรงเรียนก็จะพิจารณาให้ครูได้ไปอบรมตามความเหมาะสม ถึงแม้ว่าบุคลากรที่ รับผิดชอบสอนวิชาคอมพิวเตอร์จะไม่ได้จบทางด้านเทคโนโลยีโดยตรงแต่ก็มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ จึงทำให้มีความรู้และชำนาญในการใช้เทคโนโลยีเป็นอย่างดี ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของตนเองโดยใช้สื่อเทคโนโลยีมากขึ้น

“ครูที่สอนคอมจะจัดอบรมให้กับครูที่โรงเรียน ในฐานะครูเครือข่าย นอกจากนี้บางทีก็จัด อบรมให้กับครูภายนอกบ้างเช่นครูระดับประถม นโยบายเขาให้ครูได้อบรมหมดทุกคน ซึ่งครูส่วนใหญ่ 90% ก็ได้เข้าอบรมนะแต่ก็มีบ้างที่เรียนแล้วทิ้งไม่ได้นำไปใช้”

(ครู คอมพิวเตอร์ ร.ร.สันกำแพง / 8 ก.พ.49)

“เปิดเทอมทุกครั้งก็จะได้เข้ารับการฝึกอบรมที่โรงเรียนจัดขึ้น แต่ก่อนใช้คอมพิวเตอร์ไม่ค่อยเป็น เดียวนี้คล่องขึ้นเพราะมันจำเป็นต้องใช้พิมพ์งานบ้าง ทำสื่อ power point บ้าง”

(ครู สังคมศึกษา ร.ร.สันกำแพง / 14 ก.พ.49)

“โรงเรียนให้การสนับสนุนการอบรมแก่ครูอย่างมาก จะมีประกาศแจ้งให้ทราบเรื่องโปรแกรมการอบรมทั้งภายนอกและภายใน สำหรับตัวครูเข้ารับการอบรมของโรงเรียนจัดให้ทุกครั้งแต่อยากเสนอว่าควรมีการตั้งฝ่ายที่ผลิตสื่อการสอนโดยเฉพาะเพื่อช่วยลดภาระงานของครู เพราะบางครั้งครูมีแนวความคิดที่ดีในการทำสื่อแต่ไม่มีเวลา หรืออาจจะใช้เทคโนโลยีไม่คล่องน่าจะมีคนช่วยครูผลิตสื่อ”

(ครู วิทยาศาสตร์ โรงเรียนสันกำแพง / 16 ก.พ.49)

นอกจากนี้ยังมีเอกสาร สารสันกำแพงที่ได้บันทึกการรับความรู้สู่โรงเรียนได้บันทึกไว้ว่า เมื่อวันที่ 3-14 ตุลาคม 2548 คณะครูโรงเรียนสันกำแพงได้รับการอบรมโปรแกรม Pro-Desktop, Sketchpad, Microword Pro, Hotpotato, Flip Album และ Tell Me More อบรมบทรียน On-line และ e-learning ซึ่งจัดขึ้นภายในโรงเรียนสันกำแพง

จากข้อมูลของทั้ง 3 โรงเรียนพบว่า การดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนบุคลากรถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะครูมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นครูต้องมีความรู้ที่กว้างขวางและหลากหลาย ต้องรู้จักและสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้จึงจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันการบริโภคสื่อเทคโนโลยีให้กับนักเรียนได้

3.5 ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารงานของทั้ง 3 โรงเรียนได้ดำเนินการตามแผนโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนก็จะแยกเป็นฝ่ายตามความเหมาะสม เป็นการบริหารแบบกระจายอำนาจ เพื่อให้การปฏิบัติเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้โครงการได้ให้แนวทางในการดำเนินงานโดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในงานโรงเรียนทำในรูปแบบ e-office เพื่อให้มีความเป็นมาตรฐานและเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการทำเอกสารต่าง ๆ ช่วยให้ครูสามารถรับทราบข่าวสารหรือคำสั่งแต่งตั้งต่าง ๆ โดยผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต

การบริหารจัดการของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีผู้บริหาร 2 คน คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา มีหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มสาระ 8 กลุ่ม จากการ

สัมภาษณ์ครูพบว่า การบริหารจัดการในโรงเรียนผู้บริหารจะเรียกประชุมครูทั้งโรงเรียนบ่อยครั้ง เพื่อชี้แจงและร่วมปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ ของโรงเรียนโดยส่วนใหญ่เวลาในการประชุมจะเป็นช่วงหลังโรงเรียนเลิกหรือบางครั้งก็จะเรียกประชุมในวันหยุดราชการบ้างแล้วแต่โอกาส ถ้าเป็นกรณีเรื่องเร่งด่วนก็จะเรียกเฉพาะผู้รับผิดชอบงานนั้น ๆ มาพบและรับมอบงานไปทำต่อ และจากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า การบริหารจัดการในโรงเรียนมีความคล่องตัวเพราะระบบสื่อสารภายในโรงเรียนมีความสะดวก และรวดเร็ว สามารถประกาศเรียกประชุมครูได้ในทันที หรืออาจใช้โทรศัพท์ภายในซึ่งมีติดอยู่ทุกห้องเรียน ทำให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถสื่อสารกันได้ทันที แม้บางครั้งครูอาจต้องละทิ้งชั่วโมงสอนไปบ้างแต่ทางโรงเรียนก็จะหางานหรือกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำ หรือถ้าไม่ได้ประชุมพร้อมกันทั้งโรงเรียน ครูที่ว่างจากการสอนก็จะสลับสับเปลี่ยนมาดูแลนักเรียนให้แทนครูที่ต้องไปปฏิบัติภารกิจอื่น ความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียนเป็นไปอย่างพี่น้อง สามัคคีและสามารถพูดคุยกันได้ทุกเรื่อง ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทุกครั้ง และกำกับติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ ดังคำสัมภาษณ์จากครูในโรงเรียนดังนี้

“การบริหารงานต้องวางแผนอย่างละเอียด เป็นขั้นตอน ก่อนมอบหมายให้คนอื่น ๆ ทำ ผู้นำต้องมีจิตวิทยาในการบริหาร รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น แล้วก็เป็นตัวอย่างด้านการทำงานให้กับครูในโรงเรียน โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนเล็ก ส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือคล้อยตามกัน”

(หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 21 ธ.ค.48)

“บรรยากาศในที่ทำงานก็ดี ก็มีบ้างที่จะมีความเห็นไม่ตรงกันแต่เราก็ไม่เก็บมาคิดมาก เพราะมันเป็นงาน ส่วนใหญ่ที่นี้เราจะทำงานแบบพี่น้องว่าไงว่าตามกัน”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 7 ธ.ค.2548)

“เวลาเข้าประชุม ผอ. จะเตรียมการนำเสนอเอาไว้อย่างดี เมื่อครูฟังแล้วก็เห็นภาพการทำงานอย่างชัดเจน ถ้ารู้สึกไม่ชอบตรงไหนก็สามารถแสดงความคิดเห็นได้ในที่ประชุม แต่ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยและยอมรับตามที่ผอ.เสนอ”

(ครู ภาษาไทย ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 7 ธ.ค.2548)

การบริหารงานของโรงเรียนได้แบ่งการทำงานออกเป็น 4 ฝ่าย โดยมีผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการเป็นผู้นำ นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มูลนิธิไทยรัฐ และเครือข่ายผู้ปกครองของโรงเรียน เป็นฝ่ายบริหารร่วมกัน การดำเนินงานในบางเรื่องต้องผ่านความเห็นชอบจากหลายฝ่ายอย่างเป็นขั้นตอน โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารงบประมาณทุกครั้งที่มีการ

เบิกจ่ายจะต้องทำเรื่องผ่านทางฝ่ายพัสดุซึ่งรับผิดชอบดูแลรวมถึงเรื่องสินทรัพย์ภายในโรงเรียน แล้วเสนอเรื่องผ่านทางรองผู้อำนวยการ ถึงผู้อำนวยการและต้องผ่านความเห็นชอบจากเครือข่ายผู้ปกครอง หรือคณะกรรมการสถานศึกษา หรือมูลนิธิไทยรัฐ แล้วแต่เรื่องจะมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานใดมากกว่ากัน หน่วยงานไหนที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็ต้องร่วมตัดสินใจ เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีบุคลากรไม่มากนักทั้งโรงเรียนประมาณ 30 คนจึงทำให้การบริหารจัดการมีความคล่องตัว แต่ภาระงานที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบก็จะมีมากขึ้นเพราะต้องรับผิดชอบทั้งงานสอนและหน้าที่อื่นในโรงเรียนด้วย ในเรื่องของ E-office จากการสังเกตยังไม่พบการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่ครูในโรงเรียนจะรับทราบข่าวสารจากการประกาศที่กระดานหน้าห้องธุรการซึ่งครูทุกท่านต้องไปลงชื่อปฏิบัติงานเป็นประจำทุกวันหน้าห้องธุรการ จึงมีโอกาสได้รับทราบข่าวสารที่ทางโรงเรียนแจ้งให้ทราบ เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนผู้วิจัยได้นำแผนผังการดำเนินงานของโรงเรียนจากเอกสารแผนยุทธศาสตร์จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 พ.ศ.2547-2550 มานำเสนอไว้ดังภาพที่ 4.20

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.20 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

การบริหารจัดการของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

การดำเนินงานของโรงเรียนมีผู้อำนวยการเป็นผู้นำ และมีทีมผู้บริหารเป็นรองผู้อำนวยการ และหัวหน้าฝ่ายงานต่าง ๆ จากการสังเกต พบว่า ปกติการทำงานในโรงเรียนจะใช้วิธีกระจายเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ครูในกลุ่มสาระประชุมกันเสร็จแล้วหัวหน้ากลุ่มสาระซึ่งเป็นตัวแทนครูในกลุ่มสาระจะมาประชุมร่วมกันกับหัวหน้าแต่ละฝ่ายและทีมผู้บริหารอีกครั้งหนึ่ง การประชุมใหญ่พร้อมกันทั้งโรงเรียนมีไม่บ่อยนัก การดำเนินงานที่คล่องตัวคือการกระจายอำนาจ สามารถสั่งการให้ปฏิบัติได้ทันทีและสะดวกต่อการกำกับติดตาม เพราะหัวหน้ากลุ่มงานจะดูแลบุคลากรได้อย่างทั่วถึงและรายงานผลไปยังฝ่ายบริหารต่อไปได้

“การทำงานภายในหมวดไม่มีปัญหาอะไร ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือกัน ต่างคนก็รับผิดชอบหน้าที่ของตัวเองก็ไม่มีปัญหา”

(ครู สังคมศึกษา ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 17ธ.ค.2548)

“ในหมวดจะมีหัวหน้าคอยประสานงานระหว่างครูกับทีมบริหารโดยจะแจ้งข่าวให้ครูทราบ และคอยช่วยดูแลระหว่างการทำงานว่ามีปัญหาอะไรจะได้ช่วยแก้ไขให้หรือแจ้งไปยังหน่วยเหนืออีกที และก็จะมีการประชุมวิชาการอาทิตย์เว้นอาทิตย์ ประชุมใหญ่ทั้งโรงเรียนนาน ๆ มีทีไม่บ่อย”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 19 ม.ค.49)

“การดำเนินงานผอ.จะสั่งงานผ่านหัวหน้า หัวหน้าจะมากกระจายงานสู่ครูผู้ปฏิบัติ ครูจะรู้เฉพาะเรื่องที่ต้องรับผิดชอบ”

(ครู ภาษาอังกฤษ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 26 ธ.ค.48)

“การบริหารงานโรงเรียนมองภาพรวมให้เป็นหนึ่ง หาความสัมพันธ์ของโครงสร้างโรงเรียนแต่ละส่วน ให้ทั้งโรงเรียนรับรู้ ต้องดูพื้นฐานความจำเป็น ความพร้อมของบุคลากร กำหนดทิศทางและเป้าหมาย (ยุทธศาสตร์) จัดลำดับงานตามความสำคัญเพื่อเป็นพื้นฐานการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้แต่ละกลุ่มสาระดูว่าจะดำเนินการเองได้ในแง่ไหน มีอะไรให้โรงเรียนช่วยเหลือ เมื่อแต่ละฝ่ายแจ้งประเด็นปัญหาและการแก้ไข ทั้งโรงเรียนเอามาต่อเป็นภาพจิ๊กซอว์จะเห็นภาพโรงเรียนทั้งหมดที่นี้ก็สามารถกำหนดวันเวลาในการทำงาน และกำหนดเกณฑ์การประเมิน”

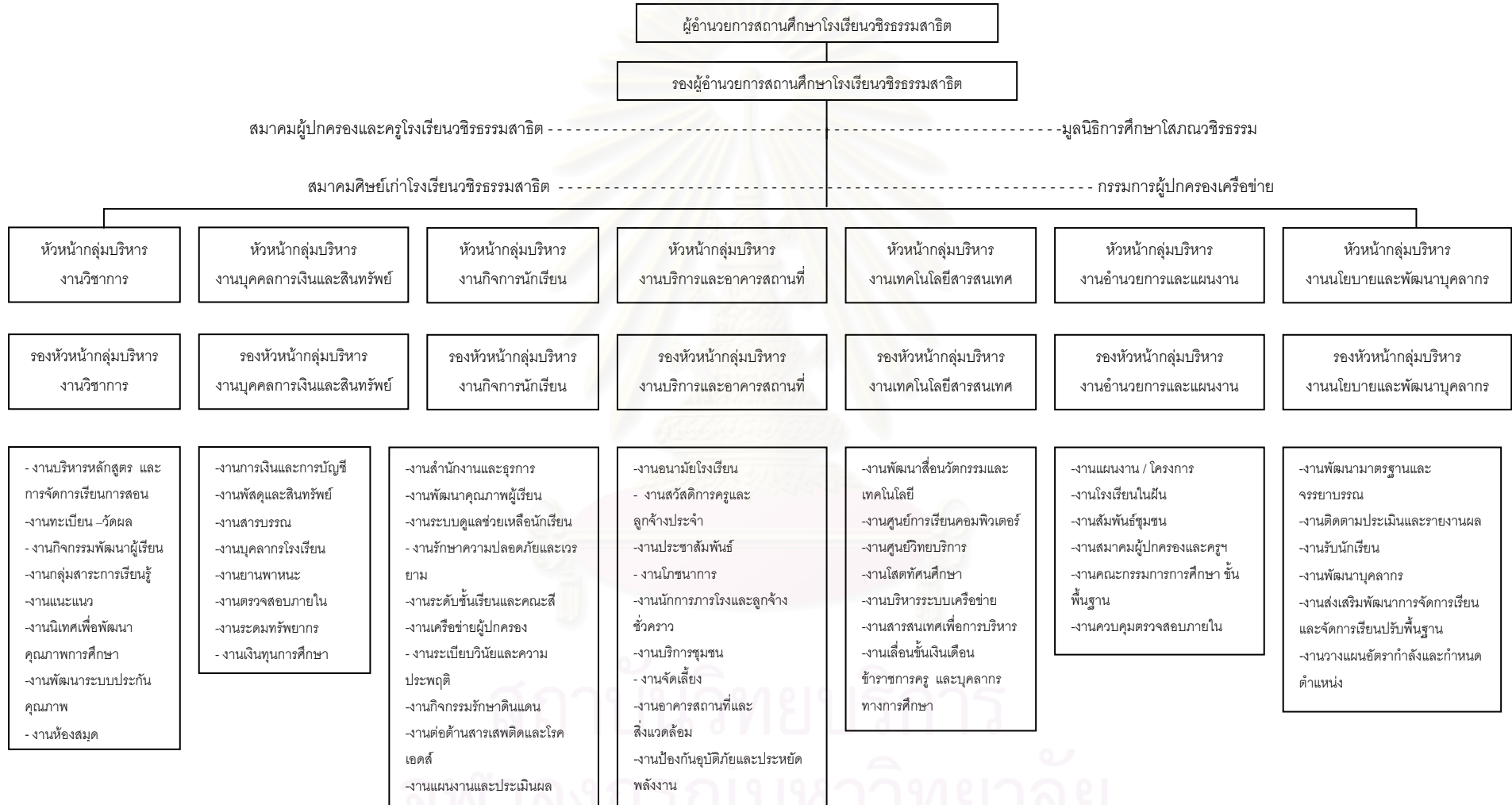
(ผู้อำนวยการ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 9 ม.ค.49)

เนื่องจากโรงเรียนวชิรธรรมสาธิตเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานด้านการบริหารงานโรงเรียนจึงแบ่งเป็นส่วนอย่างเป็นระบบ

ออกเป็น 7 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายงานบุคคลการเงินและทรัพย์สิน ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายบริการและอาคารสถานที่ ฝ่ายงานเทคโนโลยีสารสนเทศ ฝ่ายงานอำนวยการและแผนงาน ฝ่ายงานนโยบายและพัฒนาคณากร โดยมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้นำฝ่ายบริหาร ใช้หลักการบริหารแบบกระจายอำนาจ ในแต่ละฝ่ายจะมีรองผู้อำนวยการ และหัวหน้างานฝ่ายต่าง ๆ เป็นผู้รับนโยบายและประสานงานกับครูภายในโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง ครูในโรงเรียนต้องรับผิดชอบทั้งงานสอนและรับผิดชอบหน้าที่อื่นในโรงเรียนอีกตามความเหมาะสม แต่เดิมงานภายในโรงเรียนแบ่งเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายบริหารทั่วไป เพิ่มมาปรับแผนการบริหารใหม่ตอนช่วงที่โรงเรียนเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน เนื่องจากแต่ละฝ่ายภาระงานเยอะ โครงการที่มุ่งเน้นที่ต้องเร่งพัฒนา การแบ่งฝ่ายแบบนี้จะช่วยผลักดันให้งานเสร็จ นอกจากนี้ตั้งแต่เข้าสู่โครงการโรงเรียนได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาใหม่อีกหน่วยงานหนึ่งเพื่อรับผิดชอบดูแลโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันโดยเฉพาะ ได้แก่ หน่วยโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน จะทำหน้าที่รับนโยบายเรื่องเกี่ยวกับโครงการจากผู้ผู้อำนวยการโดยตรง และดำเนินการตามนโยบายแยกเป็นอีกส่วนจากการบริหารงานโรงเรียนตามปกติที่ทำอยู่ ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานของโครงการและการดำเนินงานของโรงเรียนมีความชัดเจนทั้งในเรื่องของนโยบายและการปฏิบัติ แก้ปัญหาทางทับซ้อนเพราะหน่วยงานรับผิดชอบโครงการก็จะดูแลโครงการและประสานงานกับหน่วยงานประจำที่โรงเรียนต้องปฏิบัติว่าต้องปรับส่วนใดให้สอดคล้องกัน

โรงเรียนได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียนโดยใช้ Software School Admin ในการบริหารโรงเรียน โดยฝ่ายวิชาการใช้ในเรื่องของการจัดตารางเรียนตารางสอนและการตรวจข้อสอบ ฝ่ายธุรการใช้ในการเก็บข้อมูลด้านการเงิน ฝ่ายปกครองใช้ในเรื่องการตรวจสอบการมาโรงเรียนของนักเรียนผ่านทางเครื่องรูดบัตร ฝ่ายบุคคลกรใช้เก็บข้อมูลในระบบ Database นอกจากนี้ยังมีการใช้ระบบ E-office แจ้งหนังสือราชการและคำสั่งต่าง ๆ ผ่านทาง E-mail งานฝ่ายโสตทัศนศึกษาใช้ในการเก็บภาพกิจกรรมไว้บน Server เพื่อเป็นภาพอ้างอิงสำหรับบริการบุคลากรในโรงเรียน และห้องสมุดใช้ในการยืม-คืนหนังสือด้วยระบบ Bar-code

การบริหารงานโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า กรรมการผู้ปกครองเครือข่าย และมูลนิธิการศึกษาโสภณวชิรธรรม มีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน ตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนที่ปรากฏในเอกสารธรรมนูญโรงเรียน พ.ศ.2548-2550 ดังนี้

ภาพที่ 4.21 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

การบริหารจัดการของโรงเรียนสันกำแพง

การดำเนินงานของโรงเรียนมีผู้อำนวยการเป็นผู้นำ และมีรองผู้อำนวยการและหัวหน้างานต่างๆช่วยประสานงานภายในโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง การดำเนินงานของฝ่ายต่างๆในโรงเรียนจะทำการประชุมตามฝ่ายแล้วมอบนโยบายสู่ผู้ปฏิบัติ การดำเนินงานของโรงเรียนได้แบ่งออกเป็น 5 ฝ่าย ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติงาน เป็นการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ ผู้บริหารสั่งการต่อไปยังผู้ประสานงานและส่งไปถึงครูผู้ปฏิบัติ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการประชุมของครูแต่ละฝ่ายนั้นส่วนใหญ่จะใช้เวลาไม่มากและสามารถประชุมได้ทุกสถานที่ เช่น ครูในระดับชั้น ม.5 ได้ทำการประชุมกันในช่วงเช้าก่อนเรียนคาบแรกที่สนามหญ้าที่นักเรียนใช้เข้าแถวเคารพธงชาติ ใช้เวลาเพียงไม่นานประมาณ 15 นาทีก็เลิกประชุม ทราบว่าเป็นการประชุมเรื่องเร่งด่วนเกี่ยวกับการพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานมีความคล่องตัว สามารถจัดประชุมได้ทันสถานการณ์และเป็นความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในการร่วมกันทำงานและแก้ไขปัญหา โดยเรื่องนี้สามารถประชุมตัดสินใจกันได้ภายในระดับชั้น หัวหน้าระดับชั้นก็มีอำนาจรับผิดชอบได้ไม่จำเป็นต้องส่งเรื่องไปยังผู้บริหารระดับสูงทุกเรื่องเสมอไป แสดงให้เห็นขั้นตอนการทำงานของโรงเรียนในอีกรูปแบบหนึ่ง

“การทำงานก็มีบ้างที่จะขัดใจกันบ้างแต่เรารู้ว่าเป็นเรื่องงาน พองานจบก็จบกันไม่มีปัญหากัน แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีปัญหาอะไร บรรยายกาศภายในหมวดก็อบอุ่นดี”

(ครู สังคมศึกษา ร.ร.สันกำแพง / 7ก.พ.2549)

“เทคนิคการบริหารจัดการคือการสร้างความตระหนักให้กับครู นักเรียนและผู้ปกครองให้ทราบว่าโรงเรียนเป็นของทุกคน ทุกคนต้องช่วยองค์กร คนเราอยู่ได้ก็เพราะองค์กร และใช้การกำกับติดตามนิเทศผลงานแบบปิยมิตรสัมพันธ์ คือแบบเป็นที่เป็นที่นอกรองช่วยเหลือกัน ไม่ใช่อำนาจ การประเมินผลการทำงานใช้การรายงานผลประเมินโครงการและมุ่งเน้นผลงานเป็นหลัก”

(ผู้อำนวยการ ร.ร.สันกำแพง / 10 ม.ค.49)

นอกจากนี้โรงเรียนยังได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียน โดยที่สังเกตเห็นได้เด่นชัดคือ การใช้ระบบ E-office ในโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการใช้ระบบของโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้ส่งจดหมายของความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนสันกำแพงช่วงต้นเดือนธันวาคม และได้โทรไปติดตามผลได้รับคำตอบจากอาจารย์ที่รับเรื่องไว้ว่า

“เดี๋ยวพี่จะตรวจสอบให้ว่าตอนนี้โรงเรียนได้รับจดหมายของน้องหรือยัง...ขณะนี้จดหมายได้เข้าสู่ระบบ E-office แล้วและคิดว่าคงจะไม่มีปัญหาอะไร ผู้อำนวยการรับทราบแล้วและได้มอบหมายให้ฝ่ายแผนงานดูแลต่อไป”

(ครู ห้องแผนงาน ร.ร.สันกำแพง / 7 ธ.ค.48)

จากคำสนทนานี้ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกว่าการใช้ระบบ E-office มีประโยชน์ดีมากเพราะสามารถตรวจสอบได้ไวและป้องกันเอกสารสูญหาย สามารถเก็บข้อมูลคำสั่งต่าง ๆ รวมถึงเอกสารสำคัญไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ได้

นอกจากนี้ยังมีคำสัมภาษณ์จากครูเกี่ยวกับการใช้ระบบ E-office ดังนี้

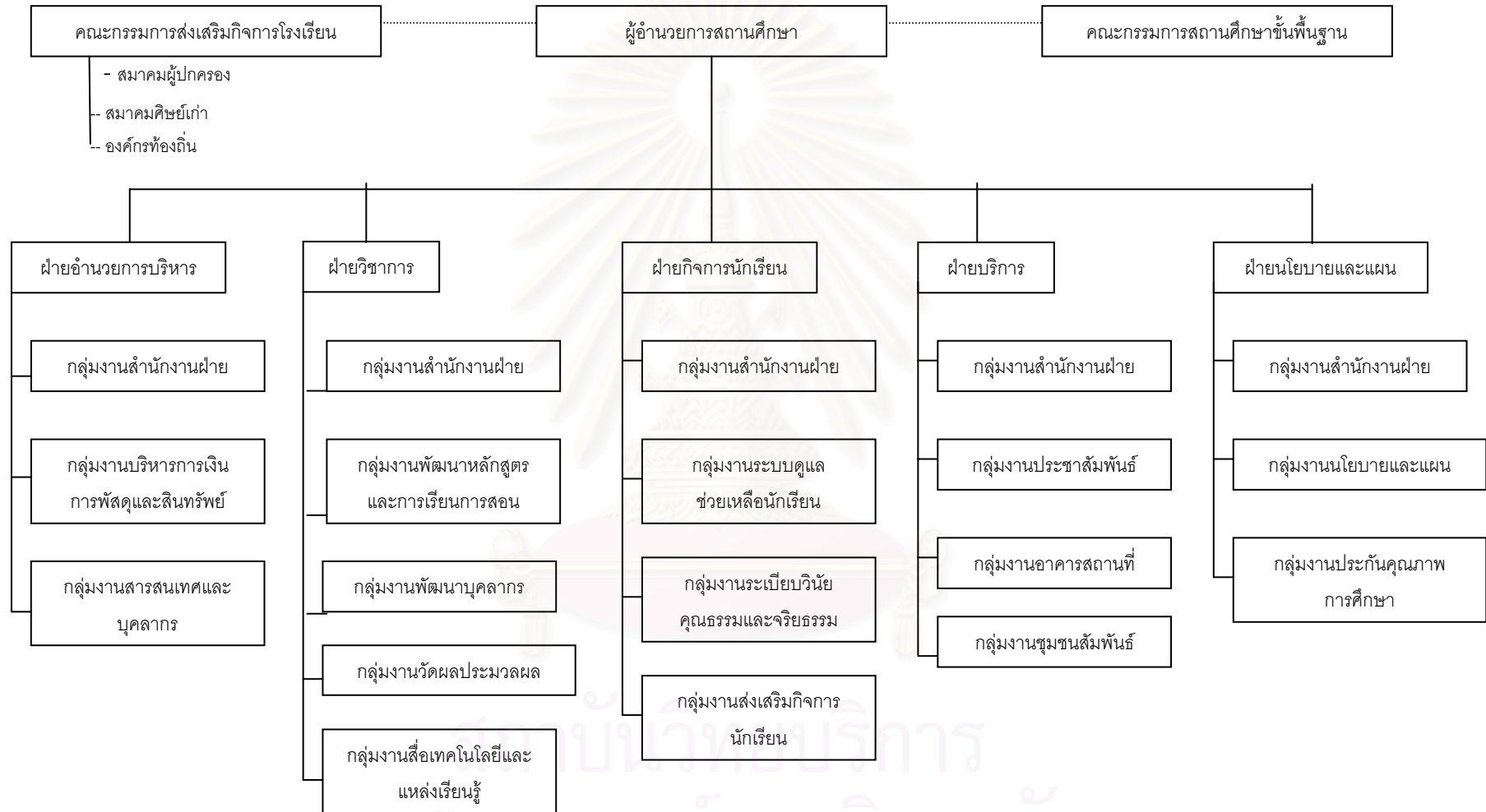
“ในหมวดของเราก็มีการใช้ E-office นะเวลาอยากรู้คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการของโรงเรียนครูจะเข้ามาเช็คในอินเทอร์เน็ต แรก ๆ ใช้ไม่เป็นก็ให้ครูที่ใช้เป็นมาช่วยเปิดช่วยสอนให้เดี๋ยวนี้ก็ยังไม่ค่อยคล่องแล้วครูที่เขาคอยเปิด check ให้ตลอดไม่ค่อยว่างก็เลยไม่ค่อยได้ update ข้อมูลกันเท่าไร แต่ทางโรงเรียนเขาก็มีวิธีแจ้งให้ทราบข่าวอีกหลายหนทางนะ”

(ครู ภาษาอังกฤษ ร.ร.สันกำแพง / 8 ก.พ.49)

“การแจ้งข่าวให้ครูแต่ละหมวดทราบจะเข้าถ้ารอการแจ้งจากสารบรรณฝ่าย ถ้าเขาไปดูใน E-office ข้อมูลจะค่อนข้างเร็วถ้าเราเช็คข้อมูลอยู่ตลอด พูดถึงระบบการทำงานของฝ่ายบริหารมีการวางแผนร่วมกัน และมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.สันกำแพง / 8 ก.พ.49)

การบริหารงานโรงเรียนสันกำแพง ใช้หลักกระจายอำนาจ โดยมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้นำรับนโยบาย และมอบต่อยังผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ไปประสานงานกับกลุ่มสาระและครูในโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง การแบ่งฝ่ายการบริหารงานเพื่อช่วยให้การทำงานมีความสะดวก รวดเร็ว และสามารถดูแลกำกับ ติดตามได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น การบริหารงานของโรงเรียนนอกจากจะเป็นหน้าที่ของบุคลากรภายในโรงเรียนแล้ว โรงเรียนได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาและเครือข่ายผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานด้วย ดังแผนผังโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ปรากฏอยู่ในที่เอกสารการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนี้

ภาพที่ 4.22 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนสันกำแพง

จากการสังเกต สัมภาษณ์และวิเคราะห์เอกสาร พบว่าการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการนั้นทุกโรงเรียนต่างก็ปรับแผนผังโครงสร้างการบริหารงานจากแบบเดิมเป็นโครงสร้างใหม่ที่แบ่งฝ่ายในการทำงานอย่างชัดเจนทำให้เกิดสภาพคล่องในการบริหารจัดการ การดำเนินงานของโรงเรียนขนาดใหญ่ก็จะใช้วิธีกระจายอำนาจ ทำงานตามกลุ่มที่รับผิดชอบและมีผู้ประสานงานกลุ่มคอยเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างระดับบริหารและระดับปฏิบัติ

3.6 ด้านการประชาสัมพันธ์

งานประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนมี 2 ส่วนหลักคือ การประชาสัมพันธ์ภายในให้บุคลากรได้รับทราบงานของโรงเรียน กับการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกได้รับทราบข่าวของโรงเรียน การประชาสัมพันธ์ภายในทำได้หลายวิธี เช่น การประกาศเสียงตามสาย การใช้โทรศัพท์ติดต่อภายใน การเดินเวียนคำสั่งแต่งตั้ง และการใช้ e-office ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งของโครงการที่ต้องการพัฒนาระบบการทำงานให้เป็นระบบที่ใช้ ICT แต่ละโรงเรียนต่างก็มีลักษณะการดำเนินงานที่ไม่เหมือนกัน แล้วแต่สภาพการณ์และความถนัดของแต่ละโรงเรียน ส่วนการประชาสัมพันธ์กับภายนอกนั้นทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็ได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง และชุมชนได้รับทราบข่าวสารของทางโรงเรียนโดย ทำเว็บไซต์ และวารสารของโรงเรียน โรงเรียนนวัตกรรมศาสตร์และโรงเรียนสันกำแพงจะทำวารสาร ภาคเรียนละ 1 เล่มแจกให้กับนักเรียนทุกคนเพื่อให้นักเรียนรวมถึงผู้ปกครองได้รับทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวภายในโรงเรียน นอกจากนี้ยังใช้วิธีกระจายข่าวผ่านทางบุคคลโดยการจัดประชุมผู้ปกครองเครือข่าย และจากการต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมชมโรงเรียน ซึ่งจากการสังเกตเมื่อผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลที่โรงเรียน มักจะมีบุคคลภายนอกมาศึกษาเยี่ยมชมการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ ทั้ง 3 แห่งอยู่เสมอ นอกจากนี้โรงเรียนที่อยู่ในส่วนภูมิภาคมีโอกาสได้รับเชิญไปร่วมกระจายเสียงทางสถานีวิทยุท้องถิ่น และออกรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษามากกว่าโรงเรียนในเขตเมือง

การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

การประชาสัมพันธ์เรื่องภายในโรงเรียนมักจะประกาศเสียงตามสาย หรือโทรศัพท์แจ้งให้ครูผู้รับผิดชอบทราบในกรณีงานเร่งด่วน และจะมีประกาศติดไว้ที่บอร์ดหน้าห้องธุรการเพื่อให้ครูได้รับทราบข่าวสารภายในโรงเรียนอย่างทันการณ์ การรับแขกที่มาเยี่ยมชมโรงเรียน จะมีเกณฑ์ในการรับคือต้องมาในวันพฤหัสบดีเท่านั้นเพราะเป็นวันที่โรงเรียนจะจัดตารางสอนให้ครูที่ต้องทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์มีเวลาว่างทั้งวันเพื่อเตรียมต้อนรับและนำชมโรงเรียน จะได้ไม่กระทบกับการ

เรียนการสอนของนักเรียนมากนัก นอกจากนี้ยังสามารถจัดแสดงผลงานเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโรงเรียนได้ที่เส้นทางความคิด และป้ายประชาสัมพันธ์หน้าประตูโรงเรียนได้ด้วย การประชาสัมพันธ์ข่าวสารกับผู้ปกครองส่วนใหญ่ครูจะใช้วิธีจัดการบ้านก่อนในเบื้องต้น จากนั้นก็อาจจะมีจดหมายออกจากโรงเรียน และถ้าในกรณีเร่งด่วนก็สามารถโทรศัพท์ติดต่อผู้ปกครองได้ทันที การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนมีผลให้คนภายนอกได้รู้จักโรงเรียนมากยิ่งขึ้น รวมถึงบุคลากรในโรงเรียนมีความเป็นกันเอง เอาใจใส่ต่อบุคคลที่มาเยี่ยมชมโรงเรียนเป็นอย่างดี

“การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนทำหลายวิธี บอกกับนักเรียนให้ไปบอกต่อกับผู้ปกครองบ้าง หรือการบอกผ่านการจัดการบ้าน ถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็จะทำการออกจดหมายจากทางโรงเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ และก็มี การพูดคุยกับผู้ปกครองเครือข่ายให้มีการกระจายข่าวต่อกันไป หรือบางทีการที่ผู้ปกครองมารับส่งบุตรหลานถ้าได้พบกับคุณครูก็จะมี การพูดคุยกันได้ และที่หน้าประตูโรงเรียนจะมีป้ายนิเทศติดแสดงอยู่ ล่าสุดโรงเรียนมีเว็บไซต์ อยากู้อะไรเข้าไปดูในเว็บไซต์เราได้”

(ครู การงานพื้นฐานอาชีพ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 19 ธ.ค.48)

“เวลามาส่งลูกที่โรงเรียนก็จะเจอครูที่มายืนรับเด็กที่หน้าประตู ก็ได้คุยกันถ้ามีอะไรครูเขาก็จะบอก ส่วนใหญ่มาส่งบ่อยครูก็จะคุ้นหน้าเรากับลูกจำกันได้ทักกันตลอด หรือถ้ามีปัญหาอะไรก็โทรคุยกับครูประจำชั้นของลูกได้มีเบอร์โทรหน้าสมุดจัดการบ้าน แล้วก็โรงเรียนจะมีจดหมายหรือจัดการบ้านแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับเรื่องภายในโรงเรียน”

(ผู้ปกครอง นักเรียนชั้น ป.2 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 9 ธ.ค.48)

การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนนชิรธรรมสาธิต

การประชาสัมพันธ์ภายในโรงเรียนมีการติดประกาศข่าวสารต่าง ๆ ตามป้ายประกาศหน้าห้องกลุ่มสาระการเรียนรู้และหน้าห้องฝ่ายงานต่าง ๆ เช่นฝ่ายวิชาการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ หน้าห้องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกระดาน Bill board สำหรับประกาศข้อความที่ตั้งอยู่บริเวณหน้าห้องโสตทัศนศึกษา สำหรับแจ้งข่าวสารโดยข้อความจะเป็นแบบวันต่อวัน การประชาสัมพันธ์กับภายนอก จะใช้วิธีลงข่าวในเว็บไซต์ของโรงเรียน และทำวารสารของโรงเรียน 1 เล่มต่อ 1 ภาคการศึกษา หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วโรงเรียนจะเน้นการใช้ ICT มากขึ้น ดังนั้นการลงประกาศคำสั่งแต่งตั้ง รวมถึงงานเอกสารต่าง ๆ จะถูกจัดเก็บในระบบฐานข้อมูลที่ครูในโรงเรียนจะเรียกมาดูเมื่อไรก็ได้ ทำให้การทำงานของครูมีความสะดวก รวดเร็ว และประหยัด

ทรัพยากรอีกด้วย สำหรับการต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมชมโรงเรียน จะใช้วิธีให้นักเรียนอาสาสมัครมาเป็นไกด์นำชมสถานที่ โรงเรียนจะให้ให้นักเรียนฝึกความรับผิดชอบ จัดตารางเวลาให้ตนเองโดยไม่ให้กระทบกับเวลาเรียน

“โรงเรียนจะมีเว็บไซต์ให้บุคลากรในโรงเรียนได้เข้าไปเช็คข้อมูลข่าวสารของทางโรงเรียนได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ในแต่ละเทอมครูและนักเรียนจะร่วมกันทำวารสารของโรงเรียนขึ้นมา 1 ฉบับ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารในโรงเรียน และที่โรงเรียนยังมีกระดานข่าวแจ้งข่าวสารประจำวันอยู่ที่หน้าห้องโสต ฯ และก็จะมีการประกาศที่วิสุ่ห้องเรียนทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี”

(ครู ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 24 ม.ค.49)

“เวลามีคนมาศึกษาดูงานโรงเรียน อาจารย์ก็จะให้ตัวแทนนักเรียนไปเป็นไกด์พาชมสภาพภายในบริเวณโรงเรียน แต่ก็ต้องบริหารเวลาเองนะว่าชั่วโมงไหนมีวิชาสำคัญก็ต้องขึ้นไปเรียนก่อน แล้วสลับกับเพื่อนคนอื่นให้มาทำหน้าที่แทน บางวันวิ่งขึ้นวิ่งลงตั้งหลายรอบคนมาดูงานเยอะมาก”

(นักเรียน ชั้นม.4 ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 25 ม.ค.49)

การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนสันกำแพง

จะมีการติดประกาศข่าวสำหรับครูไว้หน้าห้องสำนักงานฝ่ายอำนวยการ และใช้ระบบ e-office อย่างจริงจัง โดยโรงเรียนพยายามจะลดการใช้กระดาษในการแต่งตั้งคำสั่งงาน และพยายามที่จะนำเอกสารทั้งหลายไปบรรจุอยู่ในระบบเครือข่ายที่ครูสามารถเรียนรู้ได้จากคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะมีความสะดวก รวดเร็วและประหยัดมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติยังมีครูส่วนน้อยที่ใช้ระบบนี้ได้คล่อง นอกจากการประชาสัมพันธ์ภายในแล้ว การประชาสัมพันธ์ภายนอกยังได้รับเชิญจากสำนักพิมพ์ท้องถิ่น และจากรายการทางวิทยุกระจายเสียง ช่วยประชาสัมพันธ์ผ่านทางเสียงตามสายให้อีกครั้งหนึ่ง สำหรับการต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมชมโรงเรียนจะมีทั้งครูและนักเรียนช่วยกันต้อนรับและนำเยี่ยมชม

“จะมีห้องประชาสัมพันธ์อยู่ข้างโรงอาหาร รับฝากข้อความสำหรับประกาศระหว่างคาบเรียนยกเว้นเรื่องเร่งด่วนจึงจะอนุญาตให้ประกาศในคาบเรียนได้ นอกจากนี้ยังรับฝากของที่ผู้ปกครองนำมามอบให้กับนักเรียนด้วย สำหรับการประชาสัมพันธ์ภายนอก จะส่งข่าวไปยังสำนักพิมพ์ท้องถิ่น หรือวิทยุชุมชน มีการทำวารสารของโรงเรียน หรือบางครั้งก็ทำเป็นแผ่นพับ”

(ครู ร.ร.สันกำแพง / 8 ก.พ.49)

“ส่วนใหญ่ก็จะเข้ามาอ่านข่าวสารในเว็บโรงเรียนนะเพราะมีอะไรหลายอย่าง เช็คผลการเรียนก็ได้ หรือจะมาดูรูปจากวันที่โรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆก็มี แล้วก็มีความรู้อีกหลายอย่างทั้งที่เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนและก็ความรู้ทั่วไป ชาวประชาศก็มีก็จะทำให้เรารู้ข่าวสารทั้งในและนอกโรงเรียนตลอดเวลาไม่ตกข่าว”

(นักเรียน ชั้นม.3 ร.ร.สันกำแพง / 8 ก.พ.49)

การดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ของทั้ง 3 โรงเรียนส่วนใหญ่จะใช้วิธีแบบเดิม มีวิธีใหม่ที่ใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยคือ การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ของโรงเรียน ซึ่งการประชาสัมพันธ์ถือว่าเป็นความสำคัญอีกสิ่งหนึ่งของการดำเนินงาน เพราะทำให้บุคคลากรภายในได้รับทราบข่าวสารและสามารถสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจกันและทันต่อเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังช่วยให้บุคคลภายนอกได้ทราบข่าวความเคลื่อนไหว ผลงานด้านต่าง ๆ ความสำเร็จ ความก้าวหน้าของทางโรงเรียน และส่งผลต่อความไว้วางใจจากชุมชนโรงเรียนได้รับการสนับสนุนมากกว่าเดิม สามารถสรุปการประชาสัมพันธ์ของแต่ละโรงเรียนได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนต้นแบบ

การประชาสัมพันธ์	ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75	ร.ร.วชิรธรรมสาธิต	ร.ร.สันกำแพง
1. เว็บไซต์โรงเรียน	www.thairath75.com	www.wt.ac.th	www.skpschool.net
2. วารสารโรงเรียน	-	วชิรธรรมสัมพันธ์	สารสันกำแพง
3. อื่น ๆ	1.จดการบ้าน 2.จดหมายจากทางร.ร. 3.การประชุมผู้ปกครอง	1.จดหมายจากทางร.ร. 2.การประชุมผู้ปกครอง	1.จดหมายจากทางร.ร. 2.แผ่นพับประชาสัมพันธ์ 3.การประชุมผู้ปกครอง

3.7 ด้านการประเมินผล

จากการสังเกต และการสัมภาษณ์การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่าครูใช้การประเมินตามสภาพจริงหลากหลายรูปแบบ ทั้งแบบทดสอบ และแบบให้คะแนนการปฏิบัติ รวมถึงการให้คะแนนความประพฤติ ส่วนการประเมินผลครูในโรงเรียนก็มีระบบประกันคุณภาพภายใน จัดระบบดูแลนิเทศ ติดตามงานครู ในส่วนการประเมินผลโรงเรียนก็มีการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกซึ่งทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็ได้รับการประเมินคุณภาพรอบแรกจาก สมศ.แล้วซึ่งผลการประเมินก็เป็นที่น่าพอใจ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2549 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 และโรงเรียนสันกำแพง ได้รับการประเมินคุณภาพสถานศึกษารอบ 2 โดยสมศ.เรียบร้อยแล้ว ผล

โดยรวมโรงเรียนก็มีพัฒนาการที่ดีขึ้นยังคงคุณภาพการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ทางโรงเรียนจะต้องทำรายงานการปฏิบัติงานของโรงเรียนสำหรับเผยแพร่ และถือเป็นงานประจำปี ด้วยเพื่อรายงานผลให้กับหน่วยงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้ทราบผลการดำเนินงาน รวมถึงรายงานผลต่อผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้รับทราบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในรอบปีที่ผ่านมา

การประเมินผลของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

มีการนิเทศติดตามผลการทำงานของครูโดยผู้อำนวยการจะนิเทศการสอนร่วมกับหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนภายในระดับชั้นเดียวกัน ผู้อำนวยการจะไม่กดดันแต่จะพูดให้กำลังใจส่งเสริมให้ครูทำงานต่อจนเสร็จ และการพิจารณาขึ้นเงินเดือนจะใช้การประเมินที่โปร่งใseyุติธรรมสามารถตรวจสอบได้ครูมีโอกาสได้เสนอชื่อเพื่อนร่วมงานและขอทราบเหตุผลผลการประเมินได้ ในส่วนของนักเรียนครูจะเน้นให้ทำใบงาน หรือใบความรู้มากกว่าการสอบวัดผลการเรียนรู้ เพราะหลักสูตรใหม่เน้นที่คะแนนเก็บระหว่างเรียน

“ถ้าเป็นการนิเทศการสอนของครู ผอ.จะมานิเทศการสอนร่วมกับฝ่ายวิชาการแล้วก็ครูในระดับชั้นเดียวกันร่วมนิเทศด้วย นอกจากนี้การพิจารณาขึ้นเงินเดือนก็มีความยุติธรรมโปร่งใสดีนะ ส่วนการประเมินผลนักเรียนก็ทำเป็นประจำทุกครั้งที่สอนเสร็จจะมีแบบสำหรับให้คะแนนการเรียนในแต่ละชั่วโมง”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 22 ธ.ค.48)

“ใช้การประเมินตามสภาพจริง ครูจะตรวจงานแล้วมีการให้คะแนนพร้อมลงวันที่กำกับไว้ด้วย ครูจะต้องทำแบบประเมินให้คะแนนนักเรียนทุกชั่วโมงหลังเรียนเสร็จ”

(ครู ประจำชั้นป.1 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 14 ธ.ค.48)

จากการสังเกตการณ์สอนของครูประจำชั้นป.1 ในวิชาภาษาไทย พบว่า ครูจะเรียนให้นักเรียนฝึกอ่านออกเสียงเป็นรายบุคคล โดยการสุ่มเรียกชื่อ แล้วเมื่ออ่านเรื่องเสร็จแล้วก็จะมีการสรุปเรื่องที่อ่านร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน จากนั้นครูก็ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดในหนังสือแบบเรียน ถ้านักเรียนคนใดทำไม่ได้หรือทำผิดคำสั่งครูก็จะอธิบายให้ใหม่ และเมื่อหมดชั่วโมงเรียนครูก็จะทำการบันทึกคะแนนการเรียนของนักเรียนแต่ละคนในชั่วโมงที่ผ่านมา ใครที่อ่านยังไม่คล่องครูก็จะเรียกมาฝึกอ่านเพิ่มเติมในช่วงพักกลางวัน หรือบางวันก็เป็นตอนเย็นหลังเลิกเรียนแล้วแต่สะดวกสามารถสรุปได้ว่า ครูให้ความสนใจนักเรียนเป็นรายบุคคลมีวิธีประเมินผลที่หลากหลาย และมีเกณฑ์การให้คะแนนที่ยุติธรรม มีหลักฐานใช้อ้างอิงได้

การประเมินผลของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจะใช้การประเมินตามสภาพจริง โดยใช้วิธีที่หลากหลาย ส่วนการประเมินผลครูจะใช้การนิเทศการสอนซึ่งรับผิดชอบโดยฝ่ายวิชาการ ร่วมกับหัวหน้ากลุ่มสาระ การพิจารณาผลงานจะดูทั้งกลุ่มสาระว่าครูในกลุ่มเป็นอย่างไรถ้าทั้งกลุ่มสาระมีผลงานเป็นที่น่าพอใจตรงตามเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด ก็จะได้รับรางวัลพิเศษ เช่น การได้เครื่องคอมพิวเตอร์ประจำหมวด หรือได้รับเครื่อง print เป็นต้น การได้รางวัลนี้จะทำให้ครูแต่ละหมวดมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ไว้ใช้อย่างสะดวกสบาย และเอื้อต่อการทำงานมากขึ้น

“ประเมินผลงานที่นักเรียนทำเราใช้วิธีที่หลากหลายนะ เวลามอบหมายงานครูก็จะไม่บังคับหรือกะว่าต้องพิมพ์คอมมาส่งแต่ส่วนใหญ่เด็กเรียนเขาก็จะพิมพ์มา บางทีก็รู้จะว่านักเรียนเขาลอกมาส่งก็พยายามพูดให้นักเรียนเข้าใจ แล้วบางครั้งก็จะให้เขียนรายงานมาส่งบ้าง ครูจะให้คะแนนตามผลงานบางกลุ่มเขียนมาดีตั้งใจทำงานก็จะให้คะแนนเยอะหน่อยเป็นตัวช่วยให้กลุ่มอื่นดูว่าเขียนมาครูก็ให้คะแนนตามความเป็นจริง ไม่ได้ให้คะแนนที่พิมพ์คอมพิวเตอร์มาส่งอย่างเดียว”

(ครู ภาษาอังกฤษ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 10 ม.ค.49)

“สำหรับนักเรียนมีการประเมินทั้งจากงานที่ให้ทำเป็นคะแนนเก็บส่วนหนึ่ง และจากการทดสอบอีกส่วนหนึ่ง ส่วนการประเมินของโรงเรียนนั้นผู้อำนวยการจะใช้วิธีว่าถ้ากลุ่มสาระใดสามารถทำผลงานได้ทั้งกลุ่มจะมีรางวัลให้แต่ถ้าทำได้แค่บางคนก็ไม่ได้รางวัล ทำให้ครูมีความพยายามและสามัคคีกันในกลุ่มสาระมากขึ้น ทำงานเป็นทีม”

(ครู สังคม ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 10 ม.ค.49)

การประเมินผลของโรงเรียนสันกำแพง

การประเมินผลผู้เรียนมีวิธีทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับครูผู้สอนมีทั้งให้นักเรียนประเมินตนเอง ให้ครูประเมิน ให้เพื่อนประเมิน และให้ผู้ปกครองร่วมประเมิน แต่ส่วนใหญ่จะเน้นเก็บคะแนนระหว่างภาคไว้มากแล้วให้ความสำคัญกับคะแนนสอบเพียงเล็กน้อย การประเมินผลและติดตามงานของครู จะใช้วิธีแบบปียมิตรสัมพันธ์ คือ เป็นพี่เป็นน้องเป็นเพื่อน ไม่ใช่อำนาจ แต่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนร่วมแก้ปัญหา

“ในช่วงโม่งเรียนถ้ามีการนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียนก็จะเปิดโอกาสให้เพื่อน ๆ เขาได้ให้คะแนนเพื่อนในชั้นเรียนด้วยว่าเห็นเป็นอย่างไร นักเรียนจะได้ตั้งใจฟังเพื่อนด้วยแล้วครูกับนักเรียนจะได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลร่วมกัน”

(ครู ภาษาไทย ร.ร.สันกำแพง / 15 ก.พ.49)

“ครูให้นักเรียนออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ผู้ฟังในห้องสามารถร่วมประเมินการทำงานของกลุ่มที่รายงานได้พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ และกลุ่มผู้รายงานเองก็สามารถประเมินผลการทำงานของตนเองได้ด้วย ถือเป็นประเมินผลที่ยุติธรรมเพราะทุกคนได้มีสิทธิในการออกความเห็น และยังเป็นการทำให้ผู้ฟังสนใจการรายงานของเพื่อนมากยิ่งขึ้นด้วย”

(นักเรียน ชั้นม.4 ร.ร.สันกำแพง / 15 ก.พ.49)

จากการสังเกตพบว่าการประเมินผลของทั้ง 3 กรณีศึกษาต่างก็มีแนวทางปฏิบัติที่ตรงกัน คือนักเรียนจะใช้การประเมินตามสภาพจริงและมีการปฏิบัติที่หลากหลาย สำหรับครูจะมีการประเมินผลงานและมีระบบนิเทศช่วยเหลือ ส่วนโรงเรียนจะมีการประเมินจากทั้งภายในและภายนอกเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา การประเมินของโรงเรียนนอกจาก สมศ. แล้วยังต้องผ่านการประเมินจากศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันอีกครั้งหนึ่งด้วย

3.8 ด้านงบประมาณ

จากการศึกษาเอกสารพบว่าโรงเรียนได้วางแผนการใช้จ่ายงบประมาณเป็นประจำทุกปี รายได้ของโรงเรียนมาจากค่าใช้จ่ายรายหัวที่รัฐบาลเป็นฝ่ายจัดสรรให้กับโรงเรียนทุกแห่ง โดยระดับประถมศึกษาจะได้คนละ 1,100 บาท ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะได้คนละ 1,800 บาท ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะได้คนละ 2,700 บาท ทั้งสามโรงเรียนต่างก็มีรายได้หลักจากเงินของรัฐ ซึ่งไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายภายในโรงเรียนโดยเฉพาะค่าเช่าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และค่าไฟฟ้าในแต่ละเดือน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนแต่ละโรงเรียนจึงจัดให้มีการเก็บเงินบำรุงการศึกษา เช่น การเก็บค่าเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้ปกครองของทั้งสามโรงเรียนต่างก็เข้าใจและยินดีให้ความร่วมมือ เพราะต้องการให้บุตรหลานได้มีห้องคอมพิวเตอร์และห้องเรียนที่มีอุปกรณ์สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ครบครัน นอกจากนี้การพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในโรงเรียน การทำห้องศูนย์การเรียนรู้เพิ่มเติม ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างรวมถึงการเช่าซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และสื่ออุปกรณ์ที่ใช้สอน เช่น ซีดี วีซีดีเพื่อการศึกษา เมื่อเงินงบประมาณและเครื่องคอมพิวเตอร์จากโครงการยังไม่ถึงโรงเรียน ทางโรงเรียนจึงต้องใช้วิธีการระดมทรัพยากรจากผู้ปกครอง ชุมชน ผู้อุปถัมภ์และภาคีเครือข่าย บางครั้งก็เป็นการเสียสละเงินส่วนตัวของครูในโรงเรียน การดำเนินงานด้านงบประมาณแต่ละโรงเรียนก็จะใช้วิธีการคล้าย ๆ กัน

การดำเนินงานด้านงบประมาณของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

โรงเรียนได้รับการสนับสนุนหลักจากมูลนิธิไทยรัฐ เป็นประจำทุกปีและสามารถระดมทรัพยากรจากชุมชนได้รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนเป็นอย่างดี ผู้บริหารมีความสามารถในการหาเงินทุนสนับสนุนโดยใช้วิธีเขียนโครงการของโรงเรียนไปเสนอให้ภาคเอกชนได้เห็นขั้นตอนการดำเนินงานและพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ถึงแม้ว่าผู้ปกครองจะไม่ค่อยมีฐานะแต่ก็ตระหนักถึงความจำเป็นและยินดีจ่ายค่าเรียนเพิ่มเติมตามที่โรงเรียนเรียกเก็บสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องของหนังสือเรียนและค่าเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ แต่ถ้านักเรียนคนใดไม่มีปัญหาทางการเงินทางโรงเรียนก็จะผ่อนผันค่าใช้จ่ายให้เป็นรายกรณี นอกจากนี้โรงเรียนยังระดมทรัพยากรโดยใช้วิธีทอดผ้าป่าการศึกษาอีกด้วย

“โรงเรียนเรียกเก็บเงินทุกเทอมแต่ก็ไม่มากนัก พอจ่ายไหวเขาเก็บเป็นค่าเรียนคอมพิวเตอร์ ค่าไปทัศนศึกษา เราก็เห็นว่ามันเป็นสิ่งดี ๆ ที่เขาทำให้ลูกเราก็โอเค”

(ผู้ปกครอง ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 7 ธ.ค.48)

“โรงเรียนได้รับเงินสนับสนุนรายหัวจากรัฐบาล และมีเงินสนับสนุนหลักจากมูลนิธิไทยรัฐเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ก็ระดมทรัพยากรขอรับบริจาค เก็บเงินค่าเรียนคอมพิวเตอร์เพื่อนำมาซื้อและเป็นค่าซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ เงินที่ได้จากโครงการมีไม่มากและมาช้ากว่ากำหนด ไม่ทันการพัฒนาโรงเรียน”

(หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 15 ธ.ค.48)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกับข้อมูลในเอกสารรายงานประเด็นหลักในการพัฒนา ผู้การเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน ดังนี้

ด้านงบประมาณ บริษัทวัชรพล จำกัด บริจาคสนับสนุนการเรียนการสอน จ้างครูสนับสนุนการเรียนการสอน 3,200,000 บาท มูลนิธิไทยรัฐสนับสนุนครูผู้สอนชาวต่างประเทศ จำนวน 444,680 บาท ความร่วมมือจากชุมชน โดยการทอดผ้าป่าการศึกษา 1,000,000 บาท คุณวินัย ศิลปะศิริพร 350,000 บาท กองกษาปณ์ 500,000 บาท ระบบเสียงจากบริษัทโรเบิร์ตบ็อบ 400,000 บาท

การดำเนินงานด้านงบประมาณของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

โรงเรียนมีแนวความคิดที่จะรับความช่วยเหลือจากชุมชนและผู้ปกครองเป็นหลัก จะไม่รับบริษัทเอกชนที่ให้เงินพัฒนาแบบมีเงื่อนไข การขอความร่วมมือจากชุมชนจะเป็นในรูปแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองมีส่วนในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น โรงเรียนเก็บเงินค่าเรียนคอมพิวเตอร์จากนักเรียนเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเข้าซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์สำหรับการเรียนการสอน ส่วนเงินบริจาคจากผู้ปกครองทางโรงเรียนไม่ได้เรียกร้อง ให้ผู้ปกครองบริจาคตามกำลังศรัทธา ผู้ปกครองบางท่านอาจให้ความช่วยเหลือในรูปของสิ่งของ หรือแรงงานแทนเงินก็ได้

“ก่อนประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบมีปัญหาเยอะเพราะเงินงบประมาณไม่มาสักที ต้องแก้ปัญหาโดยขอเครดิตจากทางร้านเอาของมาใช้ก่อน แล้วก็ใช้เงินของโรงเรียนที่มีอยู่ออกเพิ่ม เมื่อเงินไม่พอใช้ก็ขอความสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชนเป็นหลัก”

(ครู ห้องโสตทัศนศึกษา ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 24 ม.ค.49)

“โครงการให้งบมาประมาณ 2.8-3 ล้านบาท แต่โรงเรียนต้องใช้ 5 ล้าน ปัญหาเงินไม่พอนี้ทางโรงเรียนก็ใช้วิธีเอาเงินโรงเรียนออกเอง ได้จากการขอความสนับสนุนจากผู้ปกครอง และการทอดผ้าป่าการศึกษา ซึ่งมีการจัดทำเป็นประเพณีอยู่ก่อนหน้าที่จะมีโครงการนี้อยู่แล้ว ส่วนเรื่องของผู้อุปถัมภ์ทางโรงเรียนยินดีรับผู้อุปถัมภ์ แต่ยังไม่ค่อยมีใครเข้ามาอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่จะมาแบบมีเงื่อนไข เช่น ให้ตั้งเป็นลักษณะบริษัท หรืออาจจะเป็นเงื่อนไขที่ต้องรับบุตรหลานเข้าโรงเรียน ทางโรงเรียนแก้ปัญหาโดยถ้าเป็นเงื่อนไขที่พอจะยอมรับได้ก็โอเค หรือรับเงินสนับสนุนต่อเมื่อบุตรหลานของคนเหล่านั้นเข้าศึกษาแล้ว จะได้ตัดข้อครหาที่ว่าอาจจะเป็นสินบนออกไปเสีย ที่นี้ใช้แบบดาวกระจายคือ ลูกบอกพ่อ พ่อไปบอกเพื่อน ๆ ต่อ เพื่อให้ได้เงินมาสนับสนุนโรงเรียนแต่เดิมเงินของโรงเรียนก็อยู่แบบสมควรตามอัตราภาพ ไม่ได้เดือดร้อนมาก ผู้อุปถัมภ์หลักจะเป็นเงินสนับสนุนจากผู้ปกครองมากกว่า”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายธุรการ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 24 ม.ค.49)

“พอ.เขาไม่ได้เรียกร้องอะไรนะ บริจาคตามศรัทธา ตรงนี้ดีเราก็ไม่ได้เดือดร้อน สำหรับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ก็มีบ้างเช่น ค่าเรียนคอมพิวเตอร์ซึ่งตรงนี้ก็ไม่มีปัญหาอะไรรับได้”

(ผู้ปกครอง นักเรียนระดับชั้นม.3 ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 7 ม.ค.49)

จากการศึกษา power point แนะนำเทคโนโลยี 48 ของห้องโสตทัศนศึกษาของโรงเรียน พบข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการซื้อ Software ที่ใช้ในห้องศูนย์การเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1. Software Sketchpad ได้จากสสวท.
2. Crocodile Mathematics, Chemistry, Physic, และ Technology ห้องศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ license ละ 14,000 บาท ซื้อมา 3 แกม 1
3. SMS e – Classroom ติดตั้งศูนย์ปฏิบัติการคณิตและฟิสิกส์ license ละ 275,000 บาท รวม 550,000 บาท
4. Software Acu Learn Studio ติดตั้งที่ห้องวิทยุ ไทย คณิต และสังคม license ละ 15,000 บาท รวม 60,000 บาท
5. Software Tell me more ติดตั้งอยู่ที่ห้องปฏิบัติการทางภาษาเพื่อสอน 4 ภาษา เป็นเงิน 220,000 บาท สำหรับ English Discovery ได้รับภินันท์นาการฟรี
6. Software Net-CD ที่ศูนย์วิทยบริการ license 50 User เป็นเงิน 65,000 บาท ปฏิบัติการ Moodle เป็น freeware
7. E-library license ละ 90,000 + 90,000 + 75,000 รวม 255,000

จะเห็นได้ว่าการมี Software จำนวนมากนอกจากจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้วค่าใช้จ่ายก็มากตามไปด้วย ฉะนั้นแต่ละโรงเรียนควรพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นในการซื้อ Software มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพสังคมของผู้เรียน จึงจะทำให้เกิดประสิทธิผลและคุ้มค่า

การดำเนินงานด้านงบประมาณของโรงเรียนสันกำแพง

โรงเรียนต้องการรับความช่วยเหลือจากชุมชนและผู้ปกครองเป็นหลัก โรงเรียนกับชุมชนจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองมีส่วนในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น โรงเรียนเก็บเงินค่าเรียนคอมพิวเตอร์จากนักเรียนเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเช่าซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์สำหรับการเรียนการสอน ส่วนเงินบริจาคจากผู้ปกครองโรงเรียนไม่ได้เรียกร้องให้ผู้ปกครองบริจาคตามกำลังศรัทธา ผู้ปกครองบางท่านอาจให้ความช่วยเหลือในรูปของสิ่งของ หรือแรงงานแทนเงินก็ได้

“เป็นผู้ให้ก่อน เช่นชุมชนมีงานเราก็ให้เด็กไปดูแลช่วยเหลือ เอาดนตรีพื้นเมืองไปช่วย เราให้เขา เขาก็ตอบแทนมาให้ เราจะไม่ขอเขาก่อน เราให้ทุกอย่างกับชุมชน ผู้ปกครองแล้วเขาก็ให้เรา นโยบาย ผอ.เราไม่มีการขอต้องให้เขาเห็นผลงานและอีกอย่างต้องคุยกับผู้ปกครองให้เข้าใจว่านักเรียนทุกคนที่มาอยู่โรงเรียนอย่าบอกว่าไม่เสียอะไรเลย ทุกคนต้องเสียสละ เมื่อไปเรียนต้องเสียเงินบ้าง ฟรีทุกอย่างโรงเรียนจะไม่พัฒนาเพราะไม่มีเงิน”

(ผู้อำนวยการ ร.ร.สันกำแพง / 7 ก.พ.49)

นอกจากคำสัมภาษณ์ยังมีข้อมูลในเอกสารแผนงบประมาณโรงเรียนสันกำแพง ปีงบประมาณ 2548 (ตุลาคม 2547-กันยายน 2548) กล่าวถึงเรื่องงบประมาณของไว้ดังนี้

รายได้ที่คาดว่าจะได้รับ

1.เงินอุดหนุนรายหัว	
-นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 1800บาท/หัว จำนวน 1637 คน เป็นเงิน 2,946,600 บาท	
-นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2700บาท/หัว จำนวน 803 คนเป็นเงิน 2,168,100 บาท	
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น	5,114,700 บาท
2.เงินงบประมาณ (โรงเรียนในฝัน)	9,261,611 บาท
3.เงินนอกงบประมาณ	
3.1 เงินระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา	2,854,545 บาท
3.2 เงินบริจาคโดยมีวัตถุประสงค์ (เงินสมาคมฯ)	400,000 บาท
3.3 เงินอื่น	1,515,960 บาท
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น	4,770,505 บาท
รวมรายได้ที่คาดว่าจะได้รับทั้งหมด	19,146,816 บาท

โรงเรียนสันกำแพงก็พบกับปัญหาเงินสนับสนุนจากโครงการไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโรงเรียนได้หาทางแก้ปัญหาโดยการระดมทรัพยากรจากชุมชน ปัจจุบันเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้อยู่ในโรงเรียนก็เป็นระบบเช่าซื้อ โรงเรียนยังต้องรับภาระเสียเงินค่างวดอยู่แต่ก็มีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจมากกว่าการซื้อขาดเพราะการซื้อขาดจะทำให้มูลค่าเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ซื้อมาหมดลงอย่างรวดเร็วและไม่มีบริษัทคอยดูแลซ่อมบำรุงเครื่องให้กับโรงเรียน ระบบการเช่าซื้อดีกว่า

จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า โรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 แห่งได้รับเงินสนับสนุนรายหัวจากรัฐบาลแต่ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโรงเรียน จึงต้องหาเงินสนับสนุน

จากแหล่งอื่น ได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชนเป็นหลัก แต่ถ้ามีภาคเอกชนเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนก็ ยินดี รายได้ของโรงเรียนได้จาก 1)เงินสนับสนุนรายหัวจากรัฐบาล และ2)เงินจากการระดม ทรัพยากร ซึ่งได้จากผู้ปกครองและชุมชน มูลนิธิ ห้างร้าน บริษัทเอกชน และครูในโรงเรียน 3)เงิน งบประมาณจากโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน การจัดซื้อคอมพิวเตอร์ ใช้วิธีเช่าซื้อจาก บริษัทเอกชน และได้รับการจัดสรรจากโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเหมือนกันทั้ง 3 โรงเรียน และสำหรับการเบิกจ่ายงบประมาณ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 ดูแลโดยฝ่ายพัสดุ การเงิน โรงเรียนนวมิตรีธรรมศาสตร์ ดูแลโดยฝ่ายธุรการ การเงิน โรงเรียนสันกำแพง ดูแลโดยฝ่ายนโยบายและ แผนงาน

ตอนที่ 4 ภาพความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ

ภาพความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ คือผลที่เกิดขึ้นจากโครงการพิจารณาจาก 5 ส่วน หลัก ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

4.1 ภาพความสำเร็จด้านผู้บริหาร

การที่โรงเรียนสามารถพัฒนาจนได้เป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันนั้น จำเป็นต้องใช้ทั้งเงินทุน และความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน คณะผู้บริหารของโรงเรียนถือว่าเป็นส่วน สำคัญในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะผู้อำนวยการโรงเรียนถือว่าเป็นผู้นำคนสำคัญ ที่จะนำ โรงเรียนให้ไปถึงจุดมุ่งหมายตรงตามเป้าประสงค์

ผู้บริหารโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

โรงเรียนมีผู้บริหารเพียง 2 คนและเป็นผู้หญิงทั้งหมด จากการสังเกตและคำบอกเล่าของ บุคลากรในโรงเรียนทำให้ทราบว่า ผู้อำนวยการเป็นคนมีระเบียบในการทำงานอย่างมาก และมี งานค่อนข้างมาก ถ้าพอมีเวลาว่างก็จะเดินตามห้องเรียนต่าง ๆ เพื่อพบปะพูดคุยกับครูผู้สอนหรือ ทักทายนักเรียน ส่วนใหญ่ผู้อำนวยการจะต้องเดินทางไปประชุมและติดต่อกับมูลนิธิหรือผู้ อุปถัมภ์ต่าง ๆ เพื่อหารายได้เข้าโรงเรียน ผู้บริหารมีความเป็นกันเองกับบุคลากรในโรงเรียน มี จิตวิทยาในการพูดให้ครูในโรงเรียนมีขวัญและกำลังใจที่จะทำงานจนสำเร็จ เปิดโอกาสและยอมรับ ฟังความคิดเห็นของครูในโรงเรียน

“ผอ. เป็นคนเนียบทำอะไรต้องให้เรียบร้อย เขามีวิธีพูดทำให้ครูรู้สึกอยากพัฒนา มีแรงที่จะทำงานต่อไม่รู้สึกรู้ว่ากดดันมาก ผอ. จะให้กำลังใจว่าอีกนิดเดียวก็จะสำเร็จแล้ว”

(ครู ภาษาอังกฤษ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 / 27 ธ.ค.48)

“ผู้อำนวยการคนนี้ได้ ขยัน โรงเรียนเปลี่ยนแปลงไปเยอะ แต่ก่อนไม่มีอะไรพวกนี้ เดี่ยวนี้มีการทำเส้นทางความคิด ตกแต่งปลูกต้นไม้ ทำสนามสวยขึ้นเยอะ”

(ผู้ปกครอง นักเรียนป.2 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 7 ธ.ค.48)

ผู้บริหารโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

มีผู้บริหารทั้งสิ้น 5 คน ผู้อำนวยการเป็นผู้ชาย จากการสังเกตและคำบอกเล่าของบุคลากรในโรงเรียนทำให้ทราบว่า ผู้อำนวยการเป็นคนที่มีความจริงจังในการทำงาน เป็นคนทำงานที่มาจากสายการเมือง จึงมีความสามารถเข้าถึงชุมชนได้มากกว่าผู้บริหารคนก่อน ๆ ในขณะเดียวกันก็เป็นคนอึดยาศัยดี แต่ถ้าเจออะไรที่ไม่เหมาะสมก็จะมีการตักเตือนไม่ปล่อยผ่านไป มีความสามารถในการบันทึกความคิดเป็นคำกลอน มองภาพต่าง ๆ อย่างเป็นระบบซึ่งนำมาเป็นหลักในการบริหารงานโรงเรียน สังเกตจากคำสัมภาษณ์ในการบริหารงานโรงเรียนดังนี้

“ผู้อำนวยการคนนี้ได้มีความเป็นกันเอง อึดยาศัยดีกับผู้ปกครองและพูดจาหยอกล้อกับนักเรียนได้ โรงเรียนไม่ขออะไรไม่ได้ตั้งกฎเกณฑ์อยากจะช่วยเหลือโรงเรียนยังก็ได้ไม่ได้บังคับ”

(ผู้ปกครอง นักเรียน ม.4 ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 11 ม.ค.49)

“ให้ครูสำรวจตัวเองก่อนอะไรที่จะช่วยเหลือตนเองได้ อะไรที่จะให้โรงเรียนช่วยเหลือ ทำให้โรงเรียนรู้ประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข เหมือนภาพจิ๊กซอว์ เอาส่วนต่าง ๆ มาต่อเป็นภาพใหญ่ของโรงเรียน กำหนดวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดโครงการเพื่อให้เห็นชิ้นงานและรู้วันงานเสร็จ มีการประเมินเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ”

(ผู้อำนวยการ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 9 ม.ค.49)

ผู้บริหารโรงเรียนสันกำแพง

ผู้บริหารมีทั้งสิ้น 5 คน ผู้อำนวยการเป็นคนในท้องถิ่นอำเภอสันกำแพง จากการสังเกตและคำบอกเล่าของบุคลากรในโรงเรียนพบว่า ผู้อำนวยการมีบุคลิกลักษณะเป็นคนใจดี อารมณ์ดี และจริงจังในการทำงาน คิดไวทำไว มีความสามารถในการบริหารจัดการสังเกตได้จากโล่และ

รางวัลเกียรติยศต่าง ๆ ที่ได้รับ ปกติถ้ามีเวลาว่างก็มักจะเดินตรวจเยี่ยมตามห้องเรียนต่าง ๆ และถ้าเห็นนักเรียนนั่งอยู่โต๊ะม้าหินก็จะเดินถามว่ามีเรียนหรือไม่ถ้าใครหนีไม่เข้าชั้นเรียนก็จะโดนไล่ให้ไปเรียน นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดที่จะเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับฝ่ายเดียว สามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการด้านงบประมาณและการสื่อสารสัมพันธ์กับชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผู้อำนวยการคนนี้เก่ง คิดไวทำไว โดยเฉพาะกับชุมชนเข้ากันได้ดีเพราะเป็นคนในพื้นที่ อยู่ที่นี่มานาน การบริหารงานก็ทำได้ดีนะมีความสามารถในการบริหารจัดการหลายเรื่อง ตอนที่โรงเรียนพัฒนาเพื่อรับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบครูเหนื่อยกันมาก ผอ.ก็เลี้ยงข้าว แล้วก็ชวนคณะครูไปพักผ่อนคลายความเครียด”

(ครู ภาษาอังกฤษ ร.ร.สันกำแพง / 7ก.พ.49)

“ผอ.เป็นคนดีนะ ทำให้โรงเรียนพัฒนาแล้วก็มีชื่อเสียงขึ้นมามาก เป็นคนอภัยาคัยดี สามารถพูดให้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนได้”

(ผู้ปกครอง นักเรียนม.3 ร.ร.สันกำแพง / 9 ก.พ. 49)

ผู้บริหารของทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็มีคุณลักษณะของผู้นำที่ดีคือ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล กล้าตัดสินใจ สามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และมีหลักการบริหารจัดการที่ดี มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตวิทยาในการสื่อสารสามารถประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และมีความเด็ดขาดในงานที่มอบหมาย จึงทำให้โรงเรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

4.2 ภาพความสำเร็จด้านครู

ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ดังนั้นครูโรงเรียนต้นแบบจึงมีลักษณะพิเศษที่มากกว่าครูธรรมดาทั่วไป คือมีทักษะวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความกระตือรือร้น สนใจและอยากเรียนรู้สามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพจนกระทั่งสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนในฐานะบุคคลที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่ตลอดเวลา มีความเสียสละทำงานเพื่อนักเรียนและองค์กรอย่างจริงใจ มีความเป็นครูมืออาชีพ

ครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

บุคลากรในโรงเรียนมีจำนวนไม่มากประมาณ 30 คน จากการสังเกตพบว่าครูจะมีความสามัคคีในหมู่คณะอย่างมาก ร่วมทำงานเป็นทีม ใฝ่เรียนรู้ ครูส่วนใหญ่จะมีอายุเฉลี่ย 50 ปี และเป็นครูรุ่นเดียวกันมีครูรุ่นใหม่อยู่ไม่กี่คน ซึ่งครูรุ่นใหม่จะได้รับการดูแลจากครูรุ่นพี่เป็นอย่างดี ครูใช้สื่อ ICT ในการสอนมากขึ้น

“ครูในโรงเรียนมีไม่มาก ก็ทำงานช่วยเหลือกัน มีอะไรก็รู้กันทั้งโรงเรียนเพราะโรงเรียนเล็กส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยจะมีปัญหาอะไรกันเพราะไม่รู้ว่าจะทะเลาะกันไปทำไมมีกันอยู่แค่นี้”

(ครู ภาษาไทย ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 8 ธ.ค.48)

“ครูโรงเรียนนี้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ไม่ดี้อ มีความรับผิดชอบและมีความสามัคคีในหมู่คณะ”

(หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 8 ธ.ค.48)

ครูโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต

จากการสังเกตพบว่ามีครูรุ่นเก่าและครูรุ่นใหม่อยู่ร่วมกัน ความแตกต่างระหว่างวัยของครูมีผลต่อการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยี โดยครูรุ่นเก่าจะมีความพยายามในการเรียนรู้และมีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีน้อยกว่าครูรุ่นใหม่ แต่ครูรุ่นเก่ามีประสบการณ์การสอนและมีความเชี่ยวชาญชำนาญการในการคุมชั้นเรียนได้ดีกว่าครูรุ่นใหม่ ครูใช้สื่อ ICT ในการสอนมากขึ้นกว่าเดิม ข้อมูลที่ได้ตรงกับคำสัมภาษณ์ที่ได้จากการสนทนากลุ่มนักเรียนดังต่อไปนี้

“ครูที่มีอายุก็สอนดีนะเขาคุมชั้นเรียนได้ดีกว่าครูใหม่ ๆ แล้วก็อธิบายรู้เรื่องมากกว่าครูใหม่ ๆ นักเรียนจะไม่ค่อยกลัวแต่บางคนก็สอนดีนะแต่คุมชั้นเรียนไม่ค่อยได้ นักเรียนบางคนยังเรียกว่าพี่อยู่เลย การสอนของครูมีการใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อมากขึ้นกว่าแต่ก่อน”

(สนทนากลุ่มนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 17 ม.ค.49)

“ครูที่นี้พัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีขึ้นมามาก จากไม่เป็นเลยเข้าอบรมหลายๆครั้งเข้าก็พอได้ถ้าไม่ได้เพื่อน ๆ ก็จะช่วยเหลือ จนทำได้ในที่สุด”

(ครู สังคมศึกษา ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 12 ม.ค.49)

ครูโรงเรียนสันกำแพง

ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นครูรุ่นราวคราวเดียวกันคือมีอายุเฉลี่ยประมาณ 50 ปีจะมีนักศึกษาฝึกงานมาประจำอยู่ที่โรงเรียนบ้างแต่ไม่มากนัก ครูมีความรักใคร่กลมเกลียวกันดี และมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ร่วมพัฒนาตนไปพร้อมกับโรงเรียน พยายามใช้สื่อ ICT ในการสอนมากขึ้น

“ปกติบรรยายภาคการทำงานก็ดี ครูทุกคนก็ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานหน้าที่ของตน การใช้คอมพิวเตอร์ของครูส่วนใหญ่ได้เข้ารับการอบรมและก็เอาไปใช้ได้จริง มีบ้างที่เรียนแล้วไม่ได้เอาไปใช้ครูอายุมากบางทีก็ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ช้าเหมือนกัน”

(ครู คอมพิวเตอร์ ร.ร.สันกำแพง / 2 ก.พ.49)

“ฝ่ายพัฒนาบุคลากรเข้มแข็งมาก ครูได้พัฒนาและได้เข้ารับการฝึกอบรมบ่อยครั้ง นอกจากนี้ครูสอนได้ตรงตามความถนัด และทำงานเป็นทีม”

(ผู้ประเมินภายนอกจากสมศ. ร.ร.สันกำแพง / 2 ก.พ.49)

สรุปได้ว่าครูในโรงเรียนต้นแบบทุกคนได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการบ่อยครั้งเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการทำงานมากขึ้นและสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ครูส่วนใหญ่มีความตระหนักในการพัฒนาตนเองและไม่ปฏิเสธความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในโรงเรียนสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ พยายามใช้สื่อ ICT ในการจัดการเรียนการสอน ถึงแม้หลายสิ่งในโรงเรียนจะเปลี่ยนไปแต่ความสามัคคีในหมู่คณะครูยังมีเช่นเดิม จึงถือได้ว่าครูในโรงเรียนต้นแบบมีความเป็นมืออาชีพ

4.3 ภาพความสำเร็จด้านนักเรียน

เมื่อโรงเรียนพัฒนาเป็นต้นแบบโรงเรียนในพื้นที่ นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนที่เปลี่ยนไปจากการสังเกตและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนพบว่า นักเรียนมีความสุขกับการเรียนเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น มีความมั่นใจในตนเอง ชอบทำกิจกรรมและมีความกล้าแสดงออก โรงเรียนมีสื่อเทคโนโลยีและแหล่งศึกษาค้นคว้าที่หลากหลาย จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร และรักชีวิตนันทรมไทย แต่ในขณะที่เดียวกันนักเรียนบางส่วนก็ใช้เทคโนโลยีอย่างผิดวิธีไม่ก่อให้เกิดประโยชน์

นักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75

จากการสังเกตพบว่านักเรียนเป็นเด็กในระดับประถมศึกษาที่มีความสดใสน่ารักสมวัย มีความกล้าแสดงออก และมักจะเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นทุกครั้ง นักเรียนมีความสุขในการเรียน เมื่อผู้วิจัยเข้าไปพูดคุยกับนักเรียน นักเรียนมีอัธยาศัยดี กล้าพูดโดยไม่เคอะเขิน ความเป็นมิตร ไม่กลัวการพูดคุยกับคนแปลกหน้า ปัญหาพฤติกรรมที่พบคือ นักเรียนไม่รักษาความสะอาดของร่างกายและเสื้อผ้า พูดคำไม่สุภาพ แต่ก็เป็นนักเรียนเพียงบางกลุ่มเท่านั้น เมื่อมาโรงเรียนแล้วครูประจำชั้นก็จะดูแลและพยายามปรับพฤติกรรมใหม่ให้มีสุขอนามัยดีขึ้น

“นักเรียนหลายคนไม่ค่อยรักษาความสะอาดของร่างกาย พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาดูแลบางวัน มาเรียนไม่ได้อาบน้ำ ครูก็ต้องคอยถามและสอนให้รู้จักรักษาความสะอาดของร่างกาย”

(รองผู้อำนวยการ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 7 ธ.ค.48)

“ชอบมาโรงเรียน สนุกดีมีอะไรให้ทำทั้งวัน ได้เล่นกับเพื่อนด้วย อยู่บ้านไม่รู้จะทำอะไร เวลาโรงเรียนจัดงานมีกิจกรรม หนูชอบเพราะบางครั้งก็ได้ไปแสดงบนเวที อย่างงานวันคริสต์มาส ที่จะมาถึงหนูได้ขึ้นไปแสดงบนเวทีกับเขาด้วย”

(นักเรียน ป.3 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 20 ธ.ค.48)

“เวลามีคนมาดูงานที่โรงเรียน ครูจะให้นักเรียนที่เป็นคณะกรรมการนักเรียนมาคอยทำหน้าที่ต้อนรับ และพาเดินชมรอบ ๆ โรงเรียน เขาถามอะไรมาก็ตอบถ้าอันไหนตอบไม่ได้ก็จะบอกไปว่ายังไม่ได้เรียนค่ะ แล้วหนูจะไปถามจากครูค่ะ”

(นักเรียน ป.6 ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 14 ธ.ค.48)

นักเรียนโรงเรียนวชิรธรรมสาริต

จากการสังเกตพฤติกรรมพบว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีความกล้าแสดงออก มากกว่าเด็กในระดับประถมศึกษา นักเรียนหญิงในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นบางกลุ่มจะให้ความสนใจกับการแต่งกายและเรื่องการแต่งหน้าทำผมเป็นอย่างมาก จนบางครั้งทำให้ประพฤติกรรม กฏระเบียบของทางโรงเรียนต้องมีการตักเตือนและทำโทษจากฝ่ายปกครอง ส่วนนักเรียนชายก็มีบ้างที่หนีเรียนส่วนใหญ่ทางโรงเรียนก็จะทราบเพราะได้รับแจ้งจากผู้ปกครองในชุมชน เมื่อ นักเรียนหนีเรียนส่วนใหญ่ก็จะไปอยู่ตามห้างสรรพสินค้าและร้านอินเทอร์เน็ต ซึ่งในเขต กรุงเทพมหานครมีแหล่งบันเทิงจำนวนมากบางครั้งไม่สามารถควบคุมดูแลได้ทั่วถึง นอกจากนี้จากการสังเกตพบว่านักเรียนให้ความสนใจกับโทรศัพท์มือถือมากเกินไปจนความจำเป็นทั้งที่ทาง

โรงเรียนมีกฎหมายห้ามแต่นักเรียนก็ยังพกมาและบางคนก็คุยโทรศัพท์นาน แต่นักเรียนส่วนใหญ่ก็ถือว่าเป็นเด็กดีมีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มีปัญหาซึ่งก็คือว่าเป็นธรรมดาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเรื่องของการใช้สื่อ ICT นักเรียนมีความชำนาญในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการเรียนเป็นอย่างดี

“ครูคิดว่าเทคโนโลยีก็ไม่ได้มีแต่ประโยชน์นะเพราะนักเรียนบางกลุ่มก็ใช้แบบผิดวิธี เช่นไปก๊อปปี้ในเน็ตมาส่งครู ไม่ได้อ่านไม่ได้วิเคราะห์แล้วก็ไม่ได้เขียนจนตอนนี้ส่วนใหญ่เขียนหนังสือไม่ค่อยเป็นลายมือเขียนอ่านยากมาก ครูจะบอกนักเรียนเสมอว่าการทำรายงานครูไม่บังคับให้ต้องพิมพ์มาส่งนะอาจจะเขียนมาก็ได้ครูดูที่ผลงานเป็นหลัก แต่นักเรียนส่วนใหญ่เขาก็ทำตาม ๆ กันถ้าเพื่อนทำคอมก็ต้องทำคอมด้วย แข่งขันไม่ยอมแพ้กัน”

(ครู คณิตศาสตร์ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 20 ม.ค.49)

“นักเรียนมีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์มากขึ้น ทั้งพิมพ์รายงานแล้วก็เตรียมงานนำเสนอหน้าชั้นเรียนด้วยโปรแกรม Power point และการเรียนในห้องศูนย์การเรียนรู้ก็มีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ใหม่ ๆ เยอะ นักเรียนก็มีความสามารถในการเรียนรู้ดี”

(ครู วิทยาศาสตร์ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 24 ม.ค.49)

“นักเรียนสามารถค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้ และสามารถจัดทำรายงานออกมา นำเสนอหน้าชั้นเรียนได้คล่องแคล่วมากกว่าเดิม”

(ครู วิทยาศาสตร์ ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 5 ม.ค.49)

นักเรียนโรงเรียนสันกำแพง

เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในส่วนภูมิภาคการแต่งกายของนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหา แต่งกายเรียบร้อยตามระเบียบดี ยกเว้นนักเรียนบางกลุ่มที่สัมนิยมตามแฟชั่น แต่งการผิดระเบียบใส่กระโปรงสั้น ดึงถุงเท้าสูง มีปัญหาเกี่ยวกับการไว้ทรงผมซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มน้อย เมื่อทำความผิดโรงเรียนก็จะเชิญผู้ปกครองให้มารับทราบปัญหาและร่วมหาแนวทางแก้ไขพร้อมทั้งให้นักเรียนที่ทำตัวมีปัญหาได้เซ็นสัญญารับผิดชอบต่อความผิด หากกระทำผิดอีกก็จะถูกลงโทษในขั้นต่อไป ปัญหาการหนีเรียนก็พอมีบ้างส่วนใหญ่จะไปเล่นเกมตามร้านอินเทอร์เน็ตซึ่งทางโรงเรียนก็ขอความร่วมมือไปแล้วแต่ทางร้านสนใจเรื่องของธุรกิจมากกว่าปัญหาสังคมปัญหานี้จึงยังแก้ไขไม่ได้ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนำโทรศัพท์มือถือมาใช้ในโรงเรียนอย่างแพร่หลาย ถึงแม้ว่ารายได้ของครอบครัวจะมีไม่มากนักแต่ผู้ปกครองก็สามารถหาซื้ออุปกรณ์มือถือเหล่านี้มาให้ลูกหลานได้มีใช้

บางคนเพียงแต่พกไว้กับตัวแต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์เนื่องจากไม่มีเงินซื้อบัตรเติมเงิน นักเรียนส่วนใหญ่จะมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายพอเลิกเรียนก็กลับบ้านไปเล่นกีฬากับชุมชนแถวบ้าน เพราะโรงเรียนต่างจังหวัดหากกลับบ้านเย็นจะไม่สะดวกเพราะไม่มีรถโดยสารประจำทาง เนื่องจากโรงเรียนสันกำแพงอยู่ไม่ห่างจากอำเภอเมืองมากนัก (10 กิโลเมตร) พฤติกรรมของนักเรียนจึงมีความคล้ายคลึงกับเด็กในเมืองอยู่มาก เพียงแต่ระดับของพฤติกรรมการแสดงออกจะไม่มากเท่ากับนักเรียนในเมืองเพราะนักเรียนส่วนใหญ่มีที่พักอาศัยอยู่ไกลจากเมืองอุปนิสัยก็จะเป็นแบบเด็กชนบท สรุปได้ว่ามีความเป็นเด็กกึ่งเมืองกึ่งชนบท การใช้เทคโนโลยีในการเรียน นักเรียนก็มีความสามารถในการใช้สื่อ ICT ได้ดี สามารถใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้

“ลูกทำงานคอมพิวเตอร์ทุกวัน ดูเก่งขึ้นแล้วก็ชอบทำกิจกรรม ชอบไปโรงเรียน การเรียนก็ดีนะผลการเรียนไม่ตก คะแนนดีขึ้นกว่าเดิมเพราะทำงานส่งอาจารย์เป็นประจำ”

(ผู้ปกครอง นักเรียนระดับชั้น ม.2 ร.ร.สันกำแพง / 8 ก.พ.49)

“นักเรียนเดี๋ยวนี้เก่งขึ้นเยอะ บางครั้งครูยังถามเลยว่าโปรแกรมนี้ทำยังไง ก็ให้นักเรียนที่เก่งด้านคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์บ้าง เด็กเรียนรู้ไว”

(ครู ภาษาไทย ร.ร.สันกำแพง / 15 ก.พ.49)

จากข้อมูลสรุปได้ว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปทั้งในทางที่ดีขึ้น คือสามารถใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย แต่ก็มีบางส่วนที่ใช้เทคโนโลยีในทางที่ไม่เหมาะสม

4.4 ภาพความสำเร็จด้านโรงเรียน

เมื่อได้เป็นต้นแบบโรงเรียนในพื้นที่ ทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของชุมชนมากยิ่งขึ้น และมีแนวโน้มที่จะมีนักเรียนมาสมัครเรียนจำนวนมากขึ้นทุกปี เพราะคนภายนอกยอมรับผลงานของโรงเรียน ซึ่งเป็นผลจากการปรับสภาพภูมิทัศน์ให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การสร้างห้องศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นโรงเรียนที่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษาอื่นมาเยี่ยมชมการดำเนินงานของโรงเรียนบ่อยครั้ง ซึ่งทางโรงเรียนก็มีความยินดีให้บริการศึกษาดูงานกับโรงเรียนต่าง ๆ ภาพความสำเร็จในด้านนี้ทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็มีความสำเร็จเหมือนกันไม่แตกต่างกัน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงเรียนมีชื่อเสียงมากขึ้น เป็นที่รู้จักของชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม มีผู้ปกครองสนใจนำบุตรหลานมาสมัครเรียนเพิ่มมากขึ้น”

(ครู สังคมศึกษา ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 21 ธ.ค.48)

“โรงเรียนมีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนแถบนี้มากขึ้น เป็นที่ต้องการของชุมชนในการเลือกที่เรียนต่อให้กับบุตรหลานไม่ต้องไปสอบแข่งขันแย่งเข้าโรงเรียนดัง”

(ผู้ปกครอง นักเรียนระดับชั้นม.5 ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 28 ธ.ค.48)

“ก็เป็นที่น่าพอใจให้คนในชุมชนส่งบุตรหลานมาเรียนมากขึ้นรวมถึงชุมชนใกล้เคียง ไม่ต้องส่งไปเรียนถึงในเมือง ที่นี้ก็ถือว่าเป็นโรงเรียนประจำอำเภอที่ใหญ่และดี”

(ผู้ปกครอง นักเรียนระดับชั้น ม.3 ร.ร.สันกำแพง / 3 ก.พ.49)

โรงเรียนได้รับการพัฒนาขึ้นในหลายด้านจนมีผลงานเป็นที่ยอมรับ ทำให้มีชื่อเสียงมากขึ้นตั้งแต่ได้เป็นโรงเรียนต้นแบบ สังเกตได้จากมีผู้มาเยี่ยมชมการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง จึงถือได้ว่าโรงเรียนต้นแบบเป็นโรงเรียนดีมีคุณภาพ

4.5 ภาพความสำเร็จด้านผู้ปกครองและชุมชน

ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนมากยิ่งขึ้น โดยเป็นคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ให้ความช่วยเหลือร่วมพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ระดมเงินทุนสำหรับการพัฒนาซึ่งเป็นเรื่องที่ดีเพราะ ผู้ปกครองและชุมชนจะได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ สามารถดูแลโรงเรียนร่วมกับคณะครูอาจารย์ได้ ในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ช่วยเหลือชุมชนโดยไปร่วมงานเวลาชุมชนจัดงานต่าง ๆ เช่นไปช่วยงาน ไปแสดงดนตรี และให้ยืมสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้เงินสนับสนุนแล้วชุมชนยังให้แรงงาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน ช่วยดูแลนักเรียนร่วมกับทางโรงเรียนไม่ปล่อยให้เป็นการของครูอย่างเดียว เป็นชุมชนที่เข้มแข็งอย่างแท้จริง ภาพความสำเร็จในด้านนี้ทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็มีลักษณะเหมือนกัน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผู้ปกครองเครือข่ายให้ความร่วมมือดีมาก ชุมชนก็ให้เงินสนับสนุนดี งานพัฒนาโรงเรียนก็ก้าวหน้า”

(ครู การงานพื้นฐานอาชีพ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 7 ธ.ค.48)

“ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนมากขึ้น ก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพัฒนาต่อไปได้ทั้งโรงเรียนและชุมชน”

(ผู้อำนวยการ ร.ร.วิจิตรธรรมสาธิต / 9 ม.ค.49)

“ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือดี ทั้งเรื่องเงินสนับสนุนและภูมิปัญญาชาวบ้านเมื่อโรงเรียนขอความร่วมมือครั้งใดก็มักจะได้รับคำตอบรับที่ดีเสมอ”

(ครู สังคม ร.ร.สันกำแพง / 16 ก.พ.49)

ผู้ปกครองและชุมชนของโรงเรียนต้นแบบจะมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนเป็นอย่างมาก มากกว่าโรงเรียนธรรมดาทั่วไปเพราะโรงเรียนต้องระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน

ตอนที่ 5 ปัจจัยส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานและแนวทางแก้ไข

5.1 ปัจจัยส่งเสริม

ปัจจัยส่งเสริมเป็นตัวแปรที่ส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างรวดเร็ว จากการสัมภาษณ์ครูและผู้ปกครองในโรงเรียนต้นแบบพบว่า ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีความสามารถและมีวิสัยทัศน์ จะทำให้โรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงสามารถพัฒนาจนประสบความสำเร็จได้เป็นโรงเรียนต้นแบบ นอกจากนี้ยังต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่อยากจะพัฒนาตนเองและองค์กร จึงทำให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วง และอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนสามารถพัฒนาจนเห็นผลชัดเจนคือ โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเป็นนโยบายเร่งด่วนจากรัฐบาลและมีการประเมินผลการดำเนินงานประจำสัปดาห์ให้เป็นโรงเรียนต้นแบบซึ่งเป็นการทำให้ผู้รับนโยบายไปปฏิบัติต้องพยายามหาวิถีทางที่จะพัฒนาโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ให้ได้เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนอีกด้วย แม้ว่าจะพบกับปัญหาอุปสรรคในการ

ดำเนินงานแต่ผู้บริหารที่มีความสามารถจะหาทางแก้ไขได้ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ให้ดีขึ้นต่อไป

“โครงการให้งบสนับสนุนมาก่อนหนึ่งเพื่อให้โรงเรียนนำไปพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีสื่อ ICT มากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ยังให้แนวทางในการพัฒนาโรงเรียน และจะมาประเมินเพื่อประกาศรับรองเป็นโรงเรียนต้นแบบ ก็ดีนะเป็นเหมือนการให้รางวัลแก่โรงเรียน ทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ และพวกครูก็เกิดความกระตือรือร้น อยากพัฒนาโรงเรียนต่อไป”

(หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 14 ธ.ค.48)

“การที่โรงเรียนมาถึงจุดนี้ได้ เพราะเราพร้อมด้าน ICT อยู่ก่อนแล้วเรามีก่อนโครงการนี้ เริ่มอีก แล้วก็พอ.เก่ง เขาสามารถเข้าถึงชุมชน เงินสนับสนุนของเราจากผู้ปกครองและชุมชน เป็นส่วนใหญ่ พวกเอกชนเข้ามาแบบมีเงื่อนไขเราไม่เอา”

(ครู ร.ร.วชิรธรรมสาธิต / 13 ม.ค.49)

“โรงเรียนได้เป็นต้นแบบเพราะความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในโรงเรียน ครูและนักเรียน ให้การยอมรับและมีความตื่นตัว ใช้หลักจิตวิทยากับบุคลากรทั้งหมดให้มีความเชื่อมั่นว่าโรงเรียนสามารถพัฒนาได้และทุกคนมีส่วนร่วมให้โรงเรียนประสบความสำเร็จได้ ยึดหลักใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดให้มีประสิทธิภาพ มีการวางแผนใช้เงินแบบธรรมาภิบาล วางแผนใช้เงินให้ชัด”

(ผู้อำนวยการ ร.ร.สันกำแพง / 7 ก.พ.49)

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยสนับสนุนของโรงเรียนต้นแบบ ได้แก่ ผู้บริหารมีความสามารถ และมีวิสัยทัศน์ ความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน และการเข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันทำให้โรงเรียนได้รับงบประมาณและคำแนะนำในการพัฒนาโรงเรียน และมีการประเมินผลเพื่อรับรองเป็นโรงเรียนต้นแบบ ซึ่งปัจจัยสนับสนุนเหล่านี้ส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

5.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานและแนวทางแก้ไข

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานในโรงเรียนทำให้เกิดเป็นปัญหา จากการสังเกตและสัมภาษณ์พบว่า บุคลากรไม่เพียงพอ โรงเรียนจึงต้องให้ครูรับผิดชอบงานสอนและรับผิดชอบงานฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วย ซึ่งมีผลทำให้ครูไม่มีเวลาในการพัฒนาการสอนและทำสื่ออย่างเต็มที่ตามศักยภาพ บุคลากรจึงเกิดความท้อแท้และรู้สึกเครียด

กับงานที่ได้รับมอบหมาย ผู้บริหารได้แก้ปัญหาโดยใช้หลักการบริหารแบบสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูได้รับสวัสดิการที่ดี และร่วมให้คำแนะนำหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการทำงานให้กับครู ปัจจัยต่อมาคือโรงเรียนขาดบุคลากรทั้งในเรื่องจำนวน และวุฒิการศึกษาที่จบไม่ตรงตามสาขาที่โรงเรียนต้องการ ก็เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเช่นกันเพราะภาระงานที่มากขึ้นทำให้ครูไม่มีเวลาสำหรับศึกษาพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ รวมถึงไม่มีเวลาสร้างสรรค์สื่อนวัตกรรมใหม่ นอกจากนี้การที่ครูในโรงเรียนมีอายุมากนั้นก็ส่งผลต่อการเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนและการทำสื่อประกอบการสอนของครูถึงแม้ว่าทางโรงเรียนจะจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีหลายครั้งแต่ก็ต้องยอมรับว่าแต่ละบุคคลมีความสามารถในการเรียนรู้แตกต่างกัน บางคนสามารถเรียนรู้ได้เร็วบางคนเรียนรู้ได้ช้าและการเข้ารับการอบรมบ่อยครั้งก็มิผลให้ครูเบื่อ ประกอบกับไม่มีเวลาในการทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จึงไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพได้ ครูมีปัญหาในการใช้สื่อ ICT ข้อจำกัดของครูต่อการใช้สื่อเทคโนโลยี คือครูบางท่านมีอายุมากจึงไม่ค่อยได้ใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอน และครูบางส่วนยังใช้เทคโนโลยีอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร แก้ไขโดยโรงเรียนจัดการอบรมความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี และเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้กับครูอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้ระบบ SBT (School Base Training) คือครูในโรงเรียนที่มีความสามารถจัดการอบรมให้กับเพื่อนครูในโรงเรียน นอกจากนี้ทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็ได้รับผลกระทบเรื่องเงินสนับสนุนจากโครงการด้วยระบบราชการทำให้เงินงบประมาณและเครื่องคอมพิวเตอร์มาถึงโรงเรียนช้ากว่ากำหนดงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ โรงเรียนจึงต้องแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งพาตนเอง ระดมทรัพยากรในชุมชน ทั้งวิธีขอรับการบริจาคและใช้เครดิตสินเชื่อกจากร้านค้า เช่าซื้ออุปกรณ์ ICT มาใช้ในโรงเรียนก่อนแล้วจึงผ่อนชำระเป็นงวด ซึ่งมีข้อดีสำหรับโรงเรียน คือ โรงเรียนไม่ต้องทุบเงินงบประมาณไปกับการซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และถ้าหากเครื่องคอมพิวเตอร์มีปัญหาสามารถเรียกให้บริษัทที่ให้เช่าซื้อมาซ่อมบำรุงเครื่องให้ได้ เป็นการลดภาระเรื่องค่าใช้จ่ายให้กับโรงเรียนได้ รวมถึงการเสียสละทรัพย์ส่วนตัวของครูบางท่านในโรงเรียนด้วย เมื่อเป็นนโยบายเร่งด่วนโรงเรียนก็ต้องรับผิดชอบทำให้สำเร็จให้ได้

“ถ้ารอเงินงบประมาณหรือรอคอมพิวเตอร์จากโครงการ โรงเรียนก็คงไม่ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบ”

(ครู ร.ร.ไทยรัฐวิทยา75 / 19 ธ.ค.48)

“แต่ก่อนครูก็ใช้สื่อ ICT ไม่ค่อยเป็นแต่เดี๋ยวนี้ไม่เป็นไม่ได้แล้ว โรงเรียนเข้าจัดอบรมให้ตั้งหลายครั้ง ถ้าไม่ได้เดี่ยวเพื่อนก็จะช่วยสอนอีกที ตัวครูก็อยากพัฒนาอยากทำเป็นนะแต่บางที่ร่างกายมันไม่ไปด้วย ล้า แล้วก็บางครั้งฟังวิทยากรแล้วไม่เข้าใจ”

(ครู ร.ร.วชิรธรรมสาริต / 28 ธ.ค.48)

“ครูต้องมีความพยายามมากขึ้น ต้องหมั่นศึกษาวิธีการใช้อุปกรณ์และทำสื่อ ICT ให้มากขึ้นแต่บางที่ก็ติดปัญหาว่าเราทำงานเกี่ยวกับเทคโนโลยีไม่เป็น แต่เราคิดได้วางแผนได้ว่าจะทำสื่อแบบไหน บางที่ก็อาศัยให้นักเรียนช่วยบอกช่วยสอนเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ต นักเรียนก็ตื่นช่วยแนะนำให้อาจารย์ก็ทำอย่างนี้สิ อย่างนั้นสิบางที่นักเรียนก็ช่วยทำให้บ้าง”

(ครู ร.ร.สันกำแพง / 15 ก.พ.49)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานนั้น เกิดจากบุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอ ครูต้องรับภาระทั้งงานสอนและงานฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนทำให้ครูเหนื่อยมากเกินไป เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานของครู และครูมีปัญหาเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ต โดยครูส่วนใหญ่มีอายุมาก เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยี และปัจจัยอุปสรรคเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอ เนื่องจากความล่าช้าของเงินงบประมาณสนับสนุนที่ส่งมาจากโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน แต่กรณีศึกษาทั้ง 3 ก็สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ปัจจุบันปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่โดยเฉพาะปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอต้องพยายามหาวิธีแก้ไขปัญหเหล่านี้ให้หมดไปอย่างแท้จริง

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์แบบข้ามกรณี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน จากกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาในเมืองและนอกเมือง ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนวชิรธรรมสาริต และโรงเรียนสันกำแพง ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยคือ ศึกษาการดำเนินงานใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประเมินผล และด้านงบประมาณ ศึกษากาพความสำเร็จของโครงการใน 5 ด้าน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนนักศึกษาปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่เป็น

อุปสรรค โดยใช้การวิเคราะห์แบบข้ามกรณีระหว่างโรงเรียนในระดับประถมศึกษาและโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีบริบทต่างกัน สามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 4.2 วิเคราะห์โรงเรียนต้นแบบ: การศึกษาแบบข้ามกรณี

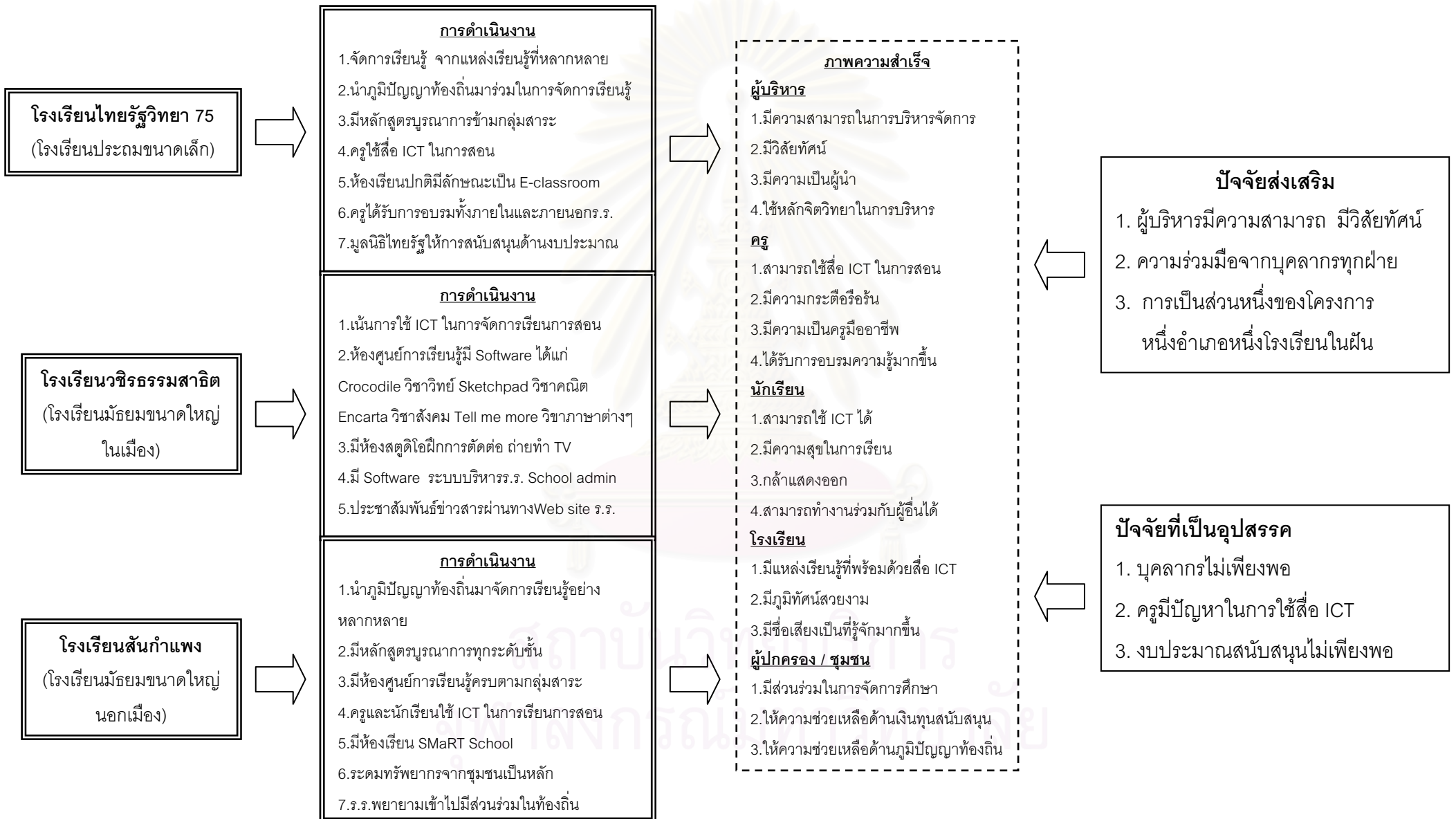
ประเด็นวิเคราะห์	ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75	ร.ร.วชิรธรรมสาริต	ร.ร.สันกำแพง
1. ลักษณะโรงเรียน	ประถมขนาดเล็ก	มัธยมขนาดใหญ่	มัธยมขนาดใหญ่
2. ลักษณะชุมชน	กึ่งเมืองกึ่งชนบท	เมือง	กึ่งเมืองกึ่งชนบท
3. การเข้าสู่โครงการ	1.มีความพร้อมและมีศักยภาพในการพัฒนา 2.ผลการดำเนินงานเข้าเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนของโครงการ		
4. การดำเนินงาน	1. ใช้เทคนิค SWOT ในการวิเคราะห์บริบทโรงเรียน		
	2. รับนโยบายจากโครงการมาทำแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียน		
	3. ปรับสภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณโรงเรียนให้มีความสวยงาม		
	4. ปรับปรุงห้องเรียนให้เป็น E-classroom	สร้างห้องศูนย์การเรียนรู้ให้ครบตามกลุ่มสาระ มีสื่อ ICT และ Software ที่เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ในแต่ละวิชา เช่น Tell me more สอนวิชาทางภาษา, Crocodile สอนวิชาวิทยาศาสตร์	
	5.ทำหลักสูตรบูรณาการ และ นำ ภูมิ ปัญญา ท้องถิ่นมา ร่วมในการเรียนการสอน	นำ ICT เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทุกวิชา แต่ไม่เน้นบูรณาการ และภูมิปัญญาท้องถิ่น	นำ ICT เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทุกวิชา และบูรณาการเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น
	6.ครูใช้สื่อ ICT ในการจัดการเรียนการสอน	ทั้งครูและนักเรียนได้ใช้สื่อ ICT ในการเรียนการสอนมากขึ้น	
	7.ครูประเมินผลนักเรียนด้วยแบบบันทึกคะแนนทุกคาบเรียน	นักเรียนได้รับการประเมินทั้งจากแบบสอบและจากรายงานที่ครูให้	ครูและนักเรียนได้ประเมินผลงานร่วมกันเวลาทำรายงาน
	8.ครูรับการนิเทศจากผอ. หัวหน้าวิชาการ และ เพื่อนครูที่อยู่ระดับชั้นเดียวกัน	ครูรับการนิเทศ กำกับ ติดตามงานจากฝ่ายวิชาการโดยผ่านหัวหน้ากลุ่มสาระ	ครูรับการนิเทศโดยใช้รูปแบบปียมิตรสัมพันธ์ เป็นความช่วยเหลือระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน
	9.โรงเรียนมีการประเมินผลภายในหน่วยงานและภายนอกโดย สมศ.		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นวิเคราะห์	ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75	ร.ร.วชิรธรรมสาธิต	ร.ร.สันกำแพง
	10. ได้งบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิผู้ก่อตั้งโรงเรียน และจากการระดมทรัพยากรในท้องถิ่น	ระดมทรัพยากรในท้องถิ่น ขอบริจาคจากผู้ปกครอง และชุมชนเป็นหลัก การสนับสนุนจากภาคเอกชนมีไม่มากและไม่ต่อเนื่อง	
5. ภาพความสำเร็จ	<p>ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีความสามารถและวิสัยทัศน์ ใช้จิตวิทยาในการบริหาร</p> <p>ครูได้รับความรู้และใช้สื่อ ICT ในการสอน กระตือรือร้น และมีความเป็นมืออาชีพ</p> <p>นักเรียนสามารถใช้สื่อ ICT มีความสุขในการเรียนและกล้าแสดงออก</p> <p>โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่พร้อมด้วยสื่อ ICT ภูมิทัศน์สวยงาม มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก</p> <p>ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น</p>		
6. เว็บไซต์โรงเรียน	www.thairath75.com	www.wt.ac.th	www.skpschool.net
7. วารสารโรงเรียน	-	วชิรธรรมสัมพันธ์	สารสันกำแพง
8. ปัจจัยส่งเสริม	ผู้บริหารมีความสามารถ / ความร่วมมือจากบุคลากร / การเข้าร่วมโครงการ		
9. ปัจจัยอุปสรรค	บุคลากรไม่เพียงพอ / ครูมีปัญหการใช้สื่อ ICT / งบประมาณไม่เพียงพอ		

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ: การศึกษาแบบข้ามกรณี ได้ดังภาพที่ 4.23

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.23 การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ: การศึกษาแบบข้ามกรณี

การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ เมื่อวิเคราะห์แบบข้ามกรณีแล้วพบว่าโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก อยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ครูสามารถจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยพานักเรียนไปเรียนรู้รอบๆบริเวณโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิไทยรัฐทำให้มีเงินทุนมาปรับปรุงโรงเรียนจนมีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนของครูมีการใช้สื่อ ICT ซึ่งมีพร้อมอยู่ในห้องเรียนที่เรียกว่า ห้อง E-classroom ถึงแม้ว่าสภาพของโรงเรียนและสภาพของนักเรียนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นชนบทอยู่มาก แต่โรงเรียนปรับการเรียนการสอนให้มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยคล้ายกับสังคมเมือง และเมื่อได้เป็นต้นแบบก็มีผลให้โรงเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนภายนอกมากขึ้น

สำหรับโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ อยู่ในกรุงเทพมหานคร เดิมโรงเรียนเน้นเรื่องการจัดการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ให้กับนักเรียนอยู่ก่อนแล้วเมื่อเข้าสู่โครงการจึงเป็นเหมือนแรงช่วยผลักดันให้งานด้าน ICT ของทางโรงเรียนยิ่งโดดเด่นมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากโรงเรียนมีลักษณะแบบเมืองประกอบกับสถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ใจกลางชุมชนเมืองซึ่งมีเนื้อที่จำกัด การจัดการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงไม่เห็นผลเด่นชัดนัก การเรียนการสอนจะเน้นเรื่องเกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มากเป็นพิเศษ

โรงเรียนสันกำแพง เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ อยู่ในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สถานที่ตั้งโรงเรียนอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่เพียง 10 กิโลเมตรและโรงเรียนตั้งอยู่ท่ามกลางสถานที่ราชการ รวมถึงตลาดสดสันกำแพง และวัดโรงเรียนสามัคคี จึงมีผลให้สามารถจัดการเรียนการสอนจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเนื่องจากอยู่ในท้องถิ่นที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก นักเรียนจึงมีโอกาสดูแลเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าเด็กในเมือง เมื่อเข้าสู่โครงการโรงเรียนได้ปรับปรุงห้องปฏิบัติการแยกตามกลุ่มสาระ และมีสื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนมากขึ้นจึงมีผลให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีดีขึ้น

กรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็มีต้นทุนที่ดีก่อนจะเข้าสู่โครงการซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนเข้าสู่โครงการที่ต้องการเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการพัฒนา จากนั้นเมื่อโรงเรียนรับนโยบายไปปฏิบัติก็สามารถประสบผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็วภายใน 1 ปีหลังจากเข้าร่วมโครงการผ่านการประเมินได้เป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน โดยโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีความพร้อมทั้งในเรื่องเงินทุนสนับสนุนและ

สถานที่ตั้งของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ การเรียนการสอนเน้นด้านบูรณาการแบบข้ามกลุ่มสาระแต่เนื้อหาวิชาคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนยังไม่ลงลึกเท่ากับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากนักเรียนยังเป็นเด็กเล็กการเรียนการสอนจึงจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกใช้อุปกรณ์ให้เกิดความคุ้นเคยก่อนในขั้นต้นสำหรับเป็นพื้นฐานในการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ที่อยู่ในเขตเมืองมีความชัดเจนในการพัฒนาโรงเรียนให้มีความโดดเด่นในเรื่องของการใช้สื่อเทคโนโลยีและโปรแกรม Software ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ มากกว่าโรงเรียนอื่น แต่ไม่เน้นเรื่องของการบูรณาการหรือการเรียนรู้ออกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพราะสถานที่ตั้งของโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยนัก สำหรับโรงเรียนสันกำแพงมีความได้เปรียบทางด้านมีแหล่งเรียนรู้หลากหลายและมีการจัดการเรียนการสอนโดยให้ครูและนักเรียนสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้ จึงทำให้ทั้ง 3 โรงเรียนมีแนวโน้มที่จะประสบผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่โครงการกำหนดไว้ นอกจากนี้ต้นทุนดีแล้วทั้งสามโรงเรียนยังมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีความต้องการร่วมกันที่จะพัฒนาโรงเรียนจึงเป็นปัจจัยส่งเสริมการดำเนินงานให้กับโรงเรียน และถึงแม้ว่าโรงเรียนจะประสบปัญหาขาดงบประมาณ ปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอ หรือครูมีปัญหาในการใช้สื่อ ICT แต่ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ เพียงแต่บุคลากรต้องมีความมุ่งมั่นในการที่จะพัฒนาโรงเรียน ก็จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ไปได้ ดังเช่นโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศทั้ง 3 แห่งนี้ได้ปฏิบัติมาแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ วิเคราะห์แบบข้ามกรณีระหว่างโรงเรียนระดับประถมศึกษา กับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครและโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กรณีศึกษาเป็นโรงเรียนต้นแบบในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน รุ่นที่ 1 จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วย กรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนระดับประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเมือง ได้แก่ โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต กรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเมือง ได้แก่ โรงเรียนสันกำแพง ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นเวลา 4 เดือน เก็บข้อมูลจากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน รวมถึงเจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน และจากการสังเกตของผู้วิจัย การสนทนากลุ่มกับนักเรียน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ลงข้อสรุปแบบอุปนัย และวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบข้ามกรณีเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนวชิรธรรมสาธิตและโรงเรียนสันกำแพง ประสบความสำเร็จผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ นั้นเกิดจากการที่โรงเรียนเหล่านี้มีการวางแผนการดำเนินงานในแต่ละด้านตามกรอบกลยุทธ์ของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันและมีการบริหารจัดการภายในโรงเรียน โดยผู้บริหารและบุคลากรที่มีความกระตือรือร้นและมีพลังกายพลังใจในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเต็มเปี่ยม นอกจากนี้ยังร่วมถึงการได้รับความร่วมมือจากนักเรียน ผู้ปกครองและคนในชุมชน กว่าที่จะมาถึงวันนี้โรงเรียนทั้ง 3 แห่งได้ผ่านการฝันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มากมายซึ่งแต่ละโรงเรียนก็จะพบเจอปัญหาระหว่างการดำเนินงานที่มีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน แต่ทั้ง 3 โรงเรียนก็สามารถหาหนทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคมาได้จนถึงวันนี้โรงเรียนทั้ง 3 แห่งได้พัฒนาขึ้นเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพมีสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพของชุมชนเทียบเท่าโรงเรียนชั้นนำทั่วไป การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศว่ามีวิธีดำเนินการด้านต่าง ๆ เป็นเช่นไร และมีความสำเร็จใดเกิดขึ้นบ้าง การดำเนินงานจะนำเสนอใน 8 ด้านดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการจัดทำหลักสูตร

โรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ จะมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 และมีการบูรณาการโดยโรงเรียนที่มีความพร้อมด้าน ICT อย่าง โรงเรียนวชิรธรรมสาธิตก็จะเน้นการใช้สื่อเทคโนโลยีในการบูรณาการเข้ากับกลุ่มสาระอื่น ๆ โรงเรียนสันกำแพงอยู่ในท้องถิ่นซึ่งเอื้ออำนวยต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบูรณาการ โรงเรียนก็ได้ดำเนินการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเนื้อหาตามกลุ่มสาระ และตาม ระดับชั้น ส่วนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งเนื้อหาแต่ละกลุ่มสาระ เอื้อต่อการบูรณาการข้ามสาระกันได้และโรงเรียนยังตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนจึงสามารถบูรณาการได้ ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระและสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนได้อย่าง เหมาะสม ส่วนขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรของทั้ง 3 โรงเรียนก็จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ โรงเรียนจะใช้หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักแล้วจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนให้เหมาะสม กับบริบทของโรงเรียน การทำหลักสูตรนั้นทางโรงเรียนจะดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการ สถานศึกษาและผู้ปกครองเครือข่าย ดังนั้นหลักสูตรของโรงเรียนจะตรงกับความต้องการของ ผู้เรียนและเป็นไปในแนวทางที่ชุมชนต้องการเช่นกัน

1.2 ด้านการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 แห่งต่างยึดหลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และได้นำทักษะกระบวนการกลุ่มมาใช้เพื่อให้ นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ และสามารถทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ ลักษณะการเรียนการสอนของครูจะเปลี่ยนจากผู้ให้ทั้งหมดเป็นการให้นักเรียนฝึก ค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเปลี่ยนจากครูอธิบายเป็นนักเรียนนำเสนอผล การศึกษาค้นคว้าแล้วครูช่วยเพิ่มเติมความรู้ในส่วนที่ยังขาด ยกเว้นในระดับประถมศึกษาที่ครู อาจจะต้องอธิบายให้อยู่มาก แต่นักเรียนก็เริ่มที่จะค้นคว้าศึกษาด้วยตนเองมากขึ้น โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาจะเน้นให้นักเรียนได้ค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แล้วทำงานส่งใน ลักษณะรายงานการศึกษาค้นคว้ามีทั้งทำเดี่ยวและทำเป็นกลุ่ม ในการทำงานนักเรียนจะได้ฝึก การใช้เทคโนโลยีสื่อ ICT ด้วยทั้งในขั้นตอนของการค้นคว้าข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล ส่วน โรงเรียนระดับประถมศึกษาจะเน้นให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดโดยเขียนออกมาในรูปแบบ งาน มีผลงานการประดิษฐ์สิ่งของ ลักษณะการใช้สื่อ ICT จะเน้นที่การใช้สื่อประกอบการเรียนการ สอนของครูมากกว่า เพราะนักเรียนระดับประถมศึกษายังไม่พร้อมที่จะใช้เทคโนโลยีอย่างจริงจังแต่ สามารถให้นักเรียนได้คุ้นเคยและรู้จักเทคโนโลยีในเบื้องต้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับ ระดับมัธยมศึกษาต่อไปได้

1.3 ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การจะเป็นโรงเรียนต้นแบบที่เน้นในด้านการใช้สื่อ ICT โรงเรียนต้องสร้างห้องเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้มีความพร้อมและมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น เช่น มีห้องสมุด มีห้อง e-learning หรือห้องสำหรับการสืบค้นข้อมูลและเป็นห้องที่นักเรียนสามารถใช้สื่อ ICT ได้อย่างหลากหลายตามความต้องการ เช่น ใช้ฝึกการออกเสียงในวิชาทางด้านภาษา หรือฝึกทำแบบฝึกหัดใน e-book หรือในเว็บไซต์ต่าง ๆ ปรับเปลี่ยนสภาพภายในโรงเรียนให้ดูสวยงามเป็นระเบียบภายในห้องเรียนและห้องศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ จะต้องมีคอมพิวเตอร์สำหรับใช้ในการเรียนการสอนและสามารถสืบค้นข้อมูลได้ มีจอโปรเจคเตอร์ขนาดใหญ่เพื่อแสดงภาพให้นักเรียนได้เห็นโดยพร้อมกันทั้งห้องอย่างชัดเจน โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาจะมีโปรแกรม Software มากกว่าระดับประถมศึกษา เพราะโรงเรียนมัธยมจะมีเนื้อหาวิชาที่ลึกซึ้งมากกว่า เช่น วิชาวิทยาศาสตร์นั้นสามารถแยกออกเป็นวิชาฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา การมี Software ที่ทันสมัยและเหมาะกับการใช้งานแต่ละวิชา ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในวิชานั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะช่วยให้การเรียนการสอนมีความปลอดภัย และนักเรียนสามารถเข้าใจในบทเรียนได้มากยิ่งขึ้น สำหรับระดับประถมศึกษาถึงแม้ว่านักเรียนอาจจะไม่ค่อยเน้นการใช้สื่อ ICT แต่ครูสามารถนำบทเรียน CAI หรือแผ่นซีดี วีซีดี เพื่อการศึกษา มาเปิดให้นักเรียนได้เรียนรู้ เพราะสื่อเหล่านี้จะเป็นการสร้างความสนใจนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นเมื่อได้เห็นสื่อที่หลากหลาย นอกจากนี้โรงเรียนจะมีแหล่งเรียนรู้ที่มากขึ้นแล้วก็ต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถใช้บริการห้องต่าง ๆ ได้บ่อยครั้ง จึงจะทำให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนและเกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นแล้วแต่ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับนักเรียน แนวโน้มต่อไปก็คือโรงเรียนจะต้องปรับปรุงคุณภาพห้องเรียนให้ห้องเรียนปกติมีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถเรียนทุกวิชาได้ในห้องเดียว นักเรียนไม่ต้องรอคิดการใช้ห้องศูนย์การเรียนรู้ที่มีจำนวนจำกัด

1.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร

การจะพัฒนาโรงเรียนได้ก็ต้องทำให้บุคลากรมีความตระหนักในการพัฒนาตนเองเสียก่อน เช่น เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน และเรียนรู้การใช้สื่อเทคโนโลยีให้มากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าครูยอมเปิดใจรับเทคโนโลยี การฝึกอบรมต่าง ๆ ก็เกิดประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งจะมีผลให้โรงเรียนสามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นโรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 แห่งต่างก็ดำเนินการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมครูในโรงเรียนในเรื่องเกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยี และการใช้โปรแกรมต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ทั้งเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้และการจัดอบรมภายในโรงเรียนโดยครูในโรงเรียนเป็นผู้อบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนครูท่านอื่นในโรงเรียนอีกที หรือที่เรียกว่า SBT (School Base Training) และการส่งบุคลากรของโรงเรียนไปรับ

การอบรมจากภายนอก นอกจากอบรมเรื่องเกี่ยวกับการใช้สื่อ ICT แล้วก็ยังให้โอกาสครูในโรงเรียน ได้พัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพสามารถสมัครเข้าร่วมอบรมในโครงการอื่น ๆ ที่จะมีประโยชน์ต่อ ตัวครูและการพัฒนางานสอนที่รับผิดชอบ การพัฒนาบุคลากรของทั้ง 3 โรงเรียน จัดเป็นกิจกรรม ต่อเนื่องในยุคปฏิรูปการศึกษาครูมักจะได้เข้าอบรม ฝึกปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ครูเกิดการ เรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

1.5 ด้านการบริหารจัดการ

โรงเรียนได้ปรับโครงสร้างการบริหารโรงเรียนใหม่ให้สอดคล้องกับแนวคิดของโครงการ หนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ซึ่งได้แบ่งหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนออกเป็นฝ่ายตามความ เหมาะสมเพื่อให้การปฏิบัติงานในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เป็น องค์กรขนาดเล็กการบริหารจัดการสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว และครูทุกคนมีส่วนร่วมใน การแสดงความคิดเห็นต่องานของโรงเรียนทุกครั้ง ส่วนโรงเรียนวชิรธรรมสาธิตและโรงเรียนสัน กำแพงเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ การประชุมใหญ่ทั้งโรงเรียนมีไม่บ่อยนักส่วนใหญ่จะใช้วิธีกระจาย ตามฝ่ายงานที่เกี่ยวข้องให้มีการจัดประชุมหรือให้ได้ข้อสรุปแล้วส่งตัวแทนมาประชุมกับฝ่าย บริหารอีกครั้ง ก็จะช่วยให้การทำงานในองค์กรใหญ่มีความสะดวกรวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพ ในการทำงานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนยังต้องใช้การเสริมแรงให้กับครูและบุคลากรใน โรงเรียนให้มีกำลังใจในการทำงาน เช่นการจัดเลี้ยงต้อนรับและอำลาตำแหน่ง การให้ของขวัญวัน เกิด เป็นต้น การบริหารจัดการทุกอย่างในโรงเรียนต้องมีการวางแผนที่ชัดเจนแน่นอน และ กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการสำหรับติดตามงานได้ โรงเรียนได้ทำการประกันคุณภาพ สถานศึกษาโดยรับการประเมินภายนอกจาก สมศ. และทำรายงานการดำเนินงานในแต่ละปี การศึกษาเป็นเอกสารเผยแพร่การทำงานในรอบปีที่ผ่านมาจากทางโรงเรียน

1.6 ด้านการประชาสัมพันธ์

การเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันทำให้กรณีศึกษาเป็นที่รู้จักและยอมรับของสังคมมากขึ้น มี โรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ มาศึกษาดูงานโรงเรียนตลอดทั้งปีทางโรงเรียนได้จัดกลุ่มนักเรียน สำหรับต้อนรับแขกผู้มาเยือนซึ่งเป็นการฝึกนักเรียนให้มีความกล้าแสดงออกและสามารถช่วยเหลือ งานโรงเรียนได้ นอกจากนี้โรงเรียนได้จัดทำเว็บไซต์ และวารสารของโรงเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์ ข่าวให้บุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนได้รับทราบข่าวสารความเคลื่อนไหว รวมถึงการจัด ประชุมผู้ปกครอง และการที่โรงเรียนส่งนักเรียนไปร่วมงานกับชุมชนก็เป็นการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนด้วยอย่างหนึ่ง นอกจากนี้โรงเรียนสามารถเผยแพร่เรื่องราวข่าวสารของโรงเรียนผ่านทาง วิทยุท้องถิ่น และสถานีโทรทัศน์ที่จัดรายการเกี่ยวกับการศึกษาได้อีกด้วย

1.7 ด้านการประเมินผล

โรงเรียนได้จัดให้มีการประเมินผลผู้เรียนตามแนวคิดของหลักสูตรใหม่ ประเมินตามสภาพจริงและทำในรูปแบบที่หลากหลาย การจัดสอบเพื่อวัดผลมีจำนวนน้อยลงเพราะการประเมินให้ความสำคัญกับคะแนนเก็บเพื่อดูพัฒนาการของนักเรียนเป็นหลัก นอกจากนี้ในส่วนของครู ทางโรงเรียนก็จัดให้มีระบบนิเทศติดตามงานแต่เป็นในรูปแบบของกัลยาณมิตร และมีการจัดทำผลการประเมินการทำงานของครู และฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน รวมถึงการดำเนินงานของโรงเรียนด้วย เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพภายนอกและก้าวสู่มาตรฐานสากล เตรียมรับการประเมินคุณภาพการศึกษาจาก สมศ.

1.8 ด้านงบประมาณ

งบประมาณเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็ได้วางแผนการใช้งบประมาณอย่างรอบคอบ โดยจัดทำแผนงบประมาณประจำปีไว้ล่วงหน้า และการพัฒนาก่อนรับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนประสบปัญหาเรื่องงบประมาณจากโครงการมาล่าช้ากว่ากำหนดโรงเรียนจึงต้องแก้ไขปัญหาโดยนำเงินของโรงเรียนที่ได้จากการระดมทรัพยากรมาใช้ก่อน โดยไม่รบกวนงบประมาณจากโครงการเพียงอย่างเดียวซึ่งเงินสนับสนุนของทางโรงเรียนได้มาจากเงินสนับสนุนรายหัวจากรัฐบาล และเงินงบประมาณจากโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน การเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์รวมถึงค่าใช้จ่ายเรื่องอุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า และหนังสือเรียน ทางโรงเรียนได้เรียนเก็บเงินสนับสนุนการเรียนการสอนจากผู้ปกครอง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่จะเข้าใจในสภาพของโรงเรียนและร่วมบริจาคสมทบในกองทุนของโรงเรียนตามกำลังทรัพย์ของตน

2. ภาพความสำเร็จ

กรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนได้เป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันรุ่นที่ 1 ซึ่งภาพความสำเร็จของทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็มีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากภาพความสำเร็จเป็นเป้าหมายของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันที่ได้กำหนดไว้แล้วตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโครงการว่าต้องการให้มีผลผลิตด้านใดเกินขึ้นอย่างไร เมื่อได้เป็นโรงเรียนต้นแบบก็ทำให้มีโรงเรียนต่าง ๆ ให้ความสนใจอยากไปศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก ความสำเร็จใน 5 ด้านประกอบด้วย 1) ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ และใช้หลักจิตวิทยาในการบริหาร 2) ครูจัดการเรียนการสอนเน้นการใช้ ICT มีความกระตือรือร้น และพัฒนาสู่การเป็นครูมืออาชีพ 3) นักเรียนมีความสุขในการเรียนสามารถใช้ ICT ได้ และมีความกล้าแสดงออก 4) โรงเรียนมีภูมิทัศน์สวยงามได้รับการพัฒนาให้มีสื่อ ICT ที่ทันสมัย ทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับมากขึ้น

และได้เป็นต้นแบบการปฏิรูปการศึกษา 5) ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนมากขึ้น

การดำเนินงานของโรงเรียนในช่วงก่อนรับการประเมินเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน ทุกโรงเรียนต่างก็ประสบกับปัญหาซึ่งมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป แต่โรงเรียนต่างก็ได้พยายามหาหนทางแก้ไขปัญหานั้น จนในที่สุดก็สามารถผ่านการประเมินเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน จากประสบการณ์ที่ผ่านมาของทั้ง 3 โรงเรียนสามารถสรุปเป็นปัจจัยส่งเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคพร้อมเสนอแนวทางแก้ไขได้ดังนี้

3. ปัจจัยส่งเสริม

ปัจจัยส่งเสริมเป็นเหมือนแรงส่งเสริมทางบวกให้โรงเรียนสามารถดำเนินการต่อไปได้จนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากการวิจัยพบว่าการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบมีปัจจัยส่งเสริมดังนี้

- ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ และมีวิสัยทัศน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนสามารถประสบความสำเร็จได้ แม้จะพบกับอุปสรรคแต่ผู้บริหารสามารถหาทางแก้ไขได้และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ให้ดีขึ้นต่อไป
- ความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นการทำงานขององค์กรที่มีหลายฝ่ายประกอบเข้าด้วยกันจึงต้องอาศัยความร่วมมือในการปฏิบัติงาน จึงจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี
- การเข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน โรงเรียนจะได้รับความช่วยเหลือจากโครงการโดยรับมอบเงินสนับสนุนเพื่อนำไปพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีสื่อ ICT มากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ยังได้แนวทางในการพัฒนาโรงเรียน และมีการประเมินเพื่อประกาศเป็นโรงเรียนต้นแบบเหมือนเป็นการให้รางวัลแก่สถานศึกษาทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับและเกิดความกระตือรือร้น อยากรพัฒนาโรงเรียนต่อไป

4. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางแก้ไข

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคคือสิ่งที่ส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนต้องมีปัญหา ดังนั้นจึงต้องเร่งหาทางแก้ไขให้หมดไปเพื่อให้การดำเนินงานสามารถดำเนินการต่อไปได้จนประสบผลสำเร็จ จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ ได้แก่

- บุคลากรไม่เพียงพอ โรงเรียนจึงต้องให้ครูรับผิดชอบงานสอนและรับผิดชอบงานฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วย ซึ่งมีผลทำให้ครูไม่มีเวลาในการพัฒนาการสอน และทำสื่ออย่างเต็มตาม ศักยภาพ บุคลากรท้อแท้และรู้สึกเครียดกับงานที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นผู้บริหารจึงใช้ หลักการบริหารแบบสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูได้รับสวัสดิการที่ดี และร่วมให้คำแนะนำ หาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการทำงานให้กับครู
- ครูมีปัญหาในการใช้สื่อ ICT ข้อจำกัดของครูต่อการใช้สื่อเทคโนโลยี คือครูบางท่านมีอายุ มากจึงไม่ค่อยได้ใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอน และครูบางส่วนยังใช้เทคโนโลยีอย่างไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร แก้ไขโดยโรงเรียนจัดการอบรมความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี และเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้กับครูอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้ระบบ SBT (School Base Training) คือครูในโรงเรียนที่มีความสามารถจัดการอบรมให้กับ เพื่อนครูในโรงเรียน
- งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ และเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ได้รับการจัดสรรจากโครงการมี ความล่าช้าในการส่งมอบ โรงเรียนจึงต้องแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งพาตนเอง ระดม ทรัพยากรในชุมชน ทั้งวิธีขอรับการบริจาคและใช้เครดิตสินค้าจากร้านค้า เช่าซื้ออุปกรณ์ ICT มาใช้ในโรงเรียนก่อนแล้วจึงผ่อนชำระเป็นงวด ซึ่งมีข้อดีสำหรับโรงเรียน คือ โรงเรียน ไม่ต้องทุ่มเงินงบประมาณไปกับการซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และถ้าหากเครื่อง คอมพิวเตอร์มีปัญหาสามารถเรียกให้บริษัทที่ให้เช่าซื้อมาซ่อมบำรุงเครื่องให้ได้เป็นการ ลดภาระเรื่องค่าใช้จ่ายให้กับโรงเรียนได้

อภิปรายผล

โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเป็นนโยบายจากรัฐบาลที่เป็นแรงผลักดันให้ โรงเรียนที่มีศักยภาพในการพัฒนาได้เร่งตัวเองให้พัฒนาอย่างเต็มที่จนเกิดผลการเปลี่ยนแปลงที่ เห็นได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งในส่วนของภูมิทัศน์ในโรงเรียน และการ จัดสร้างห้องเรียนที่มีสื่ออุปกรณ์ทางเทคโนโลยี ลักษณะการจัดการเรียนการสอนของครูที่ เปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นให้มีการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้นรวมถึงวัฒนธรรม โรงเรียนที่กลายเป็นโรงเรียนเปิด มีคนสนใจมาเยี่ยมชมงานโรงเรียนบ่อยครั้งมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นแรงผลักดันให้บุคลากรภายในโรงเรียนมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองให้มีความเป็น ครูมืออาชีพมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาก็ส่งผลต่อ พฤติกรรมของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในส่วนที่ดีและส่วนที่ต้องปรับปรุง ในด้านดีเช่น นักเรียนมีความสามารถในการสืบค้นข้อมูล สามารถใช้โปรแกรม power point ใช้สื่อ ICT ได้ดีขึ้น

และมีความกล้าแสดงออก ในส่วนที่ต้องปรับปรุง เช่น นักเรียนเขียนหนังสือไม่ถูกต้องมากขึ้น ลายมือไม่สวย อ่านเพื่อคิดวิเคราะห์น้อยลง เป็นต้น ถึงแม้ว่ากลยุทธ์ต่าง ๆ ที่วางแผนไว้จะมาจาก หลักทฤษฎีที่ดี แต่ในทางปฏิบัตินั้นคุณภาพที่เกิดขึ้นยังไม่เต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ ยังต้องมีการพัฒนา คุณภาพให้มีต่อไปจนเข้าสู่มาตรฐานสากลและเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินโครงการ ทั้ง 3 กรณีศึกษาและศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตอนนี้เป็นเพียงความสำเร็จส่วนหนึ่งยังต้องพัฒนาต่อไปอีกในอนาคตจึงจะเห็นเป็นภาพ ความสำเร็จอย่างแท้จริงของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

จากผลการวิจัยเรื่องการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ผู้วิจัยได้ ขอส่งแก่สำหรับนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

จากผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานในด้านการจัดทำหลักสูตรไม่มีการเปลี่ยนแปลงไป จากเดิม เนื่องจากโรงเรียนเพิ่งเปลี่ยนหลักสูตรใหม่ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปีพ.ศ.2544 หลักการและเป้าหมายของหลักสูตรขั้นพื้นฐานนั้นมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดทำ หลักสูตรของโครงการอยู่แล้ว โรงเรียนจึงดำเนินการตามปกติ ด้านการจัดการเรียนการสอนยังคง ยึดหลักการเดิมคือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้ทักษะกระบวนการกลุ่ม ถึงแม้ว่าครูบางท่านจะใช้ สื่อ ICT ไม่เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพเท่าที่ควรแต่ครูก็ได้เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจาก แบบเดิมมาใช้สื่อ ICT มากขึ้นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นครูมืออาชีพที่ครูสามารถพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ การที่ครูมีความเป็นมืออาชีพนั้นสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนใน ฝัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ที่ต้องการให้ครูในโรงเรียนมีความเป็นครูมืออาชีพ นอกจากนี้ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนมีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิมแต่การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ยังไม่เกิด ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในส่วนของแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน โรงเรียนที่อยู่ในเมืองไม่ค่อยได้ใช้ให้ เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าเท่าที่ควรอาจเพราะแหล่งเรียนรู้ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการ สอน แต่โรงเรียนที่อยู่ในส่วนภูมิภาคจะมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มากเป็นโอกาสอันดีสำหรับนักเรียน ที่จะได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาเหล่านั้น นักเรียนควรได้ไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้รอบ ๆ บริเวณ โรงเรียนให้มากขึ้นเพราะเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและเป็นโอกาสในการสร้างความตระหนักให้ นักเรียนได้รู้จักเรียนรู้เพื่อเข้าใจสภาพชุมชนของตนอย่างแท้จริง การใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ควร คำนึงถึงความคุ้มค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ครูควรจัดให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้แหล่ง เรียนรู้อย่างทั่วถึงและบ่อยครั้ง ในส่วนของการพัฒนาบุคลากร ทุกโรงเรียนต่างก็ให้การสนับสนุน

อย่างเต็มที่ แต่ไม่ค่อยเกิดผลในทางปฏิบัติเนื่องจากครูไม่ได้นำความรู้ที่ได้รับการอบรมมาใช้อย่างเต็มที่เพราะติดปัญหาเรื่องภาระงานประจำที่มีอยู่มากทำให้ไม่มีเวลาในการฝึกใช้ตามที่ได้รับรู้มา นอกจากนี้อายุที่มากขึ้นก็มีผลต่อการรับรู้ของครูด้วยเช่นกัน ครูส่วนใหญ่จะเป็นครูที่มีอายุเฉลี่ย 50 ปีจึงคิดว่าตนเองใกล้จะเกษียณอายุราชการแล้วไม่จำเป็นต้องเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีก็ได้จึงเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียน ในส่วนปัญหาขาดบุคลากรครูเป็นปัญหาใหญ่ระดับประเทศที่โรงเรียนส่วนใหญ่มักจะประสบและยังไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ ผลจากการวิจัยพบว่าการประชาสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ผู้ปกครองและชุมชนจะได้รับทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวของทางโรงเรียนได้รู้ทิศทางการพัฒนา และสามารถให้ความช่วยเหลือสนับสนุนงานของโรงเรียนได้ เมื่อมีคณาภายนอกมาศึกษาดูงานโรงเรียน นับเป็นผลดีที่โรงเรียนจะมีภาคีเครือข่ายได้ช่วยเหลือโรงเรียนอื่น ๆ โดยเป็นตัวอย่างและให้แนวทางในการปฏิบัติกับโรงเรียนเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนต้นแบบเองก็ควรที่จะส่งบุคลากรของโรงเรียนไปศึกษาดูงานโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นด้วยเพราะจะได้เห็นความสำเร็จและเห็นปัญหาในการทำงานแล้วนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนและรักษาระดับคุณภาพของโรงเรียนให้คงอยู่ต่อไป การประเมินผลในโรงเรียนควรเป็นแบบกัลยาณมิตรเพราะไม่ทำให้ครูเกิดความเครียดหรือกดดันในการทำงานมากเกินไป การนิเทศจะช่วยให้ครูสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ และการประเมินผลโดยมุ่งเน้นผลงานจะเป็นแรงผลักดันให้ครูมีกำลังใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น การดำเนินงานด้านงบประมาณหากมีการวางแผนบริหารจัดการที่ดีก็สามารถทำให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับโรงเรียนในฝันนั้นการเช่าซื้อคอมพิวเตอร์ถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการใช้งบประมาณเนื่องจากโรงเรียนไม่ต้องเสียงบประมาณจำนวนมากไปกับการซื้อคอมพิวเตอร์ แต่ใช้วิธีผ่อนค่าเช่าไปจนหมดสัญญาระหว่างใช้งานถ้าเครื่องมีปัญหาก็สามารถเรียกใช้บริการจากบริษัทที่เช่าซื้อทำให้โรงเรียนไม่ต้องเสียงบประมาณในการซื้อและซ่อมบำรุงเครื่องคอมพิวเตอร์มากนัก เงินส่วนที่เหลือจากการเช่าซื้อสามารถนำไปพัฒนาในด้านอื่นได้อีกด้วย

การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่ศึกษาประสบความสำเร็จสอดคล้องกับที่ สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2545) กล่าวไว้ว่า ยุทธศาสตร์ที่ใช้เป็นรูปแบบในการปฏิรูปเพื่อสร้างเด็กยุคใหม่ให้มีคุณภาพ มี 4 ด้าน คือ 1) การกระจายอำนาจในการบริหาร การตัดสินใจ ซึ่งโรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 แห่งต่างก็ใช้วิธีนี้ในการบริหารจัดการโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่จะเน้นการทำงานที่แบ่งเป็นฝ่าย 2) การมีส่วนร่วมของผู้มีประโยชน์ได้เสีย ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่โรงเรียนต้นแบบได้ทำคือ การระดมทรัพยากรจากชุมชนผู้ปกครองต้องจ่ายเงินเพื่อการศึกษาของบุตรหลานบ้างเพื่อให้โรงเรียนมีเงินสำหรับการพัฒนา 3) การประกันคุณภาพ โรงเรียนต้นแบบต่างก็มี

ระบบประกันคุณภาพทั้งภายในและจากภายนอกโดย สมศ. และ4) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็จัดการศึกษาในรูปแบบนี้จึงเป็นสิ่งที่ทำให้โรงเรียนทั้ง 3 แห่งได้รับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

นอกจากนี้กรณีศึกษาข้างต้นได้ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนตามยุทธศาสตร์ของโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการมอบแนวทางในการพัฒนาให้ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546) ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารการศึกษา ที่กล่าวไว้โดย วิโรจน์ สารรัตนะ (2544) ดังนี้ ระบบการบริหารการศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยระบบย่อยได้แก่ ความเป็นองค์กรวิชาชีพโดยครูในโรงเรียน ต้นแบบได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาสู่ความเป็นมืออาชีพ และในโรงเรียนมีการจัดสวัสดิการให้กับครูเพื่อเป็นการจูงใจเพื่อสร้างสรรค์ มีผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยจัดอบรมให้ครูเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักการดังกล่าวจะทำให้โรงเรียนพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ภาพความสำเร็จของโครงการ

ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์จึงจะสามารถวางแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญไม่ควรเปลี่ยนผู้บริหารบ่อยเพราะจะมีผลต่อการปฏิบัติงานเหมือนนโยบายเปลี่ยน สำหรับครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและแนวความคิดต่าง ๆ ให้ทันกับโลกสมัยใหม่ การสอนไม่เพียงแต่ให้ความรู้ แต่ต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนด้วย ต้องทำให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ ICT อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม การทำงานของครูต้องไม่มุ่งเน้นที่จะสร้างผลงานของตนอย่างเดียวแต่ต้องมุ่งที่ตัวนักเรียนเป็นผลผลิตที่สำคัญ พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนมีแนวโน้มดีขึ้นเมื่อโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น และมีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันที่การเรียนการสอนเน้นด้าน ICT การปลูกฝังเรื่องคุณธรรมก็ดูจะน้อยลงนักเรียนจึงมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้นเรื่อย ๆ การที่โรงเรียนพัฒนามาถึงจุดนี้มีใช้ว่าจะประสบความสำเร็จขั้นสูงสุดแล้ว เพราะแท้ที่จริงยังมีด้านอื่น ๆ ในโรงเรียนที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาปรับปรุง โรงเรียนจึงต้องทำการพัฒนาด้านต่างๆต่อไปอย่างต่อเนื่อง การที่โรงเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนภายนอกมากขึ้นถือเป็นเรื่องที่ดีเพราะชุมชนจะให้การสนับสนุนโรงเรียนมากขึ้นด้วย แต่มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการรับนักเรียนเข้าใหม่เพราะปัจจุบันสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อครูต่อห้องเรียนควรจำกัดให้อยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม เพราะถ้าจำนวนมากเกินไปอาจส่งผลให้เกิดปัญหาในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไปได้ ถึงแม้ว่าผู้ปกครองและชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนมากขึ้นแต่แท้ที่จริงก็ยังไม่

บทบาทในการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างจริงจังนัก แต่ก็นับว่าเป็นสัญญาณอันดีว่าผู้ปกครอง และชุมชนยังให้ความสำคัญกับโรงเรียน คอยช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นผลให้โรงเรียนสามารถพัฒนามาได้อย่างทุกวันนี้ หากผู้ปกครองและชุมชนได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทในการดูแลบริหารโรงเรียนมากกว่านี้ก็จะทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งอย่างแท้จริง คนในชุมชนสามารถจัดการศึกษาให้ชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัจจัยส่งเสริม

หากกล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบ จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนต่างก็มีส่วนส่งเสริมการดำเนินงานของโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะผู้บริหารผู้ซึ่งมีหน้าที่ทำให้เกิดการพัฒนาและช่วยประสานงาน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จได้ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ วันทนา เมืองจันทร์ (2542) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารทุกคนควรมีวิสัยทัศน์ในการมองภาพอนาคตของสถานศึกษาไว้ล่วงหน้า แล้วพยายามก้าวไปให้ถึงในสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตให้ได้ การที่ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ไว้เพื่อเป็นเป้าหมายในการทำงานทำให้บุคลากรในสถานศึกษามีขวัญและแรงจูงใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เพราะวิสัยทัศน์จะแสดงให้เห็นถึงขอบข่ายของงานที่จะต้องทำ โดยต้องมีการสร้าง ความเข้าใจร่วมกัน วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาควรจะต้องจำกัดเฉพาะสิ่งที่สถานศึกษาคิดว่าทำได้ดี เป็นจุดแข็งแกร่งของสถานศึกษาเพราะในเวลาจำกัดที่กำหนดขึ้น สถานศึกษาคงไม่สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างให้สำเร็จได้ควรทำเป็นเรื่อง ๆ ไปแล้วจึงกำหนดวิสัยทัศน์ใหม่ในอีก 1-5 ปีข้างหน้า การจะกำหนดวิสัยทัศน์ที่ดีได้นั้นต้องมาจากการวิเคราะห์โรงเรียนโดยใช้เทคนิค SWOT สรรวจ สภาพแวดล้อมภายใน จุดแข็ง จุดอ่อน สิ่งเกื้อหนุน และปัญหาอุปสรรค ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 แห่งที่ประสบความสำเร็จต่างก็มีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และได้ทำการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนด้วยเทคนิค SWOT มาแล้ว สรุปว่าปัจจัยส่งเสริมการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบเกิดจาก ผู้บริหารและความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน และการได้เข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน เปรียบเหมือนการเสริมแรงให้โรงเรียนได้พัฒนาต่อไปอีก เพราะโครงการนี้เป็นนโยบายจากส่วนกลางเมื่อรับนโยบายมาแล้วก็ต้องปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามที่กำหนด และทางโครงการได้กำหนดระยะเวลาในการพัฒนาเพื่อรับการประเมินผลไว้ด้วยจึงเป็นแรงผลักดันให้โรงเรียนต้องเร่งพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จโดยเร็ว

4. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

จากการวิจัยพบว่าอุปสรรคสำคัญของการดำเนินงานส่วนมากมาจากปัญหาเรื่องบุคลากรเป็นหลัก คือบุคลากรไม่เพียงพอ และบุคลากรขาดทักษะในการใช้สื่อ ICT ซึ่งปัญหาแรกยังไม่มี การแก้ไขอย่างเด่นชัดเพราะเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องแก้ทั้งระบบทั่วประเทศ โรงเรียนต้นแบบจึงใช้ วิธีแก้ไขโดยให้ครูรับผิดชอบงานสอนและรับผิดชอบงานฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยทำให้ครูบาง ท่านมีภาระงานมากเกินไป นอกจากนี้โรงเรียนได้ใช้วิธีจัดจ้างบุคลากรอัตราจ้างมาช่วยงาน โรงเรียนเพราะไม่สามารถรอการจัดสรรตำแหน่งว่างจากกระทรวงได้บางครั้งก็ได้ครูที่ไม่ได้จบตรง ตามสาขาที่ต้องการมาสอน และอีกปัญหาหนึ่งที่เกิดจากบุคลากร ได้แก่ ปัญหาขาดทักษะใน การใช้คอมพิวเตอร์แม้จะได้รับการฝึกอบรมบ่อยครั้งแต่ครูก็ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ได้ จริง ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยด้านอายุของครู และปัจจัยที่เกิดจากครูมีภาระงานที่หนัก ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนมีอายุมากประมาณ 40-50 ปีขึ้นไปทำให้เกิดการอ่อนล้าในการฝึกอบรม และไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมได้เมื่อเข้ารับการฝึกโปรแกรมใหม่ก็จะลืมการใช้ งานโปรแกรมก่อนหน้า ส่วนปัจจัยภาระงานที่มากเกินไปส่งผลให้ครูไม่มีเวลาในการทบทวน บทเรียนที่ได้รับการอบรมมา ไม่ค่อยได้ฝึกใช้โปรแกรมจึงไม่เกิดความชำนาญ

นอกจากปัญหาเรื่องบุคลากรแล้วพบว่าโรงเรียนต้นแบบมีปัญหาในเรื่องของเงิน งบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโรงเรียนแต่ทั้ง 3 โรงเรียนต่างก็แก้ไขปัญหานี้ได้โดยการ ระดมทรัพยากรจากชุมชน และใช้เครดิตในการเข้าซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้บริหารสามารถ บริหารงบประมาณจนทำให้โรงเรียนผ่านพ้นวิกฤตมาได้

เมื่อโรงเรียนอื่นมาศึกษาดูงานจากโรงเรียนต้นแบบแล้ว ควรพิจารณาถึงแนวทางการ พัฒนาโรงเรียน เลือกรูปแบบปฏิบัติที่เหมาะสมกับโรงเรียนของตนเองเพราะการดูงานจากโรงเรียน ต้นแบบแล้วไม่ใช่จะนำไปปฏิบัติตามได้เหมือนกับโรงเรียนต้นแบบทุกประการ ถ้าบริบทและความ ต้องการแตกต่างกันก็ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการที่เหมือนกัน การมีโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนใน ผืนถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่จะยกระดับโรงเรียนธรรมดาในอำเภอให้กลายเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพดีเท่า เทียมโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในจังหวัด นักเรียนมีทางเลือกในการศึกษาต่อมากขึ้น ไม่ต้องกังวลและ แยกกันเข้าเรียนต่อโรงเรียนที่มีชื่อเสียงที่มีอยู่เพียงไม่กี่แห่ง แต่ในการปฏิบัติพบว่าเป้าหมายของ โครงการบางข้อโรงเรียนยังทำได้ไม่สมบูรณ์ เช่น ผู้เรียนเป็นคนที่สามารถคิดวิเคราะห์ ใฝ่เรียนรู้ ซึ่งตรงจุดนี้โรงเรียนก็ต้องรับไปปรับปรุงพัฒนาต่อไปให้โรงเรียนได้เป็นไปตามเป้าหมายของ โครงการอย่างแท้จริง แต่ก็ถือได้ว่าโครงการนี้เป็นเหมือนรางวัลและแรงเสริมให้กับโรงเรียนได้ พัฒนาขึ้นมาอย่างรวดเร็วอีกขั้นหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะไม่มีโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในผืน

โรงเรียนก็ยังคงดำเนินการพัฒนาอยู่แต่ความสำเร็จอาจจะไม่เห็นเป็นรูปธรรมมากขนาดนี้ โครงการนี้จึงมีข้อดีอยู่มาก แต่ข้อควรปรับปรุงของโครงการก็คือระยะเวลาในการพัฒนาโรงเรียนค่อนข้างน้อย และเงินสนับสนุนก็ได้ล่าช้าทำให้แต่ละโรงเรียนมีความเครียดในการปฏิบัติ ถ้าจะขยายผลโครงการต่อไปอีกในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน ทางโครงการควรจะคัดเลือกผู้บริหารส่งไปช่วยบริหารโรงเรียนนั้น ๆ ด้วย เพื่อจะได้มีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และสามารถตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เรื่องของเงินทุนก็มีส่วนสำคัญต่อการสร้างและพัฒนา โรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในชุมชนห่างไกลไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อาจมีปัญหาในการพัฒนาโรงเรียนให้มีสื่อ ICT ใช้อย่างโรงเรียนในฝันทั่วไปได้

จากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศนั้น แท้ที่จริงก็ยังมีส่วนที่ต้องพัฒนาปรับปรุงให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ได้สมบูรณ์แบบดีเลิศในทุกด้าน แต่การที่โรงเรียนธรรมดาสามารถพัฒนามาจนถึงจุดนี้ก็ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนที่มีการปฏิรูปการศึกษา แม้ว่าจะยังไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์แต่ก็มีแนวโน้มว่าจะพัฒนาต่อไปได้อีกจนอาจถึงจุดหมายเป็นโรงเรียนในฝันของเด็กนักเรียนไทยอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทำให้ทราบรายละเอียดการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ภาพความสำเร็จ ปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคพร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยขอเสนอแนะใน 3 ส่วนสำหรับโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียนที่ต้องการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อให้โรงเรียนประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับโรงเรียนต้นแบบ และเสนอแนะต่อศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนต้นแบบ

โรงเรียนต้นแบบทั้ง 3 แห่งต่างก็มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เหมือนและต่างกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนต่อไป ดังนี้

1.1 การเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันจนได้รับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบ โรงเรียนได้รับการพัฒนาในหลายด้าน จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนมีพัฒนาการอย่างเห็นได้เด่นชัด ปัจจุบันโรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ตามกลุ่มสาระซึ่งประกอบไปด้วยสื่ออุปกรณ์ ICT ที่ทันสมัยครบครัน ดังนั้นควรมีการพัฒนาการใช้สื่ออุปกรณ์ให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ โดยจัดตารางการใช้ห้องให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้

ห้องเรียนอย่างทั่วถึงและบ่อยครั้งเพราะนักเรียนจะได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการเรียนในห้องศูนย์ที่มีสื่ออุปกรณ์ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าห้องเรียนธรรมดา และปลูกฝังการดูแลรักษาอุปกรณ์ ICT ให้นักเรียนเกิดความตระหนักในการใช้งานให้มากขึ้นเพื่อให้อุปกรณ์ต่าง ๆ สามารถใช้งานได้ยาวนานตามอายุการใช้งานและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

1.2 การจัดอบรมให้ครูในโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูที่มีอายุมาก ดังนั้นควรจัดวิทยากรที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มาอบรมให้ความรู้กับครู จะทำให้ครูเกิดความเข้าใจและสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้อบรม ควรจัดอบรมในปริมาณและช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ครูได้มีโอกาสในการฝึกใช้สิ่งที่ได้รับรู้มาอย่างเต็มตามศักยภาพ

1.3 การพัฒนาสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมถ้าหากจะทำให้เกิดประสิทธิผลอย่างรวดเร็วต้องมีการเสริมแรง จากการวิจัยพบว่าครูต้องทำงานหนักมากขึ้นก่อนที่จะได้รับการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบ และการได้เป็นโรงเรียนต้นแบบก็เปรียบเสมือนการได้รับรางวัลอย่างหนึ่งเช่นกัน ดังนั้นภายในโรงเรียนซึ่งยังต้องมีการพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง ฝ่ายบริหารควรคิดหาวิธีเสริมแรงสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูได้มีแรงสำหรับทำงานพัฒนาโรงเรียนต่อไป นอกจากนี้ครูก็ควรหาวิธีเสริมแรงให้กับนักเรียน โดยนำมาใช้ในการปรับพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายอันพึงประสงค์ของโรงเรียนด้วยเช่นกัน

1.4 โรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ จากการศึกษาพบว่ายังต้องมีการพัฒนาต่อไปอีกในหลายด้าน แม้ว่าที่ผ่านมากการดำเนินงานจะทำให้เกิดภาพความสำเร็จในด้านต่าง ๆ มากมายแต่ก็ต้องการพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่องเพื่อคงรักษาคุณภาพมาตรฐานให้คงอยู่ตลอดไปดังต่อไปนี้

1.4.1 ด้านการจัดทำหลักสูตร ควรทำการประเมินและให้มีการปรับหลักสูตรใหม่ตามความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

1.4.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูมีการเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนโดยเน้นด้าน ICT มากขึ้นแต่ยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์กับนักเรียนอย่างเต็มที่ก็ควรมีการปรับกลยุทธ์ใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

1.4.3 ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับการสร้างเท่านั้นแต่ต่อจากนี้ควรให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสื่ออุปกรณ์ที่มีอยู่ให้คงใช้งานได้ตามปกติโดยหามาตรการป้องกันการทำลายสิ่งของ และหาวิธีการซ่อมบำรุงโดยสอนวิธีการให้กับนักเรียนเพื่อสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

1.4.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร จากการศึกษาพบว่าครูได้รับการอบรมบ่อยครั้งแต่ไม่ค่อยเกิดผลทางการปฏิบัติ ดังนั้นควรจัดให้มีการอบรมอย่างต่อเนื่องและให้มีเนื้อหาเหมาะสมกับการนำไปใช้งานจริง และควรมีการประเมินผลหลังจากการฝึกอบรมเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ครูเกิดความกระตือรือร้นอยู่เสมอ

1.4.5 ด้านการบริหารจัดการ จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ควรแบ่งเป็นฝ่ายกระจายงาน เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติและติดตามงานได้สะดวก ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กควรช่วยเหลือกันทำงานไม่ควรแยกเป็นฝ่ายเพราะจะทำให้ภาระงานซับซ้อนเนื่องจากครูมีจำนวนน้อย

1.4.6 ด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นการแสดงให้เห็นภายนอกได้รับทราบข่าวของโรงเรียน ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัยมากขึ้น โดยผ่านทางเว็บไซต์ จากการศึกษาพบว่ายังมีครู และผู้ปกครองรวมถึงนักเรียนอีกบางส่วนที่ไม่ชอบใช้เทคโนโลยีรูปแบบนี้ ดังนั้นโรงเรียนต้องไม่ลืมนวัตกรรมประชาสัมพันธ์แบบอื่น ๆ ด้วยต้องพัฒนาวิธีการอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพและน่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม เช่น การประกาศเสียงตามสาย การทำวารสาร เป็นต้น เพื่อให้การกระจายข่าวมีความหลากหลายและเข้าถึงทุกกลุ่มสังคม

1.4.7 ด้านการประเมินผล การประเมินตามสภาพจริงที่หลายโรงเรียนทำอยู่นั้นเป็นหลักการประเมินที่ดี จากการศึกษาพบว่าบางครั้งการประเมินยังขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ดังนั้นโรงเรียนควรยึดหลักความมีมาตรฐาน ตั้งเกณฑ์การพิจารณาที่แน่นอนสามารถตรวจสอบได้เพื่อให้นักเรียนและชุมชนมีความมั่นใจในคุณภาพของโรงเรียนอย่างแท้จริง

1.4.8 ด้านงบประมาณ จากการศึกษาพบว่าการวางแผนการใช้จ่ายอย่างประหยัด จะช่วยให้โรงเรียนรอดพ้นจากวิกฤตการณ์เป็นหนี้ได้ โรงเรียนควรพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง และตามสภาพของชุมชน ถ้าชุมชนเป็นชนบทก็ต้องสร้างและพัฒนาไปในแนวทางที่นักเรียนจะสามารถใช้ชีวิตอยู่ที่ชุมชนได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพไม่จำเป็นต้องเก่งแบบเดียวกับนักเรียนในเมืองแต่เก่งตามแบบที่ควรเป็น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนอื่น ที่ต้องการนำรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบไปใช้ ควรพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

2.1 จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความพร้อมในการพัฒนาโดยรู้จักสภาพบริบทโรงเรียนของตนเองเป็นอย่างดี จึงสามารถพัฒนาไปอย่างมีเป้าหมายและมีทิศทาง ดังนั้นหากโรงเรียนใดสนใจอยากที่จะประสบความสำเร็จในการพัฒนา ควรทำการ

วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในโรงเรียนเพื่อทราบบริบทของโรงเรียน จากนั้นทำแผนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ และต้องมีการกำกับติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ

2.2 งบประมาณกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญให้การดำเนินงานสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนสามารถหาเงินทุนจากแหล่งอื่น ๆ ได้นอกเหนือจากชุมชน ได้แก่ ภาคเอกชน และจากภาคีเครือข่าย ก็จะสามารถบรรเทาปัญหาการขาดแคลนงบประมาณได้ แต่ในท้ายที่สุดการพัฒนาที่ยั่งยืนก็ควรมาจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ดังนั้นต้องพัฒนาบนพื้นฐานแห่งความพอเพียงพัฒนาตามศักยภาพที่โรงเรียนมี ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.3 การที่โรงเรียนจะประสบความสำเร็จในการทำสิ่งใดนั้น จากการศึกษาพบว่าบุคลากรทุกคนในโรงเรียนถือว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นบุคลากรในโรงเรียนต้องมีการร่วมแรงร่วมใจ รักองค์กร มีความสามัคคีและพร้อมที่จะเสียสละ ท่วมเทในการพัฒนาโรงเรียนอย่างจริงจังจึงจะทำให้โรงเรียนสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆมาได้อย่างโรงเรียนต้นแบบ ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้คือฝ่ายบริหาร และหัวหน้างานฝ่ายต่าง ๆ ต้องสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบกัลยาณมิตรให้มีขึ้นในโรงเรียน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

3.1 จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารจะเป็นผู้นำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน และสามารถพาโรงเรียนให้ผ่านพ้นวิกฤตทั้งเรื่องของการบริหารงานภายในโรงเรียน และการบริหารงบประมาณที่มีปัญหา มาก ดังนั้นศูนย์บริหารโครงการควรจัดอบรมความรู้ในเชิงเทคนิค การบริหารจัดการในเรื่องการบริหารคน บริหารงบประมาณ ฯลฯ ให้กับผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ต้องการจัดให้มีการพัฒนาตามรูปแบบเดียวกันกับโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

3.2 ช่วงเวลาระหว่างการดำเนินการพัฒนาโรงเรียน พบว่า ครูในโรงเรียนมีความเครียดเกิดความกังวลในการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นศูนย์บริหารโครงการควรส่งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไปตรวจเยี่ยมเพื่อให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูได้ทราบแนวทางการพัฒนาเพื่อลดความเครียดในการทำงาน และเป็นส่วนหนึ่งของการกำกับติดตามงานของโครงการอย่าง เป็นกัลยาณมิตร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนต้นแบบมาได้ไม่นาน และยังไม่ครบระยะเวลาสิ้นสุดของโครงการ ดังนั้นผลที่ได้จากการศึกษาสภาพความสำเร็จอาจยังแสดงออกไม่ชัดเจน ควรมีการศึกษาติดตามสภาพความสำเร็จ เพื่อดูพัฒนาการที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

2. เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ควรเลือกกรณีศึกษาที่มีความแตกต่างกันในเรื่องขนาด และสถานที่ตั้งของโรงเรียน เพื่อความเป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาค ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุเทศะกรณี (Multisite Multicase)

3. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบไม่ได้มีการประเมินว่าโครงการดีหรือไม่ดีอย่างไร ดังนั้นควรมีการวิจัยเพื่อประเมินผลโครงการเพื่อจะได้รับทราบผลการดำเนินงานของโครงการและสามารถใช้เป็นข้อสรุปว่าควรยุติหรือพัฒนาโครงการต่อไปอย่างไร

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. การสนทนากลุ่ม. (2547). แหล่งที่มา :

http://www.lc.mahidol.ac.th/Duangporn_K.htm. [2005, July 31]

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2546). *บันทึกบทเรียนจากเพื่อนร่วมทางการ*

ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานโครงการพิเศษ.

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2546). *แผนหลักโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่ง*

โรงเรียนในฝัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2548). *เพื่อนร่วมทางสู่ต้นแบบโรงเรียนในฝัน*.

กรุงเทพมหานคร.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับ*

กฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

ณัฐฐา คุ่มบาง. (2546). *การศึกษาการดำเนินงานของชมรมครูเครือข่ายปฏิรูปการเรียนรู้ สังกัด*

สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. ภาควิชา
ประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐกิจ บัวขม. (2541). *การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการ*

โรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐจรีย์ กาญจนวจิต. (2544). *ความไม่เสมอภาคของการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน*

ของโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. ภาควิชา
วิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตา ชูโต. (2540). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ็น.การพิมพ์.

ประวิต เอราวรรณ์ (2539). *การเสริมสร้างพลังอำนาจครู : การวิจัยแบบสนทนากลุ่ม*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ปิยฉัตร จารัตน์. (2540). *การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนเพื่อ*

ชีวิตและชุมชน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์และคณะ. (2547). *โจทย์วิจัยทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ:*

แผนงานวิจัย ทางการศึกษาแบบบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

พิณสุดา สิริธรงค์ศรี. (2541). รายงานการวิจัย เรื่องการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

เพ็ญพักตร์ อุทิศ. (2547). การสนทนากลุ่ม. คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แหล่งที่มา : [http://www.asoke.info/Boonniyom ins/2547/47_0503 research1.html](http://www.asoke.info/Boonniyom%20ins/2547/47_0503_research1.html).

[2005, July 31]

เรณู คุรุไทย. (2542). การศึกษาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนในกลุ่มนวมินทรราชินีทิศ

สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ สารรัตน์. (2544). โรงเรียนองค์การแห่งการเรียนรู้ กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีทางการ

บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: หจก.ทิพย์วิสุทธิ.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). คู่มือพี่เลี้ยง. กรุงเทพมหานคร: โครงการพิเศษ สถาบันราชภัฏ

สวนดุสิต.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2547). คู่มือผู้อุปถัมภ์. กรุงเทพมหานคร: โครงการพิเศษ สถาบันราช

ภัฏสวนดุสิต.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). โครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน

ราชภัฏสวนดุสิต.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2547). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียน

ในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า

และพัสดุภัณฑ์.

สยาม สุ่มงาม. (2541). กระบวนการดำเนินงาน ปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาการ

ประกันคุณภาพการศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนนาร่อง สำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะ

ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2547). วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ.

กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า พรินติ้ง.

สุภา อินทร์มณี. (2542). คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนในพื้นที่ชนบทยากจนของ

จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2545). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2545). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัฐ ศิลปอนันต์. (2545). *กระบวนการปฏิรูปโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- สุรียพร ระดมกิจ. (2542). *การศึกษาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดอัครสังฆมณฑล กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2544). *คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา*. จ.ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา

ภาษาต่างประเทศ

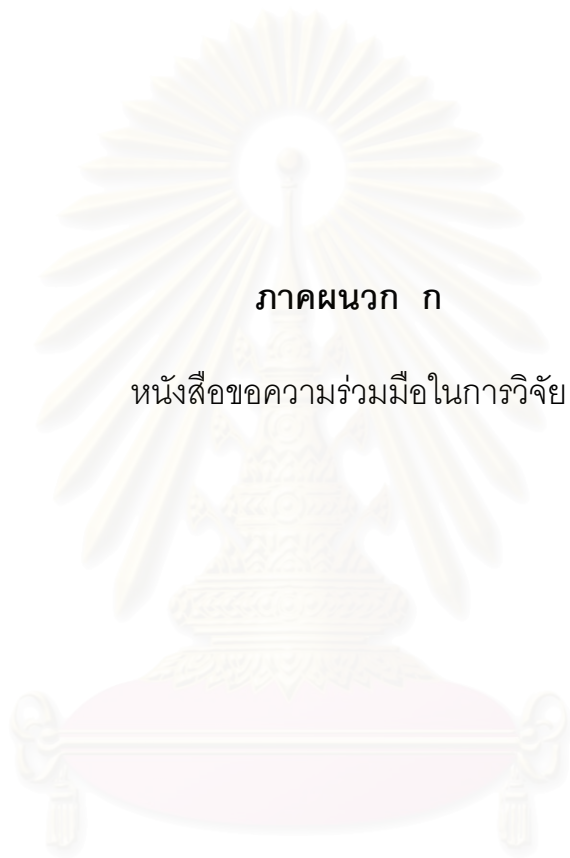
- Cotton, Kathleen. (2001). *School-Based Management*. Northwest Regional Education Laboratory.
- Denzin, N.K. (1983). *Strategies for social research*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Firestone, W.A., & Herriott, R.E. (1983). The formalization of qualitative research: An adaptation of "soft" science to the policy world. *Evaluation Review*, 7.
- Glaser, B.G., & Strauss, A.L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine.
- Sikkle, K., Gommer, L., and Veen, J.V.D. (2001). *A cross-case comparison of BSCW in different educational settings*. University of Twente: Netherlands. Available from : https://bscw.uji.es/pub/bscw.cjii/0/9155?op=inf&id=9155_9184-8k. [2005, oct 2]
- NCTA. (2004). *participants fostering a presence for Asian studies in their classrooms and schools*. Available from: http://www.insites.org/design2004/ncta/cross_case/context/index.html. [2005, oct 2]
- Noblit, G.W., & Hare, R.D. (1983). *Meta-ethnography: Issues in the synthesis and replication of qualitative research*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Montreal.
- Schofield (2000). *4C Cross-case comparisons and contrasts*. Available from : <http://m1.cust.educ.ubc.ca:16080/forsee/4c/definitions.php>. [2005, oct 2]

- Silverstein, A. (1988). An Aristotelian resolution of the ideographic versus nomothetic tension. *American Psychologist*, 43.
- Oswald, Lori Jo. (1995). *School-Based Management*. College of Education, University of Oregon.
- Owens, R.G. (2001). *Organizational Behavior in Education: Instructional Leadership and School Reform*. 7th ed. Boston: Allyn & Bacon.
- Razik, T.A., and Swanson, A.D. (2001). *Fundamental Concepts of Educational Leadership*. 2th ed. New Jersey: Merrill Prentice-Hall.
- Ubben, G.C.; Hughes, L.W.; and Norris, C.J., (2001). *The Principle Creative Leadership for Effective Schools*. 4th ed. Boston: Allyn & Bacon.
- UNESCO, (1985). *Education Management at Local Level*. Paris: Division of Education Planning.
- Vella S. Wright. *Chapter 4 Cross Case Analysis and Findings*. Available from : <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-32298-13471/unrestricted/chap4.pdf>
- William A. Firestone, Melinda M Mangin, Maria Cecilia Martinez-Rutgers University, Terrie R. Polovsky-Rutgers Graduate School of Education (2004). *Leadership And Coherence in District Professional Development: Three Case studies is part of the Paper Session: Cross Case Studies of School and Districts: Culture, Quality, and Coherence*. Available from : http://convention.allacademic.com/aera2004/session_info.html. [2005, oct 2]

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ0512.6(4)/

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถ.พญาไท เขตปทุมวัน กทม.10330

29 พฤศจิกายน 2548

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลของนิสิต

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

เนื่องด้วย น.ส.นภสร ต้นปัทมดิลก นิสิตภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ : การศึกษาแบบข้ามกรณี” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพกรณีศึกษาได้แก่ โรงเรียนต้นแบบในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน รวม 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนนวมิทธรรวมสาธิต โรงเรียนสันกำแพง โดยนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองและใช้เวลาในการศึกษาในสนามเป็นเวลา 1 เดือน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องดังกล่าว จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ภาควิชาฯหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือทางวิชาการจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

โทรศัพท์ 0-2218-2578

โทรสาร 0-2218-2578

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสังเกตสภาพโรงเรียน

- สภาพที่ตั้งและชุมชน
 - ที่ตั้งและขนาดของโรงเรียน
 - แผนที่ตั้งของโรงเรียน
- สภาพภายในโรงเรียน
 - จำนวนครู นักเรียน
 - โครงสร้างการบริหาร
 - วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย
 - รูปภาพถ่ายบริเวณภายในโรงเรียน
- สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่างๆของโรงเรียน
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน และชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสังเกตการสอนของครู

ครูผู้สอน.....ชั้น.....วิชา.....

วันที่.....เวลา.....

ประเด็นในการสังเกต

1.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

2.สื่อการสอนที่ใช้

.....

.....

.....

.....

3.การวัดและประเมินผลผู้เรียน

.....

.....

.....

.....

4.การมีส่วนร่วมของผู้เรียน

.....

.....

.....

.....

ประเด็นการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

- การเดินทางมาโรงเรียน
- การแต่งกาย
- ช่วงเวลาเข้าเมื่อมาถึงโรงเรียน
- การใช้เวลาช่วงพักระหว่างเปลี่ยนคาบเรียน
- ช่วงเวลาพักกลางวัน
- ช่วงเวลาเย็นก่อนกลับบ้าน
- ลักษณะการทำงานส่งครู
- การพูดจา
- การแสดงกิริยามารยาทระหว่างอยู่กับครู
- การแสดงออกเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ

- การเข้าสู่โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน
- ปัญหา อุปสรรคที่พบระหว่างดำเนินการพัฒนาโรงเรียน และแนวทางแก้ไข
- ขั้นตอนการรับนโยบายจากส่วนกลาง และการส่งมอบนโยบายต่อครูในโรงเรียน
- เทคนิคการบริหารจัดการงานภายในโรงเรียน
- เทคนิคการประสานงานกับผู้อุปถัมภ์ ผู้ปกครองและชุมชน
- วิธีบริหารงบประมาณ
- วิธีกำกับ ติดตาม ประเมินผลงานฝ่ายต่างๆ
- แนวคิดและทัศนคติต่อการบริหารงานโรงเรียน
- ภาพลักษณ์ปัจจุบันของโรงเรียน
- ความคิดเห็นที่มีต่อ ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เมื่อได้เป็นโรงเรียนต้นแบบ
- เมื่อสิ้นสุดโครงการมีแนวโน้มที่จะพัฒนาโรงเรียนต่อไปในทิศทางใด
- ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครู

- ลักษณะงานที่รับผิดชอบสอน
- นอกจากงานสอนแล้ว ยังต้องรับผิดชอบงานใดอีกบ้าง
- ระยะเวลาสอนที่โรงเรียน
- ความรู้สึกต่อหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย
- บรรยากาศการทำงานในที่ทำงาน
- โอกาสในการพัฒนาความก้าวหน้าทางอาชีพ และความคิดเห็นต่อโอกาสที่ได้รับ
- การรับทราบเรื่องราวข่าวสารที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน
- ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน
- เทคนิคการจัดการเรียนการสอน
- ผลกระทบจากการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมบ่อย
- การวัดและประเมินผลผู้เรียน
- วิธีช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียน
- ผลกระทบเมื่อโรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน
- ความแตกต่างก่อนและหลังเป็นโรงเรียนต้นแบบ
- ปัญหาและการแก้ไขระหว่างการทำงานสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบ
- สภาพแวดล้อมและบรรยากาศของโรงเรียน
- ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จได้เป็นโรงเรียนต้นแบบ
- แนวทางการพัฒนาหรือความต้องการความช่วยเหลือ
- ความคิดเห็นต่อ ผู้บริหาร เพื่อนครู นักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง

- ความเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนเมื่อได้เป็นโรงเรียนต้นแบบ
- ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู
- การเรียนการสอนที่เน้นคอมพิวเตอร์มีผลต่อพฤติกรรมนักเรียน
- โรงเรียนดูแลบุตรหลานท่านอย่างไร
- เมื่อนักเรียนมีปัญหาโรงเรียนให้การช่วยเหลืออย่างไร
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน
- ความคิดเห็นที่มีต่อ ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียน และชุมชน
- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นักเรียน

- การจัดการเรียนการสอนของคุณ
- ลักษณะงานที่ได้รับมอบหมาย
- วิชาที่ชอบเรียน
- การใช้เวลาร่าง
- การวัดและประเมินผลของคุณ
- สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน
- ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน
- ความรู้สึกที่มีต่อโรงเรียน เมื่อโรงเรียนได้เป็นโรงเรียนต้นแบบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างบันทึกข้อมูลภาคสนาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์ นน. ฝ่ายวิชาการ ส.ร. ไทยรัฐวิเทศ 75 จ. ๒๒ พ.ย. 4๕

๑) นวัตกรรม แขนกลาง การศึกษาชั้นพื้นฐาน 2544

โอบมว่าคระนั + ท้องถิ่น + บริษัท ส.ร.

โดยงบสร้างนวัตกรรม เห็น 1,000 ชม./ปี สัปดาห์ละ 25 ชม.

8 สัปดาห์ 1 ปี 20 ชม./สัปดาห์ พร้อมครูผู้เรียน 5 ชม./สัปดาห์

๑) ในนวัตกรรมศึกษาศึกษา เห็น - 1. ชั้นป.1 ออกนอก เขตได้ มีวินัย
2. ป.2-ป.6 มีบูรณาการ

ยึดหยุ่นตามต. ต้องการของผู้เรียน โดยครูสำรวจ

ทฤษฎีใหม่ ใช้ ICT ตามในเอกสาร มีข้อมูลสารสนเทศที่เป็นเอกสาร

อุปสรรค เงิน + คน ขาดสารอาหาร แต่แก้ปัญหาโดยฝ่ายบริหารเข้มแข็ง
ขาดครูคนดีโดยแท้ แก้โดยให้ครูมีปัญญาก่อน

การจัดการเรียนรู้ สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต แต่ยังไม่ work ยังไม่จริงจัง

๑) เด็กได้ฐานจาก ส.ร. ทั้งสิ้น ประชากรส่วนใหญ่ เป็นระดับตอนจบจากจน
ต้องการให้ นน. เรียนรู้อย่างมีความสุข ไม่ต้องการความเข้มแข็ง ในนี้ได้ศึกษะ
กะ บอกรู้แล้ว

พัฒนาบุคลากร อายุเฉลี่ย 50 ปี มีไฟที่จะพัฒนาตนเอง ครูไม่ได้อ
ทำอะไรก็ทำ พฤติกรรมครู ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เข้าร่วมงานทุกงาน มีรางวัลวิจัย
จะได้รับการยอมรับทั้งภาครัฐ และเอกชน มูลนิธิไทยรัฐ จะช่วย
ส่งเสริม ใฝ่รู้ใฝ่เรียนในการพัฒนาทุกปี 101 โรงเรียน รวมเป็น 13 กลุ่ม ไทยรัฐ 75
อยู่ในกลุ่มเจ้าพระยา ทั้งหมด 8 โรงเรียน ภาคกลาง

บุคลากร จากแต่ฝ่ายบริหารมีการจัดการดี

งบประมาณ รัฐเงินแต่ไม่เพียงพอต่อประชากร บางครั้งรัฐต้องออก
เงินส่วนตัวในการซื้อ หรือใช้เวลาทำงานในร.ร. ถ้าออปไม่พอ แก้โดย
คณะกรรมการสถานศึกษาช่วยดูแลหาเงินให้ : ดอมจากรัฐได้บ้าง ตัวยแก้โดย
เข้าซื้อ เก็บเงินจากนร. รัฐมีข้อจำกัดเยอะ ฝ่ายบริหารก็ไม่สามารถบริหารเงินได้

การประเมินผล มีหน้าที่ตมทขในทุกเรื่องทุกฝ่าย โดยคณะกรรมการเรียนการสอน
มีคำสั่งแต่งตั้งในเขตพื้นที่ใด

สมภรณ์ ครูศิลปะ ร.ร.ไทยรัฐวิทยา 75 พ. 7 ค.ด. 48

รับผิดชอบงานพิเศษ, สอนศิลปะ, ลูกเสือ, หนะหนะ ไร่มุมก่อน // งานพิเศษไม่ได้บอกทำ
ก็ถือว่าผิดกติกา // การทำงานเป็นมิตรกัน // ฝ่ายบริหารจะแจ้งในที่ประชุม // มีบางข้อที่ลือ
ลือเรื่องถึงถึงกรรมการเป็นส่วนหนึ่งว่าขอวีซ่าการ // ก่อนหน้านี้เลิกทำทุกสัปดาห์ เหมงดูการ
แคะต่อของอ.ร.ร.ในพื้นที่ // จึงจับตัวบุคลากร (ดี) อยู่บนพื้นฐานความจริงใจ //
ผู้บริหารเป็นห่วงผลักดัน มีไม้อ่อนไม้แข็ง

ครูป. 3 ครูต้องมีความคิดการจัดการเรียนการสอน ต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ่อยๆ
ตั้งแต่มีพระอาจารย์มาสอนคุณร. ดั้งนั้น นิสัยพื้นฐานที่ได้ออกจากบ้านจากชุมชน
คุณลุง กับตัวครูถ่วงน้ำหนัก ก็เดี๋ยวก็ต้อองลวงๆ ถึงไปนย่นไป ก็ไม่มี
ช่วงนี้ ก็ อ.น. ดันห้องมีเวลาได้ฝึกฝนบ้าง แต่ก่อนสอนหนัก เกือบทุกวิชา
ถ้ามีเวลาได้ฝึกฝนคลาบบ ก็จะเป็นการดี // แผนการสอน มาตราสัมพันธ์จะดู
เด็กเป็นหนัก บางที่เด็กอ่อนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ก็จะใช้การวิจัย เข้าช่วย
เดบทำวิจัยก็ อ.น. เด็กอ่อน - เขียนได้ดั่งนั้น ตอนนั้นเด็กอ่อนกว่าแต่เดิมมาก
แต่เดิมจะได้ออกกว่านี้

เขียน/เขียนนำสอชมเด็กอ่อน ครูป. 1 เข้มกนร. ชาญตมหนึ่ง ที่อยู่ในห้องเรียนของอ.ด
มาฝึกอ่านคำศัพท์ภาษาไทย เหมง=ช่วยอ่านไม่ออก ใช้เวลาฝึกประมาณ 10 นาที.

สิ่งแวดล้อมโสตทัศนศึกษา

เป็นนัยที่รับผิดชอบดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีต่างๆในร.ร.

เช่น การฉายภาพวีซีดี อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ภาพถ่ายงานกิจกรรม ฯลฯ บน Website โดยมีทีมงานที่มีคุณวุฒิ ค.ลาภารักษ์ ถึงแม้คนจะไม่พอแต่คนที่อยู่ก็ ๐.๕.ทำงานได้ไม่ลำบาก ไม่ต้องมียศนามช่วยสอนงาน แต่จะใช้ใช้ส่งคนไปศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแหล่งอื่น // นร. มีกิจกรรมในนัยโสตฯ เพื่อเตรียมรูปกิจกรรมเพื่อนำไปใช้ประกอบการเรียน บางครั้งครูผู้สอนวิชาต่างๆก็จะมาขอใช้น้อยประชุมที่อยู่ที่นัยโสตฯ ใช้สถานที่ในวิชาเรียน เพราะจะได้เปิดโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่นั่น ๐.๕. "๓" ข่าวคุณนัยน้อย สฤณีโอ สิ่งแวดล้อมร.ร. ใช้น้อย สอบถามได้ความว่ามาใช้ติดก่อน ทปเพลงเพื่อไปส่งร.ร. ฝากก็สมัครใจช่วยอยู่

"สัมมนา" ครูที่ดูแลนัยโสตฯ

แก้ปัญหาในชั้นแรกตอนได้ใจทรงจากกรรมการ โดยใช้เดสท็อป ซีออปกรณ์คอมพิวเตอร์ แสงก็เหมาะสมจากชุมชน / ตอนหลังจะมีกรฉายภาพออกที่วิเทศมดูต่างรูปที่ห้องโถงที่นี้ตัวใหญ่ และสีตาโอเค แต่เนื้อจากอยู่ในที่โล่งเกินไป ร.ร. อาจไม่สะดวก ในอนาคตมีต. ดีดล่าวจะทำในตู้ส่วนตัวที่นั่นร. ได้ฝึกซ้อม ดูปัญหาแบบเปิดปิดสวิตช์ในชั้น ทามเวลาพักรไ้จะ ได้ไม่ทำในร.ร. เสียการสิ้น

สภาพทั่วไปของร.ร. นัยเขียนไม่พอ มีแผนจะทุกบติกรเขียนเก่าทั้งเพื่อสว่านใหม่ (ห้องม. 1 แล้วให้พั่ว) บรรยายภาพที่ ๐.๕. มีข่างนัยที่สกรปรกแต่โดยธรรมดูสะอาดดี มีนัยตุน้ำต่างรูปเบาะ (ตามต.ร.) แอ่อยู่ในมัลลิก อุปกรณ์ให้ห้สมัย (แต่เขียนไม่ต่อไม่ได้ใช้) การเขียนการสอนคอมพิวเตอร์ มี 4 นัยก็ดู ๐.๕. นร. ได้ฝึกทำ ๐๐๓ กับของบ่งที่บริง // วิชาภาคต่างๆปรกเทอมี ๑. ชาวต่างชาตี่มาสอน ที่นั่นมีทั้ง อังกฤษ หละ-ญี่ปุ่น... เวลาเดินแปสลับช่อง. เขียน นร. ติอว้อกระเป่าไปด้วยทุกที่ตลอดเวลา เพราะว่ามีนัยน้อยเขียนประจำ นัยบ่างก็อาจไว้ตามโต๊ะมันั้น นัยข้างสนามกีฬา.

สัมภาษณ์นร. ร.ร. อัครธรรมศาสตร์

9.ม.ค.49 นร.ญ. ม.6 สายศิลป์ปีคำนวณ (โต๊ะเก้าอี้) 9 โมงครึ่ง

เข้ามาคุยกับเนกซ์อีกก่อน! และบอกว่าชอบบทเรียนแบบนี้มากกว่า แต่ก่อนมันยาวลี้
เวลาทำงานก็ทำฟุ้งกลุ่ม ไม่ได้ทำตามแบบแต่ก่อน เพราะทำเสียเวลานานนึกเกิน
การทำงานกลุ่ม ที่มีทั้งที่กลุ่ม 7 คน บางครั้งทำแค่ 5 คน อีก 2 คนไม่ได้ทำอะไร
ความกดดันต่อการสอนของร.ร. ก็ 0.๕. คิดว่าดีทำในมีดามรู้

นร.ญ. ม.5 สายวิทย์ การสอนของครูที่ 0.๕. แต่จะละเอียดขึ้น ส.ร. ก็พยายามสอน
วิชาพีสิกส์จะได้เห็นผลกานหลาย มีการฉายหนังจอโปรเจกเตอร์ มีการค้นหา web ทีวี
ของเกี่ยวกับ ICT แต่อาจจะยังมีปัญหาสำหรับคนไม่มีคอมพิวเตอร์ ก็ลองแนะนำใช้เช่นบ้านเพื่อน อันที่
จริงจะเน้นงานและ กำหนดเวลาสอน ใ้กับงาน+สอน ครูแต่ละวิชาก็ใช้วิธีสอนไม่
เหมือนกัน การสอนของนร.มีทั้งการmail และแผ่นซี.ร.ก ๑.มีความเป็นกันเอง
กับนร. ทำรายงานส่งมอบหน้าชั้นเรียน ใช้ program power point คิดว่า
การเรียนการสอนของร.ร. ยังไม่เข้มข้นพอที่จะแข่งกับร.ร.อื่นได้ ครูที่คุมเทีในการสอน
ชอบครูเก่าๆ มากกว่าเพราะสอนดีสอนรู้เรื่อง ครูใหม่ก็สอนดีแต่จะดูเข้มเข็งไม่ค่อย
// การส่งงาน // จะมี Bar-code เป็นรรแผ่นของร.ร.แต่ละคน แล้วก็จะ มีช่องให้ ✓ ว่า
ทำเสร็จแล้ว

นร.ช. ม.1 ครูดู เวลาครูสอนนร.ไม่ต้องฟัง โดนตีบ่อยเพราะไม่ฟังร.สอน ได้เห็นคอมพิวเตอร์
2 ครั้ง ก็ชอบสนุกดี ทำเป็นเฉพาะโปรแกรมที่ครูสอน ถ้าใช้ต้นจาก Net ยังไม่เป็น มาเรียนที่นี่
เพราะใกล้บ้าน การบ้านเยอะ ชม.สุดท้ายจะเป็นชม. "เรียนฟรี" เฉพาะ ม.ต้น เพื่อให้นร.
ทำรายงาน, อ่านหนังสือ, สอนบทกวีต่างๆ ครูจะเวียนกันมาสอน

๑. 7 ก.พ. 49 ๑.๖. สั้นกำแหง

* สิ่งแวดล้อมสอนวิชาภาษาไทย ม.4 ย่อปฏิบัติการศึกษาไทย

นร. ทำสำเนาผลงานที่ได้จับมอบหมาย หรือ ใช้โปรแกรม Power Point

นำเสนอหน้าชั้นเรียน ครูช่วยเสริมในบางจุดที่นร. รายงานผิดข้อหรือ ผิด

ต้นแบบงานเรื่อง "คุณภาพชีวิตในเมือง" สั้นเกตว่านร. ยัวไม่ต่อบดล่องตีอ่านจาก

หน้าจอออกไป ผู้ฟังก็อ.น. หัวใจไฟ สั้นเกตได้จากมีปฏิสัมพันธ์ตอบโต้

เมื่อผู้ทำสำเนาพูดภาษาตำเมือง มีกรรเจกไปให้ผู้ฟังประเมินผลกลุ่มที่

รายงานด้วย ครูให้นักกลุ่มที่นำเสนอถามคำถามกับผู้ฟังตอบ

จาก การถามนร. ทั่วๆ บางทีครูก็สอนตามหนังสือ มีใบงาน และเรื่องที่ครูเตรียม

มาใช้ใน power point โทษที่ผิดครูก็เปิดให้ดูบ้าง คอมพิวเตอร์ไม่ต่อบได้ ๑๕

ส่วนในขงจะไปใช้ที่น้องสมุด

⊗⊗ จาก การสังเกต สรุปได้ว่า ที่น้องศูนย์การเรีนนศึกษาไทยมีสื่ออุปกรณ์ครบ

และทันสมัยได้แก่ คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ 410 ไร่

โทรทัศน์ และจอโปรเจกเตอร์ กระดานไวท์บอร์ด และมีสื่อการสอนอย่างอื่น

ถูกเก็บรวบรวมไว้บริเวณด้านหน้าห้อง สามารถไปเดินดูได้ ครูจะนำนร.

มาเรียนที่ห้องศูนย์ทุกครึ่งที่มีโอกาส จะหมุนเปลี่ยนเรียนกันมา

พ. 15 ก.พ. 49 | สัมภาษณ์ พช. ฝ่ายส่งเสริมผู้เรียน อ.อ. สันกำแพง

กระทรวงเล็ก กรมเล็ก แล้วให้ ร.จ. ไปรับปลัดการ ขึ้นกับตจว. สจ. ของ
ผู้บริหารเป็นปลัด พอ. ต้องมีข้อบังคับ ร.จ. ในแผนปรับปรุงระเบียบแล้ว ICT
จะเน้นให้เรียน ICT ทุกชั้นเรียน เพื่อมาอยู่ฝ่ายกิจการร. ได้ 5-6 เดือน
เขาสนใจใน ร.จ. ไม่มีนอกจากขุนร. ปัญหาที่เรียน ผู้ปกครองไม่ดูแล ปัญหา
ครอบครั 50% โดยเขาพบว่าที่เข้านอนปกครอง 100% มีปัญหาครอบครั
ปัญหาผู้เรียนเอง - ก็ป้องกันเรื่องของลารวมของเรามากไปให้มันขึ้นสูงๆ

จากการสังเกตพฤติกกรรม

เวลาว่างของนร. จะจับกลุ่มนั่งคุยกันเป็นส่วนใหญ่ มีบางตัวนั่งทำงาน
ลักษณะงานที่ทำ คือ สอดงานจากเพื่อนลวไปในเรื่องงานที่ดูยุ่ง เช่น
คำศัพท์ภาษาอังกฤษ หรือปริศนาคณิตศาสตร์ // เคยสัมภาษณ์ดูเกี่ยวกับ การลอกงาน
ของนร. ๑. บอกว่าก็รู้ว่ามี ร. ลอกส่ง แต่ก็ไม่ว่าอะไร เพราะ สดปรนเปรอ ก็รับทราบ
ได้นร. ได้เขียนได้อ่าน งานส่วนใหญ่จะมาเป็นเขียนเหมือนจด lecture ดู
ไม่ได้ให้ผลตรง. คิดเห็น หรือ ข้อสงสัยอะไร จึงไม่มีผลกับการลอกงานของนร.

ฝ่ายแนะแนว อ.อ. สันกำแพง

บุคลากรไม่พอ งานเยอะมาก มีครูดูแล 3 ท่าน และปีนี้มี ๗. ฝึกสอนมาจาก
อาชีวศึกษาซึ่งในภาคช่วยสอนหลายคน แต่เดิม ๑. ท่านดูแล 2 ระดับชั้น งานสอน
ไม่หนักเท่าไร แต่หนักงานส่วนตัว ส่วนใหญ่ดูจะจำเด็กได้ ถ้าเด็กที่มีปัญหา
ก็จะประสานงาน ๑. ให้ปรึกษา, แนะนำ, ฝ่ายปกครอง ปัญหาด้านเศรษฐกิจก็แจกทุน
ปัญหาครอบครั ทำให้เด็กมีพฤติกรรม เบี่ยงเบน // เขาสนใจเรียนหนักก็ปล่อย
สภาพโรงเรียนพอมีขุนร. // จัด 5 ชม. วิชาหลัก ส่งของของ, ให้คำปรึกษา, จัดวาง
ตัวบุคคล (ในแนวทางช่วยอาชีพ หรือ การศึกษาต่อ) การทวงงานทำ เขาชอบได้ฝึกฝนช่วงปีแรก
ปีแรกเรียน (ในระดับ ๑๑๗๑๑)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนภสร ต้นปัทมดิลก เกิดเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) เอกประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2544 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย